all that which is good for vs, is euill for them: and that which is healthfull for vs, is deadly for them. They had set all their hope, vpon a discord and disagreement, & they had prouoked thereto some of the prouinces, who haue had as many deliberations & counsels, as there are moneths in a yere: beside they had at their commaundement certaine pestilent fellowes amongst vs. What remedie then coulde a man deuise better, against discention then vnion? And what counterpoison more certaine against their venim of discorde, then concorde? By meanes whereof, their purposes, their treacheries, their night counsels, their secrete intelligences, were all at one time scattered abroade, God (who is the God of peace and concorde) declaring therby how much he hateth such deceitful tonges, and how he can easily ouerthrow, such false and abhominable enterprises. You see (my Lordes) that I giue them a faire and large field, to crie out against me, and to scorne at me. I confesse vnto them, that I haue procured the vnion; that I haue aduaunced and promoted the same: that I haue endeuored to maintain it, & I tell you (my Lords) yet, and I speake it very plainly, and loude, that I like it well, that so not only they, but also all Europe shoulde vnderstand it. Maintaine your vnion: keepe your vnion, but do it, but do it in deede (my Lords) that so you may execute, not in words, nor by writting only, but in effect also, that, which your sheaf of arrows, tied with one bād only, doth meane, which sheafe you beare in your seale. Let thē go now and accuse me, that I haue brought all to confusion, when I procured the vnion, for the doing of which matter, I wil neuer blush. For if vnder the shadow of a peace, they would bring forth vnto vs a diuision: if they would assemble themselues, one while at Arras, another while at Montz, giuing vs alwayes faire wordes, and that to this ende, that they might sunder themselues from vs, and so drawe by their cordes vnto themselues, light headed fellowes like vnto themselues: wherefore should it not be lawfull for vs, on our owne behalfes, to [illegible] and tie our selues togither? Vnlesse (as it may bee) they [illegible]ke, that they are permitted to doe euill, and to abandon [illegible] Countrey; and when I pray you? Euen when Maestricht

The vnion of the prouinces made at the time of the separation of Artois and Haynault.

was besieged (will not yee, O yee poore people, feele, when ye shall reade these things, the hote yron, which shall burne your conscience?) and that it was not lawfull for vs then, to doe good, and to heale the Countrey. Let vs then here (my Lords) learne that, which is profitable and necessarie for vs to learne: and let vs learne it of the greatest enemie, that euer the countrey had, yea of the greatest tyraunt of the whole earth.

Concerning the voyage of the L. Prince into Ouerissell, An. 1580.

They obiect vnto me afterwards a horrible crime, and worthie forsooth, of this more great Proscription, than that which was pronounced by Sylla & Carbo: that is, *that I departed not out of Antuerp for two yeeres space, and that I went to Vtrecht.* A man may easily see, that they know very well what I doe, as though, that with their very great sorrow & griefe, I had not in those two yeres space, traueiled twise into Flaunders, where by the aide of the foure members or partes of that Prouince, I placed better order in the said Countrey, then they woulde or wished. But go too, let vs graunt, that I did not for two yeres space together, goe out of Antwerp: was not this a great fault to be alwaies nigh vnto you, that I might the better serue you in euery thing, which it pleased you to commaund mee? But I went to Vtrecht: beholde (my Lordes) the euill: beholde the byle or sore, for this is the voyage, that woundeth them euen to the heart. They had before hande so wisely purposed their matters: they had laide so sure a foundation for their affaires and businesse: they pleased themselues so much therein: they writ thereof to their friendes: they helde in their handes so many countries and gouernments: they had written so many letters: and had vsed so many hirings, secrete intisements, and open practises, as they thought all to bee sure their owne: and yet I comming only to shewe my selfe at Vtrecht, with the good assistance and counsell of my Lords, the deputies of the Prouinces: behold that great mist or fogge, was vanished away: so many Castles as they had reserued for their tyrannie were beaten downe: and so many of our owne Townes assured to vs: they hauing for all, no other thing left vnto them but one only Towne of importaunce, wherein was the Captayne of the enterprise: which towne notwithstandin

...ke vnto o-
before tra-
...at? If I can
...dition with-
...out giuing you
...ne teeth of these
...lon mee (for I
...cuse before
...wife,or for
...n,ming... ...the poison
...ason,But,... ...ue mee any
...ppe of blood, ... vnderstā-
...g,industrie,cr...ite and ... ...er it bee:
imploye: I will dedic... ...rate the same
wholy vnto your seruice. N... ...eing they vpbraid
me with such thinges, I will ... Lordes) that they
haue not done any such thing, without borrowing somewhat of the truth, & going beyond it also, according to their good custome. For such offers as they speake of, were as yet neuer made me, not but that I haue bin, well and surely aduertised, ... I could not demaunde any thing, in respect of mine owne particular, but that they would yeelde the same vnto me: that they would promise to se... my sonne at libertie: to leaue him all my estates: to assign v...to me in Germany, so much goods as I haue here, as well in respect of that which I possesse, as of that which is helde from me: to discharge me of my debtes, which are verie greate, and to giue me in readie Coyne, a million of Money, and good assuraunces for all these thinges.

These bee (my Lordes) the goodlie offers whiche haue easilie turned them aside, which are departed awaye from vs. But so farre of is it, that suche conditions were offered vnto me, that on the other side, they neuer knewe, eyther by the Letters of the Emperoures Ambassadour, or by his secrete practises, with some of my seruauntes, and sundrie

of

N4a

lende partic[illegible]
haue alwaie[illegible]
as you (my [illegible]
minding to [illegible]
than that whic[illegible]
directly nor indirec[illegible]
cause, vpon which [illegible]
prosperitie did [illegible]

Is not this a [illegible] ith th[illegible]
is a good ma[illegible] constant, an[illegible]
sured, against [illegible] pron[illegible] s, as by gods grace
he is, again[illegible] threat[illegible]nings?

Hitherto [illegible] heard, the accusations, or rather the iniuries, wh[illegible] and slaunders, whiche they haue gathered toge[illegible]st my honour and reputation. It shall belong to [illegible] only I thinke my selfe bound, by reason of my goods, of the state wherein they are, and specially of my othes) to iudge thereof as it shall please you: for I doo not refuse, if I be found culpable, to receaue punishment: but if it fall out as I hope it will, that you iudge, that I am accused by tyraunts and slaunderers, then I shall esteeme my meane, yet notwithstanding my most loial, and my most faithfull seruice, to haue bin very well imployed.

The sentence of the proscription.

NOw then (my Lordes) vpon these fraile and weak foũdations, they come to build the sentence of their Proscription, and here they lay out all their tragicall eloquẽce: they thũder: they lighten: they storme and rage: they doe as the Corebæ or furies doe in Theatres: they darte out all execrable words, and such as haue bin kneded, in Cocyto, Styx, and Acheron, against this poore Captaine. But this, thankes be to God, doth astonish me as much, as the thunderings and lightninges of Pope Clement, throwne out of the mount Tarpeius, against my Prodecessor, my Lord Prince Philebert, did astonish him; who ceased not for all that, to make him

VINDICIÆ CONTRA TYRANNOS:

SIVE,

DE PRINCIPIS IN *Populum, Populiq́; in Principem, legitima potestate,*

STEPHANO IVNIO Bruto Celta, Auctore.

M. D. LXXX.

(2)

HOC LIBRO INFRA ſcripta Quæſtiones explicantur.

I. An ſubditi teneantur, aut debeãt Principibus obedire, ſi quid contra legem Dei imperent.

II. An liceat reſiſtere Principi, legem Dei abrogare volenti, Eccleſiámve vaſtanti. Item, quibus, quomodo, & quatenus.

III. An, & quatenus Principi Rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, reſiſtere liceat. Item, quibus id, quo modo, & quo iure, permiſſum ſit.

IIII. An iure poſsint, aut debeãt vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum ſubditis, Religionis puræ cauſa afflictis, aut manifeſta Tyrannide oppreſsis.

IMP. THEOD. ET VALENTIN. Cæs. ad Volusianum Præfectum Prætorio.

DIGNA vox est maiestate regnantis, legibus adligatum se Principem profiteri. Adeò de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas. & re vera maius imperio est, submittere legibus Principatum. Et oraculo præsentis Edicti, quod nobis licere non patimur, alijs indicamus. Dat. III. Id. Iun. Rauennæ, Florentio & Dionysio Coss.

IVSTINVS LIB. II. de Lycurgo Legislatore.

Non habētibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis, quàm exemplo, clarior. Siquidem nihil lege vlla in alios sanxit, cuius non ipse primus in se documenta daret. Populum in obsequia Principum, principes ad iustitiam imperiorum firmauit.

L. SCRIBONIVS SPINter, Belga, Lectori.

CONTEMPTOR *Superûm Maculosi nomine notus* *(quax,*
VELLERIS, *Etruscus scurra, Sophista lo-*
Arte mala, Populi Harpyias sæuosq́; Tyrannos
Instituit, Pestis maxima Christiadûm.
Iunius hoc Reges veros, Proceresq́;, libello
Efformat, Populos & sua iura docet.
Nempe caput magno Ciuili in corpore Reges,
Corporis & Populum cætera membra facit.
Membra sed vt languent, capiti adversantia: Sanum,
Tusce, erit an ne caput, quod sua membra premit?
Sint igitur Reges Populis re, vt fœdere, Leges,
Nomine reque Patres, Iustitiæq́; duces.
Totus ad exemplum Regis componitur Orbis;
Rex quoque sic Populi se sciat esse caput.
Hunc veteri Reges referant de more triumphum,
Quod Patriæ Patres, quod Populo socij.

CONO

CONO SVPERANTIVS VASCO PRINCIPIbus Reipublicæ, Pijs, Fidelibus.

ON eram nescius, ô viri Principes, cum has Stephani Iunij Bruti, de vero Principis in Populum, & Populi in Principem, iure & potestate, Quæstiones in vulgus emitterem; fore nonnullos, qui me reprehenderent. Pugnant enim ex diametro cum Nicolai Machiauelli Florentini, quem in gubernanda Repub. ducem illi habent, malis artibus, prauis consilijs, & falsa pestiferaq; doctrina. Mihi igitur, vt audaci, vitio vertent, opinor, quò aliquid ad calumniam rapiant, quòd ego nulla vobis nominis fama cognitus, hisce tantis de rebus ad vos, hoc tempore maximè, scribere non vereor. Sed constans in Rempublicam meus amor, & animus, quē in eam perpetuò defixum gero, hunc mihi metum excusserunt. Deinde iudicaui, has disputationes vobis sanè præcipuè deberi. Nec enim de leuibus rebus habentur, sed longè grauißimis, & in tot Reip. perturbationibus cognitu necessarijs. Itaque disserunt de vera Principis & regum, à quibus antiquum ducitis genus, tuenda Maiestate, & de eo Populi conseruando iure, quod optima leges, ac gen-

tium probati mores vno omniũ consensu constituerunt. Ac certè vestrorum quidam, quo hæc Regia Maiestas, & vetusta Populorum iura in Gallis restituantur in integrum, Imperatores eò exercitum duxerunt, adversus eam gentem, quæ cœlitũ & hominum contemptrix, calliditatis & perfidiæ viribus artibusq; subnixa, eo ingenium omne contulit, potentiam & robur, vt Gallos natura liberos, & omnis antiquitatis moribus, legibus & institutis penitus ingenuos, in barbaræ crudelitatis servitutem redigat. In his autem Quæstionum decursibus veterem illam Regna gubernandi, nimirũ perfectam effigiem, tanquã matronã legitimam, castam, integrã, nec vllis comptam calamistris, intuebimur, pro qua nobis Machiavelliani illi spuriã, fucatam, impudicam & improbam, substituere non dubitant. Qua vetus Provincias, Regna & imperia administrandi ratio Maiorũ vestrorum fuit, eamq; Principes omni Regiarum virtutũ genere cumulatissimi, velvti per manus traditam, quandiu vixerunt, diligenter observarunt. Meritò ergo has à vobis Quæstiones oportuit cognosci. Postremò mihi iure persuasi, si vobis has dissertationes inscriberem, fore, vt à multis diligenter ob nominis ac gentis vestræ celebritatem legerentur: quas alioqui tamen non pauci cupidè propter invidiã & motus discutient, omnes peramãter ob elegantiã doctrinæ, æquitatemq; causæ, etiam obvijs vlnis excipient. Et quidẽ eo re studiosius, quod nulla quemquã insectandi cupiditate, aut vllarum

partiũ gratia scripta sint, sed solo veritatis ob oculos ponendæ desiderio, ex Gallicarũ calamitatũ necessitate, ac ruinis: quo promptum aliquod firmumq; remediũ, perpetuumq; posteritati quæratur, fuerunt diffusius explicata. Id quod, qui eas attentè legent, etiã quocunq; tempore legent, cuiuscunq; partis ij quoq; sint, aut nationis, conditionisue, modò tamen Christianã Religionem, vel quam Pontificiam, vel quam Reformatam appellant, profiteantur, facilè certoque perspicient.

Itaq; cum de Galliæ calamitatib. mihi multus cũ Bruto, erudito, prudẽte, nobiliq; viro, sermo esset circiter abhinc bienniũ, & vltro citroq; nõ pauca de earũ originib. caussis, initijs & progressib. percurrissemus: eò tandẽ ventũ est, vt, inter cætera, studio librorũ Machiauelli, maximè crederemus acui quorundã ingenia, quo artes perturbãdi Remp. ex eorũ auctoritate, qui eã regunt, amplecterẽtur. Quarum artiũ fundamenta, cum in ijs libris, sparsim pessimis ea de re præceptionib. editis iecisse, satis vtriq; constitit: Remediũ nullũ certius promptiusq; fore, quàm si Principum imperiũ, ac ius populorũ, qui eis subsunt, ad sua legitima certaq; prima principia referretur, intra certos fines, vtrorũq; potestatem, ea ratione conclusum iri, quos vltra citraque recta Reip. administratio planè nõ possit consistere: neq; tradita à Machiauello disciplina, nempe ab ijs principijs prorsus euersa recipi. Mihi deinde harũ Quæstionũ librũ, in quib. hæc principia cõtinentur, atq; probãtur & exponuntur, misit. II.

quo cum ipse legerem, & sententiam de iis meam significarem. Praeclarè equidem Iunius Stephanus, qui nihil antiquius habuit, quam ut has Quaestiones, publici commodi gratia, Christianaeq; Religionis sarta tecta tuendi caussa, magnis laboribus studiisq; perficeret. Has ego, ô Principes viri, Machiavellianis & hominibus, & libris, quorum sceleratis consiliis Respublica in tot civiles dissensiones, partes, motusq;, dissecta est, opponi posse censeo; tanquam Principia, quae vocant firmissima, vel columnas, aut Regulas, eius, hoc praesertim tempore, vestè reformandae & collapsae, legitimaeq; gubernandi ratione denuò sursum erigendae, certè piis prudentiaque praestantibus viris summè placituras esse confido.

III. *Tametsi autem Machiavellianos quosdam, vel Tyrannorum mancipia, in Iunium insurrecturos, nō abs re suspicor: quia tamē id hoc nomine facturi sunt, quod per harum Quaestionum Principes rationes, si vos eas audieritis, metuunt malas suas artes in ordinem quasi redactum iri, & se à vobis Regibus Principibusq; Populoq; detegendos: quid eorum iras Brutus, vir magnanimus, aut clandestinos susurros curet? Laetetur ille, earum iniustitiam, scelera, rapinas, fraudes, tandem aliquando ad certissimam Regum Populorumq; salutem, in quam unam rem omnibus viribus incumbendum est, dili-*

gentia,

gentia, curaq́; sua patefieri. Quod si falsa docere dicunt, id ostendant, necesse est. Sed id quomodo, quæso, præstabunt? Nam quæcunque in his Quæstionibus adferuntur, ea claris equidem, non verò detortis Sacrarum literarum testimonijs esse certa, demonstrantur, ex Morali, Politicesq́; scientiæ doctrina, & Natura, ac legum iussis, Iurisconsultorũ responsis, Imperatorumq́; rescriptis confirmantur, diuersarum Gentium moribus & institutis adstruuntur: in illustribus ac varijs variorum Historicorum exemplis, tanquam in speculo spectanda proponuntur. Ad docendi rationem quod pertinet (Philosophos, ac disputatores alloquor) ille, quo planius & certius rem ostendat, ex effectis & consequentibus caussas & Maximas illas propositiones, siue regulas, colligit, ob oculosq́; ponit, & cognoscendas exhibet, veluti gradibus quibusdam ad summa conscendens: vt Geometrarum more, quos hac in re imitari videtur voluisse, ex puncto lineam ducat, ex linea superficiem, ex superficie corpus cõstituat. quo genere quidquam ostendendi, vel probandi, quid clarius, aut breuius, quid denique certius firmiusq́; esse potest? In quibus expendendis summam quandam animi moderationẽ adtulit, inquirendæ diligenterq́; perscrutandæ rei veritati, tanquam in puteum demersæ, deditus. Quam erutam ex profundo, & omnium oculis expositam, si qui nolint intueri, planè sunt improbi: si qui, quam vniuersi vi-

dent, eā conspicere nequeūt planè cæci. Ad hūc ergo modū discussu illis nostris Quæstionibus dilucidè necessarioq́; consequitur: quodnam Principis in Populum sit munus, & quod Populi in Principē ius & officiū. & hæc munera inter se distincta esse, mutua tamē & reciproca. Porrò vtriusq; certos esse terminos à Deo & natura, Gentiūq; moribus constitutos: qui transibit suos, cū grauiter in Deū ac leges, imò q; Gentiū peccare. his meritis transgreßis, manere in Repub rerū confusionem: ab ea, ciuilis humaniq; fœderis dissolutionem: inde Tyrannidē: ex Tyrānide immanē seditionē: ex ea, ciuile bellum radices agere. Constituto autē vinculo illo humanæ societatis firmo, atq; metis illis ac finibus positis vt Quæstiones ostendunt: & eos veris iustisq; principijs decernunt atq; stabiliūt, anne Machiauelli doctrina funditus, nulloq; negotio, planè corruit? & , vti futilis, impia, & humano generi perniciosißima, radicitus euellitur? Neq; fulcra ei sic ruituræ quisquā potest subijcere, quæ illā vllo omnino modo munire queat. Veruntamē esto liberū Machiauellianis in hāc arenam descēdere: prodeāt. Illis, quæ diximus, scripturæ Sacræ, Philosophiæ de morib. ac Reip. legum, Morū, Gentium, & Exemplorū veris ac legitimis armis vtemur, pedeq; cum ijs audacter conferemus. Si se congressuros negant, iam metū suum prodent: seq; eo victos testabuntur. Si singulare certamē propter arma, cum iusta sint tamē, detrectāt: quid nos cum ijs porrò pu-

gna-

gnemus? Cōfitemur, neq; palam confiteri pudet, nos
esse Christianos, nec nobis cum ea gente, quæ hæc ex
mo repudiet, commerciū vllū, tanquā cum ijs, quib.
sit aqua & igni interdictū, esse velle. Iam verò, quo-
niā, æquitate causæ destituti, nihil equidē sunt, quod
obijciant, habituri, seditiosas esse Quæstiones, fortas-
sis exclamabūt, atq; falsa esse earū Principia disser-
tabūt: rationib. nō gladijs, agant. Sin autē vera, cur
seditiosas appellent? cur Principū manipulos in illas
armēt? An Princeps id quod verū est, ignoret? in re
maximè, quæ et sua tāti, et Reip. quidē, interest? Ve-
ritas solis sanè tyrannis, qui omnia nō ex vtilitate
publica, sed ex propria libidine metiūtur, quos adeò
operosè illi instituūt, seditio esse potest: Sapienti au-
tē, Pioq; ac Fideli Principi, quē Quæstiones istæ do-
cent & erudiunt, summa tantum virtus.

Sed, vt hæc Quæstionū Principia, & decreta esse IIII
scitis, ô Principes Pij, Fideles, multò iustissima: sic eti-
am, ea vos, re ipsa probare, tot illustres vestræ actio-
nes, perpetuūq; vestrū Pacis conciliādæ studium, &
tot vestræ demū expeditiones, clarè testantur. Itaq;
par est, vt, indicato ex his decretis pharmaco, & ve-
ro remedio, cōiunctis vnà omnes virib. certè tandē
aliquādo medicandis huius tēporis dissidijs, & natis
inde malis, salutares manus adhibeatis. Vos equidē
Deus Opt. Max. ijs animis & consilijs erexit, &
Imperatorib. armauit, atq; tot gentium fauorib. eo
vsq; beauit, vt & vestrā constantiā nostri temporis

adulationibus, & vestram fortitudinem nostrorum Gygantum audacia, & huius deniq; seculi socordia, virtusq́ inclyta vestra familia, ac gentis, in tot Gallicis perturbatis negotijs, rebus, prouincijs, Proceribusq; viris opposuerit. Vos igitur harum Quaestionum principia secuti, iusticiam in Gallia defendendam suscepistis, eo exercitum conscripsistis, collegistis, duxistis. Demonstrant verò illa, vos non solùm id iure potuisse, posseq; facere, verùm etiam debere. Nos igitur pro vestra salute vota libenter concipimus, atq; speramus, vos pijs victorijs & rebus illustres tandem aliquando composita firma pace, contra crudelem illum immanissimum Tyrannum Turcam, diuino beneficio ex communi omniũ ordinum (vos omnes compello Christiani Principes) decreto, animum, copias, militarem scientiam, virtutem, authoritatem, atq; fortunam esse conuersuros: quò vobis ducibus, Respublica Christiana de hoste potentissimo, longeq; superbissimo ad summam Christi gloriam, Ecclesiae salutem, & Reip. quietem triumphet. Id quod Deus Opt. Max. faxit, obtestamur vniuersi, supplicesq; poscimus. Valete.

Kalend. Ian. M. D. LXXVII.

Soloduro.

PRIMA

PRIMA QVAESTIO,

AN SUBDITI TEneantur, aut debeant Principibus obedire, si quid contra legem Dei imperent?

VIDEBITVR fortasse prima fronte hæc quæstio planè otiosa & inutilis, qua nempe Christianorum axioma certissimũ, tot Scripturæ sacræ testimonijs, tot sæculorum exemplis, tot piorũ Martyrum rogis comprobatum, quasi etiamnum troversum in dubium vocari videatur. Vnde etenim, dices, tot tantęq; piorum ærumnæ, si ex vna hac causa, quòd Deo simpliciter & absolutè, Regibus verò, quatenus adversus legem Dei nil imperent, obtemperandum esse, perpetuò iudicarint? Quorsum verò alioqui Apostolorum responsum, Deo magis, quàm hominibus parendum esse? Deinde, cùm sola vnius Dei voluntas perpetuò iusta sit, cæterorum iniusta subinde esse posſit: quis

ambigat, quàm illi vni absq; vlla exceptione, his cum aliqua semper exceptione parendum sit? At certè cum hodie multi Principes existant, etsi Christi nomẽ ij iactitant, qui immensam potentiam ne ab ipso quidem Deo pendentem sibi audacter arrogent, multi adulatores, qui quasi Deos terrenos eos adorẽt, multi etiã, qui seu metu occupati, seu alia vi coacti, nulla in re denegandum esse Principibus obsequiũ aut censeant, aut censere videri velint: & vitium præterea nostrorum temporũ hoc esse videatur, vt nil tam firmum sit, quod non convellatur: nil tam certum, quod nõ controvertatur: nil tam sanctũ, quod non violetur: vereor sanè, ne cuivis rem accuratè perpendenti, nõ modò non invtilis hęc quęstio, sed planè necessaria, nostro pręsertim sęculo, videatur. Mihi certè causam tot tantarũq; calamitatũ, quib. abhinc annis aliquot orbis Christianus divexatur, exminanti, succurrit illud Oseæ Prophetę: Principes Iudæi ijs similes fuerunt, qui terminum mouẽt. Itaq; iram meam aquę instar in eos effundam. Ephraim verò conteritur in iudicio, quia impia mandata sequutus est. Peccatum & principũ, & populi, vno verbo hic habes. Terminos verò mouent ij Principes, qui illa iurisdictione non contenti, quã ipsis tribuit Deus Opt. Maximus, eam quam sibi supremam in omnes retinuit, vi invadere conantur, quibus, inquam, non sat est, bonis

Oseæ c. 5. v. 10.

corpo-

corporibusq; subditorum pro arbitrio & libidine vti, ni etiam miserorum animas, quod Christi merum peculium est, sibi vendicent, qui solo non contenti, cælum etiã ipsum audacter aggrediuntur, admotisq; scalis inuadere conantur: nimirum, vt ait Poeta Ouidius,

Quà licet, affectant cælum isti. Templa Quirinus,
Liber & Alcides, & modò Cæsar habent.

Populus verò impia mandata sequitur, qui aduersus legem Dei quicquã iubentibus aut assentitur, aut assentatur, qui tanquã dijs thura quodãmodo adolet, qui solium Dei affectantibus, cùm possit, nõ repugnat: qui quę propriè Dei sunt, Cęsari tribuere nõ veretur. Nemo verò est, qui hęc nõ videat. Si quis principi impia iubenti nõ obtẽperat, cõtinuò rebellis, perduellis, Maiestatis reus habetur. Iis calumnijs petebatur Christus, ijsdem Apostoli & primi omnes Christiani. Si quis, Esdrę (4.) aut Nehemię (5. ver. 7.) exemplo, templũ Domini extruere parat, regnum affectat, res nouas molitur, in remp. cuniculos agit. Obstrepere verò Regib. cõtinuò adulatores innumeros audias, si semel restauratum fuerit Templũ istud, actum est de regno: non est, quòd vlla amplius tributa, aut vectigalia ab istis hominib. expectes. Quæ verò isthæc insania est? Eæ demum Respublicę firmę censendę sunt, quarũ in medio Templum Dei collocatum est, quæ ipsa

Templa Dei sunt. Ii Principes verè regnant, qui cum Deo regnant, cùm omnes omnino per ipsum regnent. At contrà quæ tandem vecordia hominum est, nec Rempublicam bene cõstitutam, nisi everso templo; nec Regnum, nisi expulso, si fieri possit, Deo Opt. Max. tutum firmumq; putarit? Hinc verò tot Gigantæi ausus, & Gigantæorum consimiles exitus, tot Principum exitia, tot Gentiũ excidia. Quod si nossent ij, quid inter Deum & Cæsarem intersit, inter Regem regum & Regem, inter Dominum & vasallum, quid sibi ille à subditis tributi nomine poscat, quid ipsis in subditos permittat; procul dubio neq; tot Principes Regnum Dei turbare conarentur, neque etiam in ipso conatu, iusta Dei iudicis & vindicis ira, proprio regno deturbarentur. Neq; verò præterea tot calamitates, direptiones, vastationes Populus pateretur. Interest ergo Principum, scire, quatenus imperare debeant: subditorum, quatenus parere, ne aut illi alienam iurisdictionem invadendo, aut hi extra iurisdictionem ius dicenti parendo, in pœnam incidant. Hic verò est Quæstionis propositæ scopus, cuius Sacram præcipuè scripturam iudicem faciemus.

Sapien. 7.

Quæritur, An subditi teneantur Regibus obedire, si quid adversus legẽ Dei imperent: id est, utri potius, Deo an Regi obediendum sit. De Rege, cuius amplissima censetur potestas,

testas, si constiterit, de cæteris magistratibus eadem via constabit. Primùm docent Sacræ literæ, Deum suapte auctoritate regnare, Reges quasi precario: Deum per se, Reges per Deum: Deum iurisdictione sua vti, Reges delegata tantùm. Sequitur itaque, Sapien. 6. Proverb. 8. Iob 12. &c. Dei immensam esse iurisdictionem, Regum dimensam: Dei infinitam potentiam, Regum præfinitam: Dei Regnum nullis limitibus circumscriptum esse, Regum contrà certis regionibus regi, certis cancellis terminari. Deinde Deus ex nihilo creauit cælum & terram. Itaq; is iure cæli & terræ dominus est, & verè proprietarius. Quicunq; verò terram inhabitant, eius tanquam coloni sunt & emphyteutæ: quicunq; in terra ius dicunt, & aliqua ratione cæteris præsunt, Dei beneficiarij & clientes sunt, ab eoque investiturā capere & agnoscere tenentur. Deus denique solus proprietarius est, solus dominus: homines omnino omnes, quo gradu tandem ij sint, coloni, villici, ministri, vasalli, qui quo ampliores fructus percipiunt, eò maiorem censum debent: quo maiori authoritate potiuntur, eò seuerius rationem reddere tenentur: quò clariorem honorem consequuti sunt, eò grauiori oneri sunt obnoxij. quod & Scriptura sacra passim docet, & pij omnes, imò præstantissimi quique Ethnici semper agnouêre. Domini, ait Dauid Rex, est *Psal. 24.*

terra, & plenitudo eius: ac ne homines suis vomeribus sacrificent, nil terra ipsa absque cęli pinguedine proferre solet. Ideò verò Deus sibi à suis omnium frugum primitias consecrari poscit: & Ethnici ipsi vltrò dicauere, quibus sese colonos, ipsum verè Dominum profiterentur. Cælum Domini solium est, ait rex Salomon, terra subsellium. Itaque cum reges omnes eius pedibus subiecti sint, non mirum, si Deus Rex regum, & Dominus dominantium: Reges verò omnes, ministri regni eius, iuri dicundo constituti, vocitentur. Per me, inquit Dei sapientia, reges regnant, & Principes iudicant terram. At ni faxint, soluo ego baltheum regum, & cingo renes eorum cingulo. ac si diceret; Meum est, stabilire reges in solio, aut deturbare pro meo arbitratu. Hinc solium Regum, solium Dei dicitur. Benedictus, ait Regina Sabæ Salomoni, Deus tuus, qui te posuit super solium suum, vt regem loco domini Dei tui, vt facias iudicium & iustitiam. Sic & Salomonem alibi in throno Domini, aut in throno regni Domini collocatum legimus. Eadem ratione Populus ipse, Dei Populus & hæreditas perpetuò dicitur: Rex verò administrator eius hæreditatis, & dux populi Dei. quo titulo Dauid, Salomon, Ezechias & cæteri pij Principes nominatim afficiuntur. Cùm verò sancitur fœdus

Esa. c. 66. ver. 1.
1. Reg. c. 8.
Sap. 6. v. 1.
Pro. 8. v. 15.
Iob. 12. v. 16.
Daniel 2. vers. 21.
1. Chro. c. 9. vers. 8.
2. Chro. c. 9. ver. 8.
1 Chron. c. 29. v. 23.
1. Sam. c. 9. v. 16. c. 10. ver. 1.
2. Sam. c. 6. ver. 21.
2 Reg. c. 20. ver. 5.

fœdus inter Deum & Regem, ea conditione sancitur, vt Populus sit, & perpetuò maneat Populus Dei, nempe vt ostendatur, Deum sua se proprietate & possessione non exuere, cùm Populum regibus tradit: sed regendum, curandum, pascendum tradere, non secus ac is, qui gregi pastorem eligit, gregis nihilominus dominus manet. Hoc perspicuè agnouerunt pij reges, Dauid, Salomon, Iosaphat & cæteri: qui etsi Deum Regnorum & Gentium Dominum agnoscebant, nihilo tamen minus regnabant; imò eò magis, quò alacrius Deo seruiebant. Hoc idem Nabuchodonozor ipse, quantumvis Ethnicus & potens Monarcha, tandem profitetur: quem cùm Daniel Regem regum vocaret, cui Deus cælorum, regum potentiam, & gloriam dedisset: Quinimò, ait, ô Daniel, verè Deus tuus est Deus Deorum, & dominus Regum, qui regna tradit quibuscumque vult, vel omnium hominum vilissimis. Propterea verò & Xenophon ipse, in inaugurando Cyro, Deo imprimis litatum dicit: & passim Ethnici etiam authores Deum Optimum Maximũ regem summum prædicant. Hodie verò in Christianorum Principum inauguratione, ij perpetuò Dei famuli, Populo suo regundo destinati nuncupantur. Cùm itaq; reges, Dei vicarij tantùm sint, in Dei solio ipso authore cō-

2. Chro 6. 1. v. 9. &c. 2. Reg. c. 11. 2. Chro. c. 33. v. 16.

2. Chro. c. 20. v. 6.

1. Chron. c. 29. v. 11.

Dan. c. 2 v. 37. c. 4. v. 14.

stituti, Populusque sit Dei Populus: nec verò vicarijs, nisi eorum, quorum personam gerunt, causa honos deferatur: sequitur procul dubio, regibus propter Deum, non adversus Deum: Deo seruientibus, non adversantibus: Dei iura tuentibus, non invadentibus, obtemperandum.

Hîc obijciant forte nobis Assentatores aulici, Deum suam omnem in reges authoritatem contulisse, cælum sibi retinuisse, terram agendam ferendamq; pro libito regibus tradidisse: Cæsarem deniq; diuisum cum Ioue imperium habere. Digna sanè vox Cleone aliquo impurissimo Alexandri adulatore, aut Martiale, qui Domitiani edicta, Domini deiq; edicta vocare non veretur. Digna & nefandissimo Principe Domitiano, quem Dominum deumque etiam vocari voluisse, Suetonius narrat. At certè & pij Principis aurib. & piorum subditorum ore prorsus indigna. Manet semper illa Dei omnipotentis sententia: Non dabo nomen meum alteri, nó transferam gloriam meam in alium, id est, non eam cuiquam potentiam tradam, quin summum iuamihi perpetuò recipiam. Deus sua se potentia & authoritate nunquam exuit. Sceptrum in manu tenet, quo frementes reges compescat, & contumaces cóterat. Libram in altera, qua ius iniquè distribuentes examinet. Supremi verò imperij nulla certiora signa dari pos-

Esai. 48. ver. 11.

Psal. 2.
Sapien. 6.

ri possunt. Quòd si aut Imperator, cum Regem aliquem creat, saluo semper summo imperio id facit, aut rex, puta, Franciæ, cum extraneo, vel etiam fratri filióve ditionem regendam possidendamúe tradit; casus regios, animadversionem Regiam & supremum dominatum perpetuò recipit. quin & si minus in formula investituræ fiduciæúe expresserint, ipso iure excepisse putantur. Quantò verius Deus in omnes Reges, in seruos, inquam, & ministros, eam sibi authoritatem retinet, à quibus & rationem eum reposciturum, & pœnas de ijs sumpturum, si suo officio malè fungantur, toties legimus? Reges itaq; regis regum vasalli sunt, per gladium regiæ authoritatis insigne, investiti, vt eo gladio legem diuinam tueantur, bonos protegant, malos perdant, non secus ac per ensem, scutum, vexillum, vasallos à Domino superiori feudo investiri videmus, ea lege, vt eiisdem armis, quandocumque opus fuerit, militent. Vt verò vasallos eos definiamus, ita & quæcunque vasallis, regibus, apprime etiam conveniunt. Vasallus feudum à domino superiore accipit, cum munere iuris dicendi & onere militię cōiunctum. Rex regum à Deo, vt iudicet Populum suum, & adversus hostes tueatur. Vasallus legem & conditionem à Domino superiori accipit. Rex à Deo iubente, vt legem suam perpetuò obseruet, & ante oculos habeat. Si

Deut. 17. | 1. *Sam.* c. 8. *et* c. 9. v. 20.

fecerit, tum ipſum, tum poſteros regnum diu poſſeſſuros: ſin contrà, contrarium expertu-ros. Vaſallus ſeſe domino ſuperiori iureiuran-do devincit, fidemq; & obſequium promittit. *Deut. 17.* Rex pariter ex legis diuinæ præſcripto ſeſe im peraturum iurat. Vaſallus deniq; ni iuſiuran-dum ſeruet, feudum committit, ipſoq; iure ſe-ſe omni prærogatiua priuat. Rex quoque, ſi Deum negligat, ſi ad eius hoſtes transfugiat, ſi feloniam adverſus Deum committat, & ip-ſo iure regnum committit, & ex facto plerun-que amittit. Hæc ex fœdere inter Deum & re-gem fieri ſolito (confœderatorum enim no-mine ſeruos ſuos dignatur Deus) perſpicua erunt. Duplex autem fœdus in Regum inau-guratione legimus: primum, inter Deum & Regem & Populum, vt eſſet Populus, Dei Po-pulus. Secundum verò, inter Regem & Po-pulum, vt bene imperanti bene obtemperare-tur. De ſecundo poſtea videbimus: de primo hîc nobis agendum eſt.

Fœdus inter Deum & Reges.

In Ioæ inauguratione legimus ſanctum fu-iſſe fœdus inter Deũ & Regem & Populum, aut, vt alibi dicitur, inter Ioradam ſummum ſacerdotem, & vniuerſum Populum & Regẽ, *2.Reg. c 11.* vt eſſet populus Dei. Similiter Ioſiam & vni-*2.Coro.c.23. ver. 16.* uerſum Populum fœdus inijſſe cum Deo. Vn *2.Reg.c.23.* de intelligimus in hoc fœdere faciundo ſtipu-latum fuiſſe ſummum ſacerdotem Dei nomi-ne, à Rege & Populo, tanquam verbis con-

ceptis,

ceptis, An non curaturi essent, vt Deus purè & ritè in Regno Iudaico coleretur. An non scilicet ita regnaturus esset Rex, vt populum Deo seruire sineret, inque Dei lege contineret. Deinde an non ita populus Regi obtemperare vellet, vt nihilo secius Deo in primis obsequeretur. Regem verò & Populum tanquam reos promittendi, in legem Dei iurasse, seseq; solenni sacramento Deo colendo imprimis obligasse. Vnde ex facto, cum primum istud fœdus sancitum est, Iosias & Ioas destruunt idololatriam Baal, & cultum Dei restituunt. Capita verò fœderis hæc erant in summa: Vti tum Rex ipse, tum etiam Populus vniuersus, Deum ex legis suæ præscripto, & singuli colerent, & vniuersi colendum curarent: si facerent, Deum ipsis affuturum, reique publicæ illorum præfuturum. Sin minus, missos facturum & disperditurum: quod ex multorum scripturę locorũ collatione apparet. Moses moriturus, eas conditiones fœderis vniuerso Populo recẽset, moxq; legem, id est, ipsa pacta conventa Domini, in Arca fœderis asseruari pręcipit. Mose vita functo, Iosue constituitur dux Populi Dei. Dominus itaq; ipse eum admonet, si res suas prosperè gerere velit, ne à lege latũ vnguem recedat. Is verò cum primum Israelitæ terram Chanaan ingressi sunt, vt palam eis faciat, qua conditione in eam possessionem à Deo mittantur sacri-

2. Chro. c. 23. ver. 16. & 17.

Deu. 29. 30. 31. cap.

Deu. 31. v. 26.

Iosue c. 1.

Deu. c. 27. v. vlt.

Ios. c. 5.

Ios. c. 24.

ficijs ritè peractis, legem coram vniuerso Populo legit, moxque mira, si ijs pactis starent, pollicitus: dira, si negligerent, minatus. In summa, si legem seruarent, prosperè rem gesturos: sin secus, disiectum ac pessundatum iri obtestatur. Idem quoque moriturus, & euidentius quidem. Quotiescunque verò eam deserunt, in manus Chananæorum traduntur, & Tyrannis mancipantur. Iam idem omnino fœdus, quod inter Deum & Populum sub iudicibus fuit, sub Regibus & cum regibus obtinuit. Postquam Saul vnctus, electus & planè constitutus est, Samuel his verbis Populum affatur; En Regem, quem elegistis, & petijstis. Ecce Deus posuit eum Regem super vos. Obedite & seruite Deo tam vos, quàm Rex vester, qui est super vos. Alioqui & vos, & Rex vester peribitis. Quasi dicat: Voluistis Regem, Deus hunc vobis Regem dedit. Ne tamen putetis Deũ quidquam de suo iure imminui velle, velim intelligatis, Regem non secus ac vos, huic legi custodiendæ devinctum esse, ac, ni fecerit, eandem pœnam passurum: denique, Saulem esse Regem quidem vobis datum, qui in bellum, vt cupiistis, vobis præeat, at ea lege, vt legem Dei interim sequatur.

1. Sam. cap. 12.

Eiecto Saule, quòd pacto non stetisset, Dauid eadem lege Rex constituitur, vt & Salomon quoque Danidis filius. Si legem meam obser-

1. Reg. c. 2. ver. 4.

obseruaris, ait Dominus, ego confirmabo te: 2. *Reg. c. 6.*
cum pactũ, quod pepigi cum Dauide. Quod- *ver.* 12.
nam verò est hoc pactum? Extat in libro Pa- 2. *Chro. c.* 6.
ralipomenon his verbis: Nunquam auelletur *v.* 16. *c.* 7.
à facie mea successor ex tua stirpe in solio Isra- *ver.* 17.
elis, modò filij tui obseruẽt legem meam tuo exemplo. Sin verò idolis seruiant, expellam vos è terra, quam vobis possidendam dedi, &c. Hinc liber Legis tempore Iosię repertus, 2. *Reg. c.* 23.
vocatur liber fœderis Domini (quem Deus *ver.* 2.
Sacerdotes Regi tradere iubet, proindeque *Deu.* 16. *v.*
Samuel Sauli tradit) ex cuius pręscripto Io- 18.
sias ipse init fœdus coram Domino. Hinc eti 1. *Sam. c.*
am Lex, quæ in Arca seruabatur, vocatur Pa 10. *v.* 25.
ctio Domini cum filijs Israel. Deniq; Populus 2. *Chro.* 6.
seruitute Babylonica liberatus, fœdus cum *v.* 11.
Deo renouat, & quod Pactum Domini violasset, tot se calamitates meritò passum agnoscit. Perspicuum ergo est, Reges, tanquam va- *Nehem.* 9.
sallos in legem Dei tanquam superioris omnium Domini, iurare. At verò, quod antea attigimus, si fidem non seruant, si legem violant, vt illos feudum propter feloniam, sic hos regnum committere legimus.

Diximus idem esse fœdus inter Deum & Reges Iudæorum, quod antè inter Deum & *Iudic.* 9.
populum sub Iosue & Iudicibus. Videmus ve *ver.* 33.
rò passim populum, si quando legem negle *Iudic. c.* 2. *v.*
xit, aut fœdus pepigit cum Baal, mancipatũ 24. *c.* 4. *v.*
fuisse seruituti Regum Chanaan, Iabini, E- 2. *&c.*

glonis & cæterorum. Vt autem idem fœdus
1. Sam. c. 13. v. 13. est, ita eadem est fœdifragorum pœna. Saul
contra quàm lege Dei sancitum erat, sacrificia
1 Sam. c 15. v. 26. tractare audet, mox etiã contra disertum Do-
mini mandatũ Agagum Regem Amalecitarũ
seruat. Propterea & rebellis vocatur à Samue
le, & rebellionis demum pœnas luit. Sacrifi-
casti tu, ait. At præstitisset te obsequutum esse
Deo. Obsequium enim præstat sacrificio. Re-
iecisti Dominum Deum tuum, at ipse te reij-
cit, ne amplius regnes super Israelem. Adeò
verò hoc iuris obtinet, vt nõ secus ac propter
Maiestatis, affectatiúe propriè regni crimẽ fi-
lij paterno feudo priuantur, nõ ipsi modò Re-
ges, sed ipsorũ adeò liberi easdem ob causas
1. Reg. c. 11. v. 33. regno spolientur. Salomon à vero Deo ad ido
la deficit. Ahias Propheta, Regnum Israeliticũ
cõtinuò sub Roboamo filio diuisum iri prędi-
cit. Complectitur deniq; verbũ Domini ac de
cem tribus, pars regni potissima, à Roboamo,
ad Ieroboamũ eius seruum deficit. Cur ita ve-
rò? Quia, ait Dominus, defecerunt à me ad A-
staroth Deum Sidoniorum, & Chamos Deũ
Moabitarum, &c. disrumpam ego vicissim re-
gnum eorum. Ac si diceret: Pactum violarũt,
conditionem non impleuerũt: neq; ego, itaq;
amplius teneor. Maiestatem meam imminue-
re volunt: ego regnum ipsorum verè imminu
am. Cum serui mei sint, me à meo regno eijce-
re student. At ego per Ieroboamum, per ser-
uum,

uum, inquam, eos regno eijciam. Quid verò, cum hic idem seruus veritus, ne Populus Dei colendi desiderio, Hierusalem revertatur, vitulos in Bethel erigit, & occasionem peccandi Israeli offert? cum, inquam, Populum Dei à Deo, seruum ab hero abalienat & abducit? quænam tandem est tam ingrati clientis in patronum, tam nefandi plagiarij pœna? Moritur ei primùm filius, deinde vniuersa eius gens per Baasæ facinus extirpatur ad vltimũ masculum vsque, Propheta illa idcirco fieri protestante, quòd à domino suo defecisset. Est igitur causa hæc & frequens, & idonea, propter quam Rex feudo à Deo accepto priuetur, si legem Dei oppugnet, & à Deo, ad ipsius hostes, ad deos, inquam, gentium transfugiat. Et vt paria crimina pares pœnæ decẽt, consimilem omnium Regum Israelis & Iudæ, qui talia patrarunt, exitum, summum, in Sac ris literis legimus. Tametsi mutata est & Ecclesiæ Iudaicæ, & Regni quoq; ipsius forma, cum quæ prius Iudęa terminabantur, per totum orbem diffusa esse possint: de Regibus tamen Christianis idem prorsus dicendum est. Euangelium successit legi, Reges Christiani Iudaicorum loco sunt. Idem pactũ est, eædẽ conditiones, eędem pœnę, ni impleantur, idem vindex perfidiæ Deus omnipotens. Vt illi denique legi, sic hi Euangelio obseruando,

tenentur. cuius propagationem singuli in primis & ante omnia se curaturos spondēt, cum inaugurantur. Herodes Christi Domini Regnum, quod provehere debuisset, reformidans, Christum ipsum, quasi regni affectati damnat. En verò & miserè perit, & regnum ipse suum perdit. Iulianus à Christo ad Gentiles transfugit. At paulò post idem Galilæi (ita enim Christum probrosè vocabat) vindicem dexteram experitur. Plenæ verò sunt superiorum sæculorum historiæ consimilibus exemplis, quæ nec nostro etiam sæculo nobis desunt. Aliquot abhinc lustris plerique Reges Babylonicis poculis inebriati, Christi hosti adversus Christum, Lupo adversus agnum militarunt, vt etiamnum plerique militant. Vidimus verò nonnullos, in flagranti crimine, in ipsoque adeò, quod agitabant, scelere perijsse: quosdam etiam à triumpho in tumulum elatos fuisse. Nec cæteros melior manet exitus. Stat nempe perpetuò hæc sententia; Coniurent licet omnes reges terræ adversus
Psalm. 2. Christum, & Agnum nostrū diripere conen-
Psalm. 110. tur, necesse est tandem illos manum cedere, pedibus Christi subijci, & Agnum Regem
Apoc. c. 19. Regum, & Dominum Dominantium, velint nolint, confiteri. Quid verò de Regibus Ethnicis statuemus? Procul dubio & si ij extrinsecus non vnguntur à Deo, sunt tamen eius vasalli, & ab eo vno potentiam suam acce-

perunt

perunt seu sorte, seu alia quavis forma eligantur. Si suffra‸gio: Deus regit corda hominum, & dirigit quò ipse vult. Si vel sorte: sors conijcitur in sinum, inquit Salomon, & iudicium eius à Domino. Is perpetuò vnus est, qui pro suo arbitrio Reges tollit, & statuit, firmat & evertit. Hac ratione Cyrum vnctum Domini vocat Esaias. Daniel verò Nabuchodonozor & cæteros à Deo potentiam accepisse ait, vt & Paulus, omnes omnino magistratus. Etsi enim Deus legem suam non ita disertè his atq; illis commendarit: est tamen quod agnoscant, se, quod regnant, Deo supremo Regi debere. Itaq; si tributũ eo nomine Deo persoluere minus curent: saltem quod Deo à subditis debetur, intercipere & avertere ne tentent, aut vlla alia in re diuinam sibi iurisdictionem arrogent. Id verò propriè affectati regni crimen est, quod Deus in ipsos reges Ethnicos grauissimè vltus est. Principes, ne in tam atrox crimen incidant, suam à diuina iurisdictionem in primis distinguant necesse est, & eò quidem accuratius, quod in eodem solo, in eadem re, in homine, inquam, Deus & Rex, ius suum ambo capiunt. Constat homo ex corpore & anima, Deus corpus finxit, & animam quoq; inspirauit. Vtroq; ergo optimo iure vti solus poterat. Quod si liberaliter indulsit Regibus, vt subditorum corporibus bonisque, ad eorundem tamen conser-

Prou. 16.
Daniel. 2. v. 21.
Esa. c. 45.
Dan. 4.
Rom. 13.

uationem, vti posſint: meminiſſe ſanè debent vſum non abvſum, cōcedi. In primis verò nil quod animæ, tributi nomine imperent, habere ſe, qui ſuā ipſi Deo tributariam profiteri teneantur. Rex capit tributum censúmve à corpore, ijsq́; quæ corporis miniſterio acquiruntur coluntúrve. Deus ab anima præcipuè, quę ſuas etiam functiones per corpus exercet. Ad tributū illud pertinent fructus, nummorum penſitationes, & cætera onera tum realia, tum perſonalia. Ad hoc preces, ſacrificia, conciones, cultusq́ue adeò diuinus, tum priuatus, tum publicus. Quæ quidem adeò diuerſa & diſtincta ſunt, vt neutrum alteri officiat: fiſcus Dei Cæſaris fiſco nil adimat, ſed cuiq; ius ſuum conſtet. Denique cœlum terræ miſceat, omniaq́ue in antiquum chaos reducere velit,
1. Chron.26. ver.29. qui hæc confundat. Hæc optimè diſtinxit
David, qui alios officiarios deſtinauit in rem
2. Chr.c.29. Dei, alios in rem Regis. Sic & Ioſaphat alios in iudicium Iehouæ, alios in litem Regis, id eſt, alios qui cultum Dei, alios qui iura Regis tuerentur. Quod ſi vtrumque tributum ſibi vendicat Princeps, perinde ac ſi Gigantum more, cœlum petere & ſcandere conentur: Regni affectati reus eſt, & non ſecus ac vaſallus, qui regalia iura invadit, feudum committit, ac eo ſæpiſsimè ſpoliatur: & eo æquius, quod ea vaſalli ad dominum ſuperiorem aliqua: Regis ad Deum, homuncio-

nis

nis ad omnipotentem nulla poteſt eſſe proportio. Quotieſcunq; enim Princeps aliquis inſolenter dicit, Ego ſcandam cœlum, extollam ſolium meum ſupra ſtellas Dei, & ero ſimilis altiſsimo: At ego contrà, Deus inquit, extollam me ipſum, inſurgam adverſus te, & excindam nomen tuum ad vltimos nepotes vſque. Et tua quidem conſilia evaneſcent: quod verò ſemel decreui, mutari non poteſt, aut in caſſum cedere. Dicit dominus Pharaoni: Dimitte populũ meum, vt mihi ſeruiat, vt mihi ſacra faciat. Quia verò faſtu tumidus, Deum illum ſibi notum non eſſe reſpondet, pręceps ruit. Nabuchodonozor vult ſtatuá ſuam coli, ſibiq; diuinos honores exhiberi. Confeſtim effrenem miſeri homuncionis audaciam reprimit Deus. Qui Deus videri volebat, homo eſſe deſinit, & avia deſertaq; loca aſini inſtar oberrat, Eo vſq; dum, ait Daniel, Deum Iſraelis ſupremum omnium Dominum agnoſcat. Balthaſar eius filius, ſacris Templi vaſis diuino cultui ad ſuam ebrietatẽ abvtitur. En verò quia Deo gloriam non tribuit, cuius in manu anima eius omneſque viæ erant, regno peſſundato, eadem nocte trucidatur. Alexander Magnus adulatorum voce delectabatur, qui Iouis filium eum eſſe, & adorandũ propterea affirmabant. En verò inchoatos quaſi de domito orbe triumphos præpropera mors interſecat. Antiochus vniendi regni

Eſa. c. 34. ver. 22.

Exod. c. 5. & 8. &c.

Dan. c. 4.

Daniel. c. 5. ver. 23.

1. Macha. c. 1. ver. 43.

prætextu, vnumquenque Legem Dei missam facere, & suam sequi iubet. Templum Iudæorum prophanat, altaria polluit. At multas calamitates, clades, strages expertus, fractis prostratisq; viribus, animi mœrore tandem conficitur, in eoque, quod Iudæos ad impietatem adigere voluisset, tam grauia se pati profitetur. Deniq; si repetamus, quis Neronis exitus fuerit, qui Christianos vrbis incendio insimulatos scelerate contrucidauit: quis Caligulæ, qui sibi sacrificia instituit: quis Domitiani, qui Dominus Deusq; vocari voluit: quis Commodi & eorum omnium, qui honores soli Deo debitos, aut sibi vendicare, aut Deo tollere voluerunt: exitialem eorum perpetuò exitum comperiemus. Contrà verò Traiani, Hadriani, Antonini Pij, & cæterorum eiusmodi satis prosperum: qui si minus Deum coluerunt, Christianis saltem suo more colere permiserunt. In summa, vt vasalli rebelles, regnúmve affectantes, & suppliciū extremum merentur, & feudum ipso iure committunt: ita & hi, qui aut legem Dei ex pacto obseruare nolunt, aut obseruare volentes inaudita causa persequuntur. Cum itaq; videamus eodem ferè modo Reges à Deo regno inuestiri, quo vasallos à domino superiore, feudo, iisdem de causis eo beneficio priuari: eodem fermè loco hos, quo illos esse, Reges omnes Dei vasallos esse, omnino statuẽdum est.

1. Macb. c. 6.

Hoc

Hoc verò posito, quæstio nostra facilè finietur. Si enim Deus est Domini superioris loco, Rex vasalli: quis non Domino potius, quàm vasallo, obediendum pronunciet? Si Deus hoc præcipit, Rex contrà: quis Regi adversus Deum obsequium denegantem, rebellem iudicet? Imò verò quis non rebellionis damnet, si aut Deo segnius pareat, aut Regi ea in re pareat. Denique, si hinc Rex, illinc Deus ad delectum nos vocet: quis Regem, vt Deo militemus, deserendum non statuat? Ergo non modò non tenemur obedire Regi contra legem Dei quid imperanti, verùm etiam si obediamus, rebelles sumus, non secus ac si adversus Regem colonus, pro seniore Regis vasallo, arma sumeret, aut edicto superioris, quàm inferioris: Vicarij, quam Principis: Ministri, quàm Regis obedire mallet. Ac propterea incidimus in execrationem Micheæ Prophetæ, qui Dei voce eos omnes, qui impijs Regum mandatis obsequuntur, detestatur, & diris devovet. Legem Dei quum dicimus, intelligimus duas Legis tabulas Mosi traditas, quibus tanquam limitibus immobilibus, authoritas Principũ omnium circunscribi debet. Prima, Dei cultus, secunda officium erga proximum continetur: prima, inquam, Pietas, secunda Iustitia Charitati coniuncta, quibus Euangelij promulgatio non modò non derogavit, verùm etiam authorita-

Michea 6. ver. 16.

tem adiunxit. Prima autem vt ordine, ita & dignitate prima censetur. Si quem innocentem Princeps occidi iubeat, si quem spoliari, si cui vim inferri, nemo cui vel tantillum conscientiæ supersit, parere velit. Si scelus suum, adulterium puta, parricidium, aut quid simile, comprobari flagitet, prodibit inter ipsos Ethnicos Papinianus aliquis, qui Caracallá coram reprehendat, & mori, quàm parere malit:

Phalaris licet imperet vt sit
Falsus, & admoto dictet periuria Tauro,

falsum testimonium dicere non sustinebit. Quid verò, si nos Princeps cum idolis commercium habere iubeat? si Christum crucifigere? si Deum eiurare, execrari, & quantum in nobis erit, cælo pellere, an non multò æquius parere detrectabimus? Quin potius quia non satis est abstinere à malo, ni faciamus etiam bonum, non modò idola non colemus, verùm Deum eo modo, quo præcipit, colemus: nec modò Baali non procumbemus, verùm Deo sacra faciemus, qualia à nobis requirit. Etenim Deum quidem colere tenemur propter ipsum: at Principem honorare, vt & proximum amare, propter Deum. Quòd si verò proximum lædere, scelus est, si Principem violare, piaculum censetur: quo tandem nomine tantum tamq; atrox crimen censebimus, quo ipsa supremi omnium Domini Maiestas petitur? In summa: vt longè grauius est creatorē,

quàm

quàm creaturam, hominem quàm imaginem lędere, & in iure grauior est pœna eius, qui Maiestatem Regiam lęserit, quàm qui statuam ei dicatam fregerit: ita nō dubium est, quin eos, qui primā legis tabulam violant, grauior & atrocior vindicta, quàm qui secundam, maneat (etsi vna ab altera pendet) adeoq; cautius adhuc in illa, quàm in hac agendum sit. Exempla verò maiorū docere nos possunt, quæ cautela hac in re sit adhibenda. Achabus Rex, Iezabele vxore instigante, Prophetas Dei vndequaq; comprehensos occidi iubet. Abdias nihilominus, Aulæ Magister, eos abscondit & alit. In promptu excusatio est, In omni obligatione, quantumvis stricta, Deus perpetuò excipitur. Achabus idem, omnes Baali sacrificare iubet: Elias nihilo segnius arguit Regem, arguit Populū, sacerdotes Baal impietatis conuictos ad necē poscit. Inuito deniq; Rege vxorio, frementeq; impia vxore cultum veri Dei restituere cōatur. Sin Achab obijcit, quod hodierni Principes solent, quòd Israelem turbet, quòd rebellis, quòd seditiosus sit, vt omnium, qui crimine vacant, hoc esse crimē solet: Imò verò, respondet, Tu is ipse es, qui Israelē tua rebellione turbas, qui à Domino tuo ad hostes, à Deo vero ad deos alienos transfugeris. Eodem modo Sidrach, Misach & Abdenago, Regi Nabuchodonozor parere nolūt, vt neq; Daniel Dario, Eleazar Antiocho, & iñumeri alij.

1. Reg. c. 18.

1. Reg. c. 18. vers. 17.

Daniel c. 3.
Daniel c. 6.

Post verò Christi adventum, cum iubentur Apostoli Euangelij prædicationem omittere, Iudicate, aiunt, vtrum iustum sit coram Deo, vobis potius, quàm Deo obedire. Ita modo mandatum Christi impleant, quid Reges sentiant, susque deque habent. Ipsi denique Iudæi Aquilam argenteam statuamque Caligulæ in templo collocari non ferunt. Quid verò Ambrosius, iubente Valentiniano Imperatore, vt basilicam Mediolanensem Arrianis traderet? Convenior, inquit, à Comitibus & tribunis, vt Basilicæ fieret matura traditio, dicentib. Imperatorem iure suo vti, eo quod in potestate eius essent omnia: respondi: Si à me peteret, quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum non refragaturum. quanquá omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verum ea, quæ sunt diuina, Imperatoris potestati non esse subiecta. Quid verò putamus responsurum eum fuisse, si de viuo Dei templo idolis mancipando consultus fuisset? Exempla hæc & innumerorum Martyrum, qui mori, quàm parere maluerût, quibus plenæ sunt Historiæ, legis disertissimæ instar esse possint. At sanè ne lex quidem disertis verbis concepta nobis deest. Quotiescunq; enim Apostoli Christianos monent, vt Regibus & Magistratibus pareant, quasi de industria faciant, Deo parendum in primis & ante omnia præmonent: præposteri istius obsequij.

Actor. 4. v. 19.

Ambr. Epistol. 33. Euseb.

sequij, ad quod adulatores Principum simplices cohortantur, nusquam ne leue quidem argumentum reperias. Omnis anima, inquit Paulus, superiori potestati subiecta esto: nam nulla est nisi à Deo. (animam omnem dicit, ne conditio vlla excipi videatur.) Satis ex hisce verbis cõcludi poterat, Deo potius, quàm Regi parendum esse. Si enim regi propter Deum, certè non contra Deum. At ambiguitatem omnem præcidere vult. Princeps (subiungit) minister Dei est, propter bonum nostrum, ad faciendam iustitiam. Sequitur adhuc idem: quia Domino potius, quàm ministro obtemperandum constat. Necdum tamen satis esse putat. Reddite, ait ille tandem, cui tributum, tributum: cui honorem, honorem: cui timorem, timorem: ac si diceret, quod Christus: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: quæ Dei, Deo. Cæsari tributum & honorem, Deo timorem. Consimiliter Petrus, Timete Deum, honorate Regem. Serui obedite Dominis etiam discolis. Hæc eodem, quo dicuntur ordine, facienda sunt. Nẽpe vt non tenentur dominis serui obedire, si quid aduersus Regis mandata imperent: ita nec subditi Regibus, si quid adversus legem Dei. Obijciunt nobis impij: In ijs etiam, quæ ad conscientiam pertinent, Regibus obediendum esse, & Petrum Paulumq; nobis, quasi huius impiæ sententiæ authores, obtrudere non verentur.

Paul. c. 13. ad Rom.

Matth. 22. ver. 21.

Petr. Epist. 1. cap. 2.

Obiectiones.

Roman 13. ver 5. 1. Petr. c. 2. Indeq; quamcunq; legem sanciat Rex, parendum, quamcũq; religionem superstitionémve sectetur, obsequendum statuunt. Quàm aut ineptè, aut impiè, nemo est, qui non videat. Aiunt ibi disertè obediendum esse Principibus non propter iram, sed propter conscientiam erga Deum. Conscientiam cum opponunt iræ, perinde est, ac si dicerent: non formidine pœnæ, sed Dei amore: non verberum metu, sed verbi diuini reverentia, parendũ esse.

Colos. c. 3. ver. 22. Vt pari ratione Paulus, ad Colossenses, seruos ita heris inseruire iubet, vt non heri oculo, aut furcę, sed ipsi Deo seruire se putent, non vt heri gratiam demereantur, cuius oculos etiam fallere possunt, sed vt officio satisfaciant, quod illis imposuit Deus, quem nemo fallere posit. Deniq; aliud omnino est, propter conscientiam obedire, aliud in ijs, quę ad conscientiam pertinent. Neque ij sanè, qui crucem & tormenta quævis suscipere, quàm Principibus impia iubentibus parere maluerunt, nos ita docuissent.

1. Sam. c. 15. vers. 22. Eiusdem impudentiæ est, quod idiotis obijcere solent, Obsequium pręstare sacrificio. Nil enim est, quod causam ipsorum citius ingulare posit. Sunt illa verba Samuelis Prophetę, Saulem Regem reprehendentis, quòd præpostere sacrificando, Dei mandatum secutus non esset. Quod si ipse, quantumvis Rex, Deo obsequi tenebatur: sequitur sanè, subditos adversus Deum Regi non

teneri. In summa: qui Barbarorum Calucuthanorum more, Dei cultum ab hominis arbitrio, Religionem à Rege, tanquam Telluris Deo pendere volunt, si scripturæ sacræ, quod opinor, minus tribuunt: discant saltem ab Ethnico Oratore, in omni communitate quosdam esse officiorũ gradus, ex quib. quod cuiq; præstat, intelligi possit, vt prima, ait, Dijs immortalibus, secunda patrię, tertia parentibus, deinceps reliqua reliquis gradatim debeantur. Vtcunq; verò crimen læsæ Maiestatis atrox sit: proximum tamen sacrilegio, quod in Deum diuinasq; res propriè committitur, à Iureconsultis vocari, adeò vt Templũ effringere, quàm vitæ Principis insidiari, grauius putetur. Et hæc quidem cuivis homini, modò non prorsus impio, sufficere posse videntur.

Cic. 2. Offi.

L. 1. ad Leg. Iul. Maiest.

SECVNDA QVAESTIO:

AN LICEAT RESISTERE Principi, Legem Dei violanti, & Ecclesiam Dei vastanti: quibus, quomodo, & quatenus.

AEC Quæstio prima fronte difficilis & ardua videtur, eò quidē magis, quòd cū sub pijs Principibus supervacua, sub impijs periculosa videretur, vix quisquam eam, nisi leuiusculè attigerit. Ex facto quæritur, Principi legem Dei obroganti Ecclesiamúe destruenti, aut extruendam impedienti, an resistere liceat. Hoc verò, si eius iudicio stamus, Scriptura sacra nobis definiet. Si enim, quod ex ea facilè probabitur, vniuerso Populo Iudaico licuit, imò si iniunctum fuit, nemo, credo, negabit, quin idem de vniuerso Populo Christiano alicuius Regni, idem planè statuendum sit. Considerandum est hic imprimis, Deum electo ex omnibus Populo Israelitico, vt esset sibi peculiaris Populus, fœdus cum eodem pepigisse, vt esset is Populus Dei. Extat id passim in Deuteronomio. Vis autem huius Pactionis erat hæc, Vt curarent vniuersi, vt

si, vt Deus à singulis Tribubus & singulorum contribulibus in terra Chanaan purè coleretur, Ecclesiamque suam in medio eorum perpetuò constitutam haberet. quod tum è multis alijs locis, tum disertè Deuter. 27. apparet. Ibi Moses & Leuitæ, quasi Dei nomine stipulantes, vniuersum Populum congregãt, hisque verbis affantur. Hodie, ô Israel, Populus Domini Dei tui sis. Obsequere ergo Deo tuo, &c. Cumq; ait Moses, Iordanem transieris, stantibus hinc ad montem Garizim sex Tribubus, illinc ad montem Hebal sex reliquis, Leuitæ legem Dei perlegent, ac obseruaturis fausta omnia, violaturis infausta precabuntur. Vniuersus verò Populus respondebit, Amen. Quod à Iosue postea tum terram Chanaan ingresso, tum moribundo obseruatum legimus. Hinc animadvertimus, vniuersum Populum obligatum esse legi Dei curandæ, Ecclesiæque tuendæ, vt è contrario idolis Gentium exterminandis è terra Chanaan. quæ stipulatio ad singulos pertinere non potest, sed ad vniuersos tantùm. Quo etiam & illud pertinere videtur, vt omnes Tribus circa Arcam Domini castrametarentur & tentoria sua figerent: vt quæ vniuersorum curæ commendata esset, ab vniuersis tegeretur. Vsus verò Pactionis istius demonstrari potest. Ciues Gabaa è Tribu BenIamin Leuitæ cuiusdam vxorem vi constuprant ad necem vs-

Deu. c. 7. v. 6. c. 14. v. 2.

Deut. 11. ver. 29.

Iosue c. 24. disertius.

Iosue 5. ver. 24.

Num. 2.

Iudic. c. 19. & 20.

que. Leuita in duodecim frusta concisam Tribubus duodecim mittit, vt tantum scelus in Israele patratum vniuersi expient. Congregatur vniuersus Populus in Maspha. Postulat à Beniamitis tanti sceleris conscios noxæ dedi. Recusant illi. Ac demum Deo approbante, bellum in Beniamitas communi consilio decernitur. Hoc modo secunda Legis Tabula in Tribum integram, quæ peccarat, vindicata. De prima verò habemus exemplum euidentissimum in libro Iosue. Postquam Rubenitę, Gaditæ & Manassæi, cis Iordanem ad sua se receperunt, eximiũ statim altare in Galiloth prope Amnem extruunt. Videbatur hoc contra mandatum Domini, quo non nisi in Chanaan sacrificare licebat. ac propterea suspicio esse poterat, ne alienos deos colere vellent. Re vniuerso Populo, qui trans Iordanem habitabat, nunciata, inducuntur Comitia in Siloh, vbi erat Arca Domini. Conueniunt vniuersi. Mittitur ergo ad illos Phinees sacerdos, Eleazaris filius, qui de peccato in legem commisso coràm agat. Vt verò publica authoritate hoc agi sciát, eximij quiq; ex vnaquaq; Tribu legati mittuntur, qui cũ ijs expostulẽt, cul tũ Dei corrumpi eo modo, Deũ ea rebellione infensum fore, nec ipsis modò, sed Israeli vniuerso, vt quondá in Beelphegor; deniq; ni desistát, bellũ publicè indicant atq; denuncient. Quod proculdubio consecutum fuisset, ni tri-

Iosue c. 22.

bus

bus illæ protestatæ fuissent, se altare illud monumenti tantum instar extruxisse: ex quo cis Iordanis & trans Iordanis eandem esse ac perpetuò fuisse religionem appareret. Quotiescunq; verò in cultu Dei vindicãdo negligentius se gesserũt, grauissimè afflictos eos fuisse videmus. Nec alia sanè de causa bis à Beniamitis victi fuisse videntur, quàm quod, dũ iniuriam priuato factam vlcisci satagerent, dum stuprum punire, in iure Dei vindicando adeò segnes essent, ac quotidie etiam adulteria cum idolis impunita sinerent. Fuit ergo primum hæc Pactio inter Deum & Populum.

Iam ex quo Reges Populo dati sunt, non modò non desijt hæc eadem pactio, verum etiam perpetuò confirmata & repetita fuit. Diximus in Rege inaugurando duplex fœdus initium fuisse. Et primum quidem inter Deum, Regem & populum, sive inter summum Sacerdotem, Populum & Regem. (populus enim 2. Chron. primo loco ponitur.) Finem verò eius eũ fuisse, vt Populus esset Populus Dei, id est, vt is Populus Ecclesia Dei esset. Quorsum sanciretur inter Deum & Regem, ostendimus. Quorsum inter Deum & vniuersum populum, examinandum. Certissimum sanè est, Deũ non frustra hoc egisse. Ni enim aliqua authoritas & promittendi, & promissa præstandi Populo superfuisset, fœdus planè supervacuũ fuisset. Videtur ergo Deus fecisse,

Fœdus inter Deum & Populum.
2. Reg. c. 11.
2. Chro. c. 23. ver. 16.
2. Reg. c. 23.

quod in dubijs nominibus creditores facere solent, vt plures in eandem summam obligentur, vt eiusdem rei duo pluresve rei promittendi constituantur, à quorum vnoquoque, tanquam principali reo solidum peti possit. Ecclesiam vnico homuncioni committere lubricum erat. Eam itaque vniuerso Populo commendat atque committit. Poterat Rex in tam lubrico gradu constitutus, facile in impietatem delabi. Ne itaq; collaberetur Ecclesia, Populum intervenire voluit. In ea, de qua agitur, stipulatione, Deus, vel eius vice, summus Sacerdos est Reus stipulandi: Rex & populus vniuersus, puta Israel, sunt rei promittendi, ambo ex vna eademque causa, & quidem ex voluntate coniunctim obligati. Stipulatur Sacerdos, an non promittant, Populũ fore Populum Dei: an non operam se daturos, vt Deus Templũ suum Ecclesiam suam in medio eorum perpetuò habeat, vbi ritè colatur? Spondet Rex, spondet Israel, (vniuersitas enim hominum vnius personę vicem sustinet) & quidem coniunctim, nõ diuisim, vt ex ipsis verbis apparet: incontinenti, non ex intervallo. Constituũtur ergo hic duo Rei, Rex & Israel, ideoq; æqualiter in solidum obligantur. Quemadmodum ergo, cum Caius & Titius eandem pecuniam Seio stipulanti coniunctim promiserunt, singuli ipso iure in solidum tenentur, & ab eorum alterutro solidum

L. mortuo. 22. D. de fidei commis.

L. si non singuli. C. si cert. pet. l. penul. D. de duob. reis.

lidum

lidum peti poteſt: ita tenetur Rex per ſe, Iſrael item per ſe, curare cauere, ne quid detrimenti Eccleſia capiat. Vter verò negligat, Deus ab altervtro integram rem petere poteſt, & eo quidem magis à Populo quàm à Rege, quo plures, & difficilius labuntur, & magis ſoluendo ſunt, quàm vnus. Item vt in duobus correis, præſertim Fiſcalis Tributi, vnus ita in ſolidum tenetur, vt beneficio diuiſionis per nouellam conſtitutionem Iuſtiniani cóceſſo vti nequeat: ita Rege & Iſraele, tributum Deo Regi Regum promittentibus, vterque in ſolidum tenetur. Demum, quemadmodum in duobus reis promittendi, in ijs præcipuè contractibus, quorum obligatio ratione culpæ committitur, (qualis eſt hic) vnius culpa nocet alteri: ita ſi Iſrael Deum deſerat, Rex verò negligenter ferat, tenetur culpa Iſraelis. Conſimiliter, ſi Rex ad alienos Deos transfugiat, nec transfugiat modò, ſed alios etiam ſecum abducat: denique quouis modo Eccleſiam perdere conetur; ni Iſrael eum quaſi è fuga retrahat, aut etiam coerceat, eius culpa tenebitur. Breuiter: non ſecus ac ſi periculum ſit, ne vnus è reis promittendi, ſua bona prodigendo, ſoluendo eſſe deſinat, alteri datur in eum vtilis actio, ne correi culpa damnum patiatur: ita & Iſraeli in regem, Regi in Iſraelem, ſeſe idolis mancipantem, aut quovis modo fœdus rumpentem, ne aut huius ille, aut

2. & 3. § 1. D. eod.

L. cum poß. D. de cenſib. & ibi Doctores.

L. cum appa rebis. D. locati. l. ſi diuiſa. C. eod.

vicissim hic illius culpam luat. Quod verò et stipulatio, de qua agimus, eius generis sit, ex alijs scripturæ locis apparet. Saule Rege Israelis constituto, Samuel Sacerdos & Propheta
1. Sam. c. 12. v. 14. & 25. Domini, his verbis Israelem affatur: Tam vos, quàm Rex vester, qui est super vos, sequimini dominum Deum vestrum. quòd si perseueraueritis in malitia, (malitiam vocat, quod hominum imperium, quàm Dei maluissent) tam vos, quàm Rex vester peribitis. Addit verò rationem: quia placuit Deo, vos facere Populum suum. Hic vides duos reos manifestè coniungi in eiusdem pœnæ stipulatione. Sic Asa, Rex Iuda, Azariæ Prophetæ hortatu, vniuersum Populum, Iudam nempe & Beniamin, in Hierusalem convocat, fœdus cum Deo percutiendi caussa. Intererant & multi ex Ephraim, Manasse, & Simeon, qui Dei purè colendi causa eò se receperant. Tum verò, sacrificijs ritè peractis, sancitur fœdus, his
2. Chro. c. 15. v. 13. tanquam conceptis verbis: Quicunq; non inuocauerit Dominum Deum Israel, seu minimus, seu maximus, morte moriatur. Cum maximum dicit, ne Regē quidem ipsum huic pœnæ eximi vides. Quis verò hanc à Rege pœnam reposcere posit (de temporali enim hic agitur) nisi vniuersus populus, cui ipse iurat, non secus ac Populus ipsi? Eodem modo legimus, Iosiam Regem, viginti quinque annis maiorem, vniuersumq; Populum fœdus cum domi-

domino sanxisse, promittentibus ambobus, se legem & statuta domini custodituros, continuoq; quasi implendi, aliqua ex parte, fœderis causa, Baalis idololatriam destructam fuisse. Et plura fortè accuratius legenti testimonia succurrerent. Cur verò velimus vniuersi Populi consensum requiri, cur Israelem Iudámve ad legis diuinæ obseruationem astringi, cur sanctè promittere, se perpetuò Populum Dei fore, nisi velimus pariter, authoritatem facultatemúe ei concessam, qua tum se à periurio, tum Ecclesiam à vastitate vindicet? Quorsum enim fœdus cum Populo, vt sit Populus Dei, si sese ad alienos deos per Reges abduci patitur, aut pati tenetur? Vt Deus purè colatur, si Populus serui loco est, quo cum nulla obligatio esse possit? Si denique non licet ei operam dare, vt id, quod promisit, præstetur, Deus ne cum eo fœdus sanxit, qui neque promittendi, neq; rem promissam præstandi ius habuit? An verius, fœdus cum Populo sanciendo, remque eam fieri stipulando, ius ei esse, & rem promittendi, & pręstandi, & præstandā curandi, evidenter ostendere voluit? Si ridemus enim & actione summouemus, qui cum seruo filióve familias contraxerit: an non impudentes simus, qui tale quid Deo tribuere velimus? Hinc verò est, quod regibus fœdus violātibus, Prophetę Iudam, domum Iacob, Samariā perpetuò alloquuntur,

2. Reg. c. 23. v. 2.
2. Chrn. c. 4. v. 29.

L. quod attinet. 32. D. de reg. iur.

Ierem. c. 17. ver. 20. & passim. vt eos officij sui admoneant. Nec id tantum, ne Baali sacrificent, sed vt Baalem etiam, eiusque Sacerdotes, Rege invito & reclamante, deturbent & exterminent. Sic cum Achab occidisset Prophetas Dei, Elias Propheta congregat Populum, & quasi Concilium indicit, corripit, coarguit, convincit. Populus verò eius hortatu, Sacerdotes Baal morte

1. Reg c. 18. v. 19. mulctat. Nempe officium suum deserente Rege, est quod suo fungatur Israel: nec tumultuariè aut temerè, sed publica authoritate, Cōcilio habito, causa ordine cognita. At contra quotiescunque Regi, cultum Dei violanti, non obstitit Israel, quod diximus de duobus reis, quorum vnius culpa alteri nocet, vsu venisse videmus. Vt enim Rex Idololatriæ & perfidiæ suę, ita Israel negligentię, conniuentię, socordię pœnas dedit: & eo quidē sępius hoc, quàm illud accidit, quòd Regis plerunq; exemplum Principes, Principum Populus sequatur, & vnius exemplo vniuersi potius peccent, quàm vniuersorum vnus resipiscat.

1. Sam. c. 31. Exemplis res dilucidior fiet. Cur, quæso, fusum deletumq; Israelis exercitum, vnà cum Saule Rege putemus? An Deus vlciscitur peccata Principis in Populum? an Patris, in filium? Acerbum est, aiunt Iurisconsulti, parentis scelera, filiorum pœnis lui. Alieni sceleris quenquam pœnas pàti, iura non sinunt. Absit verò, vt is qui vniuersam terram iudicat,

cat,

cat, inquit Abraham, perdat iustum cum impio. Quinimò, ait Dominus, vt patris, ita & filij anima mea est. Nec pater filij, nec patris filius culpa patietur. Anima, quæ peccauerit, morietur. An non ergo potius, quia Populus Sauli legem Dei violanti non resistebat, & pios impiè persequenti, Dauidem scilicet & Sacerdotes domini, applaudebat? E multis pauca similia proferemus. Saul idem, vt tribus Iudæ possessiones amplificet, fidem publicam, iam inde ab ingressu Chanaā Gabaonitis datam frangit, ipsosq; adeò Gabaonitas, quantum quidem potest, è medio tollit. Violabatur eo facto tertium legis præceptum. Deus enim testis eiusce Pactionis fuerat. Quin & sextum, innocuos enim iniustè interficiebat. Vtraq; legis Tabula vindicanda erat. Et Saul eiusq; familia quidē ea scelera perpetrasse dicuntur. Interea tamen, Saule iam è viuis sublato, Dauideq; Rege constituto, consultus dominus respondet, tertium iam annum, propter idem scelus, terram Israelis vniuersam fame laborare. Nec ea prius desijt, quàm septē è familia Saulis, Gabaonitis tanquam noxæ dederentur. Cur verò hic, cum vnusquisque ex suo admisso sorti subijciatur, nec alieni criminis successor constituatur quisquam, vniuersum Israelem sceleris huius teneri dicas, ipso reo iam vita functo, & actione cum reo quasi extincta: nisi, quia cum deberet & pos-

Genes. 18. v. 25. Deut. 24. v. 16. 2. Reg. c. 14. Ezech. 18.

2. Sam. c. 21.

L. crimē 26. D. de pœnis

ſet publico & manifeſto ſceleri ſeſe opponere, negligenter tulit? Cur pœnam irrogari vis, quæ nemini abſque culpa iure infligitur, niſi peccarit? Qua verò peccarunt, niſi quatenus peccatũ tolerarunt? Eodem modo, cum Dauid mandat Ioabo & præfectis Populi Iſraelitici, vt Populum recenſeant, graue eo ipſo crimen commiſiſſe dicitur. Nempe vt Iſrael Dei iram provocaret, cum Regem peteret, quòd in eius peritia ſalutem ſuam collocare uideretur: ita hoc facinore Dauid, qui ex multitudine victoriam expectabat. Id enim propriè eſt, quod Propheta vocat, ſacrificare retibus, & hamis thura adolere: quæ ſpecies idololatriæ eſt. Præfecti quidem, quia prævidebant id Iſraeli exitiale futurum, primùm paulisper refragantur: deinde etiã iudic[illegible]s cauſa & perfunctoriè cenſum agunt. At populus vniuerſus plectitur. Nec Dauid modò, ſed & ſeniores Iſrealis, qui vniuerſitatem repræſentant, ſaccum induunt, ſeſeq; cinere conſpergunt. quod tamen propter Dauidis parricidium adulterio cumulatum neutiquam accidit. Hic quis non videt, vniuerſos & peccaſſe, & pœnitere debuiſſe, & pœnas deniq; luiſſe? Dauidem nempe impia præcipiendo, Deum provocaſſe: prefectos Populi, quos tanquam imperij Conſortes & Aſſeſſores, Iſraelis nomine, reclamare oportuit, aut conniuendo, aut ſegnius repugnando, vniuerſos deniq; ad eum

L. ſancimus C. de pœnis.

1. Sam. c. 8.

Abacuc 1. ver. 16.

2. Samu. c. vlt.
2. Chro. c. 21.

quaſi

quasi delectum comparendo? Deum verò, nõ secus ac imperatorem, legionis vniuersæ delictum, vniuersali terrore, particulari quorundam supplicio, quadam quasi decimatione castigasse? Cur verò tandem, Manasse Rege Tẽplum Dei polluente, Deum non ipsum modò Manassem, sed vniuersum Populum alloquutum esse legimus, nisi vt Israelem, tanquam alterum promittendi reum admoneret, ni Regem in officio contineret, suo damno futurum? Ecquid enim illud alioqui apud Ieremiam, domum Iuda propter impietatem & crudelitatem Manassis Assyrijs mancipatam fuisse, nisi eo ipso, quòd sceleri non restitit, sceleris ream fuisse statuamus? Propterea Augustinus & Ambrosius, Herodes & Pilatus condemnant Christum, Sacerdotes neci tradunt: Populus ferè illachrymatur. vniuersi tamen puniuntur. Cur ita? Quia, quem è manibus impiorum magistratuum eripere poterant, quia non fecerunt, occiderunt. Plura verò in hanc sententiam ex omnis generis Authorib. addi possent, ni Christianis Sacræ scripturæ testimonia sufficere deberent. Cæterũ quia boni legislatoris est, non tam curare, vt delicta puniantur, quàm ne vlla committantur, cauere: vt boni Medici diætá prescribere potius, quæ morbos arceat, quàm remedia, quibus coerceantur: pius certè Populus, non modò coercebit Principem, Legem Dei

2. Chro. c. 33. ver. 10.
2. Reg. c. 24. v. 4.
Iere. 15. v. 4.
August. in Psal. 82.
Amb. in Offic.

impiè abrogantem, verùm etiam in primis cauebit, ne quidquam eius culpa negligentiâ, ve sensim introducatur, quod temporis tractu, purum Dei cultum corrumpere possit, nec crimina in diuinam Maiestatem publicè commissa, non tolerabit modò, verum etiam criminũ occasiones diligenter auferet. Quod in confringendo æneo serpente, Ezechiam Regem, in expostulando cum cis Iordanis, de altari erecto, Israelem, convocato Concilio publico, fecisse legimus. Itaque licet Israeli, si Rex legem Dei Ecclesiamúe evertat, resistere: nec id modò, verùm, ni fecerit, eiusdem criminis tenebitur, & eandem pœnam luet. Resistet verò verbo, si verbo oppugnabitur: vi, si vi: arte, inquam, & Marte, Quin & dolo bono, si dolo: cum nihil intersit, vbi iustum bellum susceperis, vtrũ apertè pugnes, an ex insidijs, ita tamen, vt perpetuò dolum à perfidia, quæ nusquam licita est, accuratè distinguat. Verùm video iam, quid hic opponi possit. Quid, inquies? An verò vniuersam multitudinem, belluam, inquã, illam innumerorum capitũ, tumultuari & concurrere in eam rem, quasi agmine facto oportebit? Quis verò in ea turba ordo esse queat? quæ Consilij, quę rerũ gerendarũ species? Cum de vniuerso Populo loquimur, intelligim9 eos, qui à Populo authoritatem acceperunt, magistratus, nempe, rege inferiores à Populo delectos, aut alia ratione cõ

August. in Iosuam 23. q. 2. domi nus. l. 1 D. de dolo malo.

stitu-

ſtitutos, quaſi imperij Conſortes & Regũ Ephoros, qui vniuerſum Populi cœtum repræſentant. Intelligimus etiá Comitia, quæ nil aliud ſunt, quam Regni cuiuſque Epitome, ad quæ publica omnia negotia referuntur. Eiuſmodi erant ſeptuaginta in Regno Iſraelitico, quibus quodammodo præerat ſummus Sacerdos, qui de rebus ſummis iudicabant, è LXX. familijs, quæ in Ægyptum deſcenderant, ſeni primum electi. Tum Duces, ſeu Principes Tribuum, in ſingulis ſinguli. Demum Iudices & Pręfecti ſingularum vrbium, id eſt, Chiliarchæ, Centuriones & cæteri, qui totidem familijs præerant. Denique fortes, Purpurati, & cæteri, è quib. conflabatur Concilium publicum, quod ſæpiſsimè indictum legimus, his verbis: Et congregati ſunt ſeniores in Rama, vt in electione Saulis. Et congregatus eſt vniuerſus Iſrael, aut vniuerſus Iuda, & Beniamin, &c. cum vniuerſam turbam eo conveniſſe, veriſimile non ſit.

1. Sam. c. 5. 1. Chr. c. 27. & 28. 1. Chr. c. 13.

Eius generis ſunt in omni Regno benè conſtituto, officiarij Regni, Principes, Pares, Patritij, Optimates, & cæteri ab ordinibus delegati, è quibus conflatur aut Concilium ordinarium, aut Concilium extra ordinem, Parlamentum, Diæta, cæteriq; conventus, in diuerſis regionibus diuerſa nomina ſortiti: in quibus ne quid aut Reſpubl. aut Eccleſia detrimenti capiat, prouidendum eſt. Illi ve-

rò vt singuli Rege inferiores sunt, ita vniuersi superiores. Vt enim rectè Basiliensis & Constantiensis Synodi, Synodum Oecumenicam Pontifice superiorẽ esse statuerunt, vt Capitulum Episcopo, Vniuersitatẽ Actore, Curiam decurione, eũ deniq;, qui ab aliquo cœtu authoritatem accepit, eo cœtu inferiorem esse, etsi singulis superiorem: ita dubium esse non potest, quin Israel, qui Regem petiuit & constituit, quasi Actorem publicum, Saule superior sit, Israele postulante, Israelisq; gratia constituto, vt plurib. postea ostendetur. Itaq; cum rebus benè gerendis, ordine opus sit, qui in tanta turba seruari nequit: ea verò sæpe accidant, quæ multitudini absque publico periculo ac discrimine dici non posint: quicquid vniuerso Populo concedi aut committi diximus, officiarijs Regni: quicquid Israeli, Principib. & Senioribus Israelis concessum commissumq; dicimus, quod & vsus ipse comprobauit. Athalia Regina, Ochozia filio Rege Iudę mortuo, vniuersam ferè stirpem Regiam delendam curat. Vix puer vnicus Ioas, in cunis adhuc vagiens, Iosabæ amitę prudentia simul & pietate, superest. Illa verò rerum summá invadit, & sex annos in Iuda regnat. Mussabat tum fortè Populus: nec enim promere, quicquid animo premebat, tutum erat. Tandem Ioiadas summus Sacerdos, vir Iosabæ, consilio cum Principibus Israelis clanculum initò,

2.Chro.c.23.

inito, coniurationeque ritè peracta, Ioam septimo anno ætatis vngendum coronandumq; curat. Matrem verò non modò è solio exturbat, verum etiam è medio tollit, Baalisq; idololatriā continuò destruit. Probatur Ioiadæ facinus, & meritò. Iusta causa mouebatur. Tyrannidē enim, non regnum oppugnabat. Tyrannidem, inquam, primùm sine titulo, vt loquuntur Iureconsulti neoterici. Lex enim Regni Iudaici mulieres ad sceptrum non vocabat. Deinde etiam exercitio. Invaserat enim nepotum regnum summo scelere, & scelera innumera committebat. quod verò caput scelerum erat, neglecto Deo vero, Baalem adorabat, adorariq; iubebat. Iustè verò, & ab eo, cuius munus erat, vindicabat. Ioiadas enim non erat priuatus, sed Pontifex summus, ad quem rerum etiam ciuilium cognitio tum pertinebat. Deinde, habebat asseclas Principes Iudæ & Leuitas, denique erat affinis Regis. Quòd verò non indicit de more comitia in Mizpah, non culpatur, vt neque etiam, quod furtiuè consilia iniret, & clanculum coniuraret. Alioqui enim res minimè successisset, & in incassum cessisset. Coniuratio autem bona maláve est, vt bonum, malúmve finem spectat, & ab ijs, quorum est, aut secus, initur. Rectè ergo Principes Iuda fecerunt: malè verò, si secus se gessisset. Vt enim tutor cauere debet, ne pupilli bona depereant: ac ni faciat,

Bartol de Tyrannid.
Deut. 17.

Bartol. in Tract. de Guelph. & Gibel.

actione tutelæ tenetur: ita & hi Populi salutem tueri, qui se totum ipsorum curæ tradidit, & credidit, suasq; in ipsos actiones omnes quodammodo transtulit. In summa: vt licet vniuerso Populo repugnare, ita & Principibus Regni, qui vniuersum repræsentant, non secus ac decurionibus pro corporis vtilitate, contrahere. Vt verò refertur ad vniuersos, quod publicè per maiorem partem geritur: ita, quod maior pars Principum seu optimatum fecerit, omnes: quod omnes, vniuersus Populus fecisse dicetur: Verùm hic alia nobis exoritur quæstio.

Vlp. l. 160. D. de regul. iuris

An pars Regni resistere possit.

Statuamus iam Regem aliquem, legē Dei Ecclesiámve abolere: Vniuersitatem consentire, aut maiorem saltem eius partem, Principes aut omnes, aut plures conniuere: partem interim aliquantulam Populi, vnum, inquam, aliquem ex Principibus Magistratibusq; legem Dei retinere, Deumq; ritè colere velle: quid licere putes, si Rex aut eam partem ad impia sacra cogere, aut ei pijs sacris interdicere velit? Hic de singulis, seu priuatis, non loquimur, qui vniuersitatis partes non censentur, vt neq; tabulæ, claui, papilli, nauis: aut lapides, trabes, cæmenta, domus. Sed de aliqua Prouincia vrbéue, quæ regni partem faciat, vt prora, puppis, carina, nauim: tectum, parietes, fundamentum, domum facere dicuntur. & de aliquo Magistratu, qui

tu qui eius Prouinciæ, vrbisúe curam gerat. Equidem si exemplis certandum est, etsi ea propter assuetam hominum, in cultu Dei defendendo, desidiam, rariuscula sunt: tamen non prorsus desunt. LOBNA, vrbs Sacerdotalis, sese subducit Ioramo Regi Iuda, ab eóque quodammodo deficit, quia defecerat à Deo patrum suorum, à quo ipsa deficere nolebat: & fortè verebatur, ne Baali sacra facere cogeretur. Consimiliter Antiocho iubente, vt Iudæi vniuersi, legem ipsius sequerentur, suamq; à Deo acceptam desererent: respondet Mathathias: Non obtemperabimus, vt transgrediamur nostram Religionem. Nec verò id modò: verùm Zelo Phinees correptus, eo ipso, qui ad impia sacrificia conciues suos adigebat, sua manu interfecto, arma capit, in montes sese recipit, manum colligit. Deniq; pro Religione & patria, pro aris, inquam, & focis, adversus Antiochum adeò prosperè, Deo fauente bellum gerit, vt Hierusalem recuperet, & armis Gentilium, in Ecclesiæ perniciem coniuratis, fractis, debilitatis, purum Dei cultum restituat. Quòd si spectemus, quis ille esset, erat Mathathias Machabæorũ parens, ex tribu Leui. Itaq; non licebat ei iure sanguinis, Regnum à Tyrannide vindicare. Qui verò cum illo, initio montigenæ, incolæ Modin, quibus vicini, aut ij etiam ex vniuersa Iudæa, qui Ecclesiam restitui cupiebant,

Iosue c.21. ver. 13.
1. Chro. c.6. ver. 57.
2. Chr. c.21. ver. 10.

1. Mach. c.1. ver. 43. c.2. ver. 22. c.3. v. 43.

sese adiunxerant. Cæterùm vniuersi ferè, & maximi quiq; Antiocho obtemperabant, eiusque imperium vltrò patiebantur: adeò vt eius exercitu penè profligato, ipsoque demum miserè mortuo, cum excutiendi iugi perpulchra daretur occasio, filium ipsius Regem ac dominum non modò non inviti agnoscerent, verùm etiam ad Regnum capessendum invitarent. Possem etiam huc adducere exemplum Deboræ. Deus manciparat Israelem Iabino Regi Chanaā, iamq; vicesimum annum ei seruiebat. Itaque tanto tempore ius regni quodammodo præscripserat, Israel ferè vniuersus Deos alienos colebat. Præcipuè quæque tribus, Ruben, Ephraim, Beniamin, Dan, Aser, & cæteræ, quarum maiores erant vires, Iabino adhærebant. Nihilominus Debora Prophetissa, quæ ius dicebat Israeli, excitat ad arma tribus Zabulon, Nephtali, & Isachar, vel saltem quosdam ex illis tribubus, Duce Barac, Sisaram magistrum militiæ Iabini fundit, Israelemque tandem iugo Chananæorū, invitum, & tantum non renitentem non liberat modò, verum etiam cultum Dei veri restituit. Verùm quia extraordinario motu Debora excitata videtur, nec disertis verbis Scriptura probat Lobnensium factum, etsi tacendo consentire videatur, vt neq; etiam libri Machabæorum vsque adeò magna fuit in primitiua Ecclesia authoritas, ac præterea legibus

1. Machab. c. 6. v. 21. c. 7. & passim.

Iudic. c. 4. & 5.

bus magis, quàm exemplis, diſceptandum vulgo dicant: ex facto, quid iuris ſtatuendum ſit, examinabimus.

Diximus, Regem iuraſſe in legem Dei, Eccleſiæque conſeruationem, quatenus fieri poſſet, ſpopondiſſe. Vniuerſum item Iſraelem, tanquam vnũ aliquem, idem ſtipulante Deo, promiſiſſe. Iam verò dicimus, ſingulas etiam vrbes, ſingularumq; vrbium, quæ Regni partem faciebant, magiſtratus, idem ſigillatim quatenus ſua intereſſet, diſertè ſpopondiſſe. quod & vrbes & ſocietates omnes Chriſtianas tacitè feciſſe conſequitur. Ioſue ſenio confectus, & morti proximus, congregat vniuerſum Iſraelem in Sichẽ ad pręſentiã Dei. Erat enim in Sichem Arca fœderis Domini. Eò dicuntur conveniſſe Seniores Iſrael, Principes Tribuum, Iudices & præfecti, atq; ij adeò omnes, qui publicam authoritatem in ſingulis Iſraelis vrbibus obtinebant, & iuraſſe in Legẽ Domini, vltroq; & ſponte Dei omnipotentis iugum elegiſſe. Vnde evidenter apparet, ſingulos Magiſtratus, Vrbium, à quib. mittebantur, nomine ſpopondiſſe ſe curaturos & operã daturos, vt Deus ex Legis præſcripto in medio ſui coleretur. Ioſue verò tum fœdere inter Deum & Populum ſanctè percuſſo, tabulisque fœderis ritè conſignatis, in perpetuam rei memoriam, lapidem illico erexit. Itaque ſi Arca Domini accerſenda eſt, convo-

Ioſue 24.

Ioſue 24. ver. 15.

cantur omnium regionum Vrbiumq; Princi-
pes, Chiliarchi, Centuriones, Præfecti, & cæ-
teri, Dauidis & Synagogæ Isaeliticæ decreto
1. Chro.c.13. & mandato. Si Templũ Domino extruẽdum,
2. Chro c 7. idem prorsus obseruatur. Ac ne quidquã Re-
1. Reg.c.7. gib creatis immutatum putetur, fœderi sub
1. Chr.c.28. Ioa, inter Deũ & populum, itemq; sub Iosia
sanciũdo, ijdem omnes intersunt, ijdẽ omnes
sigillatim astringũtur. Itaq; non Rex modò
sed Regnum: nec Regnum modò vniuersum,
2.Reg.c.11. sed Regni partes omnes Deo sigillatim fidẽ &
2 Reg.c 23. obsequium promittunt. Non, inquam, Rex
2.Chro.c.23. modò, sed Israel: nec Israel tantum, sed sin-
gulæ Israelis vrbes, earumq; præfecti, se san-
ctè Deo devinciunt, & quodam quasi homi-
nio ligio in perpetuum adversus quemlibet
adstringunt. Exemplum ex ijs, quæ hodie in
vsu sunt, desumptum, rem luculentiorem fa-
ciet. In Imperio Germanico, cum Imperator
inaugurandus est, adsunt Electores & Prin-
cipes, tum Ecclesiastici, tum laici, aut ipsi,
aut per legatos. Item Prælati, Comites, Ba-
rones denique omnium vrbium imperialium
legati, cum mandato in eam rem speciali, ac
sese, eosq;, quorum vicem gerunt, certis sub
conditionibus, Imperatori submittunt ac sub
ijciunt. Iam, esto aliquis, qui Imperatorem vl-
tro agnitũ, de gradu eo deijcere conetur, qui
ipse imperium affectet, Principes verò & Ba
rones auxilia debita, & tributa cõsueta Cęsari
deno-

denegent, quin non conniueant modò ipsi, sed etiam cum adversario perfidè colludant: an non putas, Angentoratenses fortè, aut Norimbergenses, qui fidem legitimo Imperatori promiserunt, prædonem illum iure optimo arcere & excludere posse? Imò verò ni fecerint, ni laboranti Imperatori succurrerint, an fidei præstitæ satisfecisse censebis? cum præsertim is, qui præpositum suum non protexit, cum posset, in pari causa factori habendus sit. Quod si ita est (vti revera in confesso est) an non idem Lobnensibus, aut Modinensibus, & licet, & ex officio competit, si Deum, cuius obsequio sese in primis devinctos sciunt, cæteri Regni ordines deseruerint? Existat ergo Ioramus, aut Antiochus aliquis, qui cultum veri Dei tollat, qui sese supra Deum extollat: conniueat, aut colludat Israel: quid ei vrbi, quæ Deum purè colere cupit, faciendum dicemus? Primùm, dicat cum Iosue, Vos quidem vniversi eligite, vtrum malitis obedire Deo vero, an dijs Amorrhæorum. At ego saltem & familia mea seruiemus Domino. Eligite, inquam, vtrum huic, alienum imperium nullo iure invadenti, ea in re parere velitis: ego sanè cui fidem præstiti, quoquo eventu seruabo. Nec vllatenus sanè dubito, quin Iosue omni conatu suo, cultum Dei veri, in Tamnath Serath vrbe Ephraim, quę eius possessio & familia erat, retinuisset, etiamsi Israe-

L. 3. l. omne delictum. §. vlt. D. de re milit.

Iosue c. 24. ver. 15.

Iosue c. 19. v. 50.

litæ, Deum Amorrhæorum in terra Chanaan coli voluissent. Quid si verò Rex vlterius pergat, Præfectos mittat, qui nos ad impia sacra adigant, Deum denique è medio nostri expellere iubeat? an non Regi Regijsque portam, si possumus, occludemus potius, quàm Deũ Regem Regum vrbe nostra excludamus? Advertant hic Municipes, Ciuésve & municipiorum ciuitatumque Populi Dei præfecti, duplex se fœdus inijsse, duplex iusiurandum præstitisse. Primum & antiquissimum Deo, vti Populus sit Populus Dei: secundum, & proximum, Regi, vti Populus obsequatur Regi, tanquam duci Populi Dei. Itaq; vt Vice Regi, adversus Imperatorem Regémve suum coniuranti, quantumvis magnam antè authoritatem accepisset, si in vrbe nostra obsessum dedi posceret, parendum non foret, imò ex ipsa fidelitatis formula omni modo resistendum. Eodẽ pacto, summum scelus, ac vix vllo modo expiandum arbitremur, si Deum in medio nostri habitantẽ iubente Principe, vasallo, inquam, & ministro Dei, aut expellamus, aut in manus hostium, quatenus in nobis sitũ est, prodamus. Dices tu fortè: Verùm vrbes ad Principem pertinent. itaque aditum iure denegare non possis. At, inquam ego, vrbes non consistunt in lapidum coaceruatione, sed in Populo: Populus verò, est Populus Dei, qui Deo primùm, dein Regi tenetur. Quantum verò ad

20. Collat. de forma fid. & c. 1. de noua fide l. form.

rò ad ipſas vrbes pertinet, etſi ad Reges vrbium poteſtas, ad municipes tamē pertinet dominium. Sunt etenim vniuerſa in Regis imperio, non in patrimonio: Deus verò vnus eſt omnium verè proprietarius dominus, à quo & ille imperium, & hic patrimonium habet. Ergo, ais, licebit ſubditis, Religionis cauſa à Rege deficere? An non verò, ſi ſemel hoc ſtatuatur, quam rebellioni feneſtram aperias, vides? Attende verò hic patienter, & rem accuratè conſidera. Poſſem ego vnico verbo reſpōdere, cum optio alterutrius datur, à Rege magis, quàm à Deo deficiendum eſſe: aut ex Auguſtino, vbi non eſt iuſtitia, ibi non eſſe Rempublicā. Iuſtitiam verò non eſſe, vbi homo ipſum hominem Deo vero tollit, & immundis dæmonibus ſubdit, cum iuſtitia ea virtus ſit, quę ſua cuiq; diſtribuit. Itaq; qui eiuſmodi dominijs ſeſe ſubtrahunt, dæmonijs ſeſe ſubtrahere, & latronū multitudinem potius, quàm Rempublicam deſerere. Verùm, vt altius rem repetam, videntur, qui eo modo ſe gererēt, quo diximus, defectorum loco non eſſe. Deficiunt à Rege vel Republica, qui hoſtili animo, Regis Reipublicæúe imperio ſeſe ſubtrahunt. Itaque & inter hoſtes numerantur, & plerunque quibuſvis hoſtibus periculoſiores exiſtunt. Hi verò, de quibus agimus, nil ſimile habent. Primùm imperata facere non recuſant, modò ea imperentur, quæ iure poſſunt,

Seneca l. 7. de benef. c. 6. 7. &c.

Auguſt. c. 21. l. 19. de Ciuit. Dei, & li. 4. c. 4.

L. 5. D. de cap. minut.

aut saltem Deo iniuriam non faciunt. Tributa, vectigalia, munera, oneraq; consueta non detrectant, modò id tributi, quod Deo debent, non intervertatur. Cæsari Cæsarem agenti parent: Cæsari fines suos excedenti, alienum imperium affectanti, Dei solium invadenti, superiorem amborum Dominum bello petenti, parere, iniustum putant. Deinde hostiliter se propriè non gerunt. Hostiū est lacessere, provocare, vltrò impressiones facere. Hi demum lacessiti, armis insidijsque petiti, vix tandem imminente vndequaque morte, arma capiunt, seseq; adversus illatam vim tuentur. Ac propterea cum hostibus non quotiescunq; velis, pacem habeas. Neq; enim quotiescumq; arma depones, aut lacessere desines, deponant illi continuò, & otium capessant. Cum his, quotiescunq; optaris, præsto est. Desine cædere, cedunt: desine Deum oppugnare, desinent propugnare. Arma si velis ijs è manibus excutere, satis est, modò ne percutias. Quia enim non inferunt, sed excipiunt ictus, vbi ensem reposueris, statim clypeum abijciunt, ac propterea plerunq; insidijs & perfidiæ patent. quod exempla recentia satis ostendunt. Vt verò fugitiuum eum seruum non dixeris, qui vulnus intentanti Domino manum opponit, qui furenti sese subducit persequenti, cellulæ suæ ianuam, interea dum furor deferuescit, occludit: multo minus

minus hos defectores censere queas, (cum sane seruorum nomine & loco nō censeantur) qui pari aut etiam vehementiori furore percito, Principi portas vrbis claudant, vbi resipuerit, & ad se redierit; imperata facere parati. In eo genere est Dauid dux exercituum Israelis. sub Saule furibundo rege, qui sæpe & calumnijs vexatus, & ex insidijs petitus, montium asperitate sese tuetur, quin & Ceilam quoq; vrbem furori regis opponere parat. Is enim quoscunque potest, ad se allicit quidem, verum non vt Saulis vitam, quod euidenter apparuit, petat, sed vt propriam tueatur. Itaque Ionathan Saulis filius, non veretur cum Dauide fœdus percutere, & identidem renouare. quod fœdus Dei Iehouæ vocatur. Abigail verò disertè ait, Dauidem iniquè petitum gerere bellum Dei. In eo genere sunt & Machabæi, qui oblatam ab Antiocho pacem, salua Religione, tum cum bellum commodissimè geri poterat, recipiunt tum à Demetrio Rege, tum etiam ab alijs. Nostro verò etiam tempore meminimus eos, qui pro vera religione, adversus impietatem in Germania Galliaq; pugnarunt, quotiescunque Dei purè colendi potestas facta est, arma vltrò deposuisse, & plerunque adeò, cum aut Saulem Philistini arma aliò vertere cogerent, aut Antiochum vicinorum impetus revocassent, aut aliàs bello continuando opportuna

1. Sam. c. 21. ver. 22.
1. Sam. c. 25. ver. 28.
1. Mach. c. 6. v. 60. &c.

E

essent omnia. Eiusmodi ergo signis possint hi à defectoribus facilè distingui. Est verò & aliud manifestissimum, si ita secedant, vt quotiescunque secessionis causa sublata fuerit, ni extrema necessitas impediat, redeundum statuant. Tum enim non à Rege, sed à Ioramo vel Antiocho: non, inquam, à Republ. sed à priuata vnius aut plurium Tyrannide secedere putantur. Hanc nos distinctionem Theologorum Parisiensium cœtus (Sorbonam vocant) sæpius docuit. Anno circiter CIↃ CCC. Bonifacius octauus Pontifex, Regalia, quæ ad Regem Francorum pertinent, sibi vendicabat. Philippus Pulcher, Rex Francorum, eum per literas acerrimè obiurgauit. initium erat: PHILIPPVS, &c. BONIFACIO, sese pro summo Pōtifice gerenti, &c. Ac tum quidem vniuersi agnoscebant Pontificē esse vicariū Dei in terra, & Ecclesiæ vniuersæ caput. Itaque quod vulgò dicunt, communis error, iuris loco erat. Nihilominus tamē conuocata Sorbona respondit, Regem Regnumq;, absq; vlla Schismatis culpa, eiusmodi Pontificis obsequio sese subtrahere posse. Schisma enim non separationē, sed causam facere. Quòd si iusta causa subesset, separationem à Pontifice, non ab Ecclesia, & à Bonifacio quidē propriè, non à Pontifice fore, eo vsq; dum bonus aliquis sedem Pontificiā teneret. In quæ verò discrimina vniuersi Regni ani-

Annales Franciæ. Archiua Cameræ Ratiocinionum Lutetiæ.

L. Barbar. Philip. D. de Senat.

animas ab Ecclesia, ni hæc distinctio uera sit, separatas conijcerent, nemo est, qui non facilè diiudicet. An non verò, rege iura Dei Opt. Max. invadente, animasq; hominum, quas Christus sanguine suo liberauit, durissima seruitute opprimente, multò æquius ea distinctione vti licebit? Consimiliter anno CIↃ. CCCCVIII. Benedicto decimotertio Ecclesiá Gallicanam tributis & exactionib. grauante, Clerus Gallicanus à Carolo sexto conuocatus statuit, Regē & Regni incolas Benedicto obtemperare nō debere, nēpe hęretico, Schismatico, ea dignitate prorsus indigno. quod & ordines Regni probarunt, & Senatus Lutetianus Aresto comprobauit. Quin & quos Benedictus decimus tertius, tanquá Ecclesiæ hostes & defectores anathemate perculerat, protinus absoluendos censuit, & ipso iure Ecclesiæ cōmunione non exclusos fuisse iudicauit & vt aliàs sępè in Gallia & alibi quoq; factitatū passim legimus. Nēpe vt evidēter ostenderēt, si is, qui Principē locū obtinet, sese malè gerat, ab eo sine defectionis crimine secedi posse, & aliud omnino esse, à malo Pontifice, aliud ab Ecclesia, aliud à Rege impio, aliud à regno secedere. In ea verò causa Lobnenses fuisse videntur, quos restituto in integrū Dei cultu, inter Ezechię subditos anumerari legimus. Quod si verò hęc distinctio obtinet, cum Papa Principis alicuius (qui eū supe

Annales Car. 6. Monstreletus.

2 Reg. c. 19. v. 8.

riore agnoſcit) iura invadit: an non longè iuſtius, ſi Princeps, ſi vaſallus, inquam, Regalia Dei iura ad ſe rapere conetur? Statuendum ergo tandem, vniuerſum Populũ, Principem impia iubentem, aut pia vetantem, authoribus ijs, qui Populi authoritatem penes ſe habent, aut pluribus coercere poſſe & debere. Deinde vniuerſos aut ſaltem potiores in ſingulis regionibus vrbibusúe, authoribus præcipuis magiſtratibus, tanquam à Deo primùm, dein à Principe conſtitutis, impia ſacra à ſuis mœnibus arcere iure poſſe, piaque ijſdem tueri: quin & Eccleſiæ, quæ vna omnino eſt, pomœria dilatare poſſe: ac ni fecerint, diuinæ Maieſtatis, ſi ſaltem potuerint, reos eſſe.

Extrau. de maio. & obed.

Supereſt modò, vt de ſingulis agamus, qui priuati dicuntur. Primùm ex fœdere inter Deum & vniuerſum Populum, vt ſit Populus Dei, ſinguli non tenentur. Vt enim quod vniuerſitati debetur, ſingulis non debetur: ita nec quod debet vniuerſitas, ſinguli debẽt. Deinde, non tenentur ex officio. Tenetur enim quiſque Deo inſeruire in eo munere, ad quod vocatus eſt. Priuati verò non habent poteſtatem, non funguntur magiſtratu, non habent imperiũ, non vllum ius gladij. Itaq; vt gladium priuatis nõ tradidit Deus, nec ita vſum gladij ab ijs repoſcit. Priuatis dicitur: Mitte gladium tuum in vaginam. At magiſtratibus:

An priuati repugnare armis poſſint.

L. ſicut 7. §. 1. D. quod cuiuſque vniuerſ.

Matth. 26.

bus: Non geritis gladium frustra. Illis, si strin- Rom. 13.
gant, culpæ datur: his, ni cum opus est, strin-
gant, magna negligentia culpæ loco est. Quid
verò? dices. An non singulis fœdus est cum
Deo, vt vniuersis? idiotis, vt magistratibus?
Quorsum ergo circumcisio, quorsum Baptis-
mus? quorsum illa toties repetita tota Scri-
ptura sacri fœderis mentio? Est sanè omnino:
sed longè diuersissimum. Vt enim omnes om-
nino subditi iusti Principis, cuiuscunq; tan-
dem gradus sint, tenentur ei obedire: quidam
verò, peculiari quadam obligatione, vt ma-
gistratus, curare præterea, vt cæteri obediant:
ita omnes omnino homines, Deo quidem in-
seruire tenentur: at quidam, vnà cum maio-
ri munere, maius onus acceperunt, adeò vt
de cæterorum culpa, si negligant, quodam-
modo teneantur. Curare debent Reges, vni-
uersi, quiq; ab vniuersis gladium habent, Ma-
gistratus, vt Ecclesiæ corpus ritè gubernetur:
singuli, vt eius tantum Ecclesiæ membra sint.
Illi, ne Templum Domini polluatur, ne col-
labatur, sed adversus omnem corruptionem
internam, iniuriamúe externam tutum sit. Hi,
ne corpus suum, quod Templum Dei est, im- 1. Corin. c. 3.
purum sit, vt in eo spiritus Dei inhabitet. Qui v. 17. & c. 6.
enim vastabit Templum Dei, quod vos estis, 7. 19.
ait Paulus, Deus quoq; eum vastabit. Illis ea
de caussa commissus est gladius, quo extrin-
secus accinguntur. His commendatus tãtum

gladius spiritus, verbum nempe Domini, quo Paulus Christianos omnes adversus Diaboli
Eph. 6. v. 17. impetum accingit. Quid ergo facient, si Rex ipsos ad impia sacra adigere velit? Si, qui ab vniuerso Populo authoritatem habent, Optimates sese opponant, aut sui saltem magistratus, pareant, obsequantur, & omni conatu, omni industria, tanquam Deo ipsi militantes, pios piorum conatus, adiuuent. Habent exemplũ inter alia Centurionũ & militum, qui Principibus Iuda Ioiadę hortatu, Ecclesiam ab idololatria, Regnumque à Tyrannide Athaliæ Reginæ vindicantibus alacriter paruerunt. Sin optimates & magistratus furioso Regi applaudunt, aut saltem non resistunt, præsto est consilium Christi: in aliam
Matth. 10. ver. 23. ciuitatem se recipiant. Habent exemplũ piorum è decem Tribubus Israel, qui veri Dei cultu per Ieroboamũ sublato, vniuersis conni
2. Cor. c. 11. v. 13. c. 15. ver. 9. uentibus, ad Regem Iuda, apud quem cultus Dei remanserat, sese recipiunt. Sin aliò fugerę nõ datur, vitæ potius, quàm Deo renun-
Heb. c. 6. ver. 6. cient, crucifigantur potius, quàm Christum, vt Apostolus loquitur, denuò crucifigãt. No-
Matth. 10. ver. 28. lite, ait Dominus noster, timere eos, qui corpus tantum occidere possunt. Ita verò & ipsius & Apostolorum, & innumerorum piorum Martyrum exemplo edocti sumus. Ergo nemini priuato licebit armis resistere? Quid ergo de Mose statuemus, qui Israelem, invito Pha-

raone

raone Rege, abduxit? De Ehod, qui decimo octauo regni demũ anno, quo Regnum vsucaptum videri poterat, Eglonem regem Moab interfecit, Israelemque Moabitarum iugo liberauit? De Iehu denique, qui Ioramum Regem, cui ipse militabat, interfecit, Achabi stirpem deleuit, Baalitas ad internecionem omnes excidit? An non erant illi omnes priuati? Certè si ipsos per se spectes, quia ordinariè constituti non erant, priuatos dicere queas. At ex quo extra ordinem vocatos scimus, ipso quasi Deo, suo illos gladio euidenter accingente, non modò priuatos non censebimus, verum quibusvis ordinarijs potiores. Mosis vocatio & expresso Dei verbo, & signis euidentissimis comprobatur. Ehod dicitur à Deo excitatus, qui Tyrannum occidendo, saluum faceret Israelẽ. Iehu, iussu Elizęi Prophetæ vnctus, qui stirpem Achabi deleret, etsi præcipui quique, Regem eum, antequam rem aggrederetur, salutarant. Idem de cæteris, qui ex sacra Scriptura adduci possint, ostẽdi possit. Iam verò cum neque Deus ore suo, neque extra ordinem per Prophetas loquatur, est quòd hac in re sobrij in primis & circumspecti simus. Si quis enim eam sibi authoritatem, quasi diuino spiritu afflatus, arroget, videat sanè, ne arrogantia inflatus sit, ne sibi ipse Deus fit, ne sibi ex se magnos illos spiritus sumat, ne itaq; concipiat vanitatem & pariat

Exod. 12. &c.
Iu. c. 3. v. 16.
2. Reg. c. 9.

mendacium. Videat verò etiam Populus, ne dum sub signis Christi militare cupit, Theudæ fortè Galilæo alicui, aut Barlozbæ (quod non ita pridem in Germania Muncerianis accidit) magno suo malo militet. Nec eo quidẽ id dico, quod idem ille Deus, qui nobis nostro hoc sæculo Pharaones & Achabos immittit, liberatores etiam aliquando aliquos extra ordinem non excitet. Certè ipsius neque iustitiæ, neque misericordiæ quidquam vllo tempore decedit. At sanè si minus exteriora illa signa adsunt, interiora saltem hæc agnoscamus ex effectibus oportet, mentem ab omni ambitione vacuam, verum & feruidum zelum, conscientiam denique & scientiam, ne aut errore ductus, alienis dijs: aut furore ambitionis percitus, sibi magis quàm vero Deo seruiat.

An arma iustè pro Religione capiantur.

Exod. 20. ver. 25. Deut. 27.

Porrò ne quid scrupuli supersit, respondendum ijs videtur omnino, qui Ecclesiam armis defendi non posse aut censent, aut certè, quod verisimilius est, censere videri volunt. Aiunt hi, non sine magno mysterio Deum vetuisse in Lege, ne altare ferro poliretur. Consimiliter eò, quòd in extruendo Salomonis Templo nullus serræ malleiúe ferrei strepitus auditus sit: Ecclesiam, quæ viuum Templum Dei est, armis non esse instaurandam, innui volunt, quasi lapides ipsi ex lapidicinis, absque ferro excisi fuerint. quod ipse Scripturæ

Iosue 4. 1. Reg. c. 6. ver. 7.

textus

textus falsum esse, arguit. Quòd si speciosæ isti allegoriæ opponamus, quod Nehemiæ quarto capite legimus, partem Populi cęmentum, partem ensem, quosdam etiam vtrumque in extruendo secundo Templo gestasse, ne nouum opus ab impijs turbaretur, nempe, non vt gladio extruerent, sed ne destrueretur, cauerent: eodemq; modo Ecclesiam non propagari armis quidem, sed adversus hostes, qui propagationem eius impedire conantur, propugnari. Deniq; pios Reges & Principes innumeros, cultum Dei adversus Ethnicos armis, quod tota Scriptura adparet, vindicasse. Obijciunt illi continuò: illa quidem locum habuisse sub lege: at ex quo Christus gratiam attulit, nec phalerato quidem equo, sed asello vectus Hierusalem ingredi voluit, omnino desiisse videri. Primùm, in confesso apud omnes est, Christum, quandiu in terris egit, non iudicis, sed rei: non Regis, sed priuati partes egisse. Itaque quòd arma non tractarit, ad rem non pertinere. Verùm hos iam rogatos velim: An per adventum Christi, ius gladij magistratibus ablatum putent? Si aiunt: obstat Paulus, qui magistratus non frustra gestare gladium dicit, & adversus plebis impetum opem eorum non recusat. Sin contra: cur ius gladij habere eos velint, nisi vt bonos seruando, malos malè perdendo, Deo, qui ipsos gladio accinxit, inseruiant? Qua verò *Rom. 13.* *Acto, 23.*

magis in re, quàm in Ecclesia, quę ei dicata est, adversus impios tuenda? in peculio Christi adversus prędones asserendo? Rogarim deinde, an militiam omnem inter Christianos axauctoratam putent. Si aiunt: Cur ergo Ie-

Matth. 8. Luc. 3. v. 14. sus Centurionis orationem exaudit? Cur milites Ioannes stipendio contentos esse, neminem concutere iubet, militiam deserere non

Act. 10. iubet? Cur Cornelium Centurionem, primitias, inquam, Gentiũ Petrus baptizat? nec tamen ad cingulũ militię deponendũ hortatur? Quòd si verò militia iusta est, quę tandem illa iustior esse possit, quæ superioris iussu, pro Ecclesię defensione, proq; piorum salute suscipitur? An enim aut vlla maior Tyrannis est, quã quæ in animã exercetur? aut laudabilior militia, quàm qua extrema Tyrannis coercetur? Rogarim demum, an vlla Christianis bella gerere liceat. Si negant: cur ergo milites, Centuriones, Tribuni militum in Ecclesiam recipiuntur, quorum vnum id munus est, vt bello inseruiant? Cur integras legiones è Christianis conflatas legimus, Melitensem, inquam, victoria tantopere ab antiquis Doctorib. & Historiographis decantata insignẽ, Mauritianamq; martyrio decoratam? Quod si verò licet, vt fortè tuendis finibus, arcendisque hostibus licere fatebuntur: an non multò æquius, tuendis pijs, arcendis impijs, propugnandis denique Regni Christi, Ecclesiæ,

in-

inquam, finibus? Eccur enim alioqui meretricem Babylonicam decem Regum, quos ipsa fascinarit, armis exterminatum tandem iri Ioannes prædicit? Ad hæc, quid aliàs, de bello Constantini in Maxentiũ, Liciniumq́; tot panegyricis celebrato, tot doctorum calculis comprobato? quid deniq; de Principum Christianorum in Turcas & Saracenos expeditionibus statuemus? quorum vnus omniũ finis aut fuit, aut esse debuit, ne Templum domini aut extructum destruerent, aut extruendum turbarent? Ergo Ecclesia etsi armis non propagatur, armis tamē iustè propugnari potest. Quin non minus martyres sunt, qui in sacro illo bello moriuntur, quàm qui crucem Religionis causa patiuntur. Imò sanè eo videntur potiores, quòd illi oblatam quidem mortem non recusant: hi verò vltro scientes prudentesq; suscipere videantur. Propagare conantur Turcæ suam opinionem armis, qui quàcunq; prouinciam armis subegerint, Mahumeris impia dogmata, sola violentia nixi, inducunt, qui arma in Alcorano suo tantopere commendauit, vt illac rectà ad superos iri, dicere non vereantur: etsi neminem ipsi interea cogunt. At multo magis adhuc is Religionis Christique hostis, & ij Reges, quos ipse fascinauit, qui luci Euangelij flammas, verbo Dei verbera, gladio spiritus acies instructas opponunt, omnesque quantum in ijs est, ad impia sacra, oblatis tormentis adi-

Apoc. c. 17. ver. 16.

gunt. qui quam suam fidem vocant, perfidia, & traditiones suas assiduis proditionibus defendere & asserere non verentur. Propugnát verò contra pij Principes & magistratus, qui propagatá propagandámve Christi vineam, ne ab apris vastetur, sæpe circundant & muniunt, qui prædicatione verbi ad puram religionem conversos scuto suo protegunt, gladioq; tuentur. qui templum Dei, è viuis lapidibus extructum, dum ad fastigium vsq; adsurgat, adversus violentos impiorum impetus, vallo, fossa, aggere, omni industria communiunt. Hæc hactenus, ne quis in ea quæstione hæreat. Sciant itaque vniuersi, aut qui ab ijs constituti sunt, Regni officiarij, eorumúe plures, aut singuli, ni Regem Legem Dei corrumpentem, restituiúe prohibentem, intra fines suos contineant, ex fœdere cum Deo inito grauiter peccare. Ciues Provincialésve, qui Regni alicuius aliquantulam partem faciunt, ni impietatem à suis saltem finibus arceant, quam Rex intrudere velit, aut piam doctrinam quibuscunq; modis, etiamsi ad tempus secedendum sit, retineant, consimiliter pœnæ obnoxios esse. Priuati demum, si impia iubenti pareant, nullo modo excusari. Cæterùm ni extra ordinem ad id munus vocatos evidenter appareat, suapte authoritate arma se capere nullo iure posse. Et ea quidem omnia ex Scriptura sacra constare videntur.

TER-

TERTIA QVAESTIO.

AN, ET QVATENVS PRINcipi rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, resistere liceat. Item, quibus id, & quo modo, & quo iure permissum sit.

VIA nobis hîc de ligitima Principis authoritate agendum est, non equidem dubito, quin Tyrannis & malis Principibus hæc quæstio odiosa futura sit. Qui enim quodcunq; libet, sibi licere putant: non mirum, si rationis & legis vocem sustinere nullo modo possint. At bonis saltem Principib. gratam eam fore spero, qui magistratum, qua tandem authoritate potiatur, nil nisi animatam legem esse sciunt. Nec verò si quid in illos acrius dicatur, ægrius hi ferent, quasi sua vllatenus intersit. Tyranni Regibus, iniusti Principes iustis, è diametro opponuntur. Itaque tantum abest, vt quod in Tyrannos dicitur, quidquam Regibus detrahat, vt contra quo plus illis detrahitur, eò plus gloriæ his accrescat: nec illi quidem vituperari possint, quin hi laudentur. Illi sanè quid sentiant, susque deq; habeo. Neq; enim ipsis, sed in ipsos

ſcribo. Hi quin conſentiant, vix dubitare queam, qui non ſecus ac Paſtores lupos, Medici veneficos, Prophetæ Pſeudoprophetas, Tyrannos & iniquos Principes odiſſe debent. Quod enim odium natura canibus in feras inſeuit, ratio certè Regibus in Tyrannos ingeneret omnino neceſſe eſt: cum illi rapto viuant, hi rapinæ coercendæ nati & dati ſint. Adulatores Tyrannorum frontem fortè, ſi quam habent, contrahent, quos erubeſcere convenientius eſſet. Amici Regum, ſcio, non modò aſſentientur & annuent, verum etiam adſtipulari non verebuntur. Vt quis ergo hæc legendo, aut ſtudio, aut ira mouebitur, ita ſe mente affectum putet. Ad rem itaq; adgrediamur.

Reges à Populo.

Oſtendimus antea, Deum Reges inſtituere, Regna Regibus dare, Reges eligere. Dicimus iam, Populum Reges cõſtituere, Regna tradere, electionem ſuo ſuffragio comprobare. Quod quidẽ ita fieri voluit Deus, vt quantamcunq; authoritatem & poteſtatem haberent, Populo, ſecundum ipſum, acceptam ferrent. Itaq; omnem ſuam curam, cogitationẽ, induſtriam in vtilitatem Populi conferrent. Nec verò ſe, ob aliquam naturæ præſtantiam cæteris hominibus, non ſecus ac homines gregibus aut armentis, præeſſe arbitrarentur. Verùm eadem omnino cum cæteris ſorte natos, ſuffragijs & tanquam humeris Populi

ex

ex humo in eum gradum ſublatos meminiſſent, in quorum poſtea humeros reipublicæ onus, magna ex parte, recumberet.

Aliquot antè ſæculis, quàm Populus Iſraeliticus Regem à Deo peteret, Deus legem regni ſenxerat, quę extat Deuteronomij XVII. Cum perveneris in terram, quam Dominus Deus tibi poſsidendam dedit, in eaq; habitaueris, ait Moſes, tu dices, Conſtituam Regem ſuper me, vt cæteræ gentes, quæ ſunt in circuitu: tum verò eum Regẽ conſtitues, quem Dominus tuus elegerit è medio fratrum tuorum, &c. Hic vides electionem Regis tribui Deo, conſtitutionem Populo. Poſtquam verò eò ventum fuit, ita prorſus obſeruatum legimus. Seniores Populi Iſraelitici, qui Populum vniuerſum, repræſentabant, (eò enim nomine comprehenduntur, vt paſſim, Chiliarchi, Centuriones, Quinquagenarij, Decuriones, Iudices & præfecti omnium Tribuum Iſrael, tum verò maximè Principes & Capita tribuum) conveniunt in Rama ad Samuelem, & partim filiorum Samuelis, qui iniquè ius dicebant, pertæſi, partim bella eò melius geſtum iri rati, Regem à Samuele poſtulát. Conſulẽti Samueli retegit Deus, ſe Saulem elegiſſe, qui Populum regeret. Samuel itaque Saulem vngit. quæ omnia ad Electionem Regis poſtulante Populo factá pertinẽt. Ac ſatis fortè fuiſſe videretur, ſi

1. Sam. 8. ver. 5.

1. Sam. c. 9. ver. 16.

Samuel electum à Deo Regem Populo adduxisset, & ei parendum esse, monuisset. Nihilominus tamen quo se Rex à Populo constitutum sciat, Samuel indicit Comitia in Maspha,
1. Sam. c. 10. v. 17. & seq. ibiq; quasi re adhuc planè integra & infecta, quasi, inquam, nondum constaret Saulis Electio, sors iacitur, quæ à Tribubus Tribum Beniamin, è gentibus gentem Metri: è gente Metri, Saulem, eum ipsum, quem Deus elegerat, seligit. Tum verò demum, Populo vniuerso acclamante, Saul Rex nominatus di-
1. Sam. c. 11. ver. 14. citur. At tandem, ne sorti omnia tribuat, postquam liberatis Ammonitarum obsidione Iabezanis, suæ virtutis specimen quodammodo edidit, nequicquam secedentibus quibusdam è Populo, ab vniuersis in Galgal, coram Domino rex confirmatur. Hic vides, eum, quem Deus ipse elegerat, quem sors à reliquis selegerat, suffragijs Populi Regem constitui.
1. Sam. c. 16. Quid verò Dauid? Euidentius adhuc, Saulo reprobato, Samuel Dei iussu Dauidē, quem Deus elegerat, in Regem Israel vngit. quo facto, Spiritus Domini agit in Dauide, Saulem verò continuò deserit. Regnátne verò Dauid propterea? imò errat, vagatur, exulat, extrema sæpe experitur. nec prius rex existit, quàm, mortuo Saule, vniuersi Populi Iehudæ suffragijs, Rex Iudæ primùm: septem verò pòst annis vniuersi Israelis consensu, Rex Israel in Hebron vngatur. Itaq; bis vngitur, primùm

à Pro-

à Propheta, Dei iussu in Electionis signum, deinde, iussu Populi, dum Rex constituitur. quo semper recordentur Reges, se à Deo quidem, sed per Populum, & propter Populum regnare: nec verò Deo tantum & gladio, vt loquuntur, regnum acceptum ferant, qui gladio ipso, per Populum primum accincti fuerint. Idem prorsus in Salomone obseruatur: etsi is filius Dauidis erat. Deus elegerat Salomonem, vt sederet super solium Regni sui, & disertè Dauidi pollicitus erat, se illi tanquam Patrem filio affuturum. Dauid ipse Salomonem Regni successorem designarat quibusdã ex Aulæ præcipuis præsentibus. Nec tamen id satis fuit. Itaque convocat Dauid in Hierusalem Principes Israel, Principes Tribuum, Principes earum turmarum, quæ statis quæque temporibus Regi ministrabant, Chiliarchos & Centuriones singularum vrbium, Præfectos dominij Regij, filios suos, quin & purpuratos omnes, & egregios quosq; viros, qui de Electione statuerent. Ac in eo cœtu, Dei nomine invocato, ab vniuerso Israelis agmine Salomon rex proclamatus, in Regem vngitur, inq; Israelis solio (ita enim legitur) collocatur. Tum primum verò Principes, Optimates, atq; ipsi adeò fratres, ei sese iureiurando publicè devinciunt. Ne verò id in ambigua tantum fratrum successione factum putes, eodem omnino modo alios passim con-

2. Sam. c. 2.
2. Sam. 7. v. 13.
1. Reg. 5.
1. Chro. c. 28. v. 5.
1. Reg. 1. v. 32.
1. Chr. c. 28. v. 1. & v. 29. v. 22. & 24.

stitutos legimus. Mortuo Salomone populus conuenisse dicitur, ad constituendũ Roboamũ. Cæso Amasia, Ozias filius eius vnicus, ab vniuerso populo Rex constituitur. Post Ioramum, Ochozias, post Iosiam Ioacham filius, cui patris alioqui pietas non parum patrocinari potuisset. Quò pertinet & illud Chusai ad Absalom: Sequar, ait, eum Regem, quem Deus, populus & vniversi ex Israele elegerint, id est Regem legitimè & ritè constitutum. Itaq; etsi Deus lucernam populo suo è stirpe Dauidis perpetuam promiserat, etsi, inquam, Regum Israelis successio ipso Dei verbo comprobata erat: nihilo minus tamen, cum Reges non prius regnasse videamus, quàm à Populo ritè constituti fuissent: concludere licet, Regnum Israelis, si stirpem spectas, hæreditarium certè fuisse: at sanè si personas, omnino Electiuum. Quorsum verò hæc, si de Electione constabat, vt in cõfesso est, nisi vt tantæ dignitatis à Populo collatæ recordatio ipsos sui officij perpetuò memores faceret?

2.Reg.c.10. 2.Chron.c.16.c.36.c.22.

2.Sam.c.16. ver.18.

Psal.132.

Ita verò Ethnicos etiã Reges à Populo constitutos legimus. Nempe cum aut foris bellum, aut domi lites essent, vnus aliquis, cuius de fortitudine & iustitia magna erat multitudinis opinio, communi consensu in Regem assumebatur. Et apud Medos, inquit Cicero, Deioces ex arbitro iudex, è Iudice Rex cre-

Hero lib.1. Cic.lib.1. Offic

creatus, & apud Romanos primi Reges. Itaq; cum Romulo sublato centum Senatorũ inter regnum Quiritibus minus gratum esset, convenit vt postea Reges suffragijs populi, comprobante Senatu deligerentur. Tarquinius verò Superbus ideò Tyrannus habetur, quòd neque à Populo neque à Senatu creatus, sola vi & potentia nixus, imperium teneret. Propterea Cæsar etsi imperium vi inuaserat, tamen vt aliquo saltem iuris prætextu imponeret, imperium à populo senatuq; accepisse videri volebat. Augustus verò etsi à Cæsare adoptatus, hæredem se imperij nunquam, quasi ex testamento, gessit. Quin potius Senatui populoque acceptum tulit, vt & Caligula, Tiberius, Claudius: Nero verò, qui primus vi ac scelere invasit imperium, nullo iuris colore fretus, à Senatu damnatus fuit. Omnino cùm nemo Rex nascatur, nemo per se Rex esse, nemo absque Populo regnare possit: Populus verò contra & per se esse queat, & Rege prior tempore sit: Reges omnes à Populo primũ constitutos fuisse, certissimè cõstat. Etsi verò, ex quo virtutẽ patrũ imitati filij, nepotesue, Regna sibi quasi hæreditaria fecisse videntur, in quibusdam regionibus Electionis libera facultas desijsse quodámodò videatur: mãsit tamẽ perpetuò in omnib. regnis bene cõstitutis ea cõsuetudo, vt demortuis nõ prius succederẽt liberi, quã à populo

Liuius lib. 1.

quasi de nouo constituerentur, nec tamquam sui hæredes Patribus agnascerentur: sed tum demum Reges censerentur, cum ab ijs, qui Populi maiestatem repræsentarent, Regni inuestituram, quasi per sceptrũ & diadema accepissent. In Regnis Christianis, quæ hodie per successionem deferri dicuntur, huiusce rei vestigia evidentissima extant. Reges etenim Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & cæteri, ab Ordinib. Regni, Patribus, Patritijs, Magnatibus, qui vniuersitatem Populi repræsentant, inaugurari solent, & quasi in Regni possessionem mitti: non secus ac Imperatores Germaniæ ab Electoribus, & Reges Poloniæ à Vayvodis seu Palatinis, vbi ius suum Electio integrum obtinet. Nec verò illis Regius honos in vrbibus Regni prius exhibetur, quàm ritè inaugurati fuerint. Vt neque etiam olim Regni tempus, nisi à die inaugurationis, quod in Gallia accuratè obtinuit, computabatur. Ac ne ob continuatam aliquot successionum seriem hallucinemur, in illis ijsdem Regnis, sæpe filio agnatum, primogenito secundogenitum Ordines Regni prætulerunt: vt in Francico, Roberto Druydarum Comiti, Ludoicum fratrem: item Roberto Capeti, nepoti, Henricũ fratrem secundogenitũ, & cæteros alijs. Quin & Regnum idem Populi authoritate, de gente in gentem, extantibus legitimis hæredibus, translatum fuit, à Merouingijs ad Carlingos, à Ca-

Annales Gillij.

à Carlingis ad Capetanos. Quod & in cæteris factum, è verissimis historijs satis constat. Ne verò à Francico, quod cæterorum exemplar semper habitum fuit, in quo, inquam, successio plurimum obtinere videtur, recedamus, Pharamundum anno CCCCXIX electum legimus: Pipinum, DCCLI Pipini filios, Carolum Magnum, & Carolomanum DCC LXVIII non habita patris ratione. Sublato demum DCCLXXI Carolomano, non accreuit continuò Carolo Magno fratris portio, vt in hæreditatibus fieri solet, sed Populo & Concilio publico decernente. Eodem auctore Ludouicus Pius, anno DCCCXII quamvis Caroli Magni filius, eligitur. In ipso verò Caroli testamento, quod apud Nauclerum extat, rogat Populũ, è suis Nepotibus per Concilium Regni publicũ, quem voluerit, eligat, patruos verò acquiescere Populi decreto iubet. Vnde Carolus Caluus, è Ludouico Pio, & Iuditha nepos, sese apud Aimoinum Historiographum, Regem electum profitetur. In summa; omnes omnino Reges, ab initio electi fuerunt. Et qui hodie per successionem regnum adire videntur, prius à Populo constituantur necesse est. Deniq; etsi Populus ob egregia quædam merita ex aliqua stirpe Reges sibi deligere, in quibusdam regionibus solet: stirpem ipsam, non surculum deligit: nec ita deligit, quin si degeneret, aliam eligere non

posſit. Qui verò ex ea ſtirpe etiam proximi ſunt, nō tā Reges naſcuntur, quā fiunt; non tā Reges, quàm Regum canditati habentur.

Populus potior Rege.

Iam verò, cum Reges à populo conſtituā tur, omnino ſequi videtur, populum vniuerſum Rege potiorem eſſe. Ea enim vis verbi eſt, vt qui ab aliquo conſtituitur, eo minor habeatur, qui ab aliquo authoritatem accepit, ſuo authore inferior ſit. Putiphar Ægyptius conſtituit Ioſephum ſuper familiam ſuam: Nabuchodonozor Danielem ſuper Babylonicam Prouinciam, Darius præſides centum & viginti ſuper Regnum. Nempe domini ſeruos, Reges miniſtros conſtituere dicuntur. Sic etiam Populus Regem, tanquam miniſtrum Reip. conſtituit. Quod nomen boni reges non aſpernati ſunt, mali etiam affectarunt, adeò vt aliquot ſæculorum ſpacio, ex imperatoribus Romanis nemo, niſi manifeſtè Tyrannus, quales Nero, Domitianus, Caligula, dominus vocari voluerit. Deinde Reges populi cauſa inſtitutos conſtat. Neque enim propter centum plus minus homunciones, cæteris plerunq; longè peiores & inferiores vniuerſos creatos potius quàm illos horum cauſa, dixeris. Ratio verò poſtulat, vt is cuius ratione alius extitit, eodem potior cenſeatur. Sic navis cauſa gubernator à domino navis inſtituitur, qui, ne ipſa ad cautes frangatur, aut malè curſum teneat, ad clauum ſedeat.

Geneſ. 39. ver. 4. Dan. c. 2. v. 48. c. 6. v. 1.

Et

Et ei quidem in eã rem incumbenti, cæteri inſeruiunt, ac dominus ipſe paret, eſt tamẽ ipſe nauis ſeruus, vt mediaſtinus quilibet, nec à mediaſtino genere, ſed ſpecie tantum diſfert. In Republ. quæ naui comparari ſolet, Rex gubernatoris, Populus domini loco eſt, Illi itaque publicam ſalutem curanti, Populus ipſe paret & obtemperat: cum tamen nõ minus ſit & cẽſeri debeat ipſe Reipub. ſeruus ac iudex aut Tribunus quilibet, nec ab his alia re differat, quàm quòd maiora onera ferre, & plura pericula obire teneatur. Propterea verò quęcũq; Rex aut bello acquirit, aut cũ finitima occupat iure belli, aut iure dicũdo, vt quæ in fiſcũ rediguntur, acquirit ipſe Regno, nõ ſibi, Populo, inquã, qui Regnũ cõſtituit, nõ ſecus ac ſeruus domino, nec ulla cum illo, niſi aut hore Populo, obligatio contrahi poteſt.

Præterea viuũt innumeri Populi abſq; Rege: Regẽ abſq; Populo, ne mente quidẽ concipere poſsis. Nec ideò Regiã dignitatem quidam adepti ſunt, quòd à cæteris hominibus ſpecie differrẽtijſq; tanquã Paſtores gregib. quadam naturę præſtãtia præeſſe deberent. Quin potius ex eadẽ maſſa cretos in eũ gradũ popul⁹ extulit, vt ſi quã authoritatẽ, ſi quã potentiã haberent illi acceptã ferrent ac tanquam precariam poſsiderent. quod Francorum antiquus ritus aptè oſtendit, qui in clypeo ſublatũ regem proclamabant. Cur enim

quæso, dicuntur Reges innumeros habere oculos, innumeras aures, longas manus, celerrimos pedes? An, quod Argo, Gerioni, Midæ, aut ijs, quos fabulæ finxerunt, similes sint? Minime verò. At sanè, quia Populus, cuius interest, vniuersus suos Regi oculos, suas aures, suas vires ac facultates in Reip. vsum commodat. Recedat à Rege Populus: qui modò oculatus, auritus, robustus & vegetus videbatur, cæcutiet, obsurdescet, repentè concidet: qui modò magnificè triumphabat, vno momento apud omnes vilescet: qui modò diuinis propè honoribus afficiebatur, ludimagistrum Corinthi agere cogetur. Subrue istius Gigãtææ molis, ac tanquam Rhodiani Colossi imã tantùm basim, corruat, ac in frusta comminuatur necesse est. Cum itaq; Rex per populum & propter populum existat, nec absque Populo consistere posit: cui mirum videatur si Populum Rege potiorem esse concludamus?

Populus vniuersus repræsentatur per Regni Officiarios ordinariè, per Ordinum conuentus extra ordinẽ, aut annuatim.

Porrò, quod de vniuerso Populo dicimus, de ijs etiam, vt in secunda Quæstione, dictum volumus, qui Populum vniuersum in omni Regno, vrbeúe legitimè repræsentant. qui quidem vulgo, Regni, non Regis Officiarij censentur. Regis Officiarij à Rege pro arbitrio creantur, aut exauctorantur, quin & eo mortuo nullo loco sunt, & quodámodo mortui habentur. Regni Officiarij contrà à Populo, in

lo, in Concilio nempe publico, authoritatem capiunt, aut saltem olim capere solebant, nec absq; eodem exauctorari possunt. Itaque pendent illi à Rege, hi à Regno: illi à supremo Regni officiario, qui Rex ipse est: hi à supremo dominio Populi, à quo ipse Rex, non secus ac illi, pendêre debet. Illorum munus est, Regem curare: horum, ne quid detrimenti Respublica vsquam capiat. Illorum, vt Regi, tanquam domino cuilibet domestici, adesse ac inseruire: horum, Populi iura & Priuilegia tueri, & ne quid Princeps ipse in illius perniciem committat, omittatúe, diligenter providere. Denique sunt illi Regis ministri, serui, domestici, ad obsequium tantummodo instituti: hi contrà Regis in iuredicundo velvti Assessores, Regij imperij consortes, adeò vt omnes quidem illi Rempubl. administrare teneantur non secus ac Rex: is tamen inter eos quasi Præses, primum tantùm locum teneat. Vt verò Populus vniuersus Rege superior est; ita etiam hi, etsi singuli Rege inferiores sint, vniuersi tamen superiores censendi sunt. Primorum ferè Regum quàm lata potestas fuerit, ex ex eo satis adparet, quòd Ephron Rex Hethæorũ, ius sepulchri Abrahamo, inconsulto Populo, concedere non audet: neque Hemor Hæuius Rex Sichem, fœdus cum Iacobo ferire: nempe grauiora negotia ad Populum referri solita. Et in ijs quidẽ imperijs, Genes. 23. & 34.

quæ tunc temporis vna ferè vrbe circumscribebantur, facilè id fuit. At ex quo Reges fines suos amplificare cœperunt, nec Populus vniuersus in vnum locum convenire absq; confusione potuit, Regni officiarij, qui populi iura ordinariè tuerentur, instituti fuerunt, ita tamen, vt si quando opus esset, aut Populus vniuersus, aut eius saltem quædam quasi Epitome, extra ordinem convocaretur. In Regno Israelitico, quod omnium ferè Politicorum iudicio, optimè constitutum erat, eum ordinem fuisse videmus. Habebat Rex suos Pincernas, dapiferos, cubicularios, magistros domus siue œconomos, qui familiæ suæ prospicerent. Habebat & Regnum suos, vnum & septuaginta seniores, & duces ex singulis Tribubus electos, qui Remp. siue pacis sive belli tempore curarent: suos deniq; in singulis municipiis Magistratus, qui vt illi vniuersum Regnũ, suas singuli vrbes tuerentur. Hi si quando de re maxima deliberandũ erat, cõveniebant, nec iis incõsultis, quidquã, quod ad summã Reip. pertineret, decerni poterat. Hos itaq; convocat Dauid, quando Salomonẽ investiri Regno cupit, quãdo Politiã à se restitutam examinari & probari; quando reducenda est Arca, & c. Quia verò vniuersũ Populum repræsentant, vniuersus tum Populus convenisse dicitur. Idem denique Ionathan, Saulis Regis sententia damnatũ, morti

Regni Officiarij in Regno Israel.

1. Chron. c. 29. v. 1.
1. Chron. 13. v. 1.
1. Sam. c. 14. vr. 45.

ti eximunt, ex quo à Rege ad Populum appellationem fuisse apparet. Ex quo verò Regnum propter Roboami superbiã scissum fuit, Synedrium Hierosolymitanum Septuaginta & vnius virorũ, ea authoritate fuisse videtur, vt non secus ac Rex singulos, hi Regem iudicare possent. Huic autẽ præerat Dux domus Iuda, id est Primarius quisque, ex tribu Iuda electus, vt vrbi Hierosoymitanæ Primarius ex tribu Beniamin. Exẽplis res dilucidior fiet. Ieremias missus à Deo, qui vrbi Hierosolymitanę excidium nunciaret, ea propter damnatur primùm à sacerdotib. & Prophetis, id est, à Iudicio seu Senatu Ecclesiastico. Demũ ab vniuerso populo vrbis, hoc est, ab ordinariis vrbis iudicibus, Chiliarchis nempe & Centurionibus. tandem à Principibus Iehuda; id est L X X I viris asidentibus ad nouam portam Templi, causa cognita absoluitur. Ij verò, in eo ipso iudicio disertè damnant Regem Iehorabin, qui Vriam Prophetam paulo antè similia comminantem crudelissimè trucidasset. Alibi verò legimus, Sedechiam huius Synedrij authoritatem adeò reveritũ esse, vt Ieremiam à L X X I. viris, in tetrum carcerẽ detrusum non modò nõ liberare, verũ etiam vix in mitiorem trans ferre auderet. Suadẽtibus antẽ illis, vt in Ieremiæ mortem consentiret, respõdet, eũ in ipsorũ manib. esse, seq; ipsis contradicere nulla in re posse. Quin & veritus

2. Chron. c. 19. ver. 1. Nehe. 11. ver. 9.

Ieremi. 26. ver. 9. & 17.

Ierem. 37. & 38.

idem, ne in sermones, quos cũ Propheta habuerat, inquirerent, quasi rationem eorum, quæ dixisset, redditurus, mendacium comminiscitur. Ergo erant in hoc regno, regni officiarij rege superiores, in hoc, inquam, quod non à Platone aut Aristotele, sed à Deo ipso omnis ordinis authore, omnis Monarchiæ summo institutore, institutum & ordinatum fuerat. Tales erant in Persico imperio septem Magi seu sapientes, item ὁμότιμοι, quasi honoris regij consortes, & qui regum aures & oculi nuncupabantur, quorũ iudicio reges acquieuisse legimus. In Spartano Ephori, ad quos à rege appellabatur: quiq; ipsos etiam reges iudicabant, vt est apud Aristotelem. In Ægyptiaco ministri publici regi per Populum eligi tradiq; soliti, eò tantũ ne adversus leges quidquam committerent. Vt verò Aristoteles reges, quib. eiusmodi officiarij adiunguntur, legitimos passim vocat, ita etiá nó veretur dicere, vbi ij desint, non Monarchiam esse, sed aut planè barbaricam Tyrannidem, aut Tyrannidi quàm proximam dominationem. In Romano hunc locum obtinebant Senatores & Magistratus per Populum creari soliti, Tribunus Celerum, Præfectus vrbi, & cæteri, adeò vt à rege ad Populum provocatio esset, quod Seneca è libris Ciceronis de Repub. citat, & historia Horatij tergemini, ob cædem sororis à regijs iudicibus damnati, & à Populo absoluti,

Esther 1.

Aristot. lib. 5. *Pol. c.* 11. *& c.* 7. *lib.* 3.

luti, satis indicat. Sub Imperatoribus verò, Senatus, Consules, Prætores, Præfecti Prætorio, Præsides Provinciarũ, quę Populo Senatuiq; tribuebantur, qui propterea omnes Magistratus Populi Romani vocabantur. Itaque cum decretro Senatus, Maximinus Imperator, hostis Reipublicæ iudicatus esset, inq; eum Maximus & Albinus à Senatu Imperatores creati essent, milites iurarunt, se fideliter obsequuturos Populo Romano, Senatui & Imperatori, vtcumq; sub Tyrannide hoc ius violaretur. Ad hodierna verò imperia quod attinet, (Turcicum, Moschicum, & alia huius generis, magna latrocinia, magis, quàm imperia sunt) nullum omnino est, quod si non hoc tempore, saltem olim non ita administratum fuerit. Quod si verò illorũ culpa & desidia factũ est, vt quibusdã locis deteriorẽ Rẽpublicã posteri acceperint, tenentur nihilo minus, qui eũ locũ hodie obtinent, ad antiquum statũ omnia, quantũ in se est, revocare. In Germanico, quod per Electionem confertur, sunt Electores & Principes tum Laici, tũ Clerici, Comites, Barones, Ciuitates, Ciuitatumque Legati, qui vt suis quique locis Rempublicam curãt, ita etiam in Comitiis, vniuersi Imperij Maiestatem, quando opus est, repræsentant, vbi, nequid Resp. ex priuatis Cęsaris studijs odiisũe detrimenti capiat, prospicere tenentur. Itaque alius est imperij, alius Impera-

Herod. lib. 8 in orat. Maximi & Albini ad milites.

ris Cācellarius, alij atq; alij huius & illius officiarij, diuersa ęraria, diuersi quęstores. Et adeò quidē vulgatū est, Imperiū Imperatori ante ferri, vt Imperator imperio hominium præstare passim dicatur. Cōsimiliter in Polonico eum locum obtinent Episcopi, Palatini, Castellani, Nobiles, Ciuitatum regionúmque Legati extrordinem convocati, quorum in cœtu tantum nouæ cōstitutiones fiunt, & bella decernuntur. Ordinariè verò Regni Polonici Cōsiliarij, Cancellarius Reipubl. Polonicæ, &c. etsi suos interea Rex cubicularios, œconomos, ministros & domesticos habet. Apud Polonos verò, qui disputet, vter potior sit, Rex, an vniuersus Regni populus per optimates repræsentatus, perinde faciat, ac qui Venetiis disputet, vtrum dux Republica superior sit. Quid autem de iis Regnis dicemus, quæ per successionem deferri dicuntur? Nihilò sanè secius res se habet. Regnum Francicū, quod cæteris non ita pridem legū & ordinū præstantia anteponebatur, ita olim constitutum fuit. Etsi verò qui eum locum tenent, sub officio minus satis faciunt; non eò tamen minus tenentur. Habet quidē Rex suum magnum magistrū, seu Archiœconomum, suos cubicularios, venatores, scutarios, pincernas & cæteros, quorum officia olim à Rege adeò pendebant, vt eo vita functo, suo ipsi officio planè defuncti viderentur. vnde etiānū post finem

Speculum Saxonicum.

ne luctus Regij, magnus Magister seu Archiœconomus, quædã quasi concepta verba pronunciare solet, quibus familiam Regiam dimittit, ac sibi quemque prospicere iubet. At nihilominus suos habet Regnum Francicũ officiarios, Maiorem Palatij, qui postea Comes stabuli nominatus fuit, Mareschallos, Amiralium, Cancellariũ seu magnum Referendariũ, Secretarios, Quæstores & cæteros: qui quidem olim non nisi in cõcilio publico trium ordinum Cleri, Nobilitatis & populi creabantur. ex quo verò Parlamentũ Lutetianum statarium factum est, non prius in eo gradu constituti censentur, quàm à Senatu Lutetiano recepti & comprobati sint, & neque etiam absque eiusdem consensu & authoritate destitui possunt. Isti verò omnes, primũ Regno, id est, vniuerso populo, deinde Regi, tamquam eius curatori fidem dant: quod vel ex ipsa iurisiurandi formula perspicuum est. Comes stabuli verò in primis, quando Ense liliato per Regem accingitur, (vt ex verbis, quæ Rex ipse pronunciat, apparet) eo accingitur, vt Rempub. tueatur atque defendat. Habet prætere Regnum Frãcicum suos sive Pares, tanquam Regis cõsortes, sive Patricios, tanquam Reipubl. Patres, singulos à singulis Regni Provinciis denominatos, quibus Rex inauguran dus, tanquã vniuerso Regno, fidẽ dare solet. Ex quo, illos Rege superiores

Aimoinus lib. 5. ca. 28. in Carolo Caluo.

§. filiusfam. Instit. quib. mod. ius patriæ pot. soluitur.

esse, liquet. Hi verò vicissim iurant, se non Regem, sed Regium diadema tuituros, Rempubl. consilio adiuturos, sacro Principis cõsilio in eam rem, pacis bellíue tẽpore affuturos, vt ex formula Patriciatus liquidò patet. Itaque non secus ac Pares Curiæ Longobardico iure, in sententiis ferendis, feudi domino non modò assidebát, verũ etiam inter ipsum sæpe superioris feudi dominum & vasallũ cognoscebát. Videmus etiá hosce Franciç Patricios, inter Regẽ & subditos sæpe diiudicasse, adeò quidẽ, vt cum Carolus VI. in Ducẽ Britanniæ sententiam ferre vellet, obstarent illi, diceretq;, nõ Regis, sed Pariũ esse eiusmodi iudiciũ, quorũ autoritati nil derogare posset. Hinc etiam hodie Senatus Lutetianus, qui curia Parium seu Patriciorũ nuncupatur, quasi Iudex inter Regem & populum quadamtenus cõstitutus, imò inter Regem & priuatũ quemlibet, singulos adversus Regis procuratorem asserere, si quid cõtra ius invadat, quasi obligatione tenetur. Præterea si quid Rex domi statuat edicátve, si quid cũ vicinis Principibus paciscatur, si quod bellũ gerẽdũ est, si quç pax, vt nuper cũ Carolo V. facienda, authorem senatum fieri oportet, & in eius acta omnia, quç ad Rempublicá pertinẽt, referri. Quç quidẽ non prius rata sunt, quàm ab eo comprobata fuerint. Ne verò Regem metuerent Senatores, neque olim in eum gradum, nisi

Renat. Choppinus lib. 3.

si

si à Senatu nominati cooptabantur, neque absque eiusdem authoritate, legitima de causa exauctorari poterant. Deniqꝫ & literę Regis, ni à Secretario Regni subscribantur, & rescripta ni à Cancellario (qui cancellandi potestatem habet) obsignentur, nullam authoritatem habent. Sunt & Duces, Marchiones, Comites Vicecomites, Barones, Castellani, item in Vrbibus Maiores, Vicarij, Consules, Sindici, Scabini, & cæteri, quibus aliqua sigillatim aut Regio, aut vrbs cõmendata est, vt populũ tueantur, quatenus eorum iurisdictio patet, etsi quędam ex illis dignitatibus hęreditariæ hoc tempore habentur. Et hæc quidem ordinariè. At præter hæc, quotãnis olim, pòst verò aliquanto, quotiescunque saltem necessitas postulabat, habebatur trium ordinum conventus, quo regiones vrbésqꝫ omnes alicuius nominis suos Legatos mittebant, & quidem Plebei, nobiles, Ecclesiastici in vnaquaque sigillatim, vbi de his, quæ ad Rempubl. pertinebant, publicè statuebatur. Eius verò conventus ea fuit perpetuò authoritas, vt non modò, quæ ibi statuta forent, sacra sanctaqꝫ haberentur, seu pax facienda, seu bellum gerendum, sive Regni procuratio cuiquam deferenda, sive vectigal imperandum esset: verum etiam reges luxus, desidiæ, tyrannidisue causa in cœnobia detruderentur, eoqꝫ authore, vniuersæ adeò stirpes regni suc- *Aimoinus.*

G

cessione priuarentur, non secus ac primum, Populo authore, ad regnum vocatæ fuerant. Nempe quos consensus extulerat, dissensus exturbabat: quos virtutum paternarum imitatio, in eam quasi hæreditatem vocarat, degener & ingratus animus, vt incapaces & indignos fecerat, ita & exhæredes faciebat. Ex quo sanè liquet, successionem tolleratam quidem ad vitandum ambitum, secessionem, interregnum, & alia Electionis incommoda. At sanè vbi grauiora damna consequerentur, vbi regnum Tyrannis, vbi regis solium Tyrannus invaderet: Populi legitimum conventum, & Tyranni regisúe ignaui expellendi, adúe agnatos deducendi, & boni regis in eius locum adsciscendi, authoritatem sibi perpetuò retinuisse. Nimirum habebant fortè hoc à Gallis Franci, authore Cæsare lib. V. de bello Gallico. Fatetur enim Ambiorix Rex Eburonum, ea fuisse tum regum Galliæ imperia, vt non minus Populus ritè convocatus, in regem, quàm rex in Populũ, authoritatis haberet. Quod etiam in Vercingetorige apparet, qui corã Populi cœtu causã suã agit. In regnis Hispaniæ, præsertim Aragonum, Valentino, Catalanico, ita etiam sese habet. Est enim penes Iustitiam Aragonicam, quam vocant, summa regni authoritas. Itaq; non verentur magnates, qui populum repræsentant, regem his verbis tum in ipsa inauguratione, tum tertiò

Cæs. lib. 5. & 7. de bel. Gallico.

quoq;

quoq; anno in cōventu publico disertè compellare: TANTVM valemus nos, quantum vos: at super nos ambos est, (Iustitiam Aragonicã intelligunt) qui magis imperat, quàm vos. Sæpe verò, quæ rex rogauit, Iustitia illa abrogat: quæ edixit, vetat. Tributum verò indicere nullum vsquam absq; eius conventus authoritate ausit. In Anglico & Scotico penes Parlamentum, quotannis ferè haberi solitum, summa rerum est. Parlamentum verò vocant, Ordinum regni conventum, vbi Episcopi, Comites, Barones, Ciuitatum, Regionumûe legati Communi suffragio de respubl. statuunt. Cuius vsq; adeò sacrosancta est authoritas, vt, quæ semel sanxerit, regi abrogare sit nefas. Omnes verò regni officiarij ab eo conventu fasces accipere solent, quique ordinariè regi reginæûe in consilio asident. insumma: cætera regna Christiana, Hungaricum, Bohemicum, Danicum, Suedicum, & reliqua, suos regni officiarios regijûe imperij cōsortes habent, quos sua authoritate aliquãdo vsos esse, vel in regibus ipsis exauctorandis, aut historiæ docent, aut recens memoria satis ostendit. Nec verò est, quòd iccirco potentiã regiam minui putemus, regésve quasi capitis diminutionē passos. Deum certè non eo minus potentem censemus, quòd per se peccare non posit, neque eius imperium angustius, quòd ruere & pessum ire nequeat. Neque ergo

regem, si, qui per se peccare posset, aliena ope sustinetur; si quod fortè imperiũ sua negligentia culpâve amisisset, aliena prudentia diutissimè retineat. An etenim eo minus sanum aliquẽ putes, quòd Medici ei assideát, qui ipsum ab intẽperie dehortẽtur, qui noxiorũ ciborũ esu interdicát, qui etiá invitũ sępe ac renitentẽ purgent? An verò medicos illos, qui illius salutem curant, an adulatores, qui insalubria quęque obtrudunt, magis amicos putes? Hęc itaque distinctio omnino adhibenda est. Alij sunt amici Regis, alij Cæsaris. Amici Cæsaris sunt, qui Cæsari inseruiũt: amici regis imperatorisúe, qui Regno. Cum enim quis regni causa, rex dicatur, regnũque in Populo consistat, regno verò perdito, labefactatóve, aut omnino rex esse desinat, aut minus saltem rex sit: qui sanè regni vtilitati student, regis verè amici sunt; qui regni vtilitatem negligunt aut evertunt, verè hostes. Ac vt neq; regnum à Populo, neque regẽ à regno; ita nec amicos regis à Populi regníque amicis separare vllo modo possis. Imò verò cum, qui verè Cæsarem amant, regẽ eũ, quàm priuatum malint: regem verò absq; regno habere non possint: iidem sanè regni, qui & Cæsaris amici erunt. qui verò Cæsaris magis, quã regni, sive Populi amici videri volent, adulatores verè & hostes perniciosissimi censendi erunt. Quod si verò illi verè amici sunt, an non regẽ eo poten-
tiorem

tiorē & stabiliorē fore manifestū est, vt Theopompus Ephoris institutis dicebat, quo plures & potentiores erunt ij, quibus Populi regniúe vtilitas commendata cōmissáq; fuerit? Dices verò fortasse: Tu mihi Patritios, optimates, regni officiarios narras. Ego verò contrà, nil præter laruas, & antiqua, tanquam in Tragœdiis, paludamenta video: antiquæ verò libertatis & authoritatis vix vlla vsquam vestigia cerno. Denique, plerosque passim sua curare, regibus assentari, Populo illudere videas: vix vsquam, qui Populi eviscerati misereatur, nedum qui miserio opem ferat, invenire possis. Quod si qui verò eo animo aut sunt, aut esse putantur, rebelles & perduelles iudicantur, exulant, ac tantum non victū quęritare coguntur. Quid? ita res se habet. Tanta ferè semper, & vbique locorum fuisse videtur aut regum audacia, aut optimatū partim prævaricatio, partim ignauia, vt reges quidem eam, qua hodie plęriq; insolescút, licentiam, quadam quasi longi temporis præscriptione vsucepisse: Populi verò authoritatē suā aut tacitè cessisse, aut non vtendo amisisse videantur. Sic nempe plerumque accidit, vt quod omnes curarę tenentur, curet nemo: quod omnibus commissum est, nemo sibi cōmendatum putet. Nihilominus tamen adversus Populum neque præscriptio, neq; prævaricatio ista quidquam facit. Vulgatum est, nul

An præscriptio obstet.

lam fisco præscriptionem nocere: multò verò minus Populo vniuerso, qui rege potior est, cuiusq; gratia Princeps id priuilegium habet. Cur enim alioqui, cum fisci Princeps administrator tantum sit, Populus verò, vt inferius probabitur, verè proprietarius? Deinde, an non scitum est illud: libertati nulla, ne diutissima quidem seruitute, violentia præscribi posse? Quòd si verò reges à populo constitutos fuisse, qui ante D. fortè annos viuebat, nõ ab eo, qui hodie extat, obijcias: at, inquam ego, etsi moriuntur reges, populus interim, vt neq; vlla alia Vniuersitas, nunquam moritur. Vt enim perennem fluuium fluxus: ita & populum immortalem ortus & interitus vicissitudo facit. Itaq; vt idem est, qui ante mille annos, Rhenus, Sequana, Tyberis; idem etiam est popul9 Germanicus, Gallicus, Romanus: (nisi fortè coloniæ intervenerint) nec aut aquæ fluxu, aut indiuiduorum mutatione, ius eorum vllatenus immutari potuit. Præterea si non populo, sed patri regnum acceptum ferunt, hic verò auo, & ita deinceps: an plus iuris potuit ille ad alium transferre, quàm ipse habuerit? Quod si verò non potuit: (vt certè non potuit) an non manifestum est, quicquid præterea sibi arrogarit, non magis eum, quàm prædonem quemlibet vsurpare posse? Populum verò contrà perpetuæ euictionis ius integrum habere? Ergo, quòd in aliquo regno

L. proponebatur. 76. D. de iudicijs, l. qui res suas. 98. §. vlt. de solution. l. inter stipul. 83 §. sacram. D. de verb. oblig.

Vlpian. de reg. iuris, l. 54.

gno Optimates aliquamdiu op presſi fuerint, populo præiudicare non poteſt: quin potius, vt non audiretur ſeruus, qui, quòd dominum diutiſsimè captiuum detinuiſſet, non modò ſe liberum iactaret, verùm etiam necis vitæque poteſtatem ſibi in dominum arrogaret: neq; prædo, qui quôd aut XXX. annos prædatus, aut prædonis filius eſſet, ſeſe extra culpá eſſe putaret: imò verò, quò diutius, eò grauius puniretur: ita ſanè minimè audiendus princeps, ferendusúe fuerit, qui, quòd Tyranno ſucceſsit, populúmve, à quo ipſe regnum accepit, mancipij loco diu habuerit, aut optimatibus vím fecerit, quidquid libuerit, ſibi licere, aut iure concedi putet. Neque enim demunt anni quidquam iuri populi, ſed addunt iniuriæ Regis. Quid verò, ſi optimates ipſi cum principe colluſere? quid, ſi prodita cauſa, Populum vinctum quaſi, in manus Tyranni prodidêre? Iſtâne prævaricatione proditionéve authoritas Populi in Regem planè translata videbitur? An, inquam, eo facto quicquam aut libertati Populi demitur, aut Principis licentię adiungitur? Sibi ipſi imputẽt, dices, qui eiuſmodi hominũ perfidá fidem elegerint. At enim ſunt iſti, tanquam Patroni, qui vtilitati publicæ, Populíque ſaluti & libertati patrocinentur. Itaque non ſecus ac Patronus cum clientis adverſario de quota litis, vt loquuntur, pactus, ſi clientis cau-

ſam prodidiſſet, ei minimè noceret: nō poteſt ſanè iſta quaſi Magnatum, in damnū necémque Populi inita conſpiratio, quidquam eius iuri detrahere. Verùm & illi in pœnam legis, quæ in prævaricatores lata eſt, incident, & his, ac ſi res omnino integra eſſet, & patronū aliū eligere, & ius ſuum denuò perſequi, lex permittet. Etenim ſi populus Romanus Imperatores ſuos noxę dedit, qui ad Furcas Caudinas indecorè cum hoſtibus pepigerant, coacti licet, & in ſummas anguſtias redacti, nec ea ſe pactione vllatenus teneri iudicauit: an non multò minus tenebitur Populus id iugū pati, quod nō vi, ſed vltrò: nō mortis metu, ſed lucri cupidine, aut ſi, qui excutere debebant, impoſuerint: aut qui poterant, tolerarint.

Quis ſit Regum finis. Iam verò cum à Populo reges conſtituti ſint, ijsque quidam quaſi imperij conſortes adiuncti, qui ipſos in officio contineant, & ſinguli quidem rege inferiores, vniuerſi verò ſuperiores: ſequitur, vt videamus, cur primū conſtituti fuerint, & quod ſit ipſorum maximè officium. Iuſtum enim demum quid ac bonum cenſetur, cum eum finem attingit, ad quem inſtitutum eſt. Primum ſanè palàm eſt, homines natura liberos, ſeruitutis impatientes, & ad imperandum magis, quàm ad parendum natos, non niſi magnæ cuiuſdam vtilitatis cauſa imperium alienum vltro elegiſſe, & ſuę quaſi naturæ legi, vt alienam ferrent,

rêt, renunciasse. Neq; enim, ait Æsopus, equus liberè antea vagari solitus, frenum sessorémve vnquam, nisi tauri vincendi spe, admisisset. Non itaque existimemus, electos fuisse reges, vt bona multorũ sudore parta, in proprios vsus converterent: quisque enim sua amat, suâque sequitur. neque, vt publica potentia ad suam libidinem abvterentur: quisque enim ferè potentiores aut odio, aut invidia prosequi solet. At sanè, vt tum singulos à mutuis, tum vniuersos ab externis iniuriis, seu iure dicundo, seu vim vi repellendo, defenderent. Propterea, inquit Augustinus, qui aliorum vtilitati consulunt, imperare dicuntur, vt vir vxori, parentes filiis: ij verò, quibus consulitur, obedire. etsi qui ita imperant, iis verè inseruiunt, quibus imparare dicuntur: quia, vt ait idem, dominandi cupiditate non imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia. Seneca verò epistola XCI, Penes sapientes, ait, aureo seculo regnum erat. Hi continebant manus, & inferiores à validiorib. tuebantur. Suadebant, dissuadebantq;, & vtilia atque inutilia monstrabant. Horum prudentia, ne quid deesset, suis providebat. Fortitudo arcebat pericula, beneficijs augebat ornabatq; subiectos. Officium erat imperare, non regnum. Nemo quantum posset adversus eos, experiebatur, per quos caperet posse, &c. Im-

August. lib. 19 de Ciui. Dei, c. 15.

perare ergo nihil aliud est, quàm consulere: Imperij finis vnicus, populi vtilitas. Imperatorum regumq; officium vnum, vt populo consulant. Regia verò dignitas non est propriè honos, sed onus: nō immunitas, sed munus: non vacatio, sed vocatio: non licentia, sed publica seruitus: quæ ideo honore afficitur, quòd primis illis temporibus molestias illas, nisi honore quasi condîtas, vix quisquá degustare voluisset. Vt nihil eo verius sit, qđ ille dicere solebat: Si, quantis molestijs diadema regium involutum esset, omnes cognoscerent, qui vel in via repertum capiti imponere vellet, inventum iri neminem. Cùm igitur MEVM illud, & TVVM, orbem invasissent, ac de rerum dominio inter ciues, mox verò etiam de finibus inter finitimos bella exorirentur: populus ad vnum aliquem confugere cœpit, qui tū, ne tenuiores à diuitibus: tum, ne vniuersi à finitimis vim paterentur, iustè fortiterq; provideret. Vt verò aut lites, aut bella magis ingruebant, is etiam eligebatur, cuius de fortitudine, aut de industria, magna erat omnium opinio. Itaq; reges olim creati sunt, vt domi ius dicerent, foris verò exercitum ducerent: nec modò hostium excursiones, agrorum depopulationes, cæterasq; corporis calamitates depellerent: verùm multò magis flagitia, scelera, vitia arcerent à republica, aut coercerent: quorum alterum bello,

lo, alterum iure perficitur. Id verò ex omnib. tum sacris, tum prophanis Scriptoribus planum esse potest. Populus Dei primùm Regẽ alium non habebat, quàm Deum. Quia enim in medio Populi versabatur, & responsa inter Cherubim in grauioribus causis edebat, & duces belli extra ordinem iudicesq; designabat: vicarijs opus esse apud eos non videbatur, qui summi regis præsentia perpetuò fruerentur. Ethnici verò, qui tantis beneficijs carebant, in eum finem reges instituerunt. Itaq; cum Populus Dei, iniustitiæ filiorum Samuelis pertæsus, & senectuti Samuelis minus confidens, regem exemplo cæterarum Gentium, id est Ethnicorum, postulat: Da nobis, inquit, regem, qui nos iudicet, qualem cæteræ gentes habent. vbi primum & pręcipuum regis munus attingit. Paulo verò post, vtrumque. Quin imò habebimus, ait, Regem super nos, vt cæteræ Gentes. Rex noster nos iudicadit, & exibit ante nos, & acies nostras instruet. At illud semper primo loco, quia ordinarium & perpetuum est: hoc non nisi extra ordinem, &, vt loquątur, in cąsu. Hinc Aristotęles, temporibus Heroicis, reges omnes, iudices & duces belli fuisse, ait. Lacedęmoniorum verò reges, suo etiá tempore in exercitu tantum (nec tamen sine scytala, id est mandato Ephororũ) absolutè imperasse. Similiter cum Medi per effrænem licentiam mutuis sese iniuriis per-

1. *Sam. c.* 8. *v.* 5. & 20.

Arist. in Polit. c. 11. *lib.* 1. & 3. *lib.*

petuò vexarent, Deiocem tandẽ, cuius in arbitrationibus ſpectata fuerat iuſtitia, primùm Iudicem, mox & Regem elegerunt, ſatellitéſque ipſi, quo facilius potentiores quoſque reprimere poſſet, attribuerunt. Cicero verò omnes olim Reges fruendæ iuſtitiæ cauſa cõſtitutos fuiſſe, ait, eandémq; omnino Regum conſtituendorum, quæ Legũ rationem fuiſſe, quò nempe ius omnibus æquabile foret. Quę vel ex ipſa vocum vi, in omnibus ferè linguis, manifeſta eſſe poſſunt. Reges, à regẽdo. regebant enim fines tum publicos, tum priuatos. Imperatores, duces exercitus, Principes, qui primi in acie: vnde principia apud Liuium. Græcis βασιλῆς, columina populi, ἀρχαὶ, Principes, ἡγεμόνες duces exercitus. Hebræis, Iudices, qui & Reges aliquoties in libro Iudicum. Germanis Könighen/ Reges, ſive à fortitudine, ſive à prudentia: Hertzogen/ Duces, qui acies educunt: Comites, Grauen/ quos ex antiquis Alemanorum legibus Iudices fuiſſe conſtat. In ſumma: cùm Homerus vocat reges δικασπόλους, aut deſcribit Agamemnonem, Ἀμφότερον βασιλῆα τ' ἀγαθὸν, κρατερόν τ' αἰχμητήν. & Ouidius Erichtheum,

Home. lib. 1 Iliad.

Ouid. lib. 6. Metam.

Iuſtitiâ dubium, validiſne potentior armis

exactiſsimè duobus verbis, regum omnium principumque officium definiiſſe videntur. Hæc de Ethnicorum regibus, quorum quidem exemplo Iudæi reges & petiuerunt, & con-

constituerunt. Itaque Regina Saba Salomoni dicit, ipsum à Deo constitutúm esse, vt iudicium & iustitiam faciat. Ipse verò; Tu me Domine elegisti in Regem populi tui, & iudicem filiorum filiarumque tuarum. Propterea boni reges, quales Dauid, Iosaphat, & cæteri, quia omnibus ius ipsi dicere non potuissent, (etsi in grauioribus causis, vt è Samuele apparet, supremum sibi judicium recipiebant) nil prius, neque antiquius habuerunt, quàm vt iudices bonos, & peritos vbique locorum cōstituerēt, rémque iudiciariam sollicitè curarēt, seque gladio magis ad ciues impios coercēdos, quàm ad hostes arcēdos, accinctos esse putauerunt. In summa: Princeps, ait Apostolus, est minister Dei, in bonum & commodum subditorum institutus, gladioque tuendis bonis adversus improbos accinctus; cui in eam rem incumbenti honor debetur. Cùm itaque reges in cōmodum subditorum à Deo instituti, & à Populo constituti sint, commodum verò illud duabus maximè in rebus cernatur: iustitia inter ciues, fortitudine adversus hostes: eum sanè principem, qui suæ tantùm vtilitati, libidiniue inseruit, qui iura omnia negligit & pervertit, qui in Populum quouis hoste sæuior & truculentior est, Tyrannū propriè dici posse: quæ verò ita administrentur imperia, vtcumq; lata sint, non nisi magna latrocinia esse, consequitur.

2 Chro.c.9 ver.8. Sapien.9. ver.7.

2 Sam.c.15 ver.2.

1. Chro.23. v.4. & c 26 ver.29. 2. Chron.c. 19. ver.1. Rom.13.

August. lib. 4. c. 4. & 6. de Ciuit. Dei.
Vtrum præstet Rex Legi.

Hîc nobis vlterius paulò progrediendum est: an etenim Rex, quia iuri dicundo præest, ex arbitrio suo ius dicet? Rexne, inquam, à lege, an Lex à rege pendebit? Philonidas: οὐκ ἔστιν οὐδεὶς δειλὸς ὁ δεδοικὼς νόμον, πρὸς τοὺς πολεμίους δ' ἐστὶν ἀνδρείας κρίσις, ὑπὸ δὲ δικαίου ἐστὶν ἡττῆσθαι καλόν. Responderet Pausanias Spartanus vnico verbo: Legibus in homines, non hominibus in Leges authoritatem convenire. Quin & Agesilaus ipse Spartæ rex, Imperatorem Legum imperata facere oportere affirmat. Verum est, quòd rem ipsam altiusculè repetamus. Certè cum Populus ius æquabile quæreret, id si ab vno iusto & bono viro cósequebatur, eo contentus erat. At quia vix id fieri poterat, & rarò contingebat: sæpè verò, dum arbitria Regum, legum instar essent, eueniebat, vt alia alijs loquerentur: Leges tum, quæ cum omnibus vna eademq́ voce loquuntur, à prudentioribus, & cæteris Magistratibus proximè inventæ fuerunt. Regibus verò id præcipuè muneris commendatum, vt legum custodes, ministri & conseruatores essent. Interdum etiam, quia lex in omnem eventum prospicere non potuerat, quædam ex eadem æquitate naturali supplerent. Ne verò legi vim facerent, optimates, de quibus antea, subinde regibus à Populo adiuncti fuerunt. Itaque est quòd reges legi ipsi pareant, eámque tanquam reginam agnoscant, & impotētiam illam mu-

Cicer. lib. 2. Off.

lie-

liebrem magis, quàm potentiam, de qua Satyricus:

Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, *Iuuenalis.*

à se alienissimam esse debere putent. Nec verò eò se minus imperare sentiant, quòd legi obsequâtur. Cum enim lex quoddam quasi organum sit, diuinitus datum, quo societates humanæ regantur optimè, & ad beatum finē dirigantur; perinde ridiculi fuerint reges, qui legi obsequi turpe duxerint, ac Geometra foret, qui regula, gnomone, cæterisque organis, quæ à peritissimis quibusque ad agri mensionē adhibere solent, vti ab surdum & indecorum putaret: aut nauta, qui phantasia sua duce, temerè errare & vagari, quàm ad versoriam, seu pixidem nauticā cursum nauis rectè dirigere mallet. Quis verò ambigat, quin legi, quàm regi parêre, id est homini, vtilius & honestius sit? Lex est boni regis anima: per hāc mouetur, sentit, viuit. Rex Legis organū, & quasi corpus, p quod illa suas vires exerit, sua munera obit, sua sensa eloquitur. Animæ verò, quàm corpori, parêre, iustius est. Lex est multorum prudētum in vnum collecta ratio & sapientia. Plures autem oculatiores & perspicaciores sunt, quàm vnus. Tutius itaque est Legem, quàm hominem, quantumvis perspicacem, ducem sequi. Lex est ratio sive mēs, ab omni perturbatione vacua, non ira, non cupiditate, non odio, non

studio mouetur, non precibus, non minis flectitur. Homo contrà, quantumvis rationis particeps sit, ira, vindicta, alióve subinde appetitu vincitur, rapitúrque. & ita variis affectibus perturbatur, vt sui ipse compos nó sit: nempe, quia ex appetitu & ratione constat, quin hic interdum vincat, fieri nequit. Itaque Valentinianus, imperator bonus alioqui, quia duas vxores simul habere voluit, idē singulis lege permisit. Cambyses Cyri filius, nuptias cum germana sorore, quia sororem deperibat, licitas esse voluit: Chabades Persarum rex, adulteriorū pœnā sustulit: Tales verò subinde leges expectemus oportet, si legem regi subiectam esse volumus. Denique lex est mens, vel potius mentiū congregata multitudo: mens verò diuinę auræ particula, vt qui legi paret, Deo parere, Deumque arbitrum quodammodo facere videatur. Contrà verò, quia homo ex mente diuina, & anima illa belluina constans, sibi sæpe non constat, sæpe dementat & insanit; cùm verò ita afficitur, non iam homo, sed bellua est: qui Regi parére mauult, quàm Legi: belluæ, quàm dei imperium malle videtur. Itaque, ait Aristoteles, Alexandri licet præceptor, Diuinitatem cum nulla re potius, quàm cum antiqua lege Societatis humanæ bene constitutæ conferre queas. Eam qui Reipub. pręficit, Deum præficit: qui hominem, verè belluam. Quò etiam propheta

Aristot. lib. de Mundo, & lib. 3. Polit. c. 7.

alludere

alludere videntur, qui immania illa imperia, belluarum rapacium nomine paſsim depingunt. An non verò planè bellua erit, qui cæcum, quàm oculatum; amentem, quàm mentis compotem; belluam, quàm Deum, ducem ſequi malit? Inde verò factum eſt, inquit idem, vt cùm primis temporibus reges abſolutè imperarent, quorum arbitrium lex erat, paulò pòſt inter politiores & ciuiliores paſsim legitimi fierent, id eſt, Legibus ſeruandis cuſtodiendisque obligarentur: abſolutè verò illa poteſtas, penes Barbarorum reges tantùm maneret. Et eam quidem tyrannidi proximã idem ille vocat, tyrannidémque abſolutè vocaſſet, ni à belluis illis ſpontè recepta fuiſſet. At non eſt fortè regium, dices, voluntatem legibus alligatam habere. Imò, inquam, nil magis regium, quàm legum vinculis coercere libidinem. Miſerum eſt, non facere omnia, quæ velis: miſerius verò, velle, quod non licet: miſerrimum, poſſe facere, quod ita velis. Videor mihi audire Durionium Tribunum plebis, adverſus legem Sumptuariam his verbis intercedentem: Fręni ſunt iniecti vobis, Quirites, alligati & conſtricti eſtis duriſsimo ſeruitutis vinculo. Periit libertas. Lex data eſt vobis, quæ vos frugi eſſe iubet. Quid verò opus eſt libertate, ſi volentibus luxu perire, nõ licet? Idem ferè hodie reges plerique regúmque adulatores: Periit regia dignitas, niſi re-

gnũ nobis perdere liceat. Perierunt reges, si leges conseruantur. Miserum fortè est viuere, ni quotiescunque insania vexaris, tibi manus conscire conceditur. Quid enim, quæso, aliud faciunt reges, qui legibus vim faciunt, sine quibus nulla vnquam non modò imperia, verùm etiam latrocinia consistere potuerunt?

Cic. lib. 2. Offi.

Valeant ergo Aulicorum assentatorum impia nugamenta, qui reges numina, regum respõsa oracula vocant; nec verò verentur regibus suadere, nil per se iustum esse, sed vt rex ita vel secus iusserit, iustum iniustúmve fieri; quasi deus ipse sit, qui peccare nullo modo possit. Certè iustũ est, quicquid Deus vult, eò tantùm, quia vult. At quidquid rex vult, iustũ prius esse debet, quàm ipse velit. Neque enim quid iustum est, quia rex sanxit: sed iustus est rex, qui quæ per se iusta sunt, sancta esse iubet. Itaque non dicemus, quod Anaxarchus Alexandro, de Clyti, quem interfecerat, nece vehementer anxio: Themin atque Iustitiam assidere regi, non secus ac Ioui, quæ quicquid ei cordi fuerit, confestim sanciant. Quin potius regnis præsidere, quæ, si reges legum maiestatem violent, lædántve, pœnas ab illis grauissimas reposcat. Non, quod Thrasymachus ille Chalcedonius, Principum vtilitate & libidine ius omne definiri: quin imò Principum vtilitatem iure terminari, libidinẽ legibus coerceri. Non, quod mater Antonine

tonino Caracallæ, quod libet, licere: verùm, quod per leges licet, collibeſcere debere. Non denique, quod ipſe Caracalla, Imperatores leges dare, non accipere. Quin potius in omnibus regnis bene conſtitutis, regem à populo leges, quas tueatur, quáſque intueatur, accipere. quod ſi quid cõtra eas, inúe earum fraudem faciat, iniuſtum iudicari. Hæc exemplis demonſtrari poſſunt. Antequam rex eſſet in Iſraele, Deus illi Legẽ per Moſem præſcripſerat, tum Sacram, tũ Ciuilem, quam perpetuò ante oculos haberet. Vbi verò Saul electus eſt, & à populo conſtitutus, Samuel eam ipſi deſcriptã tradit, quam diligenter cuſtodiat, nec prius cæteri reges, quàm in ipſius verba iurati, recipiuntur. Ritus verò erat hic, vt vnà cum diademate teſtimonium (quod Legem Dei doctiſsimi quique interpretantur) regũ capiti imponeretur. Cyrus, ſi quis leges patrias rũpere tentet, tanquã legum cuſtos, legibus auxiliũ promittit, ſéque, cùm inauguratur, iiſdem colendis obnoxium facit, vtcumque Cambyſi, filio Cyri, adulatores quidvis licere obſtreperent. Reges Spartæ, quos legitimos vocat Ariſtoteles, iureiurando ſingulis menſibus renouari ſolito, Ephoris regni nomine ſtipulantibus, ſe iuxta Leges patriæ à Lycurgo latas, regnaturos iurabant. Hinc Archidamus, Zeuxidami filius, rogatus, quinam eſſent Spartanę ciuitatis pręfecti? Leges, ait, &

Reges à Populo leges accipiunt.

Deut. 17.

1. Sam. c. 10 ver. 25. & paſsim.

1. Chro. c. 12. ver. 3.
2. Reg. c. 11. ver. 17. & 12

Xenoph. li. 8. Pædias.
Xenoph. de Reb. Lacæd.

legitimi magistratus. Ne verò leges contemptui essent, diuinitùs inspiratas, vel potiùs à deo ipso cęlitùs acceptas iactabant, quò non ab hominibus homines, sed à Deo Op. Maximo se iudicari putarent. Ægyptiorum reges omnia agebant iuxta Legum decreta, seque legibus parendo beatos fore profitebantur. Romulus Romanum regnum instituens, cũ Senatu ita paciscitur, vt Populus Leges ferat, ipse ne rumpantur, provideat, legumque custos habeatur; Antiochus III. Asiæ rex, omnibus regni sui vrbibus scripsit: Si quid in literis, quę eius nomine scriberẽtur, legibus repugnaret, crederẽt, se ignaro scriptas fuisse, & propterea non parerent. Etsi verò Iureconsulti quidã dicunt, Cæsarẽ Octauianũ Senatus decreto solutũ fuisse legibus; Theodosius tamen, & omnes iusti Imperatores sese legibus alligatos esse profesi sunt, ne, quod vi extortum fuerat, iuris locũ haberet. Nimirũ armis & potentia Cęsaris prostrata respublica, nil aliud poterat liberè dicere, nisi se libertatem amisisse. Quia verò Cæsarem, Tyrannum nominare non audebat, legibus solutum, quod idem erat, ac planè exlegem prædicabat. Idem verò ius in omnib. orbis Christiani benè moratis imperiis perpetuò obtinuit. Neque enim Imperator, Rex Franciæ, reges Hispaniæ, Angliæ, Poloniæ, Hungariæ, & omnes omninò legitimi principes, Archidux Austriæ, Dux

Dionys. Halic. lib. 1.

Barbantię,

Brabantiæ, Comites Flandriæ, Hollandiæ, & reliqui priùs in principatũ recipiũtur, quàm Electoribus, Palatinis, Patriciis, Paribus, Optimatibus, Baronibus, se secundum leges patrias ius cuique suum reddituros, promiserint. Et hæc quidẽ adeò, vt provinciarũ, imò ne vrbiũ singularũ quidẽ municipalia iura, in consulis provinciis municipiisúe ipsis, vllatenus immutare posint. Sin fecerint, non minus crimen Maiestatis in leges committant, quàm populus in ipsos, si secundum leges imperantibus parére recusent. In summa: Principes legitimi, leges à Populo accipiunt, diadema verò, honoris: sceptrũ, potestatis insigne, vt & acceptas tueatur, & ex earum præcipuè tutela gloriam sibi quærant.

Quid ergo est? An non licebit principi nouas leges ferre, veterésve abrogare? Sanè, quia regis est, advertere non modò, nequid contra, inúe fraudem legũ fiat: verũ etiam, ne quid in ipsis desit, aut redundet, ne vetustate obsolescant, ne obliuione sepeliantur: si quid abrogandũ, surrogandũ, derogandũ putabit populũ, populíve Optimates aut Ordinarios, aut extra ordinẽ convocatos admonebit, legémque rogabit. At sanè non priùs iubebit, quàm ab iisdem ritè expensa comprobatáque fuerit. Vbi verò iusserit, nõ est amplius pœnitentiæ locus, eidem omnino parére tenetur. Quia enim plus exempla, quàm verba mo-

An princeps nouas leges ferre posit.

nent; quã tulerit, ipse ferat oportet, cũ frustra sanè & iniquè quodámodo Princeps à subditis postulare videatur, vt leges curẽt, qui quas custodire tenetur, ipse negligit. Neq;.n.reges à subditis impunitate, sed ęquitate & iustitia differre cõvenit. Propterea Augustus, etsi decreto Senatus legib. solutus dicebatur; cũ adolescẽtẽ reprehẽderet, quòd in legẽ Iuliã de adulteriis peccaret; ac ille eãdẽ ab Augusto, qui legẽ tulisset, violari obiiceret, erratum agnouit, ac præ mœrore cibo abstinuit. Adeò nil magis naturę convenit, quàm vt, quod verbo doces, exemplo ipse doceas. Solebat legislator Solon leges conferre cum numismatis, quia illę societatem hominum, vt hęc cõmercium conseruant. neç ineptè. Quod si verò semel probata mutare, aut extenuare reges iure non possunt, absque Reip. consensu; an non multo minus leges figere & refigerę, sine quibus neque reges, neque homines vsquam esse possunt, sed ferarũ instar, aut per syluas vagantur, aut in antris delitescunt? Itaquę in imperio Germanico, si quam legem necessariam esse putet Imperator, rogat primùm in Comitiis. Si probatur: Principes, Barones, Ciuitatum legati subsignant, ac demũ lex rata esse solet. Iurat verò, se & leges latas seruaturum, & nouas non nisi de cõmuni consensu, vllas laturũ. In regno Polonico lex est, ne vllæ nouæ constitutiones fiant, præterquam de publico

Demosth. Orat. cõtra Timocratẽ.

Innoc. 3. ad Regẽ Tarrac. in c. quando. de iureiurando.

Renouata anno 1454. & 1538.

blico consensu, aut alibi, quàm in Comitiis. In Francico, vbi tamen amplissima vulgò censetur regum authoritas, ferebantur olim Leges in trium Ordinum conventu, regióve consilio ambulatorio. Ex quo verò Parlamentum statarium est, frustra sunt omnia regum edicta, ni Senatus ille comprobet, cũ tamen Senatus seu Parlamenti Aresta, si lex desit, legis vim passim obtineant. Et in Anglico, Hispanico, Hungarico, & cæteris idem iuris est, vt & in antiquis quoque fuit. Etenim si à legum conseruatione regna pendent, leges verò ipsæ ab homuncionis libidine: an non certissimum est, nullius vnquam imperij statum stabilem futurum? An non, si quod quibusdam accidit, aut continenter, aut per intervalla mente titubet; regnum etiam titubare, breuique ruere necesse erit? Quod si verò, vt ostendimus, leges regibus potiores sunt, si reges legibus, vt serui dominis, parêre tenentur; quis non legi, quàm regi parêre malit? quis regi legem violanti obsequatur? quis violatæ auxilium ferre recuset? Iam cum Princeps legum dominus minimè sit; in aliis quatenus dominus censeri debeat, videndum est. Adulatorum aulicorum axioma percelebre est, Principes in subditos eam, quam domini olim in seruos potestatem, vitæ, inquam, & necis habere. Adeò verò istis nugis principibus imposuerunt, vt plerique, etsi ea sæuitia non vtantur,

An princeps vitæ necisq; potestatem in subditos habeat.

non eo minus tamen sibi licere putent, sed de suo iure quodammodo cedere videantur. Dicimus verò nos contrà, Principē tamquā legis ministrum & executorem, in eos tantùm, quos Lex iusserit, gladiū stringere posse. Sin fecerit, non regem amplius, sed tyrannum; non iudicem, sed prædonem; non legis custodem, sed violatorem esse. Hîc considerandum est in primis certissimum totius huiusce disputationis fundamentum, quo reges vtilitatis publicę causa constitutos fuisse statuimus. Eo enim posito tota lis finita est. Quid enim? An regem quęsisse homines verisimile est, qui quotiescumque collibitum esset, quos vellet, temerè necare posset? qui, vt ira vindictáve corriperetur, obvios quosque ad mortē raperet? qui, in linguæ acie, vt inquit Sapiens, mortem circumferret? Minimè omnium. Nemo est, qui salutem suā ab alieno arbitrio vltrò pendere velit, vix quisquam amico, vix fratri vitam suam concredere ausit. Multò minus itaq; extraneo, quamvis præstantissimo, cum Athamas in filios, Aiax in amicos, æmulatione, odio, furore correptus interdum desæuiat. Sin verò quilibet, vt vitam suam diligit, ita maximè cōseruatam cupit: quam, quæso, securitatem putes, si mucro tenui de filo suspēsus, ceruici tuæ perpetuò immineat? quas dapes non fastidias, si iste metus adsit? Quod verò tenuius filum deligere queas, quàm si he-

homuncioni in dies, in horas, in momenta mutari solito, millies quotidie frænum rationis, vt variis perturbationibus rapitur, excutienti, vitam, salutémque tuam commiseris? Quæ, quæso, spes hunc metum, quæ vtilitas hoc damnũ periculúmque compensare vllo pacto queat? In nocentes ergo tantùm, quos Legis vox damnarit, gladium stringere possunt. An nõ verò fortè, quia vitæ causa fauorabilior est, quos lex damnarit, absoluere saltẽ rex poterit? Nihilo sanè magis. Quid enim? Grassatores, prædones, sicarios, raptores, veneficos, magos fortè, & alias humani generis pestes, quod tyrannos passim fecisse legimus, & facere etiamnũ videmus, præpostera ista clementia foueret. Itaque quod vnum lex violata perfugium habet, Asylũ sceleratorum omniũ foret. Qui vindicando sceleri gladium à Lege accepit, scelus ipsum adversus legẽ armaret: lupos denique in ouile accerseret, qui arcessere deberet. At certè, quia interdum ea accidere possunt, in quibus lex muta, lege loquente, legis ratio, regis oratione, quasi interprete, opus habet, cùm quis nempe in legis verba magis, quàm in ipsius sententiam incidit, licebit regi, ne summum ius summa injuria fiat, adhibita in consilium ratione, quæ legis anima ipsa est, Legem interpretari: nimirùm, quia, quod ex Legis sententia est, ex lege ipsa esse iudicatur. Ne tamẽ perturbatio

L. nominis et rei. §. verbum ex lege. D. de ver. signif.

vlla sedē rationis occupet, inconsultis Sapientibus, quod Alexandrum Seuerum imperatorem Romanum solitum facere legimus, nil planè definiendum putabit. Hoc modo homicidam quidem seuerè puniet: ei tamen indulgebit, qui excussa è manibus securi, transeuntem fortè aliquē occiderit. Grassatorem morte mulctabit: qui grassatorē, vim vi repellendo, interfecerit, absoluet. In cæteris denique casum à dolo, bonam fidem à stricto iure, quodá quasi boni viri arbitrio distinguet; dolo, aut malę fidei nunquam patrocinabitur. Nec verò propterea minus poterit clementiæ nomen assequi. Clementior certè est pastor, qui lupum necat, quàm qui seruat: rex, qui sontem carnifici tradit, quàm qui eripit. Si necas, vnius nece innocentes multos morti eripis: sin parcis, quia & istum sua impunitate, & alios paris impunitatis spe ad quodvis scelus patrandum audaciores facis, innocuos postea innumeros illorū manibus interficis. nempe quosdam necare, clementia est; quosdam seruare, crudelitas. Itaque vt regi, tanquam custodi Legis, verba, interpretari interdum licet; ita & Senatui, in omnibus regnis bene constitutis, iniunctum est, & ex officio convenit, tum interpretationem regis examinare, tum etiam eiusdem seueritati clementiæúe modum adhibere. Quòd si verò hominum corruptela factum est, vt hæc minus re

ipsa obseruentur, idem tamen perpetuò ius est, quod in libertatem vindicari oportet. Ne plura exempla in re tã manifesta accumulemus, in Francico regno ita obseruatum fuit. Quos enim rex absoluerat, capite plecti; quos occisos voluerat, absolui sępe vidimus. Interdum etiam scelera, teste rege commissa, impunita fuerunt: quia plures testes non succurrebant. quod sub Henrico II. in cuiusdam extranei, grauissimi criminis à rege ipso accusati, persona accidit. Cùm quis verò reus amicorum precibus veniam à rege impetrauit, Cancellarius, causa cognita, recusare potest. Sin & hîc conniuet, ad iudices nihilominus veniat oportet. qui quidem non modò, an obreptitia venia sit, sed etiam an ciuilis & legitima diligenter examinare debent. Reus verò, qui codicillos illos veniales impetrauit, non prius iis vti & niti potest, quàm sese coram iudicibus stiterit capite aperto, genibus flexis, carceresque vltrò subierit, interim dum causæ, quæ regem impulerunt, pensitantur. Hæ si minus idoneę sunt, mulctatur reus, perinde ac si rex non condonarit. Si contrà; est sanè, quòd non regi, sed legi eiusque æquitati, vitam acceptã ferat. Hæc partim, ne reges aut priuata odia, publica potentia freti, exerceant, aut publicas iniurias authoritate propria remittant; partim etiam, ne subditi reges adversus leges exorari possi-

putent, rectissimè instituta fuerunt. Quæ si hoc sæculo malè obseruātur, manet tamē id perpetuò ratum, quod dicimus, Leges in regni incolas, vitæ necisque potestatam habere, non reges, qui legum tantùm ministri & custodes sunt. Enimverò subditi regis serui, vt vulgò dicitur, minimè sunt. neque enim aut bello capti sunt, aut precio empti. Quin potiùs, vt vniuersi domini, quod antea probauimus, ita singuli fratrum, seu agnatorū & consanguineorū loco censendi sunt. Ne quis miretur: hæc est vox Dei, legem regibus præscribētis: Ne cor suum super fratres suos extollant, è quorū medio delecti sunt. è qua Bartolus ipse, licet in sæculo tyrannorum feraci natus, non veretur elicere, subditos non esse regis seruos, sed fratres, & fratrum loco & cōditione etiā habendos. Itaque Dauidem subditos eo nomine compellare non pudet. Prisci verò reges vocabantur Abimelech, quod Hebraicè sonat Pater meus rex. Nimirum Deus opt. maximus, cuius quotidie clemētiam, rarò seueritatē, etsi iustissimam, semperque cum misericordia coniūctam experimur, Principes vicarios suos docere voluit, non metu, sed amore subditos retinendos esse. Nec verò nobis ipsi succenseant, quasi eo pacto quid regiæ dominationi detrahatur. Verè eò amplior est, quò diuturnior. Malus verò, inquit ille, diuturnitatis custos metus, cùm oderint, quem metu-

Subditi sunt regis fratres, non serui.

Deu. 17.

1. Chr. c. 28.
Bartol in tract. de regim. Ciuit.

Cic. lib. 2. Off.

metuant: &, quem quisque odit, perijsse expectat. At contrà, cùm ad opes tuendas nil aptius sit, quàm diligi, benevolentia vel ad perpetuitatem fidelis est. Itaque qui subditos fratrum loco habet, in medijs periculis tutus videatur: qui seruorum, in eo metu versetur necesse est, in quo procul dubio dominus esset, qui in medio seruorum agmine, solus in aliqua sylua relinqueretur. Quot enim quis seruos, tot & hostes habet. quod omnes ferè tyranni, à subditis cæsi, experti sunt: cùm bonorum regum contrà subditi non minus de illorum, quàm de propria salute soliciti sint. Huc pertinet, quod passim apud Aristotelem legitur, & ab Agasicle rege Spartæ pronunciatum fuit, Reges imperare tanquam patres filijs, tyrannos tanquam dominos seruis. Quod ita accipiendum est, vt patriam potestatem, non in atrocitate, sed in pietate, vt ait Martianus Iurisconsultus, consistere intelligamus. Quod enim sub glandibus obtinuit, vt patri filium mancipare & occidere impunè liceret, non modò inter Christianos locum non habet, sed inter Ethnicos bene moratos etiam erga seruos iampridem obsoleuit. Itaque & pater inauditum filium occidere nequit, quin in Corneliã de sicarijs incidat: & lege Pompeia de parricidijs, non minus tenetur pater, qui filium, quàm filius, qui patrem occiderit: adeò vt Hadrianus imperator patrem, qui filium suũ

Plato lib. 8. de Repub. Senec. 1.

Aliud est seruire, aliud obedire: aliud libertas, aliud licẽtia.

L. 5. D. de parricidi.

l. 2 ad leg. Corn. de sicar. vbi Vlp. leg. 1. C. de parricid.

in venatione necauerat, quia nouercá adulterare dicebatur, tanquam latronem, in insulam deportari iusserit. Ad seruos verò quod attinet, admonemur in Sacris literis, eos tanquã fratres tractare: in prophanis, saltem vt mercenarios quosque: iure verò ciuili tum Ægyptiorum, tũ Romanorum, ex Antoninorum constitutione, non secus in eum, qui propriũ seruum occiderit, pœna dicitur, quàm qui alienum. Quin & seruus, cui dominus ægrotanti non prospexerit, quémve esurire patiatur, liberatur eius potestate: & libertus, cui patronus atrocem iniuriam intulerit, potest actionem criminis ei intendere. Quòd si verò longè interest inter seruos & filios, inter dominos & patres, nec tamen olim apud Ethnicos dominis in seruos sæuire licuit: quid, quæso, de eo patre dicemus, qui cum Atreo tragicè exclamabit, Natis sepulchrum ipse est parens; de eo principe, qui subditorum inauditorum cæde adeò recreatur, vt aliquot millia vno die interficiat, qui cruore nunquam satiatur, qui Caligulæ, qui propterea orbis Phaeton vocitabatur, exemplo, vnam populo ceruicem, quam vnico ictu amputare possit, subinde exoptat? An non adversus hanc rabiem legis auxilium implorare, & eum gladium, quem legi custodiendæ, tuendisque bonis acceptum, in bonorum necem, legisque contempum stringit, tanquam tyranno extorquere

Ecclesiast. 33
Cic. lib. 3 Off.
Diod. Sic. lib. 2. c. 2.
L. 1. D. de his, qui sunt sui vel al. iuris.

torquere licebit?

Sequitur iam, vt videamus, si minùs vitæ, an bonorum saltem dominus dici possit? ac primùm in bonis cuiusque priuatis dispiciendum est. Nulla ferè hodie in principum Comitatu vox crebrior est, quàm eorum, qui regis omnia esse, dicunt. Itaque quod ipse à subditis capiat, non auferre, verùm quod non auferat, vtendum donare: adeoque peruasit hæc opinio quorundam principum mentes, vt miseros subditos, non secus ac boues aratorios, quicquid arent, quidquid terant, sibi arare tererecq; dicere non vereantur. Et quidem ita ex facto sese habet, etsi ius planè contrariũ sit. Meminerimus hic perpetuò, Reges in vtilitatem populi creatos esse, & qui populi commodis student, reges; qui suis, quod ait Aristoteles, tyrannos verè censeri. Cùm igitur sua quisque amet, plerique etiam aliena appetát, an verisimile est homines aliquem quæsiuisse, cui omnia sua magno labore conquisita, vltrò donarent; an potiùs, qui, vt sua cuiq; diuiti æquè ac pauperi constarent, operam daret? qui sibi cuncta attribueret; an potiùs, qui sua cuique æquabili iure tribueret? qui tanquam fucus invtilis, apũ labores exhauriret; an potiùs, qui mella conseruaret? qui denique propria cuiusque invaderet; an qui ne ab hostibus invaderentur, prospiceret? Qui, quæso, mea refert, dicat Agricola, hostis, an rex

An omnia sint Regis.

mea mihi rapiat, si æquè fame pereo? peregrinus, an ciuis horreum meum euerrat, cellā exhauriat, domum diruat, si æquè esurio, cōtabesco, compluor? barbati militis, an Romani manu cadam, si æquè óccido? Cur hostis, dicet ille, barbarus, si tu ciuis? Cur tyrannus ille, si tu rex? Imò verò quò homicidio parricidiū grauius est, eò scelus regis scelere hostiū in pari damno superat. Quòd si verò homines regem creando sua quique regibus non donarunt, sed conseruanda commendarunt: quo tandem, nisi prædonum titulo, ea sibi vendicare queant? Propterea Pharaones Ægyptiorum, rerum priuatarum cuiusq; ipso iure domini non erant, sed tum demū fuisse dicuntur, cùm sua quique frumento commutassent. Etsi de eius contractus vi disputari sanè & ambigi potest. Non poterat etiam Achabus rex Israel Nabothum cogere, vt vineam suam venderet; quin potius etiamsi voluisset vendere, ex lege diuina non poterat. Imperatores Romani, quorum immensa iactatur authoritas, nihilo plus iuris habuerunt. Hodie verò nullum regnum est, in quo non liceat singulis, etiam vilissimis, adversus regem apud Iudices ius suū persequi, ita vt sępius rex, quā priuatus causa cadat: vbi verò cecidit, legi parére æquè teneatur. Nec obstat, quòd quidam ex imperatorum familiaribus scripsêre Iureciuili omnia regis esse, Cęsarémque omnia habere

Genes. 45. *1. Reg. c. 21.* *l. venditor. 13. D. de cō. præd. diuid.* *Seneca lib. de benef. 7. c. 4. 5. 6.*

bere

bere. Iidem enim suam ita sententiam interpretantur, vt ad reges vniuersorũ imperiũ pertineat, ad singulos proprietas, omniaque Cæsar imperio, singuli dominio possideant. Scitum verò est illud apud Iureconsultos, non si quis nauem aut domum in vniuersum vindicare potest, idcirco singulas tabulas, vel singulos lapides posse vendicare. Itaque regnũ Germaniæ, Franciæ, Angliæ, rex asserere, vindicare, evincere iure poterit: neminem tamen probum, nisi cum manifesta iniuria, proprio lare excludet, quasi idẽ, qui vniuersorum, singulorũ et possessor esse debeat, aut iure posit. *l. naue. 36. D de evictionibus.*

An verò patrimonij regij, publici, inquã, dominij proprietarius dominus est? Hoc sane caput paulo accuratiùs nobis tractãdũ est. Notãdũ hoc primũ, aliud esse fisci, aliud principis patrimoniũ: alias, inquã, res imperatoris, regis, principis, alias Antonini, Herici, Philippi. Res regis sunt, quas ipse, vt rex, possidet: res Antonini, quas vt Antoninus. Et illas quidẽ à populo, has à parentibus accepit. Hæc distinctio in iure Ciuili crebra est, in quo aliud imperij, aliud Cæsaris patrimoniũ dicitur: alius fiscus Cæsaris, aliud Reip. ærariũ: alius Cæsaris, alius fisci imperatorij procurator: alij Comites sacrarum largitionũ, alij rerum priuatarum: adeò vt, qui tanquam imperator præfertur priuato in hypotheca, tanquam Antoninus postponi interdum possit. Con- *An Rex sit regn. proprietarius.* *l. bene à Zenone. C. de quad. præsc. l. vnus de quæst. Mag. lib. 12. C. l fiscus.*

D. de iure fisci

similiter in imperio Germanico aliæ sunt res Maximiliani Austriaci, aliæ Maximiliani Imperatoris; & alij imperij, alij ipsius quæstores, vt etiam alio iure sunt gentilitiæ principum ditiones, alio, quæ Electoratus dignitatibus annexæ sunt. Quin & alij sunt apud Turcas fundi seu horti patrimoniales Selimi, alij fundi fiscales: & illi quidem in mensam principis, hi in sustentationem Imperij tantùm impenduntur. Sunt tamen regni, vt Francicum, Anglicum & cætera, in quibus priuatum patrimonium reges non habent, sed publicũ tantùm, à populo acceptum: in quibus propterea ea distinctio nõ adhibetur. Ac quantũ ad res priuatas principis, si quę sunt, attinet, non dubiũ est, quin earũ proprietarij sint, nõ secus ac singuli ciues, quiq; eas iure ciuili vẽdere distraherẽq; ꝑ arbitrio possint. At certè fisci, regni, patrimonij regalis, quod domaniũ vulgato vocabulo nũcupatur, ꝓprietarij domini nulla ratione censeri possũt. Quid enim? An quia te aliquis pastorem gregis causa fecit, gregẽ ipsum deglubendum, divendẽdum, agendum ferendumque pro libito tradidit? An quia te populus ducem iudicẽmve vrbis regionisúe alicuius constituit, vrbis regionisve alienandę, vendũdę, perdendę potestatẽ fecit? Cùm verò populi vnà cum regione fiat alienatio, an sui distrahendi, prostituendi, mancipandi cui volueris, idcirco tibi authoritatem

L. cùm seruus. 39. §. vlt. D. de leg. 1. l. vniuersi. 9. & l seq. C. de fundo patrimoni.

tatem dedit? Deinde, num regia dignitas possessio est, an potiùs functio? Si functio, quid cũ proprietate commune habet? sin possessio: an non saltem eiusmodi, vt is, à quo traditur, populus sibi perpetuò proprietatem retineat? Denique, si patrimonium fisci, seu domaniũ, reipub. dos verè dicitur, & ea quidem dos, cuius distractione, dilapidationéve & respub. ipsa, & regnum, & rex denique ipse perit; qua tandem lege dotem istam alienare licebit? Infatuetur ergo Vuenceslatus Imperator, insaniat Carolus VI. Galliæ rex, regnúmque, aut eius partem Anglis donet vendátve: prodigat Malcolmus Scotię rex regios fundos, regiámque gazam exhauriat: quid sequetur? Qui regem adversus exterorum impetus elegerunt, regis dementiâ serui exterorum fient: qui suis sigillatim opibus ea ratione caueri voluerunt, vniuersi prædę exponentur: quę sibi quisque, quæve pupillis, vt in Scotia, ademerit, vt remp. dotaret, leno aliquis abligurie t. Si verò, quod iam sæpius diximus, reges in vsum populi creati sunt; quis tandem vsus erit, si non modò vsus, sed etiã abvsus concessus est? Cui bono tot mala, cui vtilitati tot damna, tótque pericula? Si, inquã, dum libertati meæ incolumitative prospicere volo, memet ipse mãcipo, memet ipse vnius libidini expono, memet ĩ cõpedes numellásq; induo? Itaq; hoc iuris vt na-

tura insitū, ita & vsu apud omnes ferè gentes comprobatū videmus, vt rempub. regi suo arbitratu minuere non liceat; isque, qui contrà faxit, non regem, sed tyrannum agere censeatur. Certè cùm reges crearentur, aliquas opes ijs tribuere necesse fuit, quibus tum regium decus seruarent, tum verò maximè regia onera sustinerent. ita etenim & honestas & vtilitas poscere videbatur. Ad munus regium pertinebat, iudices vbique locorum constituere, qui munera non caperent, quique ius venale non prostituerent; præterea vim, quæ iuri, si quando opus esset, opem ferret, præstò habere, tutas vias, tutum cōmercium præstare, &c. Sin bellum metueretur, adversus hostes vrbes præsidio munire, valloque cingere, exercitum alere, armamentaria instruere. Scitum verò est illud, neque pacem absque bello, neque bellum absque milite, neque militem absque stipendio, neque stipendium absque tributo consistere posse. Ad pacis itaque onera sustinenda, institutum fuit domanium; (qui apud Iureconsultos Canon vocitatur) ad belli, tributum; ita tamen, vt si quid grauius ingrueret, extra ordinem indictio succurreret. Quorum quidem omnium finis est, vtilitas Reipubl. vt qui in priuatam ea convertat, regis nomine planè indignus sit. Est enim Prin-
Rom.13. ceps, ait Pualus, Dei minister in bonum populi, eique vt in id incumbat, tributa & vectigalia

ga lia persoluuntur. Et verè omnia ferè olim hanc originem habuisse videntur vectigalia Romanorum, vt tutę essent merces pretiosæ, ex India, Arabia, Æthiopia advehi solitę, adversus pyraticas incursiones, quarũ causa classis publicè instruebatur. quo in genere erat vectigal maris Rubri, Pedatica, Nauigia, Portoria & cætera, vt viæ publicæ, quæ propterea Prætoriæ, Cõsulares, Regiæ vocabantur, tutę à latronibus planæque & faciles præstarentur. quod etiamnũ onus regio cognitori incũbit, vt Pontes publici restaurarentur, vt ex constitutione Ludouici Pij, duodecim super Sequanã, vt naues traiiciendis fluminibus præstò essent, &c. Salinarũ vectigalia nulla erãt, imò plęræq; in priuatorũ dominio erant; quia quę natura vltrò dabat, nõ magis, quàm lux, aura, profluens vẽdi posse videbãtur. Cũq; rex quidã Lycurgus nomine, in Asia minore, salinis vectigal imponere cœpisset, quasi natura suã liberalitatem restringi nõ patiente, derepentè exaruisse dicuntur. Etsi verò hodie,

Plin. lib 19. c. 4.

Archid. in Can. si quis Romipetas & peregr. 24. q. 3. Bal. in c. 1. §. cõuenticula. de pace iure iur. fir. l. 2. D. ne quid in loco publ. viarum. l. magis puto. D. de rebus eorum.

Si quid Palphurio, si credimus Armillato,
Quicquid cõspicuũ pulchrumq; ex æquore toto est,
Res fisci est, vbicunq; natat. Qui primus tamen hoc vectigal Romæ instituit, Liuius Censor, vnde Salinatoris cognomen adeptus est, ob necessitatem reip. præsentissimam fecit. In Gallia verò Philippus Longus ob ean-

Iuuenalis.

dem causam, in quinquennium tantum obti-nuerat, cuius continuatio quos motus pepe-rerit, nemo nescit. Tributa denique in bellica stipendia instituta fuisse, vel ex eo apparet, quòd stipendiariam & tributariam Prouinciam facere, idem re ipsa sit. Sic Salomon tributa imperat muniendis vrbibus, & armamentario publico instruendo, quibus propterea, ijs confectis, populus sub Roboam leuari cupit. Turcæ verò ipsi tributum provinciarũ, Sacrum populi sanguinem appellant, quem profundere, aut aliò, quàm ad populum defendendum, convertere, sit nefas. Itaque quæcunque rex bello acquirit vbivis gentium, quia communibus opibus acquirit, populo acquirit, non sibi, quasi seruus institor domino. Quin etiam si quid per matrimonium fortè adipiscitur, (quod, inquã, purè simpliciterque vxoris sit) regno acquiri putatur: quia præsumitur non eam ipsam vxorem ducere, quatenus Philippus, aut Carolus est: sed quatenus rex. Contrà verò, vt Reginæ partem habent eorum, quæ mariti nondum in regnũ cooptati, acquisiuerunt constante matrimonio, ita eorũ quæ post regnum adeptũ, nullam planè; quia publicis opibus, non priuatis regis nũmis parta censentur. quod in regno Francico inter Philippũ Valesium & Iohannã Burgundam vxorem iudicatum fuit. Ne verò pecuniæ in alium vsum extorqueantur, iurat

2. Reg. 9 & 12. c.

Postell. lib. 3. de rep. Turc.

Imperator

Imperator, se nulla, nisi conventus publici authoritate vectigalia impositurum, tributáve indicturum. Idem reges Poloniæ, Hungariæ, Daniæ, Angliæ consimiliter, ex Leg. Eduardi primi. Francorum reges olim in trium Ordinum conventu vectigalia imperabant. Vnde etiá est lex Philippi Valesij, ne collectæ indicantur, nisi summa necessitate vrgente, deque trium Ordinũ consensu. Quin & olim collectæ illæ in arcis per singulas diœceses recondebantur, selectisque viris (Electos etiá num vocant) custodiendæ tradebantur, quibus militibus oppidatim conscriptis per eorundẽ manus stipendia numerarentur. quod & in aliis regionibus, vtputà Belgicis, fieri solebat. Hodie saltem, ni Senatus cõsentiat, rata nõ sunt, quæcunque imperentur. Sunt verò quædam provinciç, quæ non nisi de Ordinum consensu, ex pacto tenentur, vt Linguadocana, Británica, Provincia, Delphinatus & cæteræ quædam; vt & in Belgio planè omnes. Denique ne fiscus, quo tanquam liene tumente, cætera membra contabescunt, omnia ad se rapiat; suum vbique locorum fisco demensum tribuitur. Cùm itaque tandem constet, quæ regibus ordinariè aut extra ordinẽ tribuuntur, tributa, vectigalia, domaniumque adeò quod vocatur, vniuersum, (quo nomine Portoria, isagogica, exagogica, regalia, bona ἀκληρονόμητα, caduca, commissa,

& cætera huiusmodi comprehendimus) in populi vtilitatem & defensionem, regnique sustẽtamentum attributa fuisse: & ita quidẽ, vt iis neruis succisis, populum labascere; iis subrutis fundamentis, regnũ corruere necesse sit: sequitur sanè, eum, qui in dispendium populi, populum onerat, qui è publico damno lucrum captat, ipsumque adeò proprio gladio iugulat, regem non esse: contrà, verum regem, vt publicorum negotiorum curatorem; ita & publicarum opum administratorem, non autem proprietarium dominum esse. qui quidem domanium regium non magis, quàm regnum ipsum alienare, aut dissipare possit. Quòd si verò aliter se gesserit, sanè si reipublicæ interest, vt quisque sua propriaque re bene vtatur, multò magis, vt re publica quis bene vtatur, reipublicæ interest. Ac propterea si dominus, qui sua prodigit, ad agnatos & gentiles authoritate publica deducitur, suisque rebus abstinere cogitur: multo sanè æquius curator Reipubl. qui rempubl. in publicam perniciem convertit, aut funditus evertit, ab iis, quorum interest, quibúsque ex officio convenit, omni administratione, ni admonitus desinat, spoliari poterit. Quòd autẽ rex in omnib. legitimis imperiis, patrimonij regij proprietarius dominus non sit, facile est ostensu. Ne antiquissima illa sæcula petamus, quorum imaginem habemus in persona regis

Hethæ.

Hethæorum Ephron, qui ne agrum quidem suum, inconsulto populo, Abrahamo vendere audet. In omnibus imperriis id iuris hodie vsurpatur. Imperator Germaniæ, antequam coronetur, sanctè iurat, se ex his, quæ ad Imperium imperiique patrimonium pertinent, nihil alienaturum, distracturum, oppigneraturúmve. Si quid verò recuperet, aut acquirat viribus publicis, Imperio, non sibi quæsitum iri. Itaque cùm Carolus quartus, vt Vuenceslaus filius designaretur imperator, Electorum cuique centum coronatorum millia pollicitus, quia pecuniam in numerato non habebat, illis eo nomine telonia, vectigalia imperialia, oppida, proprietates & iura, pignoris titulo obligasset: acerrima dissertatio coorta est, & plerique oppignerationē irritā esse iudicarunt. quę sanè nō valuisset, nisi iis ipsis, qui imperium tueri debebant, eámq; oppignerationem imprimis oppugnare, quæstuosa fuisset. Propterea verò Vuenceslaus ipse coactus est tanquam incapax, sese Imperio abdicare, quòd regalia iura, ducatus præsertim Mediolanensis, sibi eripi passus esset. In regno Polonico lex vetusta est, de non alienandis terris regni Poloniæ, renouata CIↃ. CCC. LXXV. per regem Ludouicum. Est eadem in Hungarico. vnde legimus, Andream Pannonię regem circa annum CIↃ. CC. XXI. apud Honorium tertiū Pontificem postulatum fu-

Genes. 2.

Sleid. lib. 1. & Bulla aurea.

l. 1. & passim, c. de cō. re. alien.

Nancler. in chron.

Genes. 46.

c. intellecto, de iureiurā-

do, in Decretal. Polydor. Virgil. In Cod. Hispã. par. 5. 1. Constit. 9.

isse, quòd neglecto iureiurando, dominica prædia distraxisset. In Anglico, lege Eduardi, anno CIↃ. CCXCVIII. In Hispanico pariter ex constitutione sub Alfonso facta, renouata demum CIↃ. IↃ. LX. in Toletanis comitiis, quę quidem leges sancitę fuerunt, cùm longo antè tempore cõsuetudo vim legis obtinuisset. At certè in Francico, in quo, tanquã cæterorũ exemplari, diutius hæreo, hoc ius perpetuò sacrosanctum erat. Lex est regni antiquissima, Iura, inquam, cum ipso regno nata, de domanio non alienando, anno CIↃ. IↃ. LXVI. etsi malè obseruetur, renouata. Excipiuntur tantùm duo casus, Panagiũ siue Appennagium (alimenta) liberis fratribúsve attribuendum: ita tamen, vt ius clientelare perpetuò retineatur. deinde, si necessitas bellica postulet, cũ pacto tamen redhibitorio. Quod interim vtrumque, irritum olim censebatur, ni triũ Ordinum conventus iussisset: hodie verò, ex quo Parlamentum statarium factum est, ni Senatus Lutetianus, qui Senatus Parisium est, & Camera ratiociniorum publicorum comprobarint, & præfecti fisci etiam, edicto Caroli VI. & IX. Vsque adeò verò hoc verum est, vt si quam Ecclesiam prisci Galliæ reges dotare vellent, etsi ea tum causa fauorabilis in primis videbatur, optimatum consensum adhibere tenerentur. vt exemplo esse potest Childebertus rex, qui absque Francorum & Neustra-

Papon Arest. lib. 5. tit. 20. art. 4

§. 11. & 16. legis regiæ latæ 1566.

Aimoi. & eat. Aimoi. lib. 4. c. 41.

Neustrasiorum consensu monasterium diui Vincentij Parisiensis dotare ausus non fuit, vt neque Clodoueus II. & cæteri. Quin ne regalia quidem, aut ius nominandi prȩlatos cuiquam Ecclesiæ remittere possunt. Si qui verò fecerunt, vt in gratiam Senonensis Ecclesiæ Ludouicus XI. Altissiodorensis Philippus quartus; Niuernensis Philippus Augustus, Senatus, irritum pronunciauit. In hanc legẽ rex Francorum Rhemis inaugurandus iurat: quam si violet, perinde valeat, ac si de Turcico Persicòve imperio contrahat. Hinc Constitutiones, sive, vt vocant, statuta Philippi Sexti, Ioannis Secundi, Caroli Quinti, Sexti, Octaui, de revocandis iis, quæ per maiores suos alienata fuerant. Hinc rescissæ in Turonico trium Ordinum conventu, cui Carolus VIII. intererat, Ludoici vndecimi patris, alienationes pleræque, & hæredibus ablata, quæ Tancredo Castellano, de ipso bene merito, propria authoritate donarat, oppida. Quod & in postremo trium Ordinũ conventu Aureliæ habito, denuò sancitum fuit. Hæc de fundis publicis. At quò regnum Regi præferri evidentiùs appareat, eumque, quam à populo accepit maiestatem, priuata authoritate minuere non posse neminẽ suo imperio eximere potest, neque vlla regni in parte, summi imperij iure cedere. Conatus est aliquando Carolus Magnus, Francicum regnũ Germa-

L. pete. 69. §. prædium. D. de leg. 2.

Anno 1329. 1360. 1374. 1401. 1483.

Anno 1483. 1522. 1531. 1549. *Arestis etiam Curiæ.*

Anno 15[illegible]

Paulus Aemil. lib. 3.

nico imperio subiicere. Franci verò, verba faciente Vascone quodam principe, aciter restiterunt. Ac res ad arma prolaspa fuisset, si Carolus vlteriùs perrexisset. Consimiliter, cùm pars aliqua regni Francici, Anglis tradita fuit, summum ius perpetuò ferè exceptum fuit. Si quando verò vis extorsit, vt fœdere Britiniaco, quo rex Ioannes, in Vasconia & Pictonibus summo iure cessit: neque pactum seruauit rex, neque magis potuit aut debuit seruare, quàm tutor curatórve captiuus, vt tũ ille erat: qui vt se redimeret, bona pupillorũ obligaret. Eodem iure Senatus Lutetianus fœdus Confluentinum rescidit, quo Carolus Burgundus Ambianum & vicinas vrbes regi extorserat: nostro etiam tempore Madritianum pactum, inter Franciscum primum captiuum, & Carolum quintum Imperat. de Ducatu Burgundiæ. Caroli sexti verò donatio regni Franciæ mortis causa, in Henricum Angliȩ regem collata, summȩ ipsius insaniȩ argumentũ, si alia desint idoneũ esse potest. Vt autẽ alia omittam, quȩ in hanc rem dici possent, quo iure tãdem regnum regniúe partem vllã donare aut vendere rex posit: cùm illa in populo, non in mœnibus consistãt: liberorũ verò homminũ non sit cõmercium. cùm ne libertos quidem patroni cogere posint, vt alio loco, quàm illis placeat, domicilium suum ponant. Maximè verò, cum non serui, sed fratres:

Anno 1195. 1200. 1269. 1297. 1303. 1325. 1330.

Anno 1360.

Anno 1465 & 1525.

Anno 1420 *Monstrelet*, *c*. 225.

L. liber homo. 103. *D. de verb. oblig. l. si emptor*, 34. §. 1. *D. de contr. empt. l. pe*-

tres; nec fratres modò regis singuli sint, sed vniuersi domini regni dici debeant. *nult. C. de oper. libert.*

An verò, si minus regni proprietarius rex est, regni saltem domaniique vsufructuarius dici potest? Sanè ne vsufructuarius quidem. Fructuarius pignori dare potest. Diximus verò, reges fisci patrimonium oppignerare non posse. Fructuarius de fructu donare suo arbitrio potest. Regis contrà dona immensa, irrita censentur: impensæ non necessariæ rescinduntur, superfluæ resecantur: quod in alium, quàm in publicum vsum converterit, rapuisse censetur. Nec verò minus lege Cincia tenetur, quàm priuatus ciuis apud Romanos quilibet: in Gallia præsertim, absque Cameræ ratiociniorum, quam vocant, consensu, nulla dona valent. Hinc Cameræ ordinariæ sub prodigis regibus annotationes: Trop donné, soit repeté; id est, immensa est hæc donatio, itaque repetatur. Hæc eadem verò, qualecumque tandem rescriptum à rege accipiat, se nil, quod regno reique publicæ damnosum sit, admissuram sanctè iurat: etsi certè parum sanctè obseruat. Fructuarius denique, quo modo fructibus suis vtatur fruatúrque, lex non curat. Regi cōtrà, quo modo, & in quem vsum iis vti debeat, lex præscribit. Itaque prisci Galliæ reges, dominicos reditus quadrifariam partiri tenebantur. Pars vna impendebatur in sustentationem ministro- *An Rex sit Regni vsufructuarius.*

rum Ecclesiæ, & inopum : altera, in mensam principis: tertia, in familiarium stipendium: postrema in refectionem arcium, pontium, ædiúmque regiarum. Residuum si quod erat, in ærario reponebatur. Qui verò motus anno circiter CIↃ. CCCC. XII. in Lutetiano triũ Ordinũ conventu fuerint, quòd Carolus VI. in suam libidinem, suorúmve, omnia convertisset, quódque domesticę rationes, quę antea nonaginta quatuor Francicorum numorum millia non excesserant, in tam misero reipublicę statu, ad quingentorũ quadraginta Francicorum millia excreuissent: ex Historiis satis constat. Vt autem dominici reditus ita impendebantur, ita & oblationes seu auxilia in bellum, vt & indictiones seu taleæ in militum stipendia tantũ destinatæ erant. In cęteris regnis nihilo sanè plus authoritatis rex habet: imò in plerisque minus. vt in Imperio Germanico & Polonico. Hoc verò ideò in Francico probare voluimus ita se habere, ne, quò quis plus iniuriæ audet, eò plus etiam iuris habere putetur. In summa, quod antè diximus, regis nomen non hæreditatem, non proprietatẽ, non vsumfructum, sed functionẽ & procurationem sonat. Vt Episcopus ad animæ, rex ad corporis curam salutémq; (in iis, quæ ad bona publica attinent) institutus est: vt ille bonorum sacrorum, hic profanorum dispensator est: &, quem ille in Episcopalibus, hic

Monstretus in Carolo 6.

Ex Concil. Valent. in c.1. de his, quæ fiunt à

hic in dominicis prædiis potestatem, & nihilo maiorem habet: prædiorum Episcopalium, absque consensu capituli, alienatio non valet: vt nec dominicorum, absque concilio publico, optimatúmve senatu: fructuum sacrorum pars vna ędificiis, altera pauperibus, tertia sodalibus, quarta Episcopo ipsi dicatur: idem verò fermè in reditibus regni dispensandis regem præstare debere videmus. Non obstat, quod hodie passim contrà vsurpetur. Etenim non, quòd Episcopi plerique pauperibus tollant, quæ in lenones profundant, aut prædia omnia nemoráque vastent, officium Episcoporum vllatenus immutatum est. Nō, quòd imperatores nōnulli omnimodam potestatem sibi tribuerunt. neque enim quisquā in sua causa iudex esse potest. Quòd si verò Caracalla aliquis dixit: quādiu gladius superesset, pecuniam non defuturam; aderit & Hadrianus Cęsar, qui dicat, se sic gesturum principatum, vt sciat rem populi esse, non suam. quod vnum ferè regem à tyranno distinguit. Non, quòd Attalus Pergamenorum rex, populum Romanum, regni hęredem instituerit: quòd Alexander Ægypti, Ptolemæus Cyrenorum regnum, populo Romano, aut Prasutagus Icenorum Cæsari legauerint. Ista sanè magna vis, Iuris vim debilitare non potest: imò, quò maior est, eò minus ius nostrum lædit. Quæ etenim Romani, iuris prætextu ca-

prælatis absque cons. Capit.

Flor. lib. 2 Liuius [illegible] 70 Tacit. lib. 14

piebant, si is prætextus defuisset, nihilominus vi occupassent. Videmus verò nostro ferè tēpore, Venetos, imaginariæ cuiusdam adoptionis prætextu, quæ absque vi ridicula planè fuisset, regnum Cypri occupasse. Non obstat quoque donatio Constantini in Syluestrem Pontificem, ista enim palea Gratiani iampridem exoleuit, ignique damnata est. Non donatio Ludouici Pij in Paschalem, Romę nempe, cū parte Italię. quia enim donabat Pius, quæ non possidebat, nemo restitit. At Carolo patri, Francorum regnum imperio Germanico subdere volenti, Franci iure restiterunt: &, si perrexisset, vi resistere parabant. Non, quod Salomonem Hiramo regi Tyri, viginti oppida tradidisse legimus. neque enim ea donauit, sed creditori in solutum tradidit, ac intra certum tempus recuperauit. quod ex ipso textu liquet. Erant verò præterea fundi steriles, à reliquiis Gentium culti, quos ab Hiramo receptos Israelitis demum excolendos incolendosque dedit. Nihilo magis obstare potest, quòd in quibusdam ferè regnis ea pactio inter regem & populum nō ita disertè intercedat. Etenim vt ea etiā nulla sit, constat tamen iure naturæ, reges reipubl. non euersores, sed moderatores esse, ius reipublicę suis pactionibus mutare non posse; dominos tantùm, cùm pupillis prospiciunt, non secus ac tutores haberi; dominum verò eum non censeri, qui ciuita-

Volater. lib. Geogr. 3.

1. Reg. c. 9. 2. Chro. c. 8.

l. 2. §. ius reipubl. D. de administrat. rer. ad ciuit. pert. l. tutor. 27. D. de admin. tutor.

uitatem libertate spoliat, & mancipij instar divendit. Non denique, quòd quædam regna sint à regibus ipsis parta. quia enim non suis, sed publicis manibus, viribus, opibus regna acquirunt; nil verò magis rationi consentaneum est, quàm vt ea, quæ publicis opibus, & communibus ciuium periculis parta sunt, absque communi consilio non alienentur; quod & inter ipsos prædones obtinet. Societatem humanam dirimit, qui contrà facit. Itaque etsi imperiũ Germanicum Franci, iidémque Gallicum regnum vi occuparint; id tamen iuris in vtroque obtinet. In summa; statuamus tandem oportet, reges patrimonij regij non proprietarios, non fructuarios, sed administratores tantùm esse: cúmque ita sit, multò sanè minus, aut rerum priuatarum cuiusque, aut rerum publicarum, quæ ad singula municipia pertinent, proprietatem, vsum fructúmve sibi tribuere posse.

l. si fundũ. §. si tutor. D. depositi, & expressius. Extrav. de re iudicata, c. intellecto.

l. 2. & passim, C. de interd. com. rer. alienan.

Hic tamen nobis, antequam vlterius progrediamur, scrupulus eximendus est. Cùm Populus Israeliticus regem postulasset, dixit Deus Samueli: Audi vocem populi: verùm significa ei primùm, quodnam sit futurum ius Regis, qui regnabit super eos. Tum verò Samuel hoc Regis ius futurũ inter alia exposuit, vt agros, vineas, oliueta cuiusque capiat, quæ ministris suis donet, res cuiusque priuatas in suum vsum convertat; denique ipsos in ser-

1. Sam. c. 8. v. 14.

uitutem redigat. Mirum verò, quanti hunc textum Aulici nostri faciant; qui aliàs vniuersam Scripturam ludibrio habent. Vult hic Deus Opt. Max. populo Israelitico ipsius leuitatem ostendere. qui cùm Deum ipsum præsentem haberet, qui iudices, ducésque belli, quotiescunque rogabatur, pios & probos ipsi eligeret: lubricum tamen homuncionis, in horas mutari soliti, quàm Dei immortalis immutabile imperium mallet. Indicat itaq; illis, quàm lubrico in loco sit rex constitutus, quã procliuis virium in violentiam lapsus, quàm præceps regni in tyrannidem mutatio. Regem etenim, quẽ ei tradat, gladium in ipsos stricturum, sua potestate præposterè vsurum, ius in vi omne positurum. Hoc verò, quod vltrò sibi accersant malũ, tum demum sensuros, cùm remedio locus non fuerit. Denique non quod sit ius regum, sed quod ius sibi reges tribuere soleant: non quid facere ex officio debeant, sed quid plerumque ex maleficio vsurpent, hoc in textu describitur. Id autem ex Deuteronomio XVII. capite, quo Deus Legem regibus præscribit, manifestè liquet. Hîc dicit Samuel, Regem subditos loco seruorum habiturum: illic præcipit Deus, ne cor suũ super fratres extollat, ne inquam, in subditos, quos consanguineorum loco habere tenetur, insolescat. Hic, currus fabricaturum, equites instructurum, propria cuiusque invasurum dicit:

Deuter. 17.

est: illic, ne equos cōgreget, ne aurū argentum ue accumulet, ne populum in Ægyptum, id est, in seruitutem reducat, monetur. Hic Achabus depingitur, qui Nabothi vineam scelere acquirit: illic Dauid, qui ne aquam quidem periculo suorum haustam, bibere iustum putat: hîc prædicit Samuel, Regem, quem iuri custodiendo postularint, exlegem futurum: illic contrà Deus, Legem suam regi per sacerdotes tradi iubet, quam describat, perpetuoque ante oculos habeat. Itaq; Samuel ipse sacerdos summus, Legem ipsam regiam, quæ Deuter. XVII. extat, Sauli in volumine descriptam tradit. quod certè minimè fecisset, si eandē violare ius fuisset. In summa: perindè est, ac si dixisset Samuel: Petiistis regem exemplo cæterarum gentium, pleriq; verò sunt tyranni. Regem, qui vobis ius diceret: plerique verò quicquid velint, sibi licere arbitrātur. Interim tamen Deū, cuius ipsa voluntas iustitię regula est, vltrò deseritis. Extat autem apud Herodotū Historia, è qua facilè cognoscitur, quàm procliuis sit regni in tyrānidē mutatio, cuius Samuel populum admonitum volebat. Deioces propter insignem iustitiæ commendationem à Medis iudex primū eligitur: mox, vt, si qui iuri resisterent, eos compescere posset, cum idonea potestate rex constituitur. Tum satellites petit, dein arcem Ecbatanam, adversus contumacium iniurias si-

1. Reg. c. 21.
2. Sam. c. 23. ver. 16.
Herod. lib.

bi extrui curat: demum in propriis iniuriis vel minimis vlciſcendis totus eſt: ad extremū verò regis vultum intueri, regis in conſpectu ridere, aut ſpuere, crimen iudicatur. Vſque adeò periculoſum eſt, impotēti animo, qualis eſt plerorumque hominum, nimiam potentiam concedere. Non ergo docet eo in loco Samuel, abſolutam eſſe regis potentiam; imò contrà populum, ne diſſolutæ hominis impotentiæ, nimium potentię tribuat, admonitum cupit. Non regis vim exaggerat, ſed aggere coercendam dicit: non effrēnem aliquā licentiam regi concedit: quin potius frēnum iniiciendum tacitè ſuadet. Hac verò oratione moti Iſraelitæ, regum ſuorum potentiam temperaſſe videntur: quod & omnes prudentes nationes, ſive proprio, ſive hoc eodem exemplo, ſive etiam alieno periculo edoctæ, ſapienter fecerunt, vt ex iis, quæ ſequuntur, manifeſtum erit.

Fœdus ſive pactū inter regem & populum. Diximus in conſtituendo rege duplex fœdus initum fuiſſe; primum, inter Deum & regem & populum, de quo ſuprà: ſecūdum, inter regem & populum, de quo nobis iam agendum eſt. *Deuter.17.* Saule rege conſtituto, traditur ei lex *1.Sam.10. ver.25.* regia, ſecūdum quam imperet. Dauid in Hebron init fœdus coram Domino, id eſt, Deo *2.Sam.c.5. ver.3.* teſte adhibito, cū omnibus ſenioribus Iſrael, *1.Chron.c. 11.ver.3.* qui vniuerſum populum repræſentabant; tū verò demum in regem vngitur. Ioas quoque

cum vniuerso populo terræ, in domo Domini, Ioiada summo sacerdote verbis præeunte. 2 Reg. c. 11. ver. 17 & 12.
Impositum verò dicitur ei vnà cum diademate testimonium: quod plerique legem Dei, 2 Chron. c. 23 ver. 3
quæ passim eo nomine vocatur, interpretantur. Cósimiliter Iosias promittit, se obseruaturum præcepta, testimonia & statuta, in libro fœderis comprehensa. 2 Reg. c. 23 ver. 3
Quibus nominibus intelliguntur leges, quæ tum ad pietatem, tum ad iustitiam pertinent. Quibus omnibus in locis dicitur fœdus initum cum vniuerso populo, vniuersa multitudine, omnibus senioribus, omnibus hominibus Iudæ: vt intelligamus, quod etiam sigillatim exprimitur, non modò principes Tribuum, verùm etiam omnes Chiliarchos, Centuriones, magistratúsque inferiores adfuisse, vrbium nomine, quæ singulæ per se cũ rege pacíscerentur. In eo pacto agebatur de creando rege. Populus enim regem faciebat, nõ rex populum. Itaque non dubium est, quin Populus stipularetur, rex promitteret. Stipulatoris verò partes in iure potiores censentur. Stipulabatur ille à rege, an non iustè & secundum leges regnaturus esset? hic, facturum spondebat. Populus demum se iustè imperanti, fideliter obsequuturum respondebat. Itaque promittebat rex purè, populus sub conditione: quæ si non impleretur, populus ipso iure omni obligatione solutus censere-

tur. In primo fœdere seu pacto, Pietas in obligationem venit: in secundo, Iustitia: illo promittit rex, se piè obediturum Deo: hoc, se iustè imperaturum populo: illo, se gloriam Dei; hoc, vtilitatem populi curaturum: in illo inest conditio, Si legem meá obseruaris; in hoc, Si ius vnicuique suum tribueris. Illius, ni impleatur, Deus propriè vindex est; huius, legitimè vniuersus Populus, quiúe vniuersũ populum tuendum susceperint, regni proceres. In omnibus verò legitimis imperiis ita perpetuò obseruatum fuit. Persæ, sacrificiis ritè peractis, hanc cum Cyro conventionem faciunt: Tu primùm Cyre, si quis Persis bellum faciat, aut leges violet, promittisne auxilium patriæ tuæ, omnibus viribus tuis? Ac vt spopondit; Nos Persæ, aiunt illi, vicissim tibi auxilio erimus, si quis tibi patriam tuenti obsequi nollet. Xenophon verò hanc conventionem συμμαχίαν, id est cōfœderationem vocat, quo modo Isocrates orationem de Officio subditorum erga principem συμμαχικὸν λόγον. Inter reges Spartanorum & Ephoros fœdus singulis mensibus renouabatur, etsi illi semper ex Heraclidis erant. Vt verò iurabant reges, se secundum leges patriæ regnaturos; ita Ephori, si fecissent, regnum in ipsorum manu stabilituros. Consimiliter in regno Romanorum Romulus cum Senatu & populo hoc pactum facit. Populus leges ferret, ipse rex latas custodiret;

Xenophon lib. 8. Pæd.

Xenophon de Repub. Lacedæm.

Dionys. Halicar. lib. 1.

custodiret: Bellum populus decerneret, ipse gereret. Etsi verò Imperatores plerique ui & ambitu magis, quàm vllo iure imperium Romanorum adepti sunt, & lege regia, quam vocant, omnimodam potestatem sibi arrogarunt; quæ tamen extant legis illius fragmenta tũ in libris, tum in Romanis inscriptionibus, satis docent, Reipublicæ curandæ & administrãdæ, non evertendę, & per tyrannidem opprimendæ facultatẽ concessã illis fuisse. Quin & legibus sese teneri, professi sunt boni imperatores, & senatui imperiũ acceptum tulerũt, & ad senatũ grauissima quæque retulerũt, eóque inconsulto, quidquam, quod ad summam rei pertineret, decernere nefas putarunt. Quòd si verò hodierna imperia spectemus, nullum sanè est, quod eo nomine dignum cẽseatur, in quo inter Principem & subditos pactum eiusmodi non intercedat. In imperio Germanico, nõ ita pridem solebat rex Romanorum, in Imperatorem coronandus, fidę & hominium præstare imperio, non secus ac vasallus seniori, cùm investituram feudi accipit. Licet verò per Pontifices verba cõcepta, in quæ iurabat, paulò immutata fuerint, res tamen eadẽ perpetuò manet. Itaque Carolum V. Austriacum certis legibus & cõditionibus in imperatorem cooptatum scimus, vt & alios, qui sequuti sunt, quarum summa erat: Leges latas custoditurum: nouas, in-

Specul. Saxon. lib. 3. artic. 54.

consultis Electoribus, non laturum: publica publico consilio curaturum: nil alienaturum oppigneraturúmve ex iis, quæ ad imperium pertinent, & cætera, quæ sigillatim ab Historiographis recensentur. Cùm verò imperator Aquisgrani coronatur, Coloniensis Archiepiscopus stipulatur primùm, An non sit Ecclesiam defensurus, iustitiam administraturus, imperium conseruaturus, viduas, orphanos, omnésque omnino miseratione dignos protecturus? Quod vbi solenniter ante aram iurauit, rogantur principes, quique imperium repræsentant, an ipsi eidē promittere velint. Nec verò prius aut vngitur, aut gladium, reipubl. defendendæ nomine, aliáve imperij insignia accipit, quàm iusiurandum illud præstiterit. Ex quo sanè manifestum est, imperatorem purè, principes imperij sub conditione obligari. In regno Polonico quin idem obseruetur, dubitabit nemo, qui ritum in Henrici Andegauensis electione coronationéque nuper admodum obseruatum intellexerit. In primis cùm conditio de vtraque religione, tū Euangelica, tū Romana, conseruanda apposita fuit, quam conceptis verbis ter stipulantibus proceribus, ter spopondit. In Hungarico, Bohemico & cæteris, quę recensere longū esset, idē planè fit. Nec verò tantū, vbi electionis ius integrum hactenus mansit, verùm etiā vbi successio mera vulgò obtinere putatur,

Sleid. lib. 1. & 2.

tur, eadem prorsus stipulatio intervenire solet. Rex Franciæ quando inauguratur, rogant primùm Laudunensis & Bellouacus Pares Ecclesiastici, populũ, qui adest, vniuersum, eúmne regem esse cupiat iubeátque? vnde etiã à populo tum eligi in ipsa inaugurationis formula dicitur. Vbi populus cõsensisse videatur, iurat, se leges Franciæ priuilegiáq; ac iura in vniuersum omnia tuiturum, domanium non alienaturum, & cætera; quæ etsi interpolata fuerunt, & longè diuersa ab antiqua formula, quæ extat in Bibliotheca capituli Bellouacensis, in quam Philippus primus iurasse comperitur; nihilo minus tamen disertè satis exprimuntur. Nec verò priùs accingitur gladio, vngitur, coronatur à paribus, (qui & ipsi corollis ornati sunt) sceptrumque & virgam iustitię accipit, aut rex proclamatur, quàm populus iusserit: neque etiam priùs ei pares iurant, quàm ipsis fidem dederit, se leges accuratè custoditurum. Eæ verò sunt, ne patrimonium publicum dilapidet, ne vectigalia, portoria, tributa suopte arbitrio imponat indicátve, ne bellũ decernat, pacémve faciat: denique, ne quid in publicum, nisi publico consilio statuat. Item sua senatui, sua Comitiis, sua regni officiariis constet authoritas, & cætera, quæ perpetuò in regno Francico obseruata fuêre. Vbi verò prouinciam aliquam, vrbémve ingreditur, priuilegia eiusdem confir-

mare tenetur, inque eius leges & consuetudines sese sacramento devincit. Quod nominatim apud Tholosates, Delphinates, Armoricos, Provinciales, Rupellanos ipsos obtinet quorum cum regibus conventiones disertissimæ sunt, quæ frustrà omnes essent, nisi locum conditionis in contractu tenere censerentur. Extat antiquorum regum Burgundiæ iusiurandum, his verbis: Omnibus legem, iustitiam, maniburgiũ, id est tutelam, conseruabo. In Anglia, Scotia, Suedia, Dania idẽ ferè mos est, qui in Francia. At certè nusquam disertius, quàm in Hispania. In Regno enim Aragonico, peractis multis ceremoniis inter eum qui iustitiam Aragonicam, seu publicam maiestatẽ repræsentat, in sublimiori quodam solio, & regem inaugurandum, qui illi fidem & hominium præstat, lectisque legibus & conditionibus, quibus implendis obligatur, his tandem verbis Proceres lingua vernacula regẽ affantur: Nos, qui tantum valemus, quantum vos, (ita enim fert idioma Hispanicum) & plus possumus, quàm vos, regem vos eligimus, cũ his & his conditionibus. Inter vos & nos vnus imperat magis, quàm vos. Ne verò se perfunctoriè tantùm aut consuetudinis antiquæ obseruandæ causa iurasse putet, tertio quoque anno in publico conventu hæc eadem verba ei repeti solent. Quòd si regia potentia fretus insolescat, leges publicas violet, fidem datam, denique

In Annal. Burgund.

denique negligat, tum sanè ipso iure, summo eo anathemate devotus censetur, quo olim Ecclesia Iulianum imperatorem apostatam devouit. Cuius quidem ea vis est, vt non pro eo amplius, sed in eum preces concipiantur, ipsi verò sua fide & obligatione planè soluti sint, eo iure, quo vasallus seniori excommunicato parére neque ex officio debet, neque ex sacramento tenetur. quod tum Concilij, tum Conventus publici apud eos decreto sancitum est. Consimiliter in regno Castellæ, Cócilio indicto rex inaugurandus publicè primùm admonetur sui officij, mox perleguntur conditiones disertissimæ, quæ ad reipublicæ vtilitatem pertinent. Tum iurat rex, se eas diligenter & fideliter obseruaturum. Demum verò magnus Equitum magister illi sese iureiurando adstringit, quem cæteri deinde principes ciuitatúmque legati suo quique ordine sequuntur. Quod & in Lusitanico, Legionensi, cæterisque Hispanię regnis perinde obseruatur. Neque verò minores principatus alio iure instituti fuerunt. Extant Brabantinorum cæterorumque Belgiæ populorum, Austriacorum, Carinthiorum & cæterorum cum Principibus suis disertissimæ conventiones, quæ sanè conditionum locú obtinent. Brabantini verò in primis, ne vlli ambiguitati locus daretur, conditionem istam expresserunt. In duce enim suo inaugurando, conventionibus anti

In Concil. Tolet. 4. c. 74. & in Tolet 6. lib. 2. Feud. t. 28. §. 1.

La ioyeuse entree.

quis, quibus nil ferè ad reipub. conseruationi deest, coram duce perlectis, ni eas omnes obseruarit, sibi integrum esse alium quemlibet suo arbitratu eligere, palàm ei disertèque protestantur. Ipse verò tum in eas, accepta conditione vltróque agnita, sese sacramento devincit. Quod etiam postremò in Philippi Hispaniarum regis inauguratione obseruatum fuit. In summa: inter regem & subditos contractum mutuò obligatorium esse, nemo negare posit: nempe vt bene imperanti bene obediatur, qui quidem iureiurando ab illo primùm, deinde ab his confirmari solet. Quæro verò hîc, cur iurat aliquis, nisi vt ex animo se ac seriò loqui ostendat? An verò quidquam naturæ magis consentaneum est, quàm vt ea, quæ placuerunt, seruentur? Deinde cur rex primus iurat, stipulante populo, nisi vt conditionem sive tacitam sive expressam recipiat? Cur verò conditio contractui apponitur, nisi eò tantùm, vt, ni ea impleatur, contractus ipso iure solutus sit? Quòd si verò conditionis implendæ defectu contractus ipso iure solutus est, quis periurum populum vocet, qui regi conditionem, quam implere debuit & potuit, negligenti, legémque, in quam iurauit, violanti, obsequium deneget? Quis verò contra eum regem fœdifragum, periurũ, eo beneficio prorsus indignum non censeat? Etenim si vasallum clientelæ nexu lex liberat, in

Ludouicus Guicciard.

l.1.D.de pact.l. non minorem 20.D. de transact.

in quem senior feloniam commisit, etsi sanè senior fidem propriè non dat vasallo, sed vasallus ipsi: si patronum clienti fraudem facientem lex duodecim Tabularum sacrum esse iubet: si liberto adversus patroni atrocem iniuriam actionē ciuilia iura permittunt: si seruum ipsum iis casibus, potestate herili liberant, cùm tamen naturalis tantùm, non ciuilis obligatio insit: an non multò magis solutus erit populus ea fide, quam regi prǽstitit, si rex, qui primus ipsi, tanquam domino procurator, solenniter iurauit, fidem fregerit? An non verò etiam si non isti ritus, non ea sacra, non ea sacramenta intervenirent; satis tamen ipsa natura docet, Reges ea conditione à populo constitui, vt bene imperent? iudices, vt ius dicant? duces belli, vt exercitum adversus hostes educant? Quòd si verò sæuiunt, iniuriam inferunt, hostes ipsi fiunt; vt reges non sunt, ita nec agnosci à populo debere. Quid si, inquies, populum aliquem vi subactū, in sua verba, iurare princeps coegit? Quid si, inquā ego, prædo, pyrata, tyrannus, cum quo nulla iuris vllius societas esse censetur, admoto gladio, syngrapham ab aliquo extorserit? An non scitum est, fidem vi elicitam nō obligare? maximè verò, si contra bonos mores, contra Naturæ ius quidquam promittatur? Quid verò magis cum Natura pugnat, quàm si populus sibi ipse catenas & compedes iniiciat? si iugulum

lib.2. Feudor.1.26. §.24. & l. 47.

Dionys. Halic. lib.2.

Cicer. 1. Off.

lum se suum mucroni obiecturum, si manus sibi ipsi se violenter allaturum, principi (quod idem planè est) promiserit? Itaque inter regem & populum mutua obligatio est, quæ sive Ciuilis, sive Naturalis tantùm sit, sive tacita, sive verbis cócepta, nullo pacto tolli, nullo iure violari, nulla vi rescindi potest. Cuius quidem tanta vis est, vt princeps, qui eam contumaciter violet, tyrannus; populus, qui vltrò rumpat, seditiosus verè dici possit.

Qui sint tyranni.

Iam cùm hactenus regem descripserimus, sequitur, vt Tyrannum paulò accuratiùs describamus. Regem eum esse diximus, qui regnũ sive per stirpem, sive per electionem delatum, ritéque commissum, legitimè etiam regit atque gubernat. Eum itaque tyrannum, vtpote regi planè contrarium esse, sequitur, qui aut vi malisque artibus imperium invasit, aut vltrò spontéque delatum regnum contra ius & fas regit, contráque leges & pacta, quibus sese sacrosanctè devinxit, pervicaciter administrat. Quod etiam vtrumque in vnum eundemque hominé cadere potest. Ille vulgò dicitur Tyrannus absque titulo, hic Tyrannus exercitio. Potest verò fieri, vt & vi occupatum regnum, iustè; & iure delatum, iniustè quis regat. At certè cùm regnum ius sit magis, quàm hæreditas; & functio, quàm possessio videtur, qui suo munere malè fungitur, quàm qui munus non ritè accepit, eo nomine dignior.

Arist. c. 10. lib. 5. Polit. Bartol. in tract. de Tyrannide.

gnior. Sic Papa malè ingressus, dicitur intrusus; malè gubernans, dicitur abutens. Dicebat ille Ξένος ἀνὴρ δίκαιος οὐ μόνον πολίτου, ἀλλὰ καὶ συγγενοῦς διαφέρει Præstat extraneus quivis iustus, nō modò ciui, verùm & consanguineo. *Pythagoras* Ita etiam nobis dicere liceat: Princeps nō ritè constitutus, modò iustus sit, cuivis ritè inaugurato, qui iniustè gubernet, longissimè prēstat. Cùm etenim reges pascēdo, iudicando, curando populo sint instituti: malo sanè me fur pascat, quàm pastor devoret; malo mihi prædo ius dicat, quàm iudex vim faciat: malo me empiricus curet, quàm medicus ritè infulatus veneno interimat: malo falsus tutor mea bona bene administret, quàm legitimus dilapidet. Deinde vtcumque illum ambitio sollicitet, videri posit quodammodo vim primò fecisse, vt postea iustitiam exerceret, vt Cyrus, Alexander, Romani, qui victis plerumque autonomiam & immunitates priuilegiàque concedebant: cùm hic sanè eò tantùm, vt iniustè regnet, ius suum iactare videatur, quod hodie non modò Moschi, Turcæúe; verùm & Christiani principes permulti faciunt. *Xenophon. Plutarchus in Alexan. in Aemilio, Caesare. Suetonius in Caesare, c. 75.* Itaque illorum factum tractu temporis interdū conualescit: horum quò senescit magis, eò deterius evadit. Quòd si verò, ait Augustinus, sunt illa regna, magna tantùm latrocinia, in quibus iustitia locum non habet: sunt in eo quidem pares, quòd vterque latro, vterque prædo, vter *August. lib. 4. de Ciuit. Dei, c. 4.*

que iniustus possessor est, cùm sanè non minus fur iniustus possessor sit, qui rem alienam inuito domino capit, quàm qui oblata male vtitur. At eius certè longè grauius flagitium est, qui interimendum, quàm qui conseruandum cepit: eius, inquam, qui vano titulo fretus, iniustè quàm qui eo titulo planè destitutus, iustè tamen regnum vi occupatum gubernat. Iam verò & Tyranni absque titulo, differre inter se possunt. Sunt enim qui fines alienos ambitiosè invadunt, quales Nimbrodus, Ninus, Chananæi, vt suos dilatent. Hi etsi inter suos reges dicantur, in illos tamen, quos vltrò nec lacessiti invadunt, tyrannidē exercent. Sunt qui regnum suffragiis deferri solitum adepti, hæreditarium fraude, ambitu, corruptela aliisúe artibus facere conantur: quorum exempla non longè petenda forent: qui sanè eò peiores illis existunt, quò fraus, quàm vis odiosior, ait Cicero, esse debet. Sunt qui nefando parricidio patriam ipsi invadunt, ac viperarum instar, matrem in ipso enixu eviscerant. quales qui duces belli creati à populo, rempublicam invadunt, vt Cæsar Romæ Dictaturæ prætextu, ac plerique Italiæ principes. Sunt & fœminæ, quæ regna legibus patriis masculis tantùm deferri solita, occupant, eorúmve administrationem ad se rapiunt: vt Athalia Iudaici, Semyramis Assyrii, Agrippina Romani imperij sub Nerone filio

Mammea sub Alexandro Seuero; Semiamira sub Heliogabalo; Brunechildes aliquot Fräcici regni. Quæ quidem impuberes filios ita educari curabát, vt puberes facti voluptatibus tantùm indulgerent; itàque omnium rerum potestas penes eas tantùm earúmve seruos, ministros & proagogos remaneret. Sunt denique ij, qui desidia, ignauia, luxu, legitimorum alioqui principum abvtentes, ipsosq; voluptatibus, delicijsque inescantes, quales sub Gallicis præsertim Merouingijs quidam Maiores palatij ob illa egregia ministeria creati, regiam authoritatem ad se totam transferunt, nudúmque nomẽ regibus relinquunt. Qui quidem omnes eius generis sunt, vt quãuis cęteroquin iustè gubernarent, eo tamen ipso, quòd iurisdictionem illam prædonum tãtùm iure habent, meritò tamen tyranni sine titulo censeri posfint. Iam Tyranni exercitio qui dicantur, non tam facilè, ac, quinam verè reges, definire posfis. Etenim quia illis libido, his ratio imperat; & hæc quidem ipsa sibi suos limites præscribit, illa verò contrà nullis finibus circumscribi potest; quod sit propriè regum ius, facile; quæ verò, quantæque tyrannorum iniuriæ, difficulter admodum explicari queat. nimirum, vt rectum vniforme atq; vnicum est; obliquum contrà varium & multiplex; ita ius simplex est, & paucis verbis explicabile, cùm iniuriæ nullis casibus definiri

posſint, quin perpetuò plures omittantur, quàm explicētur. Etſi verò certę regulę ſunt, quibus eos ſi non depingere, ſaltē vt agnoſci posſint, aptè delineare queas; nulla tamen certior, quàm ſi artes tyrannicas cum regijs virtutibus actionibusque contuleris. Tyrannus eminentes in ſegete ſpicas demetit; primores reipub. dolo, fraude, calumnijs opprimit; conſpirationes in ſe initas ſubinde, quò citiùs eos è medio tollat, comminiſcitur, vt Tiberius, Maximinus & cæteri: denique, ne conſanguineis quidē ac fratribus parcit: Rex contrà, non fratres modò quaſi conſortes agnoſcit; verùm etiam optimates omnes fratrū loco habet, ijsque dignitatem ſuam acceptam ferre non veretur. Tyrannus adverſus nobiles, ignobiles & quaſi terrę filios extollit; qui quòd ſua omnia ipſi debeant, quibuslibet in rebus adulentur & inſeruiant: Rex vnum quemque in ſuo gradu tuetur, Proceres tanquam regni amicos fouet, ijsque non minus, quàm ſibi conſultum cupit. Tyrannus viros graues & iuſtos odio proſequitur, ſuſpectóſq; habet, acne qui tales evadant, omni arte curat; quia verò nō priùs ſe tutū putat, quàm omniū mores corruperit, popinas, ganeas, lupanaria, ludos, vt Cyrus domandis Sardis, inſtituit: Rex cōtrà viros bonos vndequaq; accerſit, invitat, inuitos ad ſe trahit; ne verò deſint, literarios ludos aperit, gymnaſia inſtituit, ſemina-
ria

gia virtutũ vbiq; locorũ excolit. Tyrãnus congregationes publicas, quantum in se est, aut vitat, aut tollit, convẽtus Ordinum, Comitia, diætas reformidat, ac vespertilionis instar lucem hominum refugit; quin & colloquia, sermones gestusq; subditorum suspecta habet: Rex, quia teste cœlo viuit, in multitudine Senatorum gloriatur, ijsque inconsultis nil agẽdum putat: nec modò eos conventus non veretur, verùm reveretur in primis & honorat. Tyrannus subditos inter se collidit, factiones in rep. serit, fouet & alit; vnius ope alteram delet, ac superstitem tandem opprimit, ex eóque tanquam vlcere, quod perfidi chirurgi solent, lucrum perpetuũ captat; denique, quod Vitellius ille, olere hostem mortuum, præsertim ciuem, dicere non veretur, aut saltem sentit: Rex pacem inter subditos, vt pater concordiam inter liberos, conseruat, rixarum semina suffocat, cicatricem quamcitissimè obducit, ne rebellium quidem cædem absque lachrymis audire potest. Itaque quos hic adversus hostium impetus tuetur & defendit; ille, quovis hoste perniciosior, proprium mucronem in sua viscera vt adigant, cogit. Tyrannus exteros in præsidijs collocat, arces adversus ciues extruit, populum exarmat & arce expellit, barbaris & stigmaticis satellitibus circũstipatur, ac locustas & delatores in subditos, tanquam exploratores in hostem,

Machiau. in Principe.

Aristot. c. 11 lib. 5. Polit.

publico ære conducit: Rex aduersus hostes non tam se mœnibus, quàm populi benevolentia tuetur; quot ciues habet, tot se satellites habere putat; non tam quot circum se habeat, quàm ne quos habere cogatur, cogitat; arces arcendis hostibus, non coërcendis ciuibus extruit; in Populo denique præsidium suum omne collocat. itaque etsi habet ille lictores & satellites innumeros, qui turbam summoueant, nō summouent ij tamen metum, suspicionem, miserosque miseræ mentis tumultus: vtcumque arcem vrbis muniat, arcem interea summam, mentem inquam, tyrannorum tyrannus Metus & Pauor occupat. Hic neque in turba, animo turbatus est, neque in solitudine sollicitus, ipsa conscientia tutus, ipsa turba stipatus, vrbem, forum, plateas securè obambulat. Tyrannus, si ciuiles dissensiones desint, bellum foris gerit, munimenta extruit, qualia Pharao, vt Iudæos, Polycrates, vt Samios occuparet, quò cætera minus attenderent: ideóque bellum semper aut parat, aut minatur, aut imminere simulat; accersit denique potiùs, quàm arcessat. Rex nunquam nisi coactus, nunquam nisi reipublicæ causa, bellum facit, nunquam denique hamo aureo piscatur, aut bellum suscipit, è quo plus respublica periculi metuere, quàm lucri sperare possit. Ille demum artes omnes init, quibus opes subditorum exhauriat, vt in victu

Liui.l.2. c.1. Dionys. Halic. lib. 5 de Arunte filio Porsenæ.

Proverb. 14 vers. 28.

Bartol. in tract. de Tyrannid.

Aegid. Rō. de reg. prin.

quæren-

quærẽdo anxij, de libertate recuperáda minus cogitent; itaq; omnia in fiscũ converrit: hic in priuatorũ opibus suas consistere ratus, apud subditos suas quodammodo opes deponit, seque tum amplissimum thesaurum habere putat, cùm subditi diuitijs affluunt. Demit ille multis, quod paucis ijsque indignis donet; exhaurit omnes, vt in paucos profundat; publica diruit, vt sua ædificet: sanguinem populi ad deliquium vsque elicit, quem adulatoribus aliquot ebibẽdum propinet: hic sibi suisque commodis demit, vt populo largiatur, publica extruit atque ornat, vniversos locupletat, sanguineque adeò suo populum alit & sustentat. Si ille, quod interdum Tiberius, Nero, Commodus & cæteri, viscerationes populo concedit, facit vt populum eò facilius postea eviscerat, ipsique sua quasi viscera comedenda apponit: cùm hic sanè, si venam secet interdum, si sanguinem eliciat, ad incolumitatem populi salutémque tuendam, non propriam libidinem exatiandam, faciat. Itaque vt hunc Scriptura sacra pastori, ita & illum leoni rugienti cõparat, cui tamẽ vulpes sæpissimè copulata est. Quę enim totius iniustitiæ, ait Cicero, capitalissima est, etsi reipsa id facit Tyrannus; id tamen ita ferè curat, vt tum, cũ maximè fallit, vir bonus esse videatur. Itaque pietatem erga Deũ simulat, quam Aristoteles artiũ tyrannicarum potissimam vocat. Vo-

Prover.18. ver.5.

Aristo.c.11. lib.5.Polit.

rùm vt populus quidquá in eum moliri vereatur, quem, quia Deum reveretur; Deo charum esse verisimile sit. Studium erga rempublicam; verùm, non tam vt reipublicæ prosit, quàm ne sibi ipsi noceat. Iustitiæ quoque & fidei laudem in quibusdam rebus, nimirum leuioribus, affectat; verùm, quò faciliùs in grauioribus iniuriam facere & fallere possit: non secus sanè, quàm latrones, & qui maleficio & scelere pascũtur, qui sine iustitiæ portiuncula saltem aliqua diu consistere nullo modo possent. Clementiæ denique; verùm ita, vt scelestis quibusdam veniam indulgeat, quos morte mulctare, clementia summa est. Breuiter, quod rex ipse est, tyrannus callidus videri vult; & vt virtutis amore homines incendi scit, ita & virtutis vmbra aliqua decipiendos esse nouit: at certè vtcumque vultũ fingat, vulpina cauda semper prominet; vtcumque obganniat, rictus & rugitus leonem prodit. Porrò vt regnũ bene constitutum omnia cæterorum bonorum regiminum commoda in se habet; ita & tyrannis omnium prauorum incommoda & vitia continet. Habet ab aristocratia regnum, quòd optimates quique in consilium adhibentur; habet & ab oligarchia tyrannis, quòd pessimi & corruptissimi quique. Vt illic multitudo regum, hîc tyrannorum caterua dominatur. Habet regnũ à politia, quòd omnium ordinum convẽtus habentur,

Tho. Aquin. in secund. secund. q. 12. art. 11.

habentur, ad quos optimi quique, de republica deliberaturi, mittendi deliguntur: habet & à democratia ſeu ochlocratia tyrãnis, quòd, ſi minus eos conventus impedire poſsit, ſaltem vt corruptiſsimi quique ambitu & malis artibus eò mittantur, ſollicitè curet. quod noſtris etiam temporibus factitatum ſcimus. Sic paſsim regis vultum tyrannus, regni ſpeciem tyrannis imitatur: & quò auſtutiùs, eò diutius, durat; cùm tamen vix vlla, teſte Ariſtotele, ad centeſimum vſque annum perveniſſe legatur. In ſumma: Rex ſtudet vtilitati publicæ, tyrannus propriæ. At ſanè cùm, vt ſunt homines, nuſquã reperiri queat, qui omnibus in rebus vtilitátem publicã ſpectet, nec diu conſiſtere quin vllatenus eius rationem habeat: vbi vtilitas publica prævalet, rex & regnum; vbi propria, tyrannus & tyrannis locum habere dicentur. Hæc de tyrannis exercitio, in quibus depravatiſsimorum morum rationem non habemus. qui non tam malum principem, quàm malum virum facere dicuntur. Si cui verò hæc deſcriptio vſquequaque non ſatis faciet, præterquã quòd accuratiores fortè tyrannorum imagines in Hiſtorijs inveniet, vivos & ſpirantes tyrannos, omnibúſque numeris abſolutos hoc tempore, quos intueatur, multis in regionibus, quod & Ariſtoteles ſuo ſæculo cõqueritur, habet. Ac tandem ad ſummam quæſtionem his tanquam gradibus per-

Bartol. in tract. de Tyrann. & de Regim. civi.

venimus.

Vidimus, quomodo reges, sive secundũ capita, sive etiam secundum stirpes eligantur à Deo, & constituantur ab vniuerso populo, quid rex, quid regni officiarij prę̨stare teneantur, quantum pateat illius potentia, quantum etiam horum munus & officium, quæ pacta quamque sancta in rege constituendo intercedant, & quæ ijs conditiones insint, sive tacitæ, sive expressæ; demũ, quis tyrannus absque titulo, quis etiam exercitio: sequitur modò tandem, cùm legitimo Regi, suóque officio tum erga Deum, tum etiam erga populum bene fungenti, tanquam Deo obediendum esse constet; vt, an, & per quos, tyranno resisti, quibusq; modis iure possit, edisseramus. Ac de eo, qui absque titulo tyránus vulgò vocitatur, primùm agendum est. Ergo Ninus aliquis populum nullo sibi iure devinctum, nulla iniuria lacessitus, vi invadat: Cæsar patriam rémque publicam Romanam opprimat: Populus dolo parricidióque regnum Polonicum ex electiuo hæreditarium facere conetur: Brunichildis aliqua Francici administrationem vnà cum Protadio suo totam ad se transferat; aut Ebroinus, Theodorici ignauia fretus, gubernacula regni invadat, populúmq; seruituti opprimat: quid hîc iuris statuemus? Primùm docet nos ius Naturale, vitam & libertatem nostram, qua sine vita vix vitalis est, adversus

Qui tyrannos absq; titulo coercere teneantur.

Otto Frising Chron. 5. c. 7. Aimoni. li. 4 c. 1. Gre. Turõ. lib. 4. c 5 lib. 5. c. 39 lib. 8. c. 29.

omnem

omnem vim & iniuriam cõseruare & tueri. Inseuit id Natura canibus adversus lupos, tauris adversus leones, colũbis adversus accipitres, pullis adversus miluos; longè verò magis homini adversus hominẽ ipsum, si ipsi fiat lupus. Itaque repugnare, necne liceat, qui ambigit, cum natura ipsa pugnare videtur. Accedit ius Gentiũ, quo distincta sunt dominia, fixi limites, constituti fines, quos, quisque adversus quoslibet defendere tenetur. Itaque non minus licebit resistere Alexandro, si nullo iure fretus, nulla iniuria lacessitus, gentem aliquá cùm potentissima classe invadat, quàm Diomedi piratę, si vno myoparone mare infestũ reddat. Nec enim, eo posito Diomedẽ Alexander iure, sed impunitate tantùm superat. Non minus Alexandro regionem aliquam depopulanti, quàm grassatori pallium involanti; non minus, si vrbem machinis subruat, quàm latroni, qui parietem suffodiat. Accedit verò potissimùm ius Ciuile, quo societates hominum, quęque certis legibus constitutæ sunt, vt illæ vno, hæ alio modo gubernentur; aliæ ab vno, vel paucis, alię ab vniuersis regantur: quędam imperium muliebre respuant, nonnullæ admittant: quædam reges ex quadam stirpe, quædá promiscuè eligant: & cætera. Hoc ius si quis vi dolòue rumpere tentet, quia societatem, cui debet omnia, violat, quia in patriam cuniculos agit, cui naturâ, cui legibus, cui sacramento

devincti sumus, ei omnes resistere tenemur: adeò vt, si negligamus, proditores patriæ, desertores societatis humanæ, iuris contemptores verè simus. Vt verò nos adversus hosce tyrannos, iura naturæ, gentium, ciuilia, arma capere iubent, ita nec vlla omnino ratio dehortari potest. Non intervenit iusiurandum, non pactum vllum, non vlla obligatio, neque publica neque priuata. Itaque vel priuato cuilibet tyrannidem huiusmodi, si intrudatur, depellere licet. Non habet hîc locum Lex Iulia maiestatis, quæ perduelles in patriam, aut in principem punit. Neque enim princeps is est, qui rempublicam alienosúe fines, nullo iure fretus, inuadit: neque perduellis, qui patriam armis defendit. Quin potiùs huc pertinet iusiurandum, quod Athenis puberes omes præstare in Aglauræ templo solebant: Pugnabo pro sacris, pro legibus, pro aris & focis, siue solus, siue cum multis: & ne patriam meam deteriorem, quàm accepi, posteris tradam, omnibus uiribus enitar. Non leges de seditiosis. Seditiosus est is, qui contra publicam disciplinam populum defendẽdum suscipit. Seditionem autem non facit, sed tollit, qui euersorem Patriæ, publicæq; disciplinæ coerceret. Habet verò contra locum lex de Tyrannicidis, quæ & viuos præmijs, & mortuos epitaphijs, & statuis honorat, vt Harmodium & Aristogitonem Athenis: Brutum & Cassium in Græcia statuis æneis,

L. vlt. D. ad leg. Iul. maiestat.

Bartol. in tract. de Guelph. & Gibel.

Plin. lib 4. Alexan. ab Alex. lib. 6. c. 4.

æneis, publico decreto: Aratum Sycionium quoque; quòd patriam illi à Pisistrati, Cæsaris, Nicoclis tyrannide liberassent. Quod quidem vsque adeò probauit antiquitas, vt Xerxes ipse, Athenis deuictis, Harmodij & Aristogitonis statuas, in regnum suum transferet; Seleucus in pristinam sedem reportandas curaret: Rhodij verò easdem vrbi suæ appulsas, cùm in hospitium publicè inuitassent, sacris etiam in puluinaribus collocarent. Habet etiam Lex de desertoribus & proditoribus adversus eos, qui patriam oppressam neglexerint, cùm eos, qui metu hostium languorem simulant, clypeúmve abijciunt, pari cum illis pœna afficiendos esse statuat. Ad hoc itaque tanquam incendium publicum, omnes singulosque conclamare, cum hamis & falcibus concurrere, aquã conferre oportet. Non expectãdus præfectus vigilum, si obdormiat; non præfectus vrbi, si cunctetur: certatim quisque aquam hauriat, tectum scandat, flammam arceat oportet. Si etenim, dum Capitolium furtim conscendunt Galli, consopiti sunt milites, dormiunt vigiles, muti sunt canes; anseres ipsi excubent, vigilent, ad arma conclament, oportet. Et illi quidem exauctorabuntur, infamia mulctabuntur, inque perpetuam rei memoriam suspendentur; hi contrà, & in Capitolio perpetuò nutriẽtur, & immortali laude decorabuntur.

Plutarch. in Arato.

Valer. Maxim. lib. 2. cap. vlt.

l. 3. & l. omne delictum. §. vlt. D. de re milit.

Hæc, dum tyrannis, vt loquuntur, est in Fie-

ri, id est, dum Tyrannus molitur, machinatur, cuniculos agit. At certè si semel ita rerum potiatur, vt populus victus, sese iureiurando ei devinciat, respublica oppressa, suam in eum potestatem transferat, regnum in suarum legum mutationem ritè consentiat: tum sanè, quia titulum, quem antea nullum habebat, adeptus est, nec ex facto tantùm, sed iure possidere videtur, etsi Populus ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, id iugum recepit; æquum tamen est, vt obtemperet, & Dei voluntati, qui regna de gente in gentem suo arbitrio transfert, placidè acquiescat. Alioqui enim nullum est regnum, cuius iurisdictio in dubium revocari non possit: id tamen, modò, qui prius sine titulo tyrannus erat, eum titulum adeptus, legitimè gubernet, & tyrannidem non exerceat. Itaque iure optimo restitit regis auspicijs populus Iudaicus Sennacheribo Assyriorum regi, Palestinam invadenti. At
2. Reg. c. 24 & 25. Ierem. 37. damnatur puniturque Sedechias rex, vnaque vniuersus populus, qui post fidem ritè datam, nulla iniuria lacessitus, à Nabuchodonozore deficit, nimirū, vbi fides data est, non est vllus amplius pœnitētiæ locus; ac vt in prælijs quidē quisq;, quantum viribus potest, eniti debet, vbi verò captiuus fidē dederit, præstare tenetur: ita & contendat populus omni conatu, vt sua iura retineat: at vbi sese alieno iuri, non tā nolens, quàm non volens, subiecit, imperium victoris æquo animo patiatur. Sic Pompeius,
Cato,

Cato, Cic. & cæteri, bonorũ ciuiũ officio fungebantur, cùm arma aduersus Cæsarem rempublicam euertentem arripuerunt: nec excusari possint ij, quorum desidia factum est, vt illorũ conatus minus fœlicem exitum cõsequerẽtur. Augustus ipse cuidam Catonem conuicijs proscindenti, respondisse legitur: bonũ ciuẽ fuisse Catonem, qui præsentem reipubl. statũ mutari nollet, qui quidem absque summo omnium discrimine mutari nequeat. Quin & Brutus, Cassius, Casca, & cæteri, qui, re adhuc flagrãte, Cæsarem interfecerunt, accusari non posint. Itaque publico decreto statuæ æneæ Athenis ipsis erectæ fuerunt, iuxta Harmodij & Aristogitonis statuas, cùm Augustum & M. Antoniũ cæso Cæsare fugerẽt. At certè seditiosus fuerit Cinna, qui lege regia iam lata, qua populus suam in Augustum omnem potestatẽ contulerat, in eum conspirasse legitur. Consimiliter dum regnũ Francorum Carlingi à Merouingijs, aut Capetani à Carlingis ad se rapere conabantur, absque vlla seditionis culpa resistere licuit: ex quo publico consilio, ordinumque authoritate translatum fuit regnum, non amplius licuit. Idem uerò prorsus iuris est, si quæ fœmina regni Salici gubernacula occupet, si quis merè electiuum regnum hæredibus asseat, quamdiu leges illæ publicæ, authoritate Consilij vniuersi, id est eorum qui populũ vniuersum repræsentant, abrogatæ non sun.

Xiphilinus in Augusto.

Nec verò spectare hîc oportet, vtra factio maior sit, vtra potentior, vtra clarior. Plures libidine, quàm ratione regũtur: itaque plures fermè tyrannidi, quàm reipublicæ inseruiunt. At Romæ est, inquit Pompeius, vbi Senatus. Senatus vbi legum reuerẽtia, libertatis amor, patriæ conseruandæ studium. Itaque etsi Romam Bremius occupare videtur; Roma interim Veijs est, vbi Camillus, qui Romam vindicet à seruitute. Veios itaque migrent Quirites oportet, eumque omni studio, omni conatu, omni industria adiuuent. Etsi, inquam, Themistocles, relictis Athenis, in classem C C. triremiũ cum bonis omnibus sese recepit, nõ ideo quisquam ex illis ciuitate priuatus est. Quin potius, vt ille respondisse legitur: Ducentæ hæ triremes, sunt nobis vice ciuitatis totius Græciæ maximæ. quia ad defensionem eorum omnium, qui salutem publicam tueri volũt, cõparatæ sunt. Non etenim vbi arca fuerit, ibi continò ecclesia Dei erit: potest enim capi à Palestinis. Non inquam, vbi aquilæ visentur, vbi legionum nomina audiẽtur, ibi continuò Romanum exercitum esse consequitur. At omnino sanè, vbi qui patriam aduersus tyrannidẽ tueatur, qui seruitute oppressum populum ad pileum vocet, qui muliebrẽ impotentiam coerceat, qui adulatores ignauia principis ad omnẽ iniuriã abvtentes comprimat, qui ambitionẽ intra suos limites manere iubeat. Et hæc quidẽ de tyrannis absq; titulo dicta sunto.

Plutarch. in Themist.

Ad

Ad eos verò, qui tyrannidem exercent, siue ij iure primùm, siue vi imperium adepti sunt, quátum attinet, cautè admodum nobis examinandum est. Primùm sanè consideremus oportet, Principes omnes homines natos esse: propterea non minus à perturbatione rationem, quá animam à corpore separari posse. Non est ergo, quòd non nisi perfectos Principes habere velimus; sed potius nobis optimè consultum putemus, si vel mediocres nacti fuerimus. Itaq; non, si quibusdam in rebus princeps modum nō seruat; non, si rationi interdum non obtemperat; non, si segnius vtilitatem publicam curet; non si aut in iure dicundo minus diligens, aut in bello propulsando minus acer: continuò tyrannus erit. Equidem cùm non vt bobus, homo hominibus deus aliquis, sed homo eadem sorte natus præsit; vt superbus princeps fuerit, qui hominibus tamquam bestijs abuti voluerit; ita iniquus populus, qui in principe deum, in lubrica ista natura diuinitatem quæsiuerit. At certè si rempublicam cōsultò evertat, si iura proterue peruertat, si nullam fidei datæ, nullam conventionum, nullam iustitiæ, nullam pietatis curam habeat; si suorum ipse sit hostis, si denique eas artes, quas enumerauimus, aut omnes, aut præcipuas ineat; tum sanè tyrannus, (etsi id nomen antè non malè sonabat) id est Dei hominumque hostis, iudicari poterit. Ergo non de minus bono principe, sed de pessimo; non de

Adversus Tyrannos exercitio quantum in re concedatur.

minus prudenti, ſed de malitioſo & veteratore, nō de iuris imperito, ſed de iuris contemptore, non de imbelli, ſed de populi hoſte regniq; vaſtatore agimus. Illum iuuare poſſet prudentiâ ſenatus, iuris cognitione prætor, belli peritia tribunus: hic optimatibus, ſenatoribus, ducibus belli vnam ceruicem optat, quam vnico ictu amputare poſſit, nec vllos magis odio proſequitur. Et ille quidem etſi iure tolli etiam poſſet, tolerari tamen vtcumque queat: hîc côtra, quo diutiùs toleratur, eò intolerabilior euadit. Præterea, vt principi non quodlibet licet: ita nec populo ſæpe, quod licet, expedit. Sæpe etenim accidere poteſt, vt remedium, quod adhibetur, ipſo morbo deterius ſit. Itaque omnia prius, quàm ferrum adhibere, omnia prius quàm arma experiri, ſapientem decet. Si quid ergo per vim fraudemúe, aduerſus remp. geri uideant, qui populum repræſentant, principem admoneant primùm: nec verò expectent, dum malum ingraueſcat, & vires acquirat. Eſt tyrannis febri hecticæ ſimilis, quæ primò facilis curatu, difficilis cognitu; poſtea verò cognitu facilis, curatu inprimis difficilis euadit. Itaq; principijs obſtabunt, nec quidquam vel minimum prætermittent. Si verò pergat, nec ſæpius admonitus reſipiſcat, ſed eò tantum tendat, vt impunè quiduis patrare poſſit; tum ſanè tyrannidis reus peractus eſt, & quæcunque aduerſus tyrannum ſeu iure, ſeu iuſta vi licent, aduerſus

eum

eum adhiberi possunt. Est tyrannis non modò crimen, sed omnium criminum caput, & quidam veluti aceruus. Tyrannus rempubl. subruit, ex vniuersis prædam agit, omnium vitæ insidiatur, omnibus fidem violat, omnem sacri iurisiurandi religionem contemnit. Itaque quovis latrone, prædone, homicida, sacrilego, tantò est sceleratior, quantò plures & vniuersos, quàm singulos offendere, grauius est. Quòd si censentur illi omnes infames, si capite plectuntur, si morte pœnas luunt: quis pœnas tam atroci crimine dignas comminisci queat? Deinde probauimus, reges omnes regiam dignitatem à populo accipere; populum vniuersum rege potiorem & superiorem esse; regem regni, imperatorem imperij supremum tantũ ministrum & actorem esse; populum verò, verè dominum existere. Sequitur ergo, tyrannũ in populum, tanquam feudi dominum, feloniam committere, regni imperijque sacram Maiestatem lædere, rebellem esse: ac propterea in easdem leges incidere, & longè grauiores pœnas mereri. Itaque, ait Bartolus, poterit is deponi à superiore, vel ex lege Iulia de vi publica, iustissimè puniri. Superior verò, vniuersus populus est, quiue eum repræsentant, electores, palatini, patricij, ordinum conventus, & cæteri. Quòd si verò eò progressus fuerit, vt non absque vi armata expelli possit: tum sanè licebit illis populum ad arma vocare,

In tractat. de Tyran. & in tract. de Regim ciuit.

exercitum conscribere, & tanquam adversu hostem patriæ reiq; publicæ iudicatum, vim, dolum, omnemque machinam experiri. Denique de eo eandem sententiam, quæ de Manlio Capitolino lata fuit, ferre licebit: Mãlius fuisti mihi, cũ præcipites ageres Senones. Iam quia vnus factus es ex Senonibus, vnde eos depulisti, tu ipse præcipitandus es. Non incident propterea regni officiarij in crimen seditionis. In seditione enim duas omnino partes esse necesse est; quæ cùm de contradictorijs plerunque certent, vnius iustam, alterius iniustam causam esse consequitur. Iusta sanè erit, quæ leges defendet, quæ communem vtilitatem tuebitur, quæ regnũ ijs præsertim authoribus conseruabit. Iniusta cõtrà, quæ leges violabit, legum violatores defendet, patriæ euersores tuebitur. Iusta, inquit Bartolus, quæ tyrannicũ regimen deponere volet: iniusta, quæ iustum. Licita, quæ ad bonum publicum: illicita, quæ ad priuatum tendet. Itaque, ait Thomas, quia regnum tyrannicum, quod non ordinatur ad bonum commune, sed ad priuatum regentis, non est iustum; perturbatio istius regni non habet rationem seditionis. Non incident quoque in crimen Maiestatis. Committitur hoc crimen in legitimum principem. Legitimus verò princeps, nil nisi lex animata est. Itaque cùm is, qui leges, quantum in se est, exanimat, eo nomine censeri non possit: hi, qui in

Valerius li. 6. c. 3.

Bart. in trac. de Guelph. & Gibell. arg. l. 3. §. cũ igitur. D. de vi & vi ar. Thom. Aq. sec. secun. q. 42. art. 11. in fine.

l. 1. D. ad leg. Iul. maiest.

in ipsum arma capient, eo crimine non tenebuntur. Committitur & in rempub. At quia illa demum ibi est, vbi legum authoritas valet, non vbi priuata tyranni libido rempub. absorbet, tyrannus eius criminis reus erit, qui publicam maiestatem lædit: vindices reipub. hi, qui tyrannum, sua authoritate freti, exque officio oppugnabunt. Neque enim hoc casu singuli, sed vniuersi; non, inquam, subditi, sed domini ab actore suo rationem rei gestæ repetere videntur. Nihilo magis perfidi censebuntur. Est inter principem & populum vbique locorum mutua & reciproca obligatio. promittit ille, se iustum principem futurum: hic, si talis fuerit, se obsequuturum. Obligatur ergo populus principi, sub conditione: princeps, populo purè. Itaque si minus adimpletur conditio, solutus est populus, irritus contractus, obligatio ipso iure nulla. Perfidus ergo rex, si iniustè imperet; perfidus populus, si iustè imperanti non obtemperet. At omni perfidiæ crimine vacuus populus, si iniustè imperanti publicè renunciet, aut regnum retinere illegitimè cupienti, armis euincere conetur. Ergo licet regni officiarijs aut omnibus, aut saltem pluribus, tyrannum coercere. Nec verò modò licet, verùm ita quidem illis ex officio incumbit, vt, ni fecerint, nullo pacto excusari posśint. Neque enim putent Electores, Palatini, Patricij, cæterique Optima-

Cic. Parad. 4

l. 160. D. de reg. iur.

tes, eò tantùm creatos & institutos esse se, vt semel fortè in rege inaugurando sese antiquo more paludatos conspiciendos exhibeant, vt palliatam quandam fabulam ludant, vt Rolandi, Oliuarij, Renaldi, cæterorumq; procerum personam eo die, quasi in scena induant, vt Arthuri mensam rotondam, quam vocant, specie quadam repræsentent: cæterùm, postquam dimissa est turba, & Calliopius, Vale, dixit: suis se partibus optimè functos arbitrentur. Non ista per iocum dicuntur, non ista perfunctoriè fiunt, non sunt isthæc puerorum ludi, qui regem, vt est apud Horatium, per fabulam creant: quin potiùs sciant Optimates, vt in honoris, ita & in oneris partem se vocari, & rempub. commissam & commendatam esse regi quidem, vt supremo eius ac præcipuo tutori; ipsis verò, vt contutoribus. Itaque vt tutores (etiam honorarij) dati sunt, quasi obseruatores actus eius, qui tutelam præcipuè gerit, qui rationem ab eo assiduè exigant & sollicitè curent, qualiter conversetur: ita & hi, vt obseruent regem, (qui, quantum ad prouidentiam pupillarem, tantùm domini loco habetur) ne quid in populi detrimentum gerat. Itē vt contutoribus imputatur tutoris qui gerit, factum, ni, cùm deberent & possent, suspectum fecerint, remouendumque etiam curarint, nempe si cum ijs administrationem non communicet, si non ex fide tutelam curamúe geret,

Vlp. l. 3. D. de adm & peric. tut. & curat.

l. 27. D. eod.

l. 14. D. de administ. & peri. tut. l. 3. D. de suspec. tut. & cur.

geret, si dolum admittet, si quid sordidè aget, vel perniciosè pupillo, si quid intercipiet ex rebus pupillaribus, si pupillo inimicus esset: deniq; si nimis rusticus, segnis, imperitus, &c. ita & optimates ex principis facto tenebũtur, ni ipsius tyrannidem aut tollant, aut antevertant, aut segnitiem sua vigilantia & diligentia suppleant. Denique, vt, quotiescunque non facit tutor nomine pupilli, quod quivis paterfamiliâs idoneus faceret, non videtur defendi: vt verò meliùs defendatur, contutores prospicere tenentur; ita multò æquius, si non patréfamiliâs, sed hostem agat princeps, optimates in ipsum agere poterunt ac debebunt. cùm sanè nihilominus ex ipsius facto, ac è proprio teneantur. Attendant optimates præterea, regem in administrãda repub. primas partes tenere quidem; at ipsos secundas, tertias, suas quosque suo loco. Non ergo, si ille suas malè agat, hi sequentur; non, si rempubl. perdat, conniuebunt. respublica enim ijs non secus, quàm illi concredita est; & ita quidem, vt non modò ipsi per se suo officio bene fungantur, sed principem in officio suo contineant. Denique, vt rex vtilitatem reipubl. curaturum se promittit; ita & illi. Non igitur, si fidem frangat, suo se propterea sacramento absolutos putabunt, non magis ac episcopi, si pontifex hæresim tueatur, aut Ecclesiam perdat: imò eò magis implendo sacramento sese obligari pu-

l.10. & 33. D. de adm. & peric. tutor. & cur.

tabunt, quò ille magis fœdifragus fuerit. Itaq; si colludunt, præuaricatorum; si conniuent, desertorum & proditorum; si rempublic. à tyrannide non vindicant, tyrannorum numero censentur. vt certè patroni, tutores, reguli denique sunt, si quam tuendam susceperunt, omnib. modis tueantur atq; defendant. Hæc verò etsi satis per se firma, exemplis etiam demonstrari possunt. Reges Chananæi, qui populum Israeliticum dura seruitute, tum corporali, tum spiritali, premebāt, (commeatu enim & armis interdicebant) tyranni verè erāt, exercitio, inquam, non absq; titulo. Eglon enim & Iabin vicesimum ferè annum placidè imperabant. Deus verò excitat extra ordinem Ahod, qui Eglonem ex insidijs confodiat; & Deboram, quæ exercitum Iabini profliget, atque eo ministerio populū ex tyrannide liberat. Non id quidem, quòd magistratib. ordinarijs, principib. tribuum, & cæteris minus liceret: quin potius Debora suā ipsis ignauiam desidiamq; improperat, & nōnullos etiam propterea execratur. At certè Deus, populi sui misertus, desidiæ ordinariorum extra ordinem succurrebat. Roboamus Salomonis filius, tributis non necessarijs populum leuare recusat, rogatus ab vniuerso populo in Comitijs insolescit, adulatorumque consilio fretus grauiora etiam arroganter minatur. Ambigit nemo, quin iuxta fœdus inter regem & populum primum

Iudic. 5.

August. lib. 17. de Ciuit. Dei. c. 22.

mùm initum, eam ſuperbiam coercere optimates potuerint. At in eo peccatum fuit, quòd per eceſsionem fecerunt, quæ in Comitijs faciunda erant: deinde, quòd à ſtirpe Iuda (cui regnum Deus ipſe attribuerat) ad aliam ſceptrū tranſtulerunt. Denique, quòd ſæpe aliàs accidit, rem iuſtam & legitimam, iniuſtè fecerunt. In alijs imperijs crebra eiuſce rei exempla occurrunt.

Brutus tribunus celerum, & Lucretius præfectus vrbi, aduerſus Tarquinium Superbum populum conuocant: cuius authoritate regno pellitur. Quin & bona eius in fiſcum rediguntur. Vnde ſatis apparet, ipſum, ſi prehēſus fuiſſet, ſecundum leges publicas proculdubio mulctatum fuiſſe. Cauſæ verò narrantur hæ: quòd morē tolleret, quo rex ſenatum conſulere ſolebat, quòd ſuo arbitrio pacem bellumq́; faceret, quòd fœdera, inconſulto populo, ſenatuque, iniret: quòd leges, quarum cuſtos eſſe debuerat, violaret; in ſumma; quòd fœdus inter reges & quirites, vt antè retulimus, ſancitum negligeret. Ad imperatores verò Romanos quod attinet, palàm eſt ſententia, qua ſenatus Romanus Neronem hoſtem reipublic. iudicauit, vncoque & gemonijs damnauit: qua Vitellium ignominiosè mutilatum, perque vrbem tractum, morte mulctauit: qua Maximinum imperio ſpoliauit, Maximum verò & Albinum in eius locum ſuffecit. Quibus aliæ ex probatiſsimis authoribus *Liuius lib.* 1.

adiungi possint. Nec verò Traianus imperator se aut legibus solutum putauit, aut pœnis tyrannorum exemptum voluit: qui cùm gladium præfecto Prætorij traderet: Si bene, inquit, imperauero, pro me: sin contrà, adversus me stringito. Consimiliter Franci, Cōcilij publici authoritate, curantibus regni officiarijs, Childericum primum, Sigibertum, Theodoricum, Childericum tertium regno expulerunt, aliosque ac nonnullos ex alia stirpe, propter tyrannidem ijs suffecerunt. Quin & propter desidiam, ignauiam, insaniam, quâ aut exterorum iniurijs, aut adulatorum mulierumue libidini & impotentiæ patebant, quosdam exauctorarunt, & quasi Phaethonti habenas abstulerunt, ne vniuersi incendio eodē cōflagrarēt: vt Theodoricum Ebroini caussa, Dagobertū Plectrudis & Theobaldi ipsius amasij, & cæteros: nempe perinde esse rati, sive mulier, sive mulierosus princeps imperaret: seu tyrannus, seu sub ignauo principe tyrannuli dominarētur, seu denique ipse diabolus esset, seu à diabolo ipso possideretur. Non ita verò pridem Ludouicum vndecimum, principem imperiosissimum, curatores triginta sex recipere coegerunt, quorum cōsilio rempublicam gerere teneretur. Ecquid autem aliàs iuris habuerint aut Carlingi Merouingiorum loco in regnum cooptati, aut qui hodie obtinent, Capetani, Carlingis publici Concilij decreto antelati, nisi

nisi populo vniuerso, per regni Conciliũ, quod trium Ordinum conventum vocant, quasi per epitomen repræsentato, & illos exauctorare, & hos auctoritate sua in solio stabilire iure licuit? Eodem pacto Imperio Germanico spoliatos legimus Adolphum CIↃ. CC. XCVI. quod pecunia corruptus, bellum fecisset regi Galliæ in gratiam Angli: Vuenceslaum CIↃ. CCCC. etsi non tam mali principes hi dici possunt, quàm minus boni. Anglico Eduardus secundus ob tyrannidem in subditos, præsertim Proceres, quos inaudita causa de medio tollebat, Elisabetha vxore ipsiûs Parlamẽtum regni adversus eundem implorante: quo authore, regno indignus iudicatus est. Non ita pridem Christiernus Danico, Ericus Suedico, Maria regina Scotico nuper admodum. quod & in Polonico, Hungarico, Hispanico, Lusitanico, Bohemico, & cæteris, factitatum, historiæ fide dignæ testantur. Quid verò de Pontifice ipso? Cardinales, inquiunt, quia ipsum elegerunt, aut si minus officio suo fungantur, patriarchæ, qui primates sunt post Cardinales, possunt, eo inuito, certis de causis convocare Concilium, in eoque pontificem iudicare. Si per notorium delictum scandalizet vniuersam Ecclesiam: si sit incorrigibilis: si reformatio necessaria sit tam in capite, quàm in membris: si contra iuramentum præstitum Concilium congregare nolit, & cætera. Ex sa-

Froissar. lib. 1. cap. 1. & seq.

Ant. de But. Consil. quod positum est inter Consil. Paul. de Castro, vel antiq. nu. 412. incip. viso puncto.

cto verò multos Concilij auctoritate destitutos fuisse legimus. Sin verò, ait Baldus, peruicaciter abutantur; primò vtendum est verbis; secundò, herbis, id est, medicamentis; postremò, lapidibus. & vbi non sufficit virtutis ingenium, valere debet armorum præsidium. Quòd si verò & doctorum ferè omnium calculis, & Conciliorum decretis, & ipsis rebus gestis probatur, Concilium Papam deponere, vt loquuntur, iure posse, qui tamen regem sese regum iactat; & quanto sol luna, tanto imperatore superiorem venditat; quin etiam regum imperatorumque pro libito exauctorandorũ authoritatem sibi arrogat: quis tandem dubitare queat, quin à Concilio publico cuiusque regni, non modò tyrannus, sed rex regno, ob suam insaniam perniciosus, deponi & exauctorari possit?

Mart. Laudens. in tractat. de Cardin. in 2. q. 35. Philip. Dec. in quodã cõsilio, cuius verba fuerunt Andr. Barb. in d. consil. 1. lib. 1. c. 6. Bald. in c. olim. col. pen. de rescri. in Decretal. Bonifacius 8. de maior. & obed.

Age verò, in naui ista nostra politica vino sese ingurgitet nauarchus, adiutores plerique aut dormiant, aut mutuis poculis inebriati imminentem scopulum ludibundi intueantur. Nauis interea aut eum cursum non teneat, quem domino expedit, aut breui pessum itura videatur: quid hîc subpræfecto alicui, vigili & sollicito, faciendum putes? An dormiẽtibus aurem vellicabit, aut latus fodiet tãtum: interim verò, ne quid cęterorum iniussu facere videatur, periclitanti naui opem atque operam suam non prę̃stabit? Quæ verò isthæc aut amen-

amentia, aut potius impietas fuerit? Agedum inquam, cùm tyrannis, vt ait Plato, quædam phrenesis sit & ebrietas, princeps rempublicã funditus euertat, optimates plerique colludant, conniueant; saltem consopiti sint: Populus, qui reipub. dominus est, ministrorum illorum aut fraude, aut negligentia, quæ ipsa culpa est, in summas angustias redactus sit: existat interea optimatum vnus aliquis, qui grassantem tyrãnidem animaduertat, & ex animo execretur; quid huic aduersus illam faciendum putes? An collegas sui tantum officij admonebit, qui ipsi, quantum possunt, officiunt? At, prȩterquam quòd admonere periculosum est, & eo rerũ statu crimen capitale cẽsetur; perinde faciat, ac qui, cæteris auxilijs spretis, proiectis armis, apud prædones, in media sylua leges citet, & orationem de iustitia habeat: id verò verè est, quod dicitur, cũ ratione insanire. quid ergo? ad gemitus populi obsurdescet, ad latronũ ingressũ obmutescet, & oscitabit denique, & manus in sinũ inseret? At si vel in caligatũ, qui metu hostiũ languorẽ simularit, proditoris pœnam iura statuunt: quam tandem in eum statuemus, qui, quos ipse tuendos suscepit, siue malitia, siue ignauia prodit? Quin potius, autis per celeusma, quæ opus erit, imperabit: curabit, ne quid respubl. detrimenti capiat, ac rege etiam inuito & renitente, regnum, per quod ipse rex existit, cõseruabit, re-

Plato lib. 8. & 9. de Repub.

l. 3. & l. omne delictum. §. vlt. D. de re milit.

gemq́ue ipſum, tanquam phreneticum, aut fu-
rioſum, ni aliàs poſsit, pedibus manibusque
revinctum, ſanabit. Enim verò non eſt, vt di-
ximus, vniuerſa regni adminiſtratio regi à po-
pulo commendata: vt nec pontifici vniuerſa-
lis eccleſiæ epiſcopatus, (aiunt) ſed optima-
tum cuique pro virili. At certè, quia concor-
dia ab ciuitate proficiſcitur, ne qua inter Pa-
res æmulatio eſſet, rex inſtitutus fuit, qui ſu-
premum, in adminiſtratiòne reipub. locum
teneret. Iurat rex, ſe ſalutem regni curaturum,
idem optimates etiam ſinguli per ſe. Num er-
go, ſi rex, aut optimates plerique, neglecta fi-
de, rempublicam aut perdant, aut periclitan-
tem deſerant, debebunt propterea cæteri rem-
publ. deſerere, aut ſaltem minus defendere te-
nebuntur, quaſi ſuo iureiurando ſoluti ſint?
Quin potiùs tum maximè fidem ſuam præſta-
re debent, cùm cæteri negligunt; præſertim
cùm in eum finem præcipuè, tanquam epho-
ri, ſint inſtituti: ac quidque demum iuſtum
cenſeatur, cùm finem ſuum attigit. Num ete-
nim ſi plures eandem rem promiſerunt, vnius
periurio alterius obligatio perimitur? num, ſi
plures eiuſdem ſummę correi ſunt, vnius frau-
de cæteri liberantur? Num, ſi plures contuto-
res pupillum malè tuentur, ibi illorum culpa
vnus aliquis vir bonus tutelæ onere minus te-
netur? Quin potiùs, nec illi perfidiæ infamiā
vitare poſſunt, ni quatenus in ijs poſitum eſt.

C. nullus. in Carthagin. Concil. Doctores Pontificij.

fidei

fidei suę satis facere conentur: nec hi sese periculo tutelæ malè gestæ iudicioque eximere, ni cæteros contutores suspectos agant, cum sanè non modò tutor vnicus cæteros suspectos agere possit, & remouendos curare; verùm etiam remotus. Itaque, qui regno imperioúe vniverso opem operamque suam promiserint, quales Comes stabuli, Mareschalli, Patricij & cæteri, aut qui alicui speciatim regioni, vrbiúe, quæ ragni partem faciat; quales Duces, Marchiones, Comites, Maiores & cæteri, vniuersæ reipublicæ, eiúe reipublicæ parti, quam ipsis secundum regem populus commiserit, tyrannide oppressæ succurrere tenentur. Et illi quidem vniuersum regnum à tyrannide vindicare debent, si possunt: hi, tanquam tutores per regiones dati, eam regni partem, cuius tutelã susceperunt. Illi, inquam, tyrannum coercere, hi à suis finibus arcere tenentur. Itaque Mathathias, tanquam optimatum vnus, cæteris partim conniuentibus, partim colludentibus, Antiocho regnum Iudæorum tyrannicè opprimente, populum arma capturis his verbis affatur: Restauremus statum populi nostri, dimicemus pro populo nostro, proque sanctis locis nostris. Vnde non pro religione tantùm, sed pro patria, pro focis, inquam, non minus iustè quàm pro aris arma capi posse adversus tyrannum, (qualis is erat) liquidò apparet. Neque enim reprehenduntur à quoquam, quòd

l.3.D.de administ.& peric.tutor.& cur.lib.3.D. de suspect. tut.& cura.

Machab. li. 1.ca.3.v.45.

regnum euicerint, sed quòd regiam dignitatẽ quæ ad tribum Iudæ pertinebat, sibi vendicauint. Exempla eodem pertinentia apud historiographos plurima occurrunt. Arbactus Mediæ præfectus, Sardanapalum inter mulieres pẽsa distribuẽtem, opesq; regias in meretrices profundentem, interficit. Vindex Galliarum, & Galba Hispaniarum Præsides, à Nerone, conniuente ad ipsius tyrannidem senatu, deficiũt, vnaq; Gallia & Hispania vniuersa. Verùm insigne est in primis Laconicum illud iudiciũ quod sanè ab eo senatu profectum, apud omnes gentes in rẽ iudicatam trãsire debet. Cum Lacedæmonij Byzantium possiderent, Clearchum ducẽ exercitus vrbi pręfecerant, qui frumentum ciuib. ereptũ, militib. extraneis distribuebat. Interea verò familiæ ciuiũ fame peribant. Anaxilaus igitur, vnus ex vrbis optimatibus, ea tyrannide cõmotus, de patriæ deditione cũ Alcibiade paciscitur. atq; is paulo pòst in vrbem recipitur. Anaxilaus Spartæ accusatus ob Byzantij deditionem, causam suã ipse agit. Spartani hominẽ absoluerunt: quia, aiunt, bella gerenda sunt cum hostibus, non cum rerum natura. Nil verò magis naturæ repugnat, quã si, qui vrbẽ aliquam defendere tenentur, ipsis hostib. iniquiores sint. Hæc Lacedæmonij, qui iustè regnabant, quib. vix vlli boni reges non assentiantur. Nimirũ, qui bene regnare cupiũt, quid in tyrãnos statuatur, quid optimates iure possint,

Iustin. lib. 1. Diodor. lib. 2. cap. 37.

posſint, quid populus ipſe, ſusq; deq; habent. Verū vlterius adhuc nobis progrediendū eſt.

Tenetur nautarum quilibet, ſi nauarchi culpa negligentiáve nauis periclitetur, manū admouere. Tenetur Optimatum quilibet, ſi principis collegarumq; ſcelere vel deſidia reſpub. pereat, laboráti ſuccurrere, regnū deniq; in ſolidum, eiusúe ſaltem eam partem, quæ ſibi cōmiſſa fuerit, à tyránide vindicare. An verò tandem mediaſtino cuilibet idem licebit? An Herdonio Sabino, Euno Suriano, Spartaco gladiatori fortè, an, inquam, priuato cuilibet ſeruos ad pileum vocare, ſubditos ad arma ciere, manus denique cum principe conſerere, ſi tyrannis vrgeat, licebit? Minimè verò. Singulis ſeu priuatis reſpubl. commiſſa non eſt; imò ipſi optimatum & magiſtratuum curæ, non ſecus ac pupilli, commiſsi ſunt. Itaque non tenentur rempublic. tueri, qui ſeipſos tueri non poſſint. Singulis neque à Deo, neque à populo gladius conceſſus eſt. Itaque ſi gladium iniuſsi ſtringant, ſeditioſi ſunt, quamuis cauſa iuſta videatur. Singuli denique principem non conſtituunt, ſed vniuerſi. Itaque vniuerſorum, eorum, inquam, qui vniuerſos in regno, regione, vrbève quæ regni partem faciat, repręſentant, iuſſum expectent oportet, aut vnius ſaltem ex illis, antequam aduerſus principem quidquam moliantur. Etenim vt pupillus, non niſi tutore authore, actionem

l.1. C. de ſeditioſis.

l.8. l. 9. D. de auctor. & conſ. tuto. et cur.

intendere potest, etsi pupillus quidem domi-
nus verè est, tutor verò pro domino tantum
quantum ad pupillarem providentiam atti-
net, habetur: ita neque populus, nisi ijs autho-
ribus, in quos suam authoritatem & potesta-
tem trāstulit, sive ij ordinarij magistratus sint,
sive in conventu publico extra ordinem erea-
ti; quos, inquam, gladio suo in eam rem accin-
xit, quibus se regendum curandumque tra-
Seneca lib. 3. de Benefic. dit: qui denique, non secus ac prætor ille Ro-
mæ, qui inter seruos & dominos ius dicebat,
eo loco verè constituti sunt, vt si quæ lis inter
regem & subditos oboriatur, iudices & vin-
dices se præstent, ne ipsi subditi in sua ipsorum
causa sententiam pronunciēt. Itaque si vecti-
galia & tributa iniqua imperari, si quæ contra
pacta inúe fraudem fieri videantur, nec tamen
optimatum vllus reclamet aut repugnet, con-
quiescēdum sibi putent, ac cogitent, optimos
medicos morbum vt antevertant, aut tollant,
venæ sectionem, humorum evacuationem, sca-
rificationem sæpe imperare. Ita enim rerum
natura comparatum esse, vt vix vllum malum
absque altero curari, vix quicquam boni absque
improbo labore acquiri possit. Habent exem-
plum populi Israelitici sub Salomone, qui tri-
buta, quæ ad templum extruendum, regnum-
que muniendum grauissima imperabantur,
non recusauit; quia publico consilio, ad Dei
gloriam reique publ. decus & ornamentum
impe-

imperari iudicabat. Habent & Christi Seruatoris nostri, qui etsi Rex ipse regū erat; quia tamē priuatam personam tum sustinebat, tributum libenter persoluit. Si manifestæ tyrannidi faueant optimates ipsi, aut saltē non repugnent, recordentur, propter peccata populi, Deo permittente, regnare hypocritas. qui, ni se ad Deū ipsi ex corde conuertant, nullis machinis euerti possint. Itaq; non pedibus, non manibus, sed genib. flexis opus esse. Denique, malos principes ferant, meliores optent, & non secus ac grādinem, illuuiones, tempestates, cæterasq; naturales calamitates, tyrannidem illam sibi æquo animo ferendam, aut sedes mutandas putent. Si Dauid in montes sese recipit, & Sauli tyranno parcit; quia non erat ex optimatib. populi: Christus, quia regnum ipsius non erat de hoc mūdo, in Ægyptum fugit, seseq; tyrannidi subducit: Paulus, quia singulorum Christianorū, non magistratuum officium describit, vel Neroni ipsi obediendum esse docet. At si optimates omnes, aut pleriq;, aut vnus saltem aliquis manifestam tyrannidem coercere, aut magistratus ab ea regni parte, quæ sibi commissa fuerit, arcere conetur, & ita quidē, vt is sit, qui eius expellendæ prætextu aliam non invehat: tum sanè, tanquam agmine facto, certatim ad delectum cōcurrant, obnixè pedib. manibusq; opē ferant, ac tanquā Deus ipse cælitus signum pugnæ aduersus tyrannos dederit, rempub. ro-

Iob 34. v. 30.

gnũq; à tyránide vindicare conentur. Etenim vt populũ per tyrános,i:a& tyrános per populũ punit & castigat Deus:ratũq; perpetuò est, quod Syrachus dicit,Regna transferri de gẽte in gẽtẽ,propter iniquitates, iniurias & scelera principũ:omnem verò tyránidem parum diuturnam existere. Sic Centuriones & milites, Ioiadæ summi sacerdotis iussa alacriter exequuntur in vindicanda Athaliæ reginæ tyrannide. Sic pij omnes ex Israele,ad Machabæos sese recipiunt,partim vt verum Dei cultũ,partim vt rempub.aduersus impios & iniquos conatus Antiochi tueantur:Deus verò iustis eorum conatibus fauet,& prosperum exitum largitur. Quid verò? An non etiam aliquando ex ipsis priuatis vindicẽ tyrannidis aliquẽ Deus excitare potest? An non idem ipse, qui tyrannos è plebe, nullo titulo, nullo prætextu fretos,puniendo populo excitat,liberatores etiã vel ex ima plebe excitare poterit? An non idẽ, qui Iabino,qui Egloni populum mancipauit, per Ehodem, Baracum, Deboram, eũdem ab optimatib. derelictum liberauit, & quasi manumisit? Quid ergo iam obstat,dices, quin idẽ Deus, qui nobis tyrãnos hoc tẽpore immisit, tyrannorũ vltores etiã extra ordinem mittat? Cur,si Achab sæuit in viros bonos, si Iezabel Nabotho falsos testes subornat, non erit & Iehu,qui familiã Achabi deleat,qui sanguinẽ Nabothi vindicet,qui Iezabelẽ canib. lacerãdam

Ecclesi. 10.

pro-

proiiciat? Certè, quod antea respōdi, vt iustitię ita neq; misericordiæ diuinæ, vllo tēpore quidquā decedit. At verò, cū euidētia illa signa, quibus extraordinariā illorū heroū vocationem Deus confirmare solebat, nobis hoc sæculo vt plurimū desint, videat populus, ne, dū sicco pede duce aliquo impostore, mare trāsfretare cupit, in gurgitē, quod Iudæis accidisse aliquādo legimus, præceps ruat: ne, dū vindicē tyrānidi quærit, sequatur fortè aliquē, qui, eo tyranno expulso, tyrānidē ipsam ad se transferat: ne denìq;, dū reipub. merere gestit, priuatæ alicuius libidini militat: itaq;, quod multis rebusp. præsertim Italicis accidit, dum præsens malum arcere conatur, longè grauis accersat.

In summa, vt hunc tandē tractatum concludamus, principes eliguntur à Deo, cōstituuntur à populo. Vt singuli principe inferiores sunt; ita vniuersi, & qui vniuersos repræsentant, regni officiarij, principe superiores sunt. In constituēdo principe interuenit fœdus inter ipsum & populum, tacitum, expressum, naturale, vel etiam ciuile, vt bene imperanti bene pareatur, vt reipub. inseruienti omnes inseruiant, vt legibus obtemperanti omnes obsequantur: & cætera. Huius verò fœderis seu pacti, regni officiarij vindices & custodes sunt. Qui hoc pactū perfidè & peruicaciter violat, is verè exercitio tyrānus est. Itaq; regni officiarij ipsum & secūdū leges iudicare, & reni-

tentem vi coercere, si aliàs non possunt, ex officio tenentur. Hi duorum generum sunt. Qui regni vniuersi tutelam susceperunt, quales Comes stabuli, Mareschalli, Patricij, Palatini & cæteri, singuli per se cæteris conniuentibus aut colludentibus, tyrannum coercere debẽt: qui alicuius partis, regionisúe, quales duces, marchiones, comites, consules, maiores, tyrãnidem tyrannumque ab ea regione vrbeúe pellere iure suo possunt. Porrò singuli siue priuati aduersus tyrannos exercitio, gladium non stringent: quia non à singulis, sed ab vniuersis constituti sunt. At aduersus eos, qui absque titulo sese intrudunt, quia nulla pactio intercessit, promiscuè admittuntur. Quo in genere censeri possunt ij, qui ignauia desidiaúe legitimi principis abutentes, tyrannidem in ipsius subditos exercent. Et hæc hactenus: quibus ex secunda quæstione, quæ fortè desunt, adiungi possunt.

QVAR-

QVARTA QVAESTIO.

AN IVRE POSSINT, AVT debeant vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, religionis pura causa afflictis, aut manifesta tyrannide oppressis?

SVccedit iam alia quæstio, in qua certè definienda, conscientia magis, quàm scientia opus est, quæque, si charitas hoc seculo locum suum obtineret, planè otiosa esset. At quia, vt nunc sunt mo rs charitate ipsa nil quidquam est inter homines aut carius aut rarius; videtur etiam à nobis breuiter tractanda. Tyranni, tum animarum, tū corporum, tū ecclesię, tum reipulicę regnique, coerceri, expelli, & puniri per populum possunt. Vtrunque iam rationibus evicimus. Verùm, quia vel ea fraus tyrannorum, vel ea subditorum simplicitas plerūquæ est, vt vix antè cognoscantur illi, quàm rapuerint; aut hi de sua salute cogitent, quam fermè perierint, in easque angustias redacti, hi, à quibus suis viribus emergere non possunt, alienas imple-

rare coguntur: quæritur, vtrum ijs religionis, aut reipub. regni Christi, aut regni sui causam tuétibus, principes Christiani auxilium ferre iure posſint? Et multi quidem, cum afflictis opem ferendo suas se opes aucturos sperarunt, protinus licere iudicarunt. Sic enim Romani, Alexander Magnus, & cæteri multi, tyrannorum coercendorum prætextu, pomœria sæpe sua protulerunt. Nec ita pridem vidimus Henricum II. Franciæ regem, bellum intulisse Carolo V. Principum Imperij, & quidem Protestantium liberandorum defendẽdorumq; prætextu: vt etiam Henricum VIII. Angliæ regem Protestantib. Germaniæ opẽ ferre paratũ, vt Carolo V. negotiũ facesseret. At si aut periculi aliquid inde metuatur, aut lucri minus sperari posſit, tum sanè plerosq; principes, liceat, necne, disputantes audias. Et vt illi pietatis prætextu, aut ambitionem, aut quæstũ tegebant, sic hi desidię suæ iustitiam obtendunt, cũ sanè nec illos verè hortaretur pietas, quæ aliena tantum quærit, nec hos iustitia dehortari debeat, quæ tota foras spectat, & quasi proiecta est. Ergo, vtrisque posthabitis, in religionis primum causa quid vera pietas, quidque iustitia suadeant, videamus. Primùm ratum sit, Vnicam esse ecclesiam, cuius caput Christus, cuiusque ita membra inter se cohærent cõsentiuntque, vt nullum ex illis vel minimum, vim læsionémve pati posſit, quin cætera lædantur & dolorem

dolorem percipiant, vt vniuersa Scriptura docet. Propterea comparatur Ecclesia corpori. Corpus verò sæpè non brachij modò, aut cruris, sed minimi etiam digiti læsione afficitur, aut vulnere perit. Frustra itaque iactet aliquis, huius sibi corporis salutẽ cordi esse, qui, quod totum tueri potest membratim dilaniari & discerpi patitur. Comparatur ædificio. Ædificium verò, quamcunque in partem cuniculi agantur, totum sæpe corruit; quamcunq; contignationem flamma invadat, in vniuersum periclitatur. Ridiculus itaque fuerit, qui fortè quòd in hypogæo habitet, flammam à tecto arcere cunctetur. Malè sanus, qui cuniculos contrarijs eludere nolit, quòd in hunc, non in illũ parietem admoueantur. Comparatur & naui. Nauis verò tota simul periclitatur, tota simul perit. Itaq; æquè tuti sunt, qui in prora, ac qui in puppi; qui in carina, ac qui in transtris; si tẽpestas sæuiat. cùm certè vel vulgato prouerbio, qui in eodem periculo versantur, in eadẽ naui esse dicantur. His positis, certè qui eius dolore, incendio, iactatione nõ commouetur, ex eo corpore non est, in familia Christi non censetur, locum in Arca nullum habet. Qui verò vel tãtillum commouetur, nihilo magis dubitare debet, an ecclesię mẽbris vexatis opẽ ferre debeat; quàm, an sibi ipsi, an se ipsum iuuare, cum omnes in ecclesia vnũ simus. Quin potius quisq; in suo munere suá iis opẽ ope-

ramque præstare tenetur: & eo vtique maiorem, quo amplieres à Deo opes, nec tam possidendas, quàm dispensandas accepit.

Hæc Ecclesia vt vnica est, ita etiam singulis Principibus Christianis in vniuersum & in solidum commendata atque commissa est. Quia enim vni alicui vniuersam committere, lubricum erat; singulis verò singulas eius partes, ab eius vnitate planè alienum: vniuersam singulis, singulas eius partes vniuersis commisit Deus. Nec verò vt propugnent eam tantùm, verùm etiam, vt, quantum posſint, propagandam curent. Itaque si vnam eius partem, Germanicam fortè, aut Anglicam, princeps regionis illius curet, alteram verò oppressam, si opem ferre posſit, deserat & negligat, Ecclesiam deseruisse censetur: cùm sanè spósa Christi vnica sit, quam, ne vsquam violetur, corrumpatúrve, omnibus viribus protegere ac tueri debeat. Huius vniuersæ instaurationem vt priuati quique genibus flexis, ita magistratus, pedibus, manibus, totis, inquam, viribus promouere tenentur. Neque enim alia est ecclesia Ephesina, alia Colossensis, & cæteræ: sed singulæ illæ vniuersæ ecclesiæ partes sunt: vniuersa verò regnum Christi est, quod omnes priuati optare debent: reges verò, principes, magistratus, amplificare, dilatare, propugnare & propagare vbiq;, & aduersus quoscunque tenentur. Propterea apud Iudæos vnicum templum

plum erat, à Salomone extructum, quod vnitatem ecclesiæ repræsentabat. Ridiculus verò & plectendus foret ædituus, qui partem tantum aliquam sartam tectam curaret, cæteras compluí pateretur. Consimiliter reges Christiani omnes, cùm inaugurātur, gladium tuendæ nominatim catholicæ seu vniuersæ ecclesiæ accipiunt. quo in manum accepto, omnes plagas Orbis designant, inq; orientem, occasum, meridiem, septentriones eum vibrant, ne vlla eius pars excepta censeatur. Cùm verò ecclesiæ protectionem eo ritu suscipiunt, veram proculdubio intelligunt, non falsam. Itaq; ei, quam veram & puram esse profitentur, in integrum restituendæ operam suam præstare debent. Ita verò à pijs principibus obseruatum fuisse, exempla docere possunt. Tempore Ezechiæ regis Iuda, iampridem mancipatum erat regnum Israel regi Assyriorum, nimirum inde ab Osea rege. Itaque si ea Ecclesia Dei tantùm, quæ in regno Iuda erat, non etiam vniuersa, Ezechiæ commissa fuisset; si, inquam, eodem modo custodiendi fuissent limites agrorum in ecclesia defendenda, ac in tributo fortè imperando; Ezechias proculdubio, ea prę sertim tempestate, qua Assyrij orbis imperio potiebantur, sese cõtinuisset. At videmus, eum inuitasse per veredarios vniuersum Israelem, subditos, inquam regis Assyrij, ad Pascha celebrandum in Ierusalem: quin & pios in Israele, in diruendis

2. Chron. c. 31.

excelsis suis, in ditionibus nimirum Ephraim
2. Reg. c. 22. & Manasse & cæteris, quæ Assyrijs parebant,
2. Chro. 34. adiuuisse. Sic etiam legimus Iosiam regem, in
v. 6. & 35. primis pium, non regnum suum modò, verum & Israeliticum, regi tum Assyriorum planè addictum, cultu idolorum repurgasse. Nimirum vbi Dei gloria, vbi Christi regnum agitur, nulli limites, nulli fines, nulli cancelli, piorum principum zelum arcere debent. Sin vis fortè maior immineat, recordentur horum exemplo, qui verè Dominum timent, neminem metuere posse. Hæc piorum principum exempla, ex quo ecclesia, quæ prius Palæstina circumscribebatur, per vniuersum orbem diffusa fuit, Christiani principes multi insequuti sunt. Erant Constantinus & Licinius imperatores ambo: ille Orientis, hic Occidentis. Erant & collegæ pari potestate præditi. Notum verò est, quod vulgo dicitur; Parem in parem non habere imperium. Nihilo minus tamen Constantinus Licinium Christianos, in iisque nobiles plerosque, religionis siue causa, siue prætextu, relegantem, diuexantem, contrucidantem, bello petit, religionis liberum cultum Christianis vi impetrat: fidē denique frangentem, & ad pristinam sæuitiam reuertentem Thessalonicæ morte mulctari iubet. Constantinus, inquam, ille Magnus, cuius vsque adeò pietas ab omnibus illius seculi Theologis celebratur, vt de eo quidā dictum

velint,

velint, quod est apud Esaiam Prophetam: Reges Ecclesię nutricios & pastores futuros. Eo mortuo, diuisum fuit Romanum imperium inter filios, æquo iure, nulla cuiquam adiuncta prærogatiua: ex his Constans Orthodoxos, Cóstantius natu maior Arrianos fouebat. Et hic quidem Athanasium Arrianorum hostem, Alexandria expulerat. Certè, si limitum vlla ratio haberi debuit, inter fratres debuit. Interim tamē minatur ille fratri, ni Athanasium restituat, vi facere paratus, ni quamprimùm eũ hic in integrũ restituisset. Quòd si verò vnius episcopi restituendi causa hæc facere non dubitauit: an nó multò æquius, cùm pars populi aliquanta opprimitur, cùm auxilium implorat, Optimatibusq́ue authoribus religionem suam tueri cupit? Sic & Theodosius, Attico episcopo suadente, adversus Chosroem Persarum regem bellum suscepit, vt Christianis religionis causa vexatis succurreret, etsi ij priuati verè erant. Quod sanè iustissimi illi principes, qui tot leges sanxerunt, quique tantam iuris curam habuerunt, minimè fecissent, si eo facto alienos fines, & iura gentiũ violari iudicassent. Quorsum verò tot expeditiones principũ Christianorũ in Syriā aduersus Saracenos, quorsùm toties imperatæ decimæ illæ Saladinides, quorsum tot bella socialia adversus Turcas, tot adversus eosdē indictæ cruciatæ, si quibus vis Christianis principib. etiam remotissi-

Sozom. lib. 7. c. 18.

mis, ecclesiam Dei tyrannide, Christianos captiuos seruitutis iugo liberare non licuit? Quibus verò argumentis impellebantur ad id bellum, quibus rationibus vrgebantur? nisi, quòd ecclesia vna esset, quòd Christus omnes omnino ad delectum vndiquaq; vocaret? quòd communia pericula communibus armis depellenda essent? quæ omnia pariter huic nostræ causæ planè conueniunt. Quòd si verò licuit illis aduersus Mahometem, nec modò licuit, verùm vt alacribus præmium, ita & ignauis & cunctatoribus pœna statuta fuit: cur non & aduersus Christi hostem? Si, inquam, in Græcos Troiã nostram obsidentes, cur nõ & in Sinonem incendiarium? Denique, si Chistianos seruitute corporea (neminem enim cogunt Turcæ) liberare pium fuit; an non multò magis miserorũ animas manumittere, inq; libertatem restituere? Et hæc quidem tot piorum principum exempla, legis instar esse possunt. Verùm quid Deus ipse per os Prophetarum in eos qui Ecclesiæ instaurationem non promoueant, aut afflictionem negligant, passim decernat, audiendum est. Gaditæ, Rubenitæ, & dimidia tribus Manasse, petunt à Mose suam sibi suisq; familijs portionẽ tribui cis Iordanem. Et Moses quidem tribuit: verùm ea lege atq; cõditione, vt Fratres, cæteros, inquam, Israelitas, in consequenda terra Chanaan non adiuuẽt modò; verùm, quia primi portionem obtinuerunt, præcedant

Num. 32.
Iosue c. 4. 7. 12.
Deuter. c. 3. ver. 20.

cedant

cedant eos, & in prima acie sint collocati. Sin minus, eosdem diris devouet, anathemate percutit, atque ijs comparat, qui ad Cades barne imbelles iudicati fuerant. Quid enim? ait: Fratres vestri belligerabuntur; vos verò interea hic quiescetis? Quin potiùs traijcietis Iordanem, nec priùs huc ad penates vestros regrediemini, quàm Deus hostes suos expulerit à facie sua, requiemque fratribus vestris, non secus ac vobis, concesserit. Tum demum verò innocentes eritis coram Domino & Israele: nimirum quos primos tanto beneficio dignatus est Deus optimus maximus, ni fratres adiuuēt, ni laborum socij sint, ni præcedant, grauissimæ pœnæ proculdubio manent. Consimiliter cū Debora duce, Nephthalitæ & Zabulonenses *Iudic.5.* in Iabinum tyrannum arma cepissent, ac interim tribus Ruben, quæ prima in armis esse debuerat, sese fistula inter gregum pascua oblectaret, Galaad intermedio amne sese tutum putaret; Dan maris imperium iactaret; Asser denique montium asperitate confideret; Spiritu Dei per Prophetissam loquente, disertissimè omnes damnantur. Maledicite Meroz, ait Angelus Domini, diris devouete habitatores eius, quia non venerunt in auxilium Domini cum strenuis. At benedicta Iahel vxor Heberi Cinæi, quæ (licet fœdus cum gentibus causari potuisset) Sisarã nihilo minus ipsum hostilis exercitus ducem cõfodit. itaq; piè Vrias: Ar-

2. Sam. c. 11. vers. 11. ca, inquit, Israel, Iuda, habitant sub tentoriis, sub pellibus degunt, noctem sæpe insomnes sub dio transigunt: ego verò cum vxore epulabor, genio indulgebo, deliciabor? Viuit Deus, nunquam hoc faciam. Impiè contrà principes Israel, qui montium Samariæ difficultate, Sionisque munitione freti, luxu diffluunt, conuiuantur, comessantur, in eburneis lectis dormiunt, capillitium pervngunt. Interea verò Iosephum contritum, cruciatum, mirè vexatum despiciunt, nec eius afflictione vllo modo commouentur. Propterea verò, ait Deus exercituum, superbiam domus Iacob odi, magnificas ipsius ædes detestor. Iuraui per animam meam: Tradam ciuitatem, & circuitum eius. Qui verò tantopere luxuriabantur, in transmigratione mox primi erunt. Impiè quoque Ephraimitę, qui Gedeoni & Iephtę victoriam adeptis & triumphantib. non modò non gratulantur, verùm inuident: quos tamen periclitantes deseruerant. Item Israelitæ, qui Dauide rerum potito, exclamant: En caro tua, & ossa tua sumus nos: qui priùs, eodem in angustias redacto, dicebant: Non est nobis pars in Dauide, non in filio Isai. Impiè Christiani illi nomine tenus omnes, qui sacris Ecclesiæ epulis communicare volunt, calicem amaritudinis cum fratribus ne degustant quidem, qui salutem in Ecclesia quærunt, salutem & incolumitatem ecclesiæ & membrorum suorum non curant.

Amos 6.

Iudic. 8. & 12.

2. Sam. c. 5.

Deniqu

Deniq; vnum Patrem Deum, vnam familiam ecclesiam agnoscunt, vnum se in Christo corpus esse profitentur: neq; tamē aut Christo in membris affecto opem ferunt, aut inopi opes suas impertiuntur. Quam verò eius impietatis pœnā futuram putamus? Moses comparat desertores fratrū, rebellibus Cadesbarne. Horum verò nemo, ita decernente Deo, terram Chanaan ingressus est. Ne vllām itaq; in Chanaan cęlesti sibi sedē quærant, qui Christo miserrimè cruciato, ac millies quotidie morienti, opemq; illorum ostiatim quasi imploranti nō subveniunt. Christus ipse æterno igni damnat eos, qui ipsum peregrinantem non exceperunt, frigentē non fouerunt, nudū non vestierunt, inopem non iuuerunt, captiuum non liberarunt. Ignem itaque æternum paratū sibi sciant oportet, qui quotidie talia patientem, surda aure prætereunt, quātumvis magna interim miracula edere videantur; & adeò quidem, vt quibusvis infidelibus tolerabilius, quàm illis futurum sit. Quid enim? Iudæine propriè, Scribæ, inquam, & Pharisæi, Christū crucifigunt? Ethnicine, Turcæ, Christiani denique quidam in membris suis persequuntur, cruciant, divexant? Minimè sanè. Iudæi impostorem, Ethnici maleficum, Turcæ infidelem, alij hæreticum credunt & profitentur. Itaque si mentem illorum omnium spectes, è qua vulgò crimen metimur, noxios illi

Numer. 32.

omnes, impios & pœnam meritos persequ... Christum propriè occidere non videntur. A... verè persequuntur, verè occidunt ij tantùm, qui quem Messiam, Redemptorē, Deum pr... fitentur, in suis membris torqueri ac crucif... gi, cùm impedire posint, vltro patiuntur. In summa: qui quem neci eripere potest, non eri... pit, æquè tenetur, ac qui occidit. Quia enim noluit opem ferre, voluit occidi. In crimine ve... rò voluntas ipsa spectari debet. At certè eo gr... uius est, Christianorum præsertim Principum, qui Religionis causa vexatis opem non ferũt, homicidiũ, quo plures, quos liberare possent, interficiunt: & quo fratrem, quàm quemlibet, interficere, sceleratius est. Atrocius, quàm ip... sorum Tyrannorum scelus: quo virum bonũ, iustum, pium, innocentem, quàm latronē, im... postorem, magum, hereticum interficere: quo Deum, quàm quemlibet hominem petere, fla... gitiosius est. quo denique perfidia in pari fact... ignorantiam superat.

Augustin. in Ps. 82.
Ambros. lib. 1. de Offic.
Gratian. in Decret.

An verò de ijs, qui tyrannide oppressis re... ve publicam aduersus tyrannidem defenden... tibus, non opem ferunt, idem statuere lic... bit? cum non tam arctæ necessitudinis, nó ta... arcti fœderis ratio habeatur: cum inquam, no... de Ecclesia, quæ vna omnium est, quæ vna vn... uersaque singulis commissa est: sed de Repu... blica, quæ alia aliorum esse potest, alia alijs si... gillatim commendata est, hic agatur? Prox...

mus

mus est, ait Christus, non Iudæus Iudæo tantùm, sed Samaritano, & cuivis homini. Proximum autē debemus, vt nos ipsos, amare. Itaq; non Iudæus Iudæum tantum, sed & quēlibet peregrinum etiam & ignotum, latroni, si possit, eripere tenetur, si officio suo satisfacere velit. Nec disputabit quisquam, an liceat alium defendere, qui seipsum tueri iustū iudicabit: cùm sanè alium, quàm semetipsum, defendere eo iustius sit, quo quæ mera caritas, quàm quæ aut ira, aut vindicta, aut alia animi perturbatio facit, iustiora existunt, & in proprijs iniurijs vlciscēdis, nemo modum teneat: in alienis, licet grauioribus, immoderatissimi quiq; modum tenere possint. Verùm, est quod ab Ethnicis ipsis discamus, quid à nobis humana societas hac in re, quidq; communis omnium natura requirat. Quia, ait Cicero, vna omniū hominum natura est, hoc vel Natura ipsa præscribit, vt homo homini, quicumque sit, ob eā ipsam tamen causam, quod homo sit, consultum velit. Sin minus; omnis humana cōsociatio dissoluatur, necesse est. Itaq; vt iustitię duo fundamenta sunt: primum, ne cui noceatur: deinde, vt omnium, si fieri possit, vtilitati seruiatur: ita & iniustitiæ duo genera sunt; vnum eorum, qui inferūt: alterum eorum, qui ab ijs, quibus infertur, si possunt, non propulsant iniuriam. Nam qui iniustè in quēpiam facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi Cic. lib. 1. & 3. Off.

manus violẽter videtur afferre socio: qui aut non defendit, nec obsistit, si potest, iniuriã, tam est in vitio, quàm si aut parentes, aut amicos, aut patriam deserat. Ita, quod ille facit, in facere iudicatur, quæ furor breuis censetur: quod hic, mala mens verè & malus animus, qui tyrannus perpetuus est. Et illius furor vtcumque, huius destinatum consilium nulla ratione excusari queat. Dices: Vereor, ne dum ab illo iniuriam depello, huic faciam iniuriã. Imò verò iustitiæ prætextu iniustitiam tuam tegere vis. cum, si te ipse consulas, non te iustitia, vt officium deseras, sed quæuis alia causa potiùs moueat. Etenim, vt ait ille alio loco, aut inimicitias, aut laborem, aut sumptus suscipere non vis, aut etiam negligẽtia, pigritia, inertia aut tuis studijs, quibusdámve occupationibus sic impediris, vt eos quos tutari debeas, desertos esse patiaris. Dum verò tuũ te negotium agere dicis, ne cuiquã facere videaris iniuriam, in alterum iniustitiæ genus incurris. Deseris enim vitæ societatem: quia nil confers in eam studij, nil operæ, nil facultatũ. Hæc Ethnici philosophi & politici, piè sanè magis, quã multi hoc seculo Christiani. Hinc vicinus, ni domino sæuienti seruum eripiat, legibus Romanorum tenetur. Apud Ægyptios verò, qui obiter hominem à latronibus cædi, aut quamlibet iniuriam pati comperisset, neque subuenisset, si potuisset: mortis erat

Diod. Sic. li. 2. cap. 2.

reus:

ctus: sin minus, latrones coram magistratu accusare tenebatur. Quod si neglexisset; plagis ad certum numerum, triduanoq; ieiunio plectebatur. Quod si id verò vicino in vicinum iure licet; imò ex officio incũbit; si obvio cuique in latronem; an non multò magis licebit bono principi, non seruis quidem aduersus sęuientem dominum, aut filiis aduersus furentem patrem; sed regno aduersus tyrannum, reipublicæ aduersus priuatam vnius libidinem, populo, domino, inquam, aduersus seruum & actorem publicum, opem ferre & patrocinari? imò verò si neglexerit, an non vt ille latronis, hic tyranni nomen pœnasque merebitur? Hinc Thucydides, Non ij modò, ait, tyranni sunt, qui alios in seruitutem redigunt, verùm longè potius ij, qui, cùm eam violentiam reprimere poſsint, non curant. in primis verò, qui Defensores Græciæ & communis patriæ vocitari volunt; patriæ verò oppressæ non opitulantur. & rectè. Tyrannus enim quam violenter invadit tyrannidem, violenter retinere quodammodo cogitur. quia lupum, vt dicebat Tyberius, auribus tenere sibi videtur, quem neque absque vi retinere, neque absque periculo dimittere potest. Itaque crimen crimine vt extinguat, multa scelera patrat, ac alijs iniuriam inferre cogitur, ne sibi ipse iniuriosus sit. Hic verò princeps, qui tyranni scelera, innocentumque cædem,

Thucyd. lib. 1.

quæ impedire poteſt, otioſus ſpectat; quis ex eo quaſi gladiatorio ludo voluptatem captat, tantò tyranno criminoſior eſt, quantò qui gladiatores committit, ipſo homicida gladiatore; quantò qui voluptatis cauſa, eo qui metu necesſitatéve coactus, hominem interficit. Si opponunt quidam: Verùm culpa eſt, rei alienæ ſeſe immiſcere: reſpondeat Terẽtianus Chremes: Homo ſum, humani à me nihil alienum puto. Si, quod alij, vt latebras impietati quærant, diſtinctos eſſe limites, diſtinctas iuriſdictiones: in alienam verò meſſem falcem inijcere non licere: nec egò ſanè conſulo, vt eo prætextu fines alienos inuadas, iuriſdictionem alterius ad te rapias, meſſem vicini in aream tuā traducas, quod plerique eo prætextu faciunt. Non, inquam, vt arbitri illius exemplo, de quo Cicero, rem controuerſam tibi ipſe adiudices. Quin potius principem regnum Chriſti inuadentem coerceas, tyrannum intra limites ſuos contineas, populo afflicto, reipublicæ proſtratæ, manum auxiliaré porrigas. Ita verò id præſtes, vt non tuæ vtilitati, ſed humanæ ſocietati omnino conſulas. Cum enim iuſtitia tota foras ſpectet; iniuſtitia ſui tantùm rationem habeat: iuſtè demum id feceris, ſi commodorum tuorum rationem vllam habueris. Breuiter, ſi princeps fixos pietatis & iuſtitiæ limites violenter tranſilit, poterit vicinus piè iuſteque extra limites ſuos proſilire, nō vt inuadat alie-

Pompon. de reg. iur. leg. 36.

Cic. 2. Off.

as, sed vt suis illum contentum esse iubeat: quin impius & iniustus erit, si negligat. Si princeps in populum tyrannidem exerceat, non minus aut segnius illi opem feret, quàm illi, si populus seditionem moueat: imò eò promptius debebit, quò plures, quàm vnum pati, miserabilius est. Si Porsena Tarquinium Superbum Romam reducat: multò æquius Constantinus à populo senatuque Romano accersitus, Maxentium tyrannum vrbe expellet. Denique, si homo homini lupus fiat, quin & homo homini deus, vt est in prouerbio, esse possit, nil planè vetat. Itaque Herculem in deorũ numerum retulit Antiquitas, quòd Procrustem, Busyridem, & alios tyrannos, humani generis pestes, orbisque monstra vbique terrarũ puniret & domaret. Sic & imperium Romanum, quamdiu liberum stetit, Orbis terræ aduersus tyrãnorum latrocinia patrocinium vocitabatur: quia regum, populorum, nationum portus & refugium erat Senatus. Sic Constantinus à Romanis in Maxentium tyrannum accersitus, ducem exercitus Deum habuit, cuius expeditionem vniuersa ecclesia miris laudib. extulit, cùm tamen eandem haberet authoritatem Maxentius in Occidente, quam in Oriente Constantinus. Carolus Magnus quoque in Lõgobardos bellum suscepit, à Patricijs Italiæ in auxilium vocatus: cùm tamen & Longobardorum regnum iampridem stabilitum esset, &

Cic. 2. Off.

nihil ipse iuris in illos sibi vẽdicare posset. Cũ similiter cum Carolus Caluus rex Francorũ, præsidem eius regionis, quæ Sequanam & Ligerim amnes interiacet, Lambertum ducem & Iamætium per tyrannidem de medio sustulisset, ac cæteri Galliæ optimates ad Ludouicum Germaniæ regem, Caroli ex alia matre fratrem, confugissent, auxilium in Caluum eiusq; matrem Iuditham, sceleratissimam fœminam petituri: is in amplissimo principum Germaniæ cœtu supplices audiuit, quorum vnanimi consilio, restituendis exulibus, bellũ in Caluum publicè decretum fuit. Denique, vt tyranni vbique locorum extiterunt aliqui: ita & apud omnes Historiographos vindistę per Principes vicinos tyrannidis, defensiq; populi exempla passim extant, quæ principes hodierni, in tyrãnis tum corporum, tum animæ, tum reipub. tum ecclesiæ Christi, coercendis, imitari debent, ni ipsi tyranni meritissimo iure nominari velint.

Ioan. Auentin. in Annal. Boioaria.

Ac (vt tandem vno verbo hunc tractatũ concludamus) iubet pietas, legem Dei custodir, Ecclesiamq; tueri; iustitia, tyrannos, iuris reique publicæ euersores, coercere; charitas, oppressis succurrere, manumque adiutricem præbere. Qui verò hæc tollunt, pietatem, iustitiam, charitatem de medio tollere & extinguere omnino volunt.

FINIS.

ALPHONSVS MENESIVS Benauides, Tarraconensis, Galliam adloquitur.

GALLIA, quid sæuo toties fremis horrida motu?
Relligio sanctas flet laniata comas?
Cur populus bello regem, populumq́ vicissim
Rex petit? indigno terra cruore rubet?
Cur fratrem frater lacerat? cur viscera ciuis
In sua crudeles ipse acuit gladios?
Vnde animis nouus iste furor? quæ tanta libido,
Sanguine cognato commaculare manus?
Scilicet, vt quondam, stabulis emissus Iberis,
Prata per, & campos, & iuga, fertur equus:
Aut ratis in scopulos errat peritura latentes:
Nullus vbi celsa puppe magister adest:
Haud aliter, legum populo dum fræna relaxas,
Dum Regi soluis vincula, tota ruis.
At, populum & regem solitis tu siste lupatis,
Ilicet antiquus restituetur honos.
Si ponas illi leges, hic seruet easdem,
Adtolles sursum, Gallia, læta caput.
Tu modò ne monitis aures præbere recusa,
Diuino Brutus quæ pius ore canit.
Candida pax primum coeat, Concordia surgat,
Fœdere sacrorum consocianda tibi:
Bis seni, vt solitum, Proceres moderentur habenas,
Quos Patriæ patres dicitis, atque Pare :
Queis olim ducibus Rex atque auctoribus v[illegible]us.

Arma foris rexit, templa, forumq́; domi.
Moribus antiquis, Regni Conventus agatur (Nam
Legitimus, STATVVM nomine TERGEMI.
Hoc Regum indomitos freno distringere gressus,
His placeat loris colla superba regi.
Nam si nec leges, nec publica commoda rerum,
Vnius arbitrio cuncta licere sinunt;
Quis nouus hic mos est? quæ tanta licentia? Gallus
Cur Princeps legum vincula nulla ferat?
Non licuit Regi, ius, vectigalia, censum,
Aut pacem, aut forti bella gerenda manu,
Connubij aut tædas, noua vel decernere pacta,
Ni Populus, veteri more, iuberet idem.
Ah: anne ille tamen, nostri ô graue dedecus æui,
Tunc Mahometanis miscuit arma pia,
Et pepigit sibi, captiuas vrbesq́; domosq́;,
At capita, & prædam, barbare Turca, tibi?
Germanæ thalamos an tunc laniena, suorum
Sanguine fœdabat? Marsq́;, Hymenæus erat?
Non ita Rex Populo semper tutorq́;, paterq́;:
Et Populus, proles Regis amica fuit.
Tunc potuit Pietas Regem, Populumq́; fidelis
Commendare animus, tunc bene iunctus amor.
Fraudibus atque dolis te non instruxerat ille
Tuscus adhuc, vitiis imbuerat & suis.
Fregerat arte fidem nemo, iurataq́; Pacis
Numina non vlli fallere, ludus erat.
Sed Rex, Traiano similis: si iura secutus,
Et patrias leges, impero, Galle, tibi:
Hoc pro me, dixit, gladio Dux vtere in hostem:

Sin

Sin secus, hunc ipsum pectore conde meo.
Fœlix ô nimium, Pietas dum provida, Regni
Ordine tergemino te moderata fuit.
Verùm vbi successit senibus scelerata Iuuentus,
Consiliis prauis, stulticiaq; periis.
Nonne ego iam video, crudelibus vndique flammis
Sacra triumphari? non, tua iura rapi?
Non ego Nobilibus cædes, aconita parari?
Et nullum priscis legibus esse locum?
Iustitiæq; decus temni? Virtutis honores?
Et pessum Chisti funditus ire fidem?
Sume animos fortes tamen, & patria adsere iura.
Præsto erit, audeto, numen ab arce Poli.
Fœdus ini, leges renoua, duce & auspice Christo.
Hic tua certa salus, præsidiumq; tuum.
Si leuis anxietas, si te spes vana moratur,
Eximit has Brutus, Gallia, ritè tibi.
Quin ego, te, quamvis telluris alumnus Iberæ,
Hostis & à patrij conditione soli,
Si licet, hortor idem, miseratus damna tuorum,
Tot Populi cædes, tot fera fata Ducum.
Credo equidē: hæc vincens immania mōstra malorum,
Inscribes domitis, BRVTE, MAGISTER ERAS.

FINIS.

DE IVRE MAGISTRATVVM IN SVBDITOS, ET OFFICIO subditorum erga Magistratus.

Tractatus breuis & perspicuus his turbulentis temporibus, vtrique ordini apprimè necessarius.

Ad Reges & Principes paræneſis Dauidis.

Pſal. 2.

Seruite Iehouæ in timore, & exultate in tremore. Osculamini filium, ne fortè irascatur, & pereatis via, cum exarserit furor eius.

Ad Subditos.

1 Pet. 2. 13.

Proinde subiecti estote cuilibet humanæ ordinationi propter Dominum.

DE IVRE MAGISTRATVVM IN SVBDITOS, ET OFFICIO SVBditorum erga Magistratus.

QVAEST. I.

SOLA vnius Dei Opt. max. voluntas cũ perpetua sit & immutabilis omnis Iustitię Regula, illi sine exceptione parendum esse dicimus. Quod verò ad obedientiá Principib. debitam attinet, vtiq; si ex Dei ore perpetuò imperarét táquá Deo illis quoq; semper & sine exceptione obediendũ esset. At cũ plerunq; cõtrarium illis eueniat, addéda est ad illá hęc códitio, dũ nihil vel impium, vel iniquũ præcipiát. Impia mandata voco, siue irreligiosa, quæ aut ea iubent quę Deus in prima Legis suę tabula vetat, aut ea vetant quæ in illa Deus præcipit. Iniqua verò præcepta dico, quibus id fieri inhibetur, vel non fieri iubetur, quod quisque pro sua vocatione, aut publica, aut priuata, proximo ex charitate debet.

Humana mãdata diuinis æquiparari sine Dei iniuria non posse.

HOC porrò tum rationib. tum manifestis exemplis probare non erit difficile. Ait Dominus per Esaiam prophetam, Gloriam meá alteri non dabo. Quáuis autẽ non ita perspicuè

Dominus locutus esset, re ipsa tamen constat non posse sine scelere edicta ex solo hominum arbitrio manantia, ijs exæquari quę Deus ipse mandauit. At par esset, æqualisque Dei & hominum authoritas, si hominibus perinde ac Deo, sine exceptione parere semper esset necesse. Addo etiam quoties Dei iussa hominum mandatis postponũtur, toties homines supra Dei thronum euehi. Iam ad exẽpla veniamus.

Exod.1.21. Mandatum iniquum.

PHARAONIS edictum de occidendis omnibus pueris masculis hebræorum, iniquum erat, eique meritò obstetrices parêre recusarunt, quarum domib. seu familijs iccirco Deus benedixit. Nabuchadnezaris autem de statua aurea adoranda edictum, planè impium & irreligiosum fuit: Et ideo Danielis socij illi obtemperare nolentes pietatis & constantiæ suę Deum approbatorem, idque manifesto miraculo, habuerunt. Mandatum autem Iesabelis de occidendis Dei prophetis & impium, & simul iniquum fuit: piè ergo fecit Abdias, qui illos non modò non occidit, sed viuos & occultauit & aluit. Cùm porrò Antiochus iuberet Idolis sacrificia offerri, sacrosanctas cæremonias violari, & diuina scripta prophetarum, legisque igne comburi: sanctè tandem illius furori, qui reliqui erant fideles Duce Mathathia sese opposuerũt, Principes etiam sacerdotum & summum scribarum consilium cùm Euangelij prædicationem suis minis prohibere conaren-

Dan.3. Mandatum impium.

parentur: tantum abest vt illis Christus, aut post eum Apostoli, morem gesserint, vt ille quidem sæpe publicè in templo illis inuitis concionaretur: Hi verò apertè responderint se malle Deo obsequi quàm hominibus. Quorum exemplum constantissimè postea sancti Martyres sunt secuti. Itaque rursus infero Magistratuum omnium authoritatem (quátumuis magna potentia & imperio sint præditi) duabus hisce metis à Deo ipso positis veluti septis concludi, Pietate scilicet & Charitate: Quas si transilire ipsis contigerit, meminisse iuuabit Apostolici illius dicti, Præstat Deo quàm hominibus obedire: ne vel ex eorum simus caterua, quibus Dominus per Michæam maledicit, quòd impiis Regis sui mandatis obediissent: vel peruersa eorum exempla imitemur, qui immanissimos etiam tyrannos tanquam Deos adorarunt, Dei & titulos & effecta illis tribuentes. Quod de Domitiano præcipuè testatur impurus ille poeta Martialis, quum scribere ausus est,

Ioban.9.22.

Pietas & charitas humana obedientiæ meta.

Mich.6.16.

Edictum Domini Deiq; nostri.

Vtinam verò hoc nostro sæculo non inueniantur, qui ab adulatione eiusmodi haud longè absint.

QVAEST. II.

Hoc verò iacto fundamẽto: Lubet etiam in quædam alia inquirere, quæ ad hoc argumentum pertinere videntur, vt multorum

conscientiis satisfiat. Primò autem quæritur, Num Magistratus teneatur omnium legum suarum cuiuis rationem reddere, vt & æquas & pias esse comprobet? Respondeo, Non teneri: Quinimò æquũ esse vt probi omnes subditi probè de Dominis suis sentiant, nihilq; iniusti de illis aut præsumãt aut suspicẽtur: imò nec decere vt de reb. etiã dubijs nimis curiosè priuati homines inquirãt, præter suum vel captũ, vel conditionẽ. Si quorũ tamen hęsitat cõscientia, possunt illi ac debent etiam (modestè tamen & pacificè) scrutari quid rationis, & iustitię mandato insit, quo aliquid facere vel iubentur vel inhibentur: stat enim firmum Apostoli dictum, Rom. 14.23. Quicquid fit sine fide (id est dubitante consciẽtia iustène id fiat, an secus) peccatũ est. Cæterùm si apertè irreligiosum, aut iniquum est quod præcipitur, tum quę supra dicta sunt, locum habeant.

QVAEST. III.

PRAETERREA quęritur, Quousq; hęc sententia de nõ obseruãdis irreligiosis iniquisúe Magistratuũ edictis, extẽdenda sit? Hîc respõdeo: Vnicuiq; cõsiderãdum quid sua ferat conditio ac vocatio, siue generalis ea sit ac publica, siue privata. Edicitne Magistratus vt id agas quod Deus prohibet? (quẽadmodũ Pharao Ægyptiacis obstetricib. & Herodes suis satellitib. mãdãs vt bimulos omnes trucidarẽt) Exod. 1.16. Matth. 2.17. tũ rectè officio fungẽris, si mandatũ eiusmodi non

non fueris executus. Sicut de clarissimo Iurisconsulto Papiniano legimus, qui etsi Christianus non erat, maluit tamen à tyranno Caracalla occidi, quàm fratricidiū quod patrarat, vel probare, vel suo patrocinio defendere. Sin verò id Tyrannus vetat, quod Deus mandat, nequaquam te officio defunctum putes, si simpliciter obedire tyranno recusaueris, nisi & Dei simul mandato obtemperes, sicut Abdiā fecisse diximus, qui non solùm prophetas Dei non interemit, sed etiam seruauit & educauit, contra Achabi & Iesabelis mandatum: Quoniam scilicet iubet Dominus fratribus periclitantibus quantum pro sua cuique vocatione licet, opem ferre. Sic & Apostoli, vt suprà diximus, non solum non cessarunt ab Euangelij prædicatione vt sacerdotibus obsequerentur: sed contrà constanter prædicarunt vbique: quoniam hoc mandatum expressè à Domino acceperant, Ite, & prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. Cùm ergo hodie videmus plerosque Magistratus ita fascinatos ab Antichristo Romano, vt seuerissimis mandatis subditos execrando Missæ sacrificio adesse cogant, piorum omnium officium requirit, non solùm vt id non præstent, verumetiam vt Eliæ ac Elisæi, totius denique veteris puræ & veræ Ecclesiæ exemplo, sese pijs cœtibus adiungant, ibi verbū Dei audiant, sacramentisque communicēt, prout

1. Reg. 18. 13

Act. 5.

Matt. 28.

Christus id fieri in Eccesia præcepit. Idem quoque obseruare conuenit in officiis, quæ homines hominibus tam iure diuino quàm naturæ debent, vtpote liberi parentibus, vxor marito, Pastor gregi, & in summa proximus proximo. Ab iis enim non decet nos vllis vel edictis, vel nimis, vel etiá iniustissimis pœnis, absterreri, aut abduci: modò ne quicquá obedientiæ (quam imprimis Deo debemus, qui his omnibus maior est) ex huiusmodi pręstitis officijs, decedat.

QVAEST. IIII.

Quo modo à Magistratu iniuriam passus sese aduersus illum tueri possit?

HINC etiam quæri solet. Quid bona conscientia vir pius tum agere debeat, aut possit, quum Magistratus ipsum quidem ministrum suæ iniquitatis non facit, sed in illum ipsum iniurius est? Hæc quæstio quia pluribus constat membris, distinctione opus habet. Si ergo Magistratus qui subdito iniuriam intulit, alteri superiori Magistratui subest, licebit per leges iniuriam passo ad supremum Magistra-
Act. 25. 10. tum recurrere: sicut Paulum fecisse legimus, cum à Festo Iudeæ præfecto ad Cæsarem prouocauit, vt illius iniustitiam declinaret. Verùm qui priuatæ sunt cõditionis subditi, duo hîc potissimum obseruent: primum ne quid nisi iuridicè experiantur. Deinde videant non solum quid liceat, sed maximè quid expediat.

Is ipse

Ipse enim Paulus, cùm Philippis contra ius suum Romanorum virgis ignominiosè indicta causa per Magistratus imprudentiam cæsus fuisset: iudicans se sua patientia Dei gloriã magis promoturum: ius suum vlterius prosecutus non est, sed satis illi tum fuit, Magistratum iniustitiæ contra leges commissæ, admonere. *Act. 16.*

At verò si contingat (quod nimis frequenter nostro tempore vsuuenit) inferiorem Magistratũ in alterũ Magistratum inferiorem violenter aliquid moliri contra superioris expressam voluntatẽ: tum certè dixerim licere læso magistratui, tentatis prius omnibus legitimis & pacificis mediis, sese legibus armare & iustã defensionem, iniustæ violentiæ opponere, quemadmodum à Nehemia aduersus Sanabalatum & ipsius socios factitatum est.

Qvid si autem supremus Magistratus is est, à quo iniuria proficiscitur? Dominus Iesus & post eum omnes Martyres suo exemplo satis docuerunt, iniurias patienter ferendas: & hæc summa est Christianorum gloria, Iniuriam ab omnibus pati, nemini autem inferre. Quid igitur, dixerit quispiam, Nihilne remedii ergo superest aduersus summum Magistratum sua authoritate & potentia abutentem, contra omnia iura tum diuina tum humana? Superest sanè etiam à rebus humanis petitum. Hoc verò cùm dico, nemo putet me

vel fanaticis Anabaptistis, vel aliјs seditiosis & turbulentis hominibus, fauere velle, quos ego potius dignissimos censeam omnium reliquorum hominum odio, & seuerissimis suppliciјs. Verumenimverò dicendum mihi quod res est in hoc argumento: Nec existimandum est, eos qui docent quibus viis, salua conscientia, manifestæ tyrannidi obsisti possit, bonos & legitimos magistratus, vel ea spoliare authoritate, qua à Deo donati sunt, vel seditionibus viam sternere. Quinimò certum est neque Magistratuum authoritatem stabiliri, neque publicam tranquillitatem posse conseruari (qui tamen præcipuus finis est omnium bene constitutarum politiarum) nisi & studiosè caueatur ne irrepat tyrannis, & si iam irrepsit, diligenter aut aboleatur, aut propulsetur. Quæritur ergo, An subditi iusto aliquo modo, sine Dei offensa manifestam tyrannidem summi Magistratus reprimere, vel etiam armis, si opus est, propulsare possint?

QVAEST. V.

An armis reprimi manifesta tyrannis iure possit.

HANC quæstionem vt dilucidius soluam, quædam mihi prius ponenda sunt, tanquam totius quæstionis bases: Nempe, Populos non à Magistratib. primũ dimanasse, sed quicunque vel ab vno principe, vel ab electis à se primatibus regi voluerunt, eos antiquiores suis Magistra-

De Magistratuũ origine.

gistra-

[gi]stratibus fuisse. Vnde consequitur non po[pu]los propter Magistratum, sed contrà Magi[st]ratus propter populum fuisse creatos: sicut [tu]tor pupillo, non pupillus tutori constitui[tu]r: & pastor ob gregem, non grex propter pa[s]torem. Id cùm per se satis manifestum est, tũ [e]x omnium ferè nationum historijs confirma[r]i potest. Adeò vt Deus ipse etsi Saulem pre[c]ibus populi elegisset, quem Samueli substi[t]ueret, voluerit tamen eum populi suffragijs in Regem & creari & suscipi. Sic Dauid etsi Rex à Deo ipso primùm electus esset, noluit [t]amen Regni administrationem suscipere, nisi [p]rius & suffragijs & libero tribuum Israeliti[c]arum consensu confirmatus. Simili ratione [f]actum est, vt postea etiam, quamuis regnum [e]x Dei constitutione familiæ Dauidis esset ad[d]ictum, is demum tamen ex Dauidis posteris regnaret, quem populus approbasset, & non alius (nisi fortè aliquid extra ordinem accide[re]t, quod impedimentũ afferret, vt cum modò Ægyptij, modò Syrij reges in populum Dei tyrannidem exercebant.) Adeò vt hoc quidẽ regnum hæreditarium esset, si familiam spe[c]tes, sed si personam, electiuum, id est, ab ele[c]tione populi pendens. Quod videre est ex historijs *a* Salomonis, *b* Roboã, *c* Ioas, *d* Ozias [&] *e* Ioachaz. Vnde & *f* Absalom occasionẽ pa[t]erni regni vsurpandi captauit. Sic *g* enim ei [r]espondit Chusai amicus Dauidis, Nequaquã

1. *Sam.* 10. 11
2. *Sam.* 2. & 5.
a 1. *Para.* 29 22.
b 1. *Reg.* 12. 1
c 2. *Re.* 11. 12
d 2. *Par.* 26. 1.
e 2. *Par.* 36. 1.
f 2. *Sam.* 15. 4.
g 2. *Sam.* 16. 18.

sed quem elegerit Deus & populus iste, nempe vniuersus Israel, illius ero; & cum illo manebo. In summa si libet veteres historias, à prophanis etiam scriptorib. literis mandatas, scrutari, constabit (id quod natura etiam ipsa alta voce acclamare videtur) Magistratus, quorum authoritate inferiores regerentur, ideò creatos: quod necesse esset vel totum humanum genus perire, vel medium aliquem ordinem constitui, quo vnus pluresve reliquis imperarent, qui bonos tuerentur, improbos autem pœnis coercerent. Atq; hoc est quod non solum Plato, Aristoteles & reliqui naturales philosophi (sola rationis humanæ luce instructi) & docuerunt & probarunt: verùm etiam Deus ipse, ore Pauli ad Romanos, totius ferè mundi dominos scribentis, claris verbis confirmauit. En quæ sit omnium tum Rerumpublicarum, tum Potestatum origo, à Deo omnis boni auctore optima ratione repetita. Quod & Homerus agnouit, & liberè testatus est, Reges Iouis alumnos & populi pastores appellans. Quid igitur obstabit quin de Magistratuum, maximè supremorum, potestate sermonem instituentes, ad primam illam originem ex qua fluxerunt, transcendamus, & ad quem finem constituti fuerint consideremus? Cum certissimum sit omnem de rebus iustis, vel iniustis disputationem à fine & ordiédam & finiendam. Tum enim rectè & ordine aliquid

Rom.13.5.

quid factum censendum est, cũ ad eum finem pertingit, ad quem destinatum fuerat.

CVM igitur de Magistratuũ officio quęritur, fatebuntur omnes, fas quidem esse illos & officij admonere, & liberè quoque quoties ab eo deflectunt, reprehendere. At verò vbi agitur de manifestissimis tyrannis, vel cohibendis, vel pro ipsorum merito plectendis, tum plerique adeò patientiam, & preces ad Deum commendãt, vt pro seditiosis, & pseudochristianis habeant, & damnent, quotquot ceruices suas ad carnificinam non submittant. Locus hic sanè lubricus est, ideò rursus lectores obsecro meminerint eorum quæ proximè à me dicta sunt, ne ex ijs quæ deinceps dicenda erunt, malas nectant consecutiones. Probatur quidem mihi maximè Christiana patientia, vt præ cæteris omnibus virtutibus laudabilis, & nunquam satis commendata, ad quam fateor studiosè homines esse adhortandos, quia plurimum ad consequendam æternam beatitudinem habeat momenti: seditiones, & omnem confusionem ceu immania monstra detestor: in afflictionibus præsertim, ab vno Deo pendendum esse censeo: preces cum necessaria resipiscentia coniunctas, agnosco necessaria & vera esse remedia ad profligandam tyrannidem, quandoquidem malum hoc inter flagella à Deo immissa ad populum castigandum meritò connumeratur. Sed nego hæc

omnia obstare, quo minus liceat populis manifesta tyrannide oppressis, simul cum precibus & pœnitentia, alijs iustis aduersus illam remedijs sese tueri: Idque firmissimis hisce rationibus nixus, confirmo.

His positis quæ suprà de origine Regum & aliorum Magistratuum probata sunt, consequitur non esse Reges legitimos, eos qui vi vel fraude eam potestatem vsurpant, quæ nullo iure ad ipsos pertineat. Duo sunt verò eiusmodi Tyrannorum genera: Alij enim in conciues suos dominationem vsurpant contra leges positas & receptas, sicut Iulius Cæsar sub ficto Dictatoris perpetui titulo, Romanã Rempub. inuasit: & multi alij Tyranni, in Grecia præsertim, patriæ suæ libertatem oppresserunt. Alij autem non contenti ea qua iure in suos potiuntur dominatione, suas ditiones cum dispendio libertatis vicinorum suorum dilatant, & limitibus ampliant, qua ratione Monarchiæ iam à mundi initio in tantam peruenerunt amplitudinem: cuius rei nobis sacræ literæ exemplũ in Nimbroto exhibent: Gen. 10. 8. sicut etiam hac via videmus Israelitas plerunque à vicinis populis oppressos fuisse. Itaque cùm Tyranni illi nihil iuris haberent in Dei populum, Israelitis dico licuisse non solùm edictis irreligiosis harum nationum non parère, sed etiam iustam defensionem, illorum iniquæ violentiæ opponere: Ideoq; præfectos

ctos tribuum grauiter peccasse, quoties coniunctis animis & viribus peregrino hosti pro patria libertate non occurrerunt, siquidem obsistendi facultas illis daretur: constat enim etiam priuatos homines iure tam diuino, quã humano, teneri, laboranti & oppressæ patriæ suæ totis viribus succurrere: præsertim verò cum & de Religione, & simul de libertate periclitatur. Verum est enim quod pirata ille captiuus ad Alexandrum ductus dicere ausus est, Nihil differre se ab illo, nisi quòd ille magna nauium copia mundum deprædaretur, ipse autem vnica nauicula. His non aduersatur quod quidam solent obiicere: A Deo scilicet, trãsferri & permutari regna ac imperia: ideoque sæpe Tyrannos potiri victoria Deo annuente. Absit enim vt propterea vel Lucani sententiæ subscribam, qui hoc modo, ius sceleri datum fuisse, canere ausus est: vel Demosthenis causam vt iniquam damnem, quòd patriæ suæ libertatem aduersus Philippi Macedonis violentiam defendens, victus succubuerit, Philippus autem victor euaserit. Quibus exemplis ideo vtor, non vt ijs tanquam regulis piorum conscientię nitantur, sed quia & celebria sunt & plerisq; notissima: atqı etiam quòd etsi hæc inter profanas gẽtes acciderint, non tamen vsque adeò ab æquitatis norma distent, vt meritò dici non posit ab altera parte ius stetisse, ab altera iniustitiam. Nec enim à

Obiectio.

Solutio.

ſolo euentu proſpero aut infelici (vt etiam Demoſthenes Æſchini aduerſario ſuo, infelicem ipſi ſucceſſum Chæronenſis prælij exprobranti, reſpondit) iudicandum cenſuerim, num iuſtè quid an iniuſtè ſuſceptum ſit. Nam (vt magis Chriſtianè loquamur) ſolet plerunque Deus vel hominũ peccata ita vlciſci, vel ſuos eouſque experiri, vt ipſorum conſiliis (quamuis per ſe bonis & iuſtis) longè alium exitum tribuat, quàm ipſi cogitarint: vt videre eſt potiſsimum in eo bello quod reliquæ trib. Iſraelitic æ in Beniamitas geſſerunt. At Deus interim non minus iuſtus manet, quocunque inſtrumento ſua iudicia exequatur: nec populi minus legitimam cauſam aduerſus hoſtes tyrannos habuiſſe ſunt exiſtimandi, quia iuſto aliquo Dei iudicio proſtrati corruerint. Quámobrem probari mihi nunquam potuit eorum opinio, qui ſine diſcrimine aut exceptione vlla, omnes ſimul Tyrannicidas vno calculo dánant: quibus olim Græci tam egregia præmia decernebant. Nec magis placet eorum ſententia, quibus pleræque liberationes in libro Iudicum notatæ, ita exoticæ videntur atque extraordinariæ; vt eas nullo modo in exemplũ trahi poſſe putẽt. Nam vtut verum ſit, illos populi Iſraelitici Iudices diuino quodam ac extraordinario inſtinctu ad ea præclara facinora patranda commotos & excitatos fuiſſe: nõ tamen ſtatim conſequitur, ipſos Iſraelitas (vel magi-

Iudic. 20.

Non omnes Tyrannicidæ promiſcuè damnandi.

magistratū gerentes, vel etiā priuatos) nō potuisse iure ordinario exterorū tyrannidē propulsareq́, ui à populo neq; electi neq; probati essēt. Quòd verò liberationes illæ per eos duntaxat acciderint, quos Deus extra ordinē excitauit, meæ sentētiæ non refragatur, sed potius stuporem & fractum iusto Dei iudicio Israelitarum animum, ob sua scelera, coarguit. Vt igitur ea exempla rectè ac iure imitari liceat, vera hæc media tenenda existimo, nempe, Si quis in alios iniustam dominationem vel captet, vel iam vsurparit (siue alienigena is sit, siue tanquam vipera ex patriæ visceribus prorumpat, vt eam nascendo interimat) tum priuati homines ante omnia Magistratus suos legitimos adeant, vt, si fieri potest, publicus hostis publica authoritate, & communi omnium consensu depellatur. Sin autem magistratus vel conniueat, vel alioqui officium præstare recuset, tunc priuatus quisque legitimum patriæ suæ (cui, post Deum, totum se debet) statum tueri pro viribus satagat, aduersus eum qui legitimus magistratus censeri non potest, cùm eam dignitatem cōtra leges publicas, vel iam vsurparit, vel vsurpare tentet.

Iniustus dominationis alicuius vsurpator legitimus effici magistratus potest.

Hîc porrò animaduertendum est, vitium quod ab initio vsurpationi inerat, posse postea emendari: adeò vt qui ab initio Tyrānus fuit, possit legitimus & inuiolabilis Magistratus effici, si videlicet postea liber & legitimus ac-

cesserit eorum consensus, qui verum & legiti-
mum Magistratum creare, & constituere pos-
sunt. Exempli gratia: Iustum erat bellum duce
Pompeio aduersus Cæsarem susceptum, qui-
uis in eo Cæsar victor extiterit: sed si verum
fuit Populi Romani postea libero & volunta-
rio assensu, Cęsarem dominium illud summú,
prætextu perpetuæ Dictaturæ consecutum
fuisse, iam quærendum amplius non esset, an
coniuratio in eum facta iusta ac legitima fue-
rit, nisi statim probetur, eum Dictatura ipsa
manifestè abusum. Audeo id quoq; certissimè
affirmare, optimates illos ciues Romanos po-
tuisse, ac etiam debuisse, Rempublicam aduer-
sus Triumuiratum defendere: sed non ausim
dicere Cinnam, & socios iure potuisse in ne-
cem Augusti coniurare, post Regiam legem
(quam vocant) promulgatam & receptam.
Verùm hîc quoq; distinctione opus est. Nam
dabitur hoc mihi, opinor, consensum, siue à
toto siue à maiore populi parte, vel vltrò præ-
stitum, vel vi aut metu extortú, potius rescin-
dendum esse, quàm obseruandum, si certò cō-
stet illum cum æquitate & honestate manife-
stè pugnare. Quis enim sibi persuadeat, popu-
lum aliquem sponte ac scienter, nulla vi ad-
ductum, sese Principi alicui subijcere voluisse,
hoc consilio vt postea ab ipso iuguletur & pe-
nitus exscindatur? At enim duo hic rursus
sunt obseruanda, quoties ea vel rescindenda
vel

vel corrigenda ſunt, quibus incõſideratè conſenſus eſt præſtitus. Primum ne quid temerè, deinde ne quid per ſeditionem tentetur, aut fiat: ſed iuſto ordine, ac modeſtè, quantum eius fieri poterit. Præſens Reipublicæ Chriſtianæ ſtatus duo nobis huius rei exempla ſuppeditat, vtraque ſanè maximi momẽti. Primum eſt, iniuſtæ illius ac irreligioſæ ſubiectionis, qua ſeſe Reges, & Populi Antichriſto Romano iureiurando obſtruxerunt: Quo iureiurando ipſos non magis teneri aſſero, quàm ſi nominatim & apertè Satanæ iuraſſent, ſeſe omnia iura tum diuina, tum humana euerſuros. Alterum eſt, temporariæ illius, vt vocant, Iuriſdictionis, quam Prælati eccleſiaſtici ſibi vendicarunt. Quia enim ex diametro pugnat tum cum Chriſti mandato, tum cum ipſius & Apoſtolorum omnium apertiſsimis exemplis (vt præ cæteris D. Bernhardus manifeſtè oſtendit) conſequitur profectò, vt per ſe ipſa nulla ſit: quandoquidem nec Principes ea ſe exuere aut ſpoliare, nec Eccleſiaſtici eam vel à Regibus vel à populis ſuſcipere potuerunt, vel pretio acquirere: nedum vt vi ac doloſis artibus eam vſurpare debuerint, vt eos feciſſe conſtat in potiſsima mundi parte. Hæc verò dicta ſint in Tyrannos qui dominium vel in conciues ſuos, vel in exteros populos, ſibi iniuſtè vendicarunt.

Temporalis iuriſdictio Eccleſiaſticorum, manifeſtus eſt abuſus.

QVAEST. VI.

Quod sit officium subditorum erga superiores, qui in tyrannidem sunt prolapsi.

SVPERREST, vt iam alteram quæstionem tractemus, quæ non immeritò his nostris temporibus à plerisque est agitata, Quid, scilicet, liceat bona conscientia subditis, quoties summi ipsorũ Magistratus, alioqui legitimi, in Tyrannos degenerant manifestos: An tum supremorum Magistratuum, in Tyrannos apertos conuersorum, authoritas, tam sacra & intemerata esse debeat, vt eã ferre subditi omnino teneantur, adeò vt nullo modo illi resistere possint: vel si resistere quidẽ aliquo modo licet, an fas sit illis ad arma vsque progredi? Respõdeo, Tria omnino esse subditorum genera, seu subditos in triplici esse differẽtia. Alij enim priuati sunt homines, nulla publica administratione fungentes: Alij magistratum quidem gerunt, sed hi summis Magistratibus subiiciuntur, (vt quos subalternos & inferiores Magistratus appellamus:) Tertij etsi summum quidem Imperium non habeant, nec suprema ac ordinaria potestate fungantur, cõstituti tamẽ sunt in eo ordine, vt sint quasi frena & habenæ ad supremum Magistratum in officio continendum. Vt verò diuersa sunt hæc genera, ita de singulis diuersè est respondendum.

Tria subditorum genera.

Priuatis nõ licere tyran

SIVE igitur qui priuatæ sunt conditionis, sponte

spontè & apertè dominationi iniusti vsurpatoris consenserint (vt populus Roma. volens sese Augusto & ipsius successoribus submisit) siue is qui legitimus erat ipsorum magistratus, in tyrannum euaserit manifestum (qualis fuit inter Israelitas Abimelech, & triginta Athenis, ac Decemuiri Romę, alijque alibi) Nō licere tum dico, cuiquam priuato (citra extraordinariam à Deo ipso vocationem, quam hîc non attingo) sua priuata authoritate vim vi aduersus Tyrãnũ opponere: sed oportere omnino, vt aut ab illius ditione discedat, & sedes mutet, aut ad Deum per preces confugiens, iugum Tyranni patienter ferat: modò ne (sicut ab initio diximus) vel Tyrannidis ipsius aduersus quempiam, minister esse cogatur, vel quicquam eorum omittere, quę aut Deo, aut proximo debentur. Verùm regeri posset aduersus hoc meum responsum, id quod suprà statuimus, de duplici illo Tyrannorum genere, quibus diximus etiam priuatos homines posse ac debere totis viribus obsistere. Nā eodem primo intuitu recidere videtur, siue quis priuatus dominium vsurpet, siue quis sua dominatione legitima non contentus, tyrannidem exerceat: vnde consequens videri posit, eandem etiam vtroque casu decisionem locum habere. Sed si penitius in res ipsas intueamur, conspicuum est, quàm maximè hęc duo genera differre, licet prorsus similia

ranno cui legitimè subsunt, resistere.

Obiectio.

Solutio.

videantur. Is enim qui alienos inuadit nullo modo sibi subditos, etsi cupiat iustè & ex bono, & æquo dominari (sicut de Pisistrato & Demetrio Phaleræo apud Athenienses legimus) potest tamen iure impediri, etiam armata manu, & à quibusuis vel infimę sortis, quibus vim inferre voluerit, quum nullo iure illi obstringantur. Qui autem à populo suo semel probatus & susceptus fuit, etsi suo iure abutitur, retinet tamen authoritatis suæ fundamentum in proprios & priuatos subditos, quoniam mutuo consensu, ac publicè contracta obligatio, nullius priuati voluntate solui, dirimiue potest. Quod si secus fieret, infinitæ rerum perturbationes, ipsa etiam Tyrannide peiores, sequerentur: & in locum vnius tyranni, quem profligare mens esset, mille succederent. Præterea vnica ratio, ex authoritate verbi Dei petita maioris hîc esse debet momenti, quam quicquid in contrarium adduci posset; Paulus priuatis officium præscribens, non modò Magistratibus (tam summis quàm subalternis) resistere prohibet, sed illis etiam propter conscientiam obedire præcipit. D. Petrus quoque iubet Regem honore afficere, memor, vt verisimile est, eius reprehensionis, quam à Magistro audierat, cùm gladium priuatus aduersus publicam potestatem (sua tamen authoritate in Dominum abutentem) strinxisset. At nemo nescit quales tum

Rom.13.5.

1. Pet.2.17.

Cęsares

Cæsares essent, Tyberius, & Nero, reliquique prouinciarum præfecti. Hoc postea exemplum sancti Martyres sunt secuti, dum eos immanissimi Tyranni crudelissimè insectarentur, nō solùm sub imperatoribus, qui in Christianos ex Romanorum legibus sæuiebant, verum etiam sub illis qui perfidè edicta in gratiam Christianorum promulgata, violabant, vt accidit sub Iuliano Cęsare Apostata. In summa (vt hanc quæstionis partem tandem absoluam) Non licere dico cuiquā priuato vi aperta sese tyranno opponere, cuius dominationi prius populus volens consensum præbuerit: si enim in priuatis contractibus, pactis conuētis, & promissis eousque stādum est, vt potius damnū patiamur, quàm fidem fallamus: quanto magis priuati cauere debent, ne ab obligatione solenni, ac publico consensu contracta, vllo modo resiliant?

VENIO nunc ad inferiores Magistratus, qui sunt velut intermedij, & vt vulgus loquitur, subalterni, inter summum magistratum, & populum. Quorum appellatione intelligo, non domesticos Regis ipsius officiarios (qui scilicet munus aliquod in Basilica Regia exercent, & ipsius personæ, potius quàm Regno inseruiūt) sed eos potius qui publicis muneribus, id est ad Regni statum, vel iudiciorum causa, vel rerum bellicarum pertinentibus) fungūtur, qui ideo in ipsis Monarchijs

De Magistratibus subalternis.

Alij sunt Regni, alij regio ministri.

non Regis, sed coronæ siue Regni (inter qu summum est discrimen) administri nuncu pantur. Cuiusmodi Romæ quidem erát Con sules, Prætores, Præfectus vrbi, Præsides pro uinciarum (quæ tum ipsi populo, tum Sena tui etiam tempore Imperatorum tribueba tur) & similes Reipublicæ, vel Imperij offici les, qui propterea popu. Roman. Magistratu sub nouissimis etiá Imperatoribus, dicti sun Tales quoque erant apud Israelitas duces sin gulorum tribuum, Millenarij, Centurione Quinquagenarij, Decuriones, & seniores Po puli. Quæ politica munera à Mose primum ordinata, nequaquam postea sunt abrogata, cum status ille Aristocraticus in Monarchi cum mutaretur, quinimò sub Salomone exa ctè constituta & obseruata. Eius generis varij magistratuum ordines sunt etiam hodie in ple risq; Christianorum Regnis, inter quos iur censendi sunt, qui Duces, Marchiones, Comi tes, Vicecomites, Barones, Castellani vocan tur, vt qui olim officia & munia publica exer cerent, ad ea certo ordine legitimeq; allecti Quę etsi postea in dignitates hęreditarias tra sierút, nequaquam tamen pristinum ius & au thoritatem amiserunt. In hunc ordinem præ terea connumerandi sunt, qui in ciuitatibus ad varia munera eliguntur, quales sunt quos vulgo Maiores, Viguerios, (seu Vicarios) Cō sules, Capitolinos, Scindicos, Scabinos & eius modi,

Pleraque munia publica in dignitates hæreditarias permutata.

modi, nuncupant.

Hi porrò omnes etsi supremo Magistratui subsunt, ab eoq; mandata accipiunt, ab eo denique inaugurantur, & appobantur, non tamen ab eo propriè pendent, sed ab ipsa (vt ita loquar) supremitate: id est, à summa illa Imperij seu regni δυνάμει & authoritate: ideoq; defuncto eo qui summum Magistratum gessit, manent hi in suo quisque gradu, vt prius: quemadmodum & ipsa suprema potestas eadem manet. Quod enim is qui in Demortui locum succedit eiusmodi inferiores Magistratus, vt & ciuitatum priuilegia, confirmat (quā cósuetudinem in Romano Imperio primum inuexisse Tyberium Cæsarem, tradit Suetonius in Vespasiano: quæq; nec prioribus sæculis in vsu erat in Gallia, nisi fortè cum regnū à parentibus, non ad filios transibat, sed ad extraneos) Id verò, inquam, non efficit vt summus Magistratus, eorum ἀρχηγὸς, id est, primarius auctor sit habendus, à quo principium habeant: cùm & Supremus ipse antequam in possessionem summæ suæ administrationis verè mittatur, iusiurandum vicissim ipsi supremæ potestati prę̃stet, iuxta cōditiones in iusiurandi formula expressas: sicut postmodum ipse à singulis quoq; officiarijs iuramentum suscipit. Adeò vt eiusmodi confirmatio nullum ius nouum conferat (quemadmodū nec inuestitura noui Vassalli, aut à nouo Domino facta) sed

Inferiores Magistratus non à persona supremi, sed ab ipsa supremitate pendent.

noua est duntaxat veteris iuris agnitio, propter mutationem personæ. Hinc apparet mutuã esse obligationẽ inter Regẽ & Regni officiarios: neque totam Regni administrationem Regi soli esse commissam, sed supremum duntaxat eius gradum: & singulos officiarios inferiores, eius partem obtinere pro suo quoque gradu, idq; certis vtrinq; conditionibus. Quæ conditiones si ab inferioribus Magistratibus non seruentur, supremi est Magistratus illos vel officio abdicare, vel coercere, causa tamen cognita, & nonnisi eo ordine, quem Regni leges perscribunt, nisi & ipse à iureiurando, quo se ex legibus regnaturum promisit, discedere velit. E diuerso vero si is qui regiam dignitatem vel electione, vel iure hæreditario adeptus est, manifestè ab ijs conditionibus deflectat, sub quibus nominatim rex est & agnitus & approbatus: quis dubitet inferiores Regni Magistratus, ipsasque adeo prouincias, ac ciuitates, quarum administratio illis commissa est, à suo iureiurando hactenus saltem esse ipso iure liberatos, vt ipsis liceat sese manifestæ eius Regni oppresioni opponere, cuius tutelam & protectionem pro suo quisque munere, cum iureiurando susceperunt? Quid igitur? dicet quispiam, an qui modò pro summo Magistratu habebatur (cuius authoritas esse debet inuiolabilis) mox pro cuiusque inferioris nutu, tanquam priuatus

Mutuam esse supremorum ad inferiores, & inferiorum ad supremos Magistratus obligationẽ.

uatus homo reputabitur, vt liceat in eum tanquam in publicum hostem irruere? Minimè verò, inquam, hoc enim esset fenestram, vt aiunt, ad quasuis impias seditiones, & coniurationes aperire. At enim nos de publica & manifesta Tyrannide, deque eiusmodi Tyrannis sermonem habemus, qui nullas omnino commonefactiones admittere aut ferre possunt. Deinde non agimus hîc de tyranno prorsus è suo solio deturbando, & abijciendo: sed quærimus, an ne quisquam ipsius manifestæ violentiæ, pro suo gradu sese opponere possit, ac debeat? cùm iam prius ostensum sit, æquum non esse quempiam pro suo arbitrio publicè contractam obligationem soluere, quisquis tandē is fuerit, & quantumuis etiam iustam de tyranno conquerendi causam habeat. Verùm cum vicissim isti inferiores regni administri, à potestate ipsa suprema hoc munus acceperint, vt de obseruatione & custodia legum inter eos caueant, qui ipsorum curæ sunt commissi: seseq; ipsi ad id omni fide præstandum iureiurando obstrinxerint (à quo nulla illius culpa absolui possūt, qui ex Rege Tyrannus factus, apertissimè eas conditiones transgreditur, sub quibus Rex designatus fuerat, quarumq; obseruationem ipse iurauerat) An non æquum omni iure tam diuino quàm humano fuerit, aliquid istis inferioribus Magistratibus amplius conce-

Inferiorum magistratuū officium.

di, ratione præstiti ab ipsis iuramenti de procuranda legum obseruatione, quàm illis qui priuatæ sunt omnino conditionis & absq; vllo publico munere. Dico igitur si eò necessitatis fuerint adacti, teneri ipsos omnino aduersus manifestam Tyrannidem salutem eorum procurare (etiam armata manu si possunt) qui ipsorum fidei & curæ sunt traditi: tantisper dum ex communi statuum, vel νομοφυλάκων (id est eorum, penes quos est omnis legum Regni illius, aut imperij de quo agitur, authoritas) consilio, melius rebus publicis consultum sit, & vt decet prouisum. Hoc porrò non est seditiosum, aut in supremum suum Magistratum perfidum esse, sed potius fidelissimum iuramenti sui obseruatorem, erga eos quorum gubernationem quisq; susceperit, aduersus periurium, & Regni illius oppressorem, cuius protector esse debuerat. Isto iure meritò vsi sunt Romæ Brutus, & Lucretius aduersus Tarquinium superbum, Tyrannidem apertè exercentem (etsi priuatim quoque ad illos hæc causa pertineret) cùm hic quidem Præfectus vrbi; ille verò Tribunus Celerum, populum Rom. conuocassent, cuius authoritate Tyrannus Regno pelleretur, bonaque eius publicarentur. Nec dubium est, si reprehendere eum potuissent, quin & iuxta leges, quas violarat (cùm earum defensor esse debuisset) eum fuissent damnaturi: falsissima enim, & execrandi potius

adula-

adulatoris, quàm fidi subditi in principem, vox est, supremum Magistratum nullis legibus subijci: cùm contrà ne vnica quidem lex sit, secundum quam gubernationem suam instituere non debeat, qui omnium legum se defensorem ac vindicem fore, est iuramento pollicitus, Itaque tenenda est potius præclara illi Marci Aurelij Imperatoris sententia. Digna vox est, Principem se legibus subditum esse profiteri. Quod etiam facto comprobauit potentissimus ille nec vnquam satis laudatus Imperator Traianus, qui cùm Suræ (quem Tribunum militum creabat) pro more parazonium nudum porrigeret, Talem, inquit, ensem accipe: quem pro me ita demum strinxeris si iustè imperauero: quod si perperam quicquam per me fieri cognoueris, eo in perniciem meam vtaris velim. Sed nunc ad sacram historiam conuertamur, quæ vera & irrefragabilia multa exempla nobis suppeditabit, quibus obfirmentur piorum conscientiæ. Cùm Dauid ad necem quæreretur à Saule crudelissimo, & perfidissimo Tyranno, neminem habuit ex ducibus Tribuum, Millenariis, Centurionibus, aut senioribus populi, qui causam suam tutaretur aduersus tam impotētem Tyrannidem, non solum in ipsius Dauidis, sed etiam in totius Regni (maximè post summorum sacerdotum horrendam cędem) perniciē vergentem: itaq; vt Tyranni furorem deuitet,

Marcus Aurelius.

Traianus.

Diō Cassius in Vita Traiani.

atque illuc profugus vagatur, sed cùm prius tus amplius non esset (quinimo vnus è regni ministris, dux scilicet exercituum Israelis) & præterea ius successionis à Deo illi pro-
1.Sam.24.21 missum fuisset (quod nec Saulem latebat)
1.Sam.22.2 armis sese & militibus communiuit, tentatis prius omnibus alijs medijs: Interim tamen suis limitibus se continens, tantum abest vt vel in regis personam quicquam moliatur, cum etiam deprehensum, viuum saluumque è manibus suis dimiserit: vel regnum ipsum
1.Sam.24.7. inuadat, vt etiam Saule rege mortuo, cui se successurum certò sciebat, ne pedem quidem
2.Sam.2.1. extulerit ad regiam sedem occupandam, nisi quantum Deus ipse eum promouet, & totius populi consensu aduocatur. Attamen satis cõ-
1.Sam.23.9. stat propositum illi fuisse armis sese tueri ob prædictas causas. Quorsum enim alioqui illæ militum copiæ quibus comitabatur? Quod verò tam anxiè Deum consulit, num ciues Keilæ eum, & milites suos in manus Saulis sint tradituri, apertè ostendit, statuisse illum omnino mœnia oppidi illius Sauli obsidenti opponere, si in tuto se illic fore cognouisset. Quod factum damnari non potest, nisi & Dauid seditionis ac perduellionis insimuletur, (quod tamen ne suspicari quidem licet) &
1.Sam.25.28 prudens Abigail mendacij arguatur, quæ Dauidem, iusta defensione aduersus iniustum persecutorem vtentem, bella Domini gere-
re

reapertè professa est. Habemus & aliud exem- 2. Chro. 21. 10.
plum euidentissimum de oppido Lobna,
quod domicilium erat Sacerdotum. Illud e-
nim defecit ab Ioram sexto Dauidis successo-
re, ne amplius illi subesset: eiusque defectio-
nis causa in ipso historiæ contextu exprimi-
tur, nempe quòd rex Ioram, Dominũ Deum
patrum suorum dereliquisset. At cùm ad sacer
dotes oppidum ipsum pertineret, clarè liquet
longè diuersum esse hoc Lobnensium factum
ab Edumeorum defectione, quæ sub eodem
Rege & eodem tempore accidit. Neque enim
vero simile est, Edumeos ab Israelitarum sub-
iectione sese substraxisse, vt vero Deo adhæ-
rerent, cui nunquam ex animo seruierant, sed
odio duntaxat Israelitarum & recuperandæ li
bertatis cupiditate. At sacerdotes, vel illi sal-
tem (si hos prius secessisse arbitrabimur) qui
post Deum Lobnæ dominium obtinebant,
pietatis suæ egregium specimen ediderunt,
cùm simul & Deo & Tyranno parere non
valentes, huius iugum excusserant, vt in Dei
cultu & obsequio permanerent. Hæc duo
exempla, præter suprà citatas rationes, ita
sunt certa, & authentica, vt sola (meo iudicio)
sufficere posint, ad obfirmandas inferiorum
Magistratuum conscientias: quoties eos ne-
cessitas cogit, post tentata omnia alia reme-
dia, ad arma confugere, vt suos aduersus Ty-
rannidem manifestam tueantur, ac conser-

uent, non concitandæ, sed potius vitandæ seditionis gratia: sicut maiorum nostrorum ætate eorum Tyrannis, qui in Heluetios dominabantur, occasionem Magistratibus Municipalibus dedit, vendicandi sese in eam libertatem qua hodie fruuntur.

REPETITIO VI. QVAEST.

Ordines siue status ad frenandos supremos magistratus cõstituti, possunt ac debent omnibus modis illis resistere cum in Tyrãnos degenerant.

SVPEREST vt de tertio subditorum genere loquamur, qui etsi reuera ac certo quodam respectu supremorum Magistratuum obediétię subsint, alio tamen respectu, maximè rebus angustis extremisque, constituti sunt defensores ac protectores iurium ipsius supremæ potestatis, vt summos Magistratus in officio retineant, eosque, si opus erit & coerceant, & mulctent. Hîc verò meminisse oportet eorum quæ suprà dicta sunt, nempe populum extitisse priusquam magistratus vllus esset, & propter populum Magistratus creatos, non contra populum propter Magistratum. Quátumuis enim quidam populi à suis regibus originem traxisse videantur (vt à Romulo populus Romanus creatus fuisse dicitur, quia prius originalis populus non fuerit, sed multitudo quædam ex varijs gentibus & populis collecta) id tamen ad alios trahi haud quaquam potest, vt inde Regula generalis constituatur. Præterea ne Romulus quidem in has gentes collectitias, nisi ex ipsarum consensu dominatus est. Inde sequitur Magistratuum omnium,

quantum-

quantumuis ſupremorum, ac potentium, authoritatem, à publica eorum authoritate pendere, qui ipſos ad hunc dignitatis gradum euexerunt, non contrà. Ac ne quis obijciat, hunc quidem primam fuiſſe Magiſtratuum originem, ſed poſteà Populos ſeſe prorſus eorum potentiæ, & arbitrio ſubieciſſe, quos pro ſummis Magiſtratibus recepiſſent, & omnem ſuam libertatem ſine exceptione illis omnino reſignaſſe. Nego primum, certò de hac omnimoda abdicatione conſtare: Quin contrà affirmo, nullam gentem (quandiu ius & æquitas viguerunt) Reges ſuos aut creaſſe, aut approbaſſe niſi certis appoſitis conditionibus. Quas ſi illi manifeſtè violant, efficitur vt qui hác in illos authoritatem conferre potuerunt, nó minus poteſtatis in ea illis rurſus adimenda retinuerint. Quod vt clarius appareat, diſpiciamus an non per omnes ætates, inter famoſiſſimas quaſque Nationes & magis notas, perpetuo vſu hoc comprobari poſsit.

Dvcamvs autem exordium à Romanorum Regno, ac deinde imperio, licet hi vetuſtiores non fuerint. Titus Liuius initia Romani Regni deſcribens, refert, cùm centum illi, interreges nominati, qui poſt Romuli (primi huius populi progenitoris) mortem populo per vices præerant, plebi non placerent, cómuni cóſenſu ſtatutum, vt deinceps Reges ſuffragijs populi crearentur, & Senatus authoritate

1 *Exempla Romanorum tempore Regũ. Liu. lib. 1. ab V. C.*

firmarentur. Idem de Tarquinio Superbo vltimo Romano rege loquens, Neq; enim (inquit) ad ius Regni quicquam præter vim habebat, vt qui nec populi iussu, neque authoribus patribus regnaret. Ac mox multa recenset quæ ab illo contra maiorum instituta fierent. Hic enim, inquit, regum primus, vt traditur, à prioribus morem de omnibus Senatum consulendi soluit, Rempublicam domesticis consiliis administrauit, bellum, pacem, fœdera, societatesque per se ipse cum quibus voluit iniussu populi, ac Senatus, fecit diremitque. Ex quibus verbis satis constat Romanorum Reges nonnisi certis conditionibus fuisse admissos, quas si non præstarent, populus iuxta ciuium distinctos ordines conuocatus, non minus ad illos exauctorandos, quàm ad eos constituendos, potestatis haberet: quod erga illum ipsum Tyrannum facto ipso satis demonstrarunt. Cæterùm præter id quod Seneca ex libris Ciceronis de Republica annotauit, nempe, prouocationem fuisse à Rege ad populum (quod in causa capitali Horatij sororicidæ factitatum est, qui à delegatis per Tullum Hostilium Regem iudicibus damnatus, à populo posteà est absolutus) præter id, inquam, testatur etiam Dionysius) Romulum, dum cum suis de statu Romano constituendo consilium

filium cepisset, pronunciasse, Regem quidem custodem esse Legum: at interim penes populum relictam potestatem fuisse creádorum Magistratuum, Legum constituendarum, & indicendi belli. Quod primis Gallicæ Monarchiæ architectis pro archetypo fuisse verisimile est, vt infrà docebimus. Adhæc ex Collatini, qui primus cum Bruto consul fuit, historia patet, Populum (cuius appellatione non tantùm status ille plebeius, quem hodie tertium appellamus, intelligendus est, sed tres illi simul ordines qui Romæ erant, nempe Patricius, Equestris & Plebeius) eandem authoritatem in Consules quoque habuisse: quamuis illi suprema in Republica potestate potirentur, vbi Dictatore carerent. Id enim testatur etiam Liuius his verbis. Timens Consul ne postmodum priuato sibi, eadem illa cum bonorum amisione, additaque insuper alia ignominia, acciderent, consulatu se abdicauit. At Collatinus nullius criminis incusabatur, sed suspectum erat dũtaxat populo Tarquiniorum nomen, è quorũ familia erat Consul Collatinus, Inde ergo facile est colligere, multo magis hoc iure populum vsurum fuisse, si quis consul alicuius criminis reus esset peractus: quamuis ex Legum præscripto expectandum esset, vt (quia temporarium magistratum gerebant) tempus statutũ implerent, priusquam causam dicere co-

Consulũ potestas.

Lib. 2. ab V. C.

gerentur. Fateor quidem Decemuiros postea creatos, à quibus ad alium Magistratum non erat prouocatio: verùm cum alternatim imperarent, licebat ab vnius sententia ad alterum appellare: tantum abest vt cuiusquam immensa, & nullis limitibus conclusa potestas, populo Rom. vnquam placuerit: quin tādem etiam Decemuiros ipsos officio sese abdicare coegit. Quod verò ad Dictatoris potestatem attinet, verum est quidem ab illo non licuisse ad alium prouocare: sed hæc dignitas nonnisi extrema aliqua necessitate laborante, & pene oppressa Repub. in vsu erat, & id quidem ad breuissimum tempus, semestre scilicet. Sed (quod etiam maius est) si quando ab suprema potestate ad populum prouocatum est, consensit ille vltrò: vt ex ijs quæ Romæ anno ab V. C. CCCCXXIX. inter L. Papirium Dictatorem & Qu. Fabium contigerunt, videre est. Quid si vlterius progredi libet, & ad Cæsares vsque pertingere? Etsi Iulius Cæsar Rempub. vi potius, quàm voluntario populi assensu occupasset: videri tamen voluit à populo iuxta antiquas consuetudines, dignitates omnes, & munera, quæ obtinebat, consecutus, & ob id duntaxat reprehensus existimatur à multis (ac etiam tandem iure occisus) quòd nimis multas dignitates cumulasset. Augustus eius successor adoptatus quidem ab illo fuit, sed non hæres Imperij relictus:

Dictatores.

Exempla tēpore Cæsarū
Iulius Cæsar

Augustus.

edictus: ideo persuadere conatus est, se iure, & à populo obtinuisse, quod vi occuparat. Nec Tyberius alia ratione ei successit. Et post eum Caligula summo tum Senatus, tum populi consensu Cæsar est appellatus. Claudius verò primus quidem imperium militari & coempto fauore obtinuit, at non nisi consentiente populo illud rexit, qui tum volens sese in miseram seruitutem præceps dedidit. Nero autem illi succedens, cùm veneno illum sustulisset, imperium aperta violentia occupauit. Sed eius exitus exemplum nobis singulare suppeditat eius authoritatis quam Senatus adhuc tum retinebat. Nam is iure suo vtens (quod diu quasi sopitum delituerat) dicitur nominatim, Neronem populi Romani hostem prius iudicatum, capite damnasse. Vnde apparet ipsos etiam Cæsares Tyrannos factos, iuridicè & coerceri & damnari potuisse: ipsorumq; imperium etsi latissimè ex lege Regia (propter Augustum lata, & propter Vespasianum confirmata) pateret, certis tamen limitibus definitum, nec sine exceptione probatum fuisse: quandiu iuri & æquitati locus fuit. Ecquid enim aliud est Tyrannis quàm potestas aduersus leges sese exerens? de cuius amplitudine & expansione nobis dicere non est propositum (quæ enim effrenæ cupiditatis & malitiæ Tyrannorum meta esse potest?) sed de legitima tantum regum alie-

Tyberius. *Caligula.* *Claudius.* *Nero.*

aliorumq; principum potestate legibus finita. Atque hæc quidem de Romanis.

II. *Exempla ex Atheniensium Republica.*

ATHENIENSES porrò /cum abrogatam Democratiam in Aristocratiam commutassent, Triginta primum viros, postea decē tantùm publicæ gubernationi præfecerunt, vt ipsorum historiæ perhibent: Quos, cùm authoritate sua abuterentur, deinceps & ab officio mouerunt, & dignis supplicijs etiam affecerunt, eodem scilicet iure in eo vtentes, quo illos primùm creauerant.

III. *Exempla à Lacedæmoniis petita.*

NOTVM est etiam Lacedæmonios, Reges suos pro arbitrio ex Heraclidarum familia eligere solitos. Quod mutare Lysandrum voluisse tradit Plutarchus, sed frustra. Rege autem certis conditionibus electo, Ephoros constituerunt, qui Reges in officio retinerent, ac veluti habenis frænarent. Hi porrò alios modò expulerunt, modò capitis supplicio affecerũt, donec tandem proditione Cleomenis Tyranni, omnes occiderentur: quo facto Lacedæmon simul cum dominatione libertatem amisit. Venit autem hîc mihi in mentem pulcherrimus ille Xenophontis locus, quo de Lacedæmoniorum Republica verba faciēs tradit, Regem & Ephoros singulis mensibus sese mutuo iureiurando obligare consueuisse, hoc quidem omnium ciuium, illum proprio suo nomine; ac Regem quidem hoc iuramento polliceri, se ex præscripto constitu-

tarum

tiorum legum regnaturum: Ephoros autem se ciuitatem illi conseruaturos, si iusiurandum seruasset.

VENIAMVS nunc ad Israeliticam πολιτείαν, omnium quæ vnquam fuerunt perfectissimā si ea Israelitæ contenti fuissent. Hoc verò primum eam veluti supra sidera euehit, quòd ab initio Deus ipse æternus, eius vnicus Monarcha fuerit: non eo tantùm nomine, quòd ipse rerum omnium supremum dominium obtineat, sed singulari quodam modo, nempe, quòd leges per Mosem visibiliter Israelitis constituerit, quòd populum suum per Iehosuam in terram promissam exerto veluti brachio introduxerit, quod denique illis præfuerit, eosque rexerit, in eorum scilicet persona, quos ipse immediatè ad illius gubernacula præfecisset, qui Iudices vocabantur. Eo igitur tempore πολιτεία Israelis verè Monarchica fuit (quāuis Deus quorundam ministerio pro beneplacito suo vteretur) Quòd si regna omnia hunc Monarchā haberent, vel saltem omnes Monarchę ab hoc summo mundi totius domino, se regi semper paterentur, non minus superflua esset hæc, de qua agitur, quæstio, quā ea nunc pernecessaria esse agnoscitur. At enim felix ille huius Reipub. status, (qui nulli vnquā præter huic populo obtigit) stupendo, & insolēti modo mutatus est. Nā reliquarū gentiū Monarchiæ in Tyrannidem, ipsorum Monarcharum

IIII. *Exempla ex Israelitarū monarchia.*

Infelitas Monarchiæ omnium felicissima cur extiterit. *Iof. 2. 16.*

Quomodo abolita fuerit Israelitarum Monarchia.

1. Sam. 8.4. 11.

culpa, deflexerunt: At Israelitæ, cùm tantum bonum non agnoscerent, verum illum suum Monarcham, qui Tyrannus fieri nunquam poterat, veluti inuitum adegerunt, vt ipsis Regem ex hominibus constitueret, sicut & reliquis populis. Dominus ergo tandem illorum votis annuit, sed in ira & indignatione sua: nó quasi statum Monarchicum per se eo facto damnare voluerit, sed quia hæc mutatio à populo cerebricoso & refractario esset profecta. Interea hoc dissimulari nec potest, nec debet: Regem nullum à condito mundo (etiam si optimum quemq; seligas) extitisse, qui sua authoritate non fuerit aliquatenus abusus, adeò vt omnino fatendum sit, (id quod Philosophi etiam sola ratione naturali instructi agnouerunt) Monarchicam dominationem perniciẽ ac interitum potius populo afferre, quàm præsidium & salutẽ, nisi habenis quibusdam coercẽtetur, quibus fiat, vt maximum illud bonum quod ex ea potest emanare, colligi: & ingens malum, quod alioqui omnino ex illa consequi necesse est, vitari & impediri possit. Vtor hac præfatione, de Israelitici Regni primordijs sermonem ingressus, quoniam horum omnium clara illic exempla extant: Ad quæ vt tam Reges quàm populi solicitè animaduerterent, esset operæpretium, ne alios ab alijs opprimi tam sæpe contingeret: sed potius vtrisq; Dei (à quo solo omnis manat tranquillitas)

Monarchia quomodo et quando perniciosa.

tis) gloria, ita curæ esset, vt & qui imperant, & qui parent, simul pacificè sese tueri satagerét. Verùm vt eò redeam, vnde sum digressus: Dominus meritò in populum suum ira percitus, vt quid illis ex temerario illo quo agitabantur affectu, expectandum esset clarê ostenderet; prædicit illis per Samuelē miris omnino verbis, quod sit ius illud futurum, quod historia ius Regis vocat: Nempe in summa, Regem pro libidine & personas, & bona subditorum vsurpaturum, & ad suos vsus conuersurum: quod certè Tyrannicum est potius, quàm Regium. Quis enim meritò dubitare ausit, Dei solius esse merâ suam voluntatem loco rationis obtrudere? cùm nihil iustum dici possit, nisi quod prius Deus voluerit: Dei enim solius voluntas vera est ac certa omnis iustitiæ Regula, vt ab initio dictum est. Contrà verò hominibus accidit, quorum etiam ratio iustis, ac sanctis legibus subijci, & moderari debet, in ijs præcipuè, qui alijs præsunt: adeò vt toto cœlo errent, qui Samuelis verba ita accipiunt, quasi is author Regibus esse voluerit, quidlibet audendi: aut quæcunque illi cæca voluntate egerint, approbarit: iuxta execrandum impuræ illius incestuosæ dictum: Si libet, licet: quod, proh dolor: plusquam satis nostro hoc sæculo iactatur, & præstatur. Quinimo ita accipienda sunt Samuelis verba, quasi Israëlem increpans diceret, Non suf-

Ius Regium à Samuele prædictum quale.

R

ficit vobis Deum ipsum pro Monarcha vestro habere, vt fuit hactenus peculiari quodã fauore: sed alium ac talem expetitis, qualem habent reliqui populi: Continget ergo vobis tilis: At audite rursus, quid iuris ille in vos sit vsurpaturus, & qua æquitate ac iustitia vobis dominaturus. Hunc esse sensum verborum Samuelis experientia ipsa postea ostendit. Dico igitur, Quamuis Deus nominatim Dauidem elegisset, oportuisse tamen eum etiam à populo eligi: qui in eo eligendo rectè, prout debuit, Dei voluntatem sit secutus. Idem accidit quoque in Salomone, qui à Deo primùm electus, à populo secundariò Rex creatus fuit, Et in genere, quamuis diadema regium ex Dei mandato, hæreditario iure ad familiam Dauidis pertineret, Populus tamen, vt supra à nobis ostensum est, ex demortui Regis liberis eum eligebat, quem regnare mallet. Idque duplici obligatione interueniente, vt patet ex historia Ioas. Nam tam Rex quàm populus, solenni iureiurando Deo primùm pollicebantur se leges ipsius tam Ecclesiasticas, quàm politicas obseruaturos. Adhibebatur postea & aliud iuramentum mutuum inter Regem ipsum, & populum. At veró, dixerit quispiam, erátne propterea ius populo (id est, ordinibus populi) in eum quem elegerat, cũ officium nõ præstaret, animaduertere? Erat pfectò, quod quatuor exemplis potissimum probari potest.

Reges Iudah à populo electi. David. 2. Sam. 5.1. Salomon. 1. Par. 29.22

Ioas. 2. Reg. 11.4. & 7.

Populi Israelitici potestas in profligandis damnandisve Regibus.

Si

Si enim licuit Dauidi aduersus Saulis tyrannidem sese tueri, vt paulo antè visum est, & Lobnensibus ab obedientia Iorami deficere (qui tamen inferiores tantùm Magistratus erant) nonne inde meritò colligam, Regijs ordinibus multò etiam plura ipso iure licuisse? Huc quoque pertinet id quod prudenti Ioiadæ sacerdotis consilio, ab ipsis ordinibus aduersus Athaliam (quæ Regina constituta, sex integris annis Regnum administrarat) patratum fuit. Denique Amasiæ exemplum multò est adhuc apertius, quem Hierosolymitani ad necem vsque sunt insectati. Quòd si id per seditionem factum quispiam arbitretur, & non legitimè, is quæso diligenter ad sequentes rationes attendat. Nusquam dicitur Amasias à seruis domesticis occisus (sicut id patri suo Ioas cõtigisse, & Ammoni Manassis filio, legimus) sed potius communi quodam Hierosolymitanorum consensu: neque id occultè, & quasi per insidias (qui fuit quàm plurimum Tyrannorum exitus) sed vi aperta, & velut publica authoritate: nec subito aliquo tumultu, sed postquam ille fuga sese in vrbem Lachis recepisset, vnde & ipsius cadauer reportatum, & in patrum suorum sepulchrum conditum scribitur. Nihil denique hîc, neque ante, neque post Amasiæ mortem conspicitur, quod seditionis suspicionem habeat: sed omnes circumstantiæ euin-

Athaliá.

Amasias. 2. Re.14.19.

Qualis fuerit Amasiæ occisio.

cuat cuncta potius consilio, & meditata deliberatione, Hierosolymitanorum (simul tacito fœdere, tenquam præcipua ordinum pars, coniunctorum) tentata, & patrata fuisse, etsi id extra ordinem, & quasi perfunctoriè acciderit: nullo certè priuato odio, sed propter ipsius impietatem, qua præcipuam iuramenti sui partem violarat. Ideoque nuspiam legimus post eius mortem vel querimoniam vllam, vel inquisitionem, vel denique pœnam aliquam aduersus cædis authores procuratam, aut irrogatam vel à populo, vel ab ipsius liberis fuisse: quemadmodum post mortem Ammonis & Ioas contigit, in quorum coniuratos occisores, etsi domesticos, iustis pœnis fuit animaduersum: quàuis vterque illorum improbus fuisset. At contrà, mortuum huius cadauer æquis in Ierusalem reuectum fuisse legimus, ob reuerentiam tum Regię dignitatis, tum familiæ: & Azariam ipsius filium à populo Iuda vniuerso Regem illi suffectum. Quod rursus planè ostendit id, quod à potiore ordinum parte (nempe à Ierosolymitanis) factum fuerat, communi postea consensu confirmatum fuisse: vt iusta de causa, & per eos, executioni mandatum, quibus id liceret. Hinc igitur concludo, ordines seu status populi Israelitici ius habuisse, & ex familia Dauidis sibi Regem, quem vellent eligere, & electum postea vel eiicere vel supplicio etiam, prout res

2. Par. 25. 27.

2. Re. 12. 10. & 14. 5. & 21. 24.

ſerebat, afficere.

Sic noſtra memoria Dani Chriſtiernum crudeliſsimum Tyrannum non ſolùm Regia dignitate priuarunt, ſed carcere concluſum ad mortem vſque detinuerunt, tranſlato Regno ad ſapientiſsimum iuſtiſsimumque Regem illius auunculum, eiuſque, qui nunc regnat, auum. V. *Exemplum ex Danorũ regno.*

Quod ad Suedos quoque attinet, ſatis norunt omnes quomodo noſtra ætate Goſtauus ſe, ſuoſque à Danorum ſubiectione liberarit: & etiamnum hodie Suedi Regem ſuũ captiuum aſſeruant, ob non ſatis prudenter adminiſtratum Regnum, quod ad fratrem ipſius tranſlatum eſt: Cui Dominus benedicat. VI. *Suedorum exempla.*

Scoti etiam ſuperioribus annis Reginam ſuam abdicarunt, & perpetuo carcere damnauerunt, quòd quamplurimorum turpium adulteriorum, atque etiam crudeliſsimæ cædis mariti ſui accuſaretur: quæ accuſatio ſi legitimè probata eſt, audeo dicere, rectius eos facturos fuiſſe, ſi in eam promeritas pœnas exercuiſſent. VII. *Scotorum exempla.*

Cæterum quod ad Angliæ Regnum omnium quotquot hodie in vniuerſo orbe viſuntur fœliciſsimum, atque vtinam in ea felicitate diu perduret. ſpectat etiam ſi ad eum, qui Regio ſanguine proximior eſt, iure ſucceſsionis illud deuoluatur: apparet nihilominus, tum ex multis hiſtorijs memoratu digniſsi- VIII. *Exempla ex Anglia regno.*

mis, tum ex Polidori testimonio, in vita Henrici, huius nominis primi, Anglorũ regis, omnem ferè regnandi authoritatem à consensu Parlamenti (vt vocant) pendere. Et sanè si cõferre libet beatam illam tranquillitatem (qua iam multis annis fruuntur, sub benignissimo & pacatissimo Serenissimæ Reginæ Elizabethæ dominio) cum miserando & infelici statu, tot aliarum regionum, ipsa experientia docebimur, quàm sit ea moderatio Regiæ potestatis vtilis, & beata, si modò ea rectè exerceatur, & Reges ipsi Deum timentes, populique sui amantes, sustineant se ab illa, non regi tanquam pupillos (vt aulici adulatores, qui pane lachrymis miseræ plebis pisto saginantur) loqui solent, sed dirigi & moneri, ea tamen reuerentia & obedientia, quæ Maiestati ipsorum conuenit, ac debetur.

IX. *Exẽpla à Polonorum institutis.* De Polonis porrò si quis hactenus dubitauit, Num in eligendo certis conditionibus Rege, ipsi hoc ius retinuerint, vt à iuramento ipsis discedere liceat, si ille promissis non steterit: poterit id clarè intelligere ex vltima illa electione, qua sibi Henricum Regis Gallorum fratrem in Regem cooptarunt. Atque in eo mihi planè conuenit cum Episcopo Valentino (huius electionis pro Rege suo, procuratore) qui in oratione ad Polonos habita, & vulgo excusa eos hoc nomine maximè laudat, quòd regum suorum potestatem sapientissimis

mis suis legibus coarctarint, & quasi finibus circunscripserint.

Simili ratione Veneti (quorum Respublica, si ex euentis iudicandum est, omnium felicissimè, & sapientissimé, secũdum hominum prudentiam, constituta, & moderata existimatur) Ducem supremum sibi creant, non tanquam Idolum aliquod, aut spectrum (vt quidam in rebus politicis parum exercitati scribere ausi sunt) sed tanquam principem ac Monarcham, à quo citra vllum tyrannidis periculum, omnes Monarchiæ commoditates, percipiant. Iam verò sicut Consilium illud quod vocant generale, Ducis eligendi omnem authoritatem habet (seruatis tamen ritibus ad hoc apud ipsos institutis, & vsitatis) ita illud ipsum Consilium sibi ius istud retinuit (sine quo fecilè reliqua omnia in nihilum abirent) Nempe illius ipsius Ducis deponendi, & puniendi, si quid tyrannicum vel moliatur vel patrauerit: quemadmodum id exemplis & facto sæpe comprobatum est. Videant igitur hîc reliqui Italiæ populi, qui tam subtiliter de humanis rebus disserere, & ratiocinari sunt soliti (editis etiam plerisque de ciuili gubernatione libellis) An in hac re æquè prudenter sese omnes, vt Veneti, gesserint. X. *Exẽpla à Venetorum Republica.*

Quid verò de Hispanis dicemus? Status certè huius Regni diu fuit perturbatissimus & XI. *Exempla*

ab Hispanorum Regib.

valde inquietus, quod plerę que barbaræ nationes, tum ex Septentrionibus, tum ex Africa illuc veluti diluuio quodam exundarint, sicut id tum certissimæ historiæ, tum ipsorum idioma testantur. At fatendũ est omnino Gentem hanc præ cæteris semper fuisse sagacem, & prouidam. Et quamuis verum sit illud Aristotelicum, natura Barbaros mancipia potius esse, quàm subditos: Hispani tamen hactenus (quęcunque tandem barbaries regionem eorum inuaserit) in Politiæ constituendæ ratione, plerisque populis erubescendi occasionem præbent, eosque meritò pudefaciunt. Id verò vt probem, citabo duo testimonia prę cæteris insignia, & quæ literis aureis insculpi publicis tabulis mererentur: vt & Reges iustè ex iis imperare, & populi vicissim rectè obedire, docerentur.

Prius testimonium sumptum est ex quarti Concilij Toletani c.74. quod habitũ est anno Domini D.C.XLIIII. iuxta Sigiberti supputationem. Verba autem Synodi, tum ex viris Ecclesiasticis, tum ex reliquis Regni ordinibus coactæ, sic habent: Nullus apud nos sub præsumptione regnum arripiat, nullus excitet mutuas seditiones ciuium, nemo meditetur interitus Regnum, sed defuncto in pace Principe, primates totius gentis, cum sacerdotibus, successorem Regni consilio communi constituant: vt dum vnitatis concordia à nobis)

bis)

bis retinetur, nullum patriæ gentisque dissidium per vim, atq; ambitum moliatur. Quod si hæc admonitio mentes nostras nō corrigit, & ad salutem communem cor nostrum nequaquam perducit, audi sententiam nostram. Quicunque ergo ex nobis, vel totius Hispaniæ populis, qualibet coniuratione, vel studio, sacramentum fidei suæ (quod pro patriæ gentisque Gothorum statu, vel conseruatione Regiæ salutis, pollicitus est) temerauerit: aut Regem nece attrectauerit, aut potestate Regni exuerit, aut præsumptione Tyrannica regni fastigium vsurpauerit, anathema sit in conspectu Dei patris & Angelorum: atque ab Ecclesia catholica, quam periurio profanauerit, efficiatur extraneus & ab omni cœtu Christianorum alienus, cum omnibus impietatis suæ sociis, quia oportet vt vna pœna teneat obnoxios, quos similis error inuenerit implicatos. Quod iterum secundò replicamus dicentes, Quicunque à modo &c. Et ideò, si placet omnibus qui adestis, hanc tertiò iteratam sententiam, vestræ vocis consensu firmate. Ab vniuerso clero, vel populo dictum est: Qui contra hanc nostram definitionem præsumpserint, anathema: Maran-atha idest, perditio in aduētu Domini, sint: & cum Iuda Iscariot partem habeant ipsi, & socij eorum. Amen. Quapropter nos ipsi, & sacerdotes omnes sanctam Ecclesiam Christi ac populum admo-

mus, vt hæc tremenda & toties reiterata sententia, nullum ex nobis præsenti atque æterno condemnet iudicio: sed fidem promissam erga gloriosisimum Dominum nostrum Sisenandum regem custodientes, ac sincera illi deuotione famulantes, non solum diuinæ pietatis in nobis clementiam prouocemus, sed etiam gratiam antefati Principis percipere mereamur. Te quoque præsentem Regem, ac futuros ætatum sequentium Principes, humilitate debita deposcimus, vt moderati & mites erga subiectos existentes, cum iustitia & pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonamque vicissitudinem, qua vos nobis constituit, largitori Christo rependatis, regnantes in humilitate cordis, cum studio bonæ actionis. Nec quisquam vestrum solus in causa, captiuum aut reum sententia feriat, sed consensu publico cum rectoribus ex iudicio manifesto, delinquẽtium culpa patescat: seruata à vobis in offensis mansuetudine, vt non seueritate magis in illis, quá indulgentia polleatis, vt dum omnia hæc (authore Deo) pio à vobis moderamine conseruantur, & Reges in populis, & populi in Regibus: & Deus in vtrisque lætetur. Sanè de futuris Regibus hanc sententiam promulgamus, vt siquis ex eis contra reuerentiam legum, superba dominatione, & fastu regio in flagitijs, & facinore, siue cupiditate,

ditate, crudeliſsimam poteſtatem in populis exercuerit, Anathematis ſententia à Chriſto Domino condemnetur, & habeat à Deo ſeparationem, atque iudicium, propter quod prę ſumpſerit praua agere, & in perniciem regnum deducere. De Simithilane verò, qui propria ſcelera metuens, ſeipſum regno priuauit, & poteſtatis faſcibus exuit, id cum Gentis conſultu decreuimus, vt neque eum, vel vxorem eius, propter mala quæ commiſerunt, neque filios eorum vnitati noſtræ vnquam conſociemus, nec eos ad honores, à quibus ob iniquitatem deiecti ſunt, aliquando promoueamus. Eſt hoc ſanè ſingulare exemplum: cui decretum aliud ſextæ Synodi Toletanæ adijciam, in quo poſtquam de exigendis Iudæis è regno ſtatutum eſſet, adduntur ſequentia. Incaſſum bonum agitur, ſi non eius prouidetur perſeuerantia: Ergo poſtquam ordine præmiſſo ad gubernacula acceſſerit Regni, ſi ipſe temerator huius extiterit promiſsi, ſit anathema Maran-atha in conſpectu ſempiterni Dei, & pabulum efficiatur ignis æterni, ſimilique cum eo damnatione perculſi ſint, quicunque ſacerdotum, vel quilibet Chriſtianorum eius implicati fuerint errori. Ex his facilè iudicari poteſt quæ ſit ordinum Hiſpaniæ in ſuos Reges authoritas, ſi quid contra iuſiurandum commiſerint: cùm ex iure Feudorum (quæ etiam Re- Cap. 3.

gno.

gna Imperia complectũtur) Vassallus excommunicato Domino seruitium nõ debeat, imò sacramento fidelitatis sit absolutus: vt habetur lib. 2. Feud. tit. 28. §. 1.

Alterum testimonium, quod proferre sum pollicitus: Formula illa est insignis, quam Arragonij hodie etiam (nisi fortè non ita pridem mutata est) non solùm in Regum suorum inauguratione vsurpant, sed etiam in cõuenientibus illis triennalib. iterant, in quib. Rex sese apud suos ordines sistere solet, tum vt suis ius dicat, tum vt ab ijs ius suum recipiat. Ibi enim post multas peractas cæremonias, inter eum quem Iustitiam Arragonensem vocant (qui supremæ potestatis personam refert, cuique reges iureiurando se obstringere coguntur) & Regem ipsum, vel creãdum, vel iam creatũ, Formula hæc totidẽ verbis pronuntiatur. NOS QVI VALEMOS TANTO COMME VOS, Y PODEMOS MAS QVE VOS, VOS ELEGIMOS REY: CON ESTAS Y ESTAS CONDITIONES, INTRA VOS Y NOS, VN QVE MANDA MAS QVE VOS. Id est. Nos qui tanti sumus quanti vos, & plus quam vos possumus, Regem vos eligimus, his atque his cõditionibus: Inter vos, & nos vnus maiore est imperio, quàm vos. En quo vsque Hispani suos Reges in honore habuerint, prout debuerunt.

Formula qua Hispaniarum Reges inaugurantur.

Quid

Quid plura? Norunt omnes qua sit authoritate cœtus ille Principum toto orbe illustrissimus, septem videlicet Electorum imperij, tam in eligendo Imperatore, quàm in eo, quoties opus est, abdicando: sicut Adolpho Anno M.CC.XCVI. & Venceslao anno M. CCCC. Imperatorib. accidit. Erat autem tale iusiurandum, quo se tunc Reges seu Cæsares Germaniæ obstringebant, quale describitur in Tractatu, cui titulus est, Speculum Saxonicum lib. 3. §. 54. Cùm enim Rex eligitur, cogitur publico iuramento fidelitatem, & hominium (seu, vt vulgus vocat, homagium) imperio præstare: ac polliceri se totis viribus promoturum iuris administrationem: atq; adeò omnes iniurias propulsaturum, & denique omni studio, & conatu iura Imperij conseruaturum.

XII. Exempla à sacro imperio.

Accedo iam ad Francos: Apud quos, priusquam in Galliam venissent, Reges ordinibus populi sui submissos fuisse, testis est Iulius Cæsar lib. 5. c. 8. de bello Gallico, dum Ambiorigis Eburonum (siue vt hodie vocantur Leodiensium) Reguli, in quadam oratione verba recensens ait, sua esse eiusmodi imperia, vt nô minus haberet in se iuris multitudo (legitimè scilicet coacta) quàm ipse in multitudinem. Idem etiam probatur ex verbis Vercingentorigis Regis Aruerniorum, causam suam in cœtu publico tuentis, vt ea ab eodem Cæsare re-

XIII. Exempla Regum Gallorũ & antè, & postquã Francis coniuncti fuere

recitantur lib. 7. capit. 4. Postea verò Galli & Franci sub vno Frãcogallorũ nomine coierũt in vnum. Quorum regnum cùm singulari Dei beneficio diutissimè prorogatum, & conseruatum fuerit, nunc quidem ita nutare videtur (quacunque tandem ex parte culpa hæreat) vt certissimum eius excidium proximè timẽdum sit, quod tamen vix accidere potest, nisi cum ingenti reliquarum orbis partium mutatione. Cæterùm quæ mihi nunc de eo dicenda sunt, satis suspicor quibusdam grata & accepta, quibusdam verò ingratissima & inauspicata futura. At nihil dicenti nisi id quod res est, spero equidem Deum mihi aduersus omnes calumnias fore propitium. Quáquam igitur Francogalli Reges suos primum ex Merouei familia, deinde ex Caroli magni posteris, ac tandem ex Hugonis Capeti successoribus eligerent, ita tamen ab initio Monarchiã suam constituisse dico, vt Reges ipsorum non solo iure successionis regnarent, sed si simul consensu Ordinum Regni electi forent. Sic Pharamundus electus solio Regio sublimatus fuit, Anno Domini CCCCXIX. Sic Pipinus anno DCCLI. ipsorumque liberi Carolus, & Carolomannus anno DCCLXVIII. Ac tandem anno DCCLXXI. Carolus in fratris partem ex ordinum authoritate successit. Quam authoritatem secutus ipse postea, nẽpe anno DCCCXII. Ludouicum filium suum Imperij

hæredem

hæredem instituit: cauens nominatim testamento suo (sicut Nauclerus, qui scriptis illud prodidit, testatur) vt populus (id est ordines ipsi) quem mallet ex filiorum suorum liberis in Regni successorem eligeret, præcipiens etiam Patruis, qui tum superuixissent, vt eiusmodi electioni assentirentur: quod factũ equidem notatu ast dignissimum, & ad totius huius quęstionis statum decidendum accommodatissimum. Atque tale fuit Frácogallicorum Regum iuramentum teste Aymoino, qui Carolum Caluum dictum sic loquentem inducit. Quia sicut isti venerabiles Episcopi vnius ex ipsis voce dixerunt & certis indicijs ex nostra vnanimitate monstrauerunt, vos acclamastis me Dei electione ad vestrá saluationẽ, & profectum, atque regimen & gubernationem huc aduenisse, sciatis me, honorem & cultum Dei atq; sanctarum Ecclesiarum Domino conseruare adiuuante, & vnumquemq; vestrum secundum sui ordinis dignitatem, & personã, iuxta meum scire & posse, honorare & saluare & honorabiliter saluatũ tenere velle: Et vnicuiq; in suo ordine secundum sibi competentes tam Ecclesiasticas quàm mundanas legem & Iustitiam cõseruare: In hoc vt honor Regius & potestas, ac debita obedientia atque adiutorium ad regnum mihi à Deo datum continendum ac defendendum, ab vnoquoque vestrum secũdum suum ordinem ac dignitatem

Naucl. vol. 2. generatio. 28.

Aymoi. lib. 5. c. 21.

atque possibilitatem mihi exhibeatur, & sicut antecessores vestri Iure, fideliter & rationabiliter, meis antecessoribus exhibuerunt. Hæc ille totidem verbis.

Eos ipsos verò ordines potestatem regũ, quos elegissent, abdicãdorum habuisse, si quid peccassent, infinitis exemplis constat. Childericus propter flagitia, & libidines publico Consilio Regno motus, & expulsus est anno CCCLXI. eique Gilo substitutus, qui ex Merouei familia non erat. Et Chilpericus anno DLXXVIII. & Theodoricus anno DCLVII. Quinimo anno DCCCXC. ordines neglecto Carolo Ludouici Balbi filio Euden siue Odonem in Regem elegerũt. Legimus etiam Hugonem Capetum Regno priuasse Carolum Lotharij fratrem, cùm ille negligentius & veluti cũctando rem ageret, & ad conciliũ deferret, sperans scilicet fore, vt Regni ordines illorum controuersiam, pro assueto more, dirimeret. Ac in summa, si regnum Francogalliæ electione non conferebatur, dicendum esset neque Pipinum, neque Capetum quicquam iuris in eo habuisse: cùm neque ex Merouei masculis hæredibus successores deessent Pipino regnum vsurpante: neque ex Caroli Magni filijs, cùm Capetus Regium diadema sibi vendicaret.

Porro quod attinet ad eorundem ordinum authoritatem, qua vel Regni præipuas digni-

dignitates & officia conferebant, adimebantque: vel ſaltem ſollicitè animaduertebāt quo modo ſe Reges tam in ijs conferendis, adimendiſve, quàm in tributis exigendis, aut in alijs Regni præcipuis negotijs, tū belli tum pacis tempore gererent: Ea, inquā, authoritas vetuſtiſsimis & valde authēticis Hiſtorijs ſatis ſuperq́; teſtata eſt: quæ planè eorum aſſentatorum impudētiam ſatis arguunt, qui hodie ex nimis tanti tamq́ue ſapienter conſtituti Regni, ſuam potentiam per fas nefasq́ue augere non deſinunt. Et ſanè quòd noſtris temporibus is qui ſanguine eſt proximior, non conuocatis ordinibus, in Galliæ Regnum ſuccedit, nouamq́ue rerum faciem inducit, pro eorum libidine, qui eiuſmodi ſucceſſoris fauorem ac gratiam captauerint: Quodq́ue comitia publica ſtatuto tempore amplius non indicuntur, ſed tum duntaxat, quum id commodum quibuſdā videtur, qui inde proprias commoditates, & ſecuritates aucupantur: Quòd præterea, quoties ordines coguntur, id fit non tam vt de publicis rebus seriò decernatur, quā dicēdi cauſa, vt ſcilicet longis affectatisq́ue orationibus Rhetorum (imò Sophiſtarum potius) more, tempus & actio omnis eludatur: Quodq́ue illic ij iudices ſedeant, in quos præcipuè omnes accuſationes, & querimoniæ intenduntur: Denique quod tum bella, tum pax, aut induciæ decernuntur: tri-

buta & exactiones imponuntur: leges de rebus tam publicis, quàm priuatis figuntur, & refiguntur: dignitates & præfecturæ, omnis item munia publica electis vel conferuntur, vel adimuntur, pro quorundam tantùm (siue virorũ, siue mulierũ, nobiliũ siue ignobilium, proborũ siue improborum) arbitrio, qui apud rerũ Dominos maiore pollent authoritate & gratia (vtpote per quorũ aures & oculos duntaxat isti & audiãt & videant). hæc, inquã, omnia à maiorũ sanctis morib. & agendi ratione quã longissimè dissident, & cum primarijs legib. quibus Gallicæ Monarchiæ fundamenta nitũtur planè ex diametro pugnant. Iam verò Iurisconsultis omnibus, qui cum scientia iuris bonam conscientiam coniunctam habent, disputandum relinquo, num vlla quantumuis longi temporis pręscriptio iure aliquo vel diuino, vel humano locum hîc habere possit, vel debeat. At enim quòd hodie adhuc Reges, cũ soleñi ritu vngũtur, iuramentum præstant (cuius formula vtinã publicè excuderetur, vt omnibus innotesceret) & quòd præterea singulis ciuitatibus sua priuilegia, item publica munera Regni officiarijs confirmare postquam regnum sunt adepti, consueuerunt. (etsi hic multa fiunt per abusum quæ minimè sunt probanda) Quòd denique si reges minores sunt ætate, status ordinesque Regni communi consilio statuunt, ad

quem

quem illius administratio pertineat: Hæc, inquam omnia reliquiæ sunt adhuc pristinæ illius authoritatis, qua ordines pollebant, & quæ nunc paulatim abit in nihilum. Nondum tamen ducenti anni præterierunt, cùm ab ipsis ordinibus Caroli Quinti (qui sapiens cognominatus est) testamentum rescissum fuit, nempe anno M.CCC.LXXX. Quid amplius? Anno M.CCCC.LXVII. Quum Ludouicus huius nominis XI. (qui quantum potuit Monarchiam Gallicam in Tyrannidem transformare conatus est, quod Regij Parasiti Regem emancipare seu seruitio eximere, appellant) meritò accusaretur, quòd pessimè Regnum administraret, dati sunt illi ab ordinibus apud Turones conuocatis XXX. viri tanquam curatores, à quibus se regi & gubernari pateretur. Verum est quidem, ipsum posteà facilè ab illis sese expediuisse, vtpotè cui (Claronensis Idoli prætextu, quod summa superstitione colebat) iuramenta omnia & promissa, nonnisi ludus & iocus essent: Sed tanto cum ipsius præiudicio, & infelici successu, vt præter infamiam, qua etiamnum hodie notatur, quandiu vixit nulla vnquam quiete aut pace frui potuerit: & in ipsa adeò morte expertus sit, quid valeat à subditis potius timeri quàm amari. Et quandoquidem de iuramenti violatione mentio incidit, addere libet

Alias XXXVI.

Insigne exemplum vltionis diuinæ in periurũ principem.

aliud exemplum valde memorabile. Carolus huius nominis VII. dum adhuc Delphinus esset, nefario consilio Ioãnem vltimum Burgundiæ ducem è Gallicorum regum prosapia ortum, coram se miserè trucidari iussit contra fidem, pacem, atque amicitiam paulò antè prope Melodunum iuratam. Hoc periurium deinde (quamuis tanto Dei iudicio Dux ille esset dignissimus) multis animarum millibus fuit in Gallia expiatum, cum totius penè Regni subuersione. Et Carolus ipse Rex eò adactus miseriarum, vt à patre suo primùm exhæredatus, capitalem suum hostem posteà Regno inaugurari Lutetiæ conspexerit, ac proinde Biturigum ipse, potius quàm Galliæ, rex diceretur. Tandem verò pacem multo suo dedecore redimere coactus est, vt ex tractatu apud Atrebates concepto, apparet: In quo (etsi ipse rex cum duce Philippo, Ioannis interempti filio, tanquam subdito suo transigeret) hęc clausula nominatim expressa habetur, Cui (inquit) rex ipse assentietur, & diplomate suo comprobabit. Quòd si verò hanc transactionem ab ipso violari contigerit, ipsius clientes, feudatarij, & subditi, præsentes & futuri, illi deinceps neque obedire neque inseruire tenebuntur, sed Duci potius Burgundiæ, ipsiusque successoribus, aduersus ipsum omnem obedientiam præstabunt: Cuncti denique illi ipsi clientes, beneficiarii, subditique ab omni

ni fide, iureiurando, obſequio, promiſsionibus, & obligationibus, ac quibuſcunque officijs, quibus Carolo Regi deuincti prius eſſent, liberati, immunes, ac prorſus ſoluti hoc caſu habebuntur: ne deinceps illis quicquam horum fraudi, aut oneri imputari, aut ab illis culpa vlla exigi poſsit. Quinimo hoc ipſum iā iā facere Carolus Rex illis præcipiat, & liberos abſolutosque ab omnibus iuramentis, & obligationibus pronuntiet, ſi quid tale euenerit. Hic ſcilicet fuit exitus violatæ fidei Regiæ improbo conſilio. Hæc autem pacta conuenta, quia bona fide in poſterum obſeruata fuerunt, maxima Regno quies & pax obtigit. Porrò ſi æquum tunc viſum eſt, hanc clauſulam inſeri accidentariæ huic promiſsioni, quæ ad Regni adminiſtrationem propriè non pertinebat, An minus æqua legitimaque illa promiſsio, aut conditio cenſenda erit, quam Populus à Rege ſuo dum vel crearetur vel inaugurauetur, fuerit ſtipulatus: cum & æquitate maxima & naturali ratione nitatur: videlicet vt Rex ex Legũ præſcriptis (quarum ipſe ſummus eſt, eſſe vè debet, cuſtos & protector) omnem ſuam adminiſtrationem moderetur.

Huc ergo omnium ſupradictorum ſumma redit: Summum Imperium ita demum eſſe penes Reges aut alios ſupremos Magiſtratus, vt ſiquidem illi optimas leges iura *Epilogus ac concluſio de authoritate ordinum.*

tasque conditiones transgredientes in apertos Tyrannos degenerent, nec sanis consiliis auscultent, liberum licitumque sit inferioribus Magistratibus tum sibi, tum ijs quorum curam gerunt, prouidere & publico Tyranno obsistere. Ordines verò vel status Regionis quibus hæc authoritas à legibus est collata, eatenus sese tyranno opponere atque adeò ipsi iustas, & promeritas pœnas, si opus erit, irrogare & possunt & debent, donec Res in pristinum statum restitutæ sint. Quod si præstiterint, tantum abest vt seditiosi, aut perduelles habendi sint, vt contrà officio suo & iuramento (quo & Deo & patriæ sunt obstricti) probè defuncti tum demum censeri debeant. Ac quamuis iam suprà euidentissimis Regnorum & Imperiorum, tam veterum quàm recentium, exemplis harum rerum praxim comprobauerimus, ne tamen quisquam obijciat legibus potius quàm exemplis iudicandum, addam ad maiorem sententiæ nostræ confirmationem quamplurimas & alias rationes. Dico enim primum duas esse propositiones, quas æquitas ipsa iusve illud Naturæ (à quo vno pendet totius humanæ societatis conseruatio) in dubium vocari non patitur: Quarum prior est, In omnibus pactis, & conuentionibus, quæ mutuo ac solo consensu inter partes contrahuntur, eos ipsos per quos

I. Ratio à iure et æquitate naturali.

obli-

obligatio cõtracta est, eandem soluere & dirimere posse, quoties id Ratio postulat. Itaque quibus est potestas Regis creandi, ijsdem quoque eius abdicandi ius erit. Altera verò, Si quæ est iusta soluendæ conuentionis aut pacti occasio, qua obligatio ipsa per se euanescat, & pro nulla habeatur, hanc vnam esse, si essentiales conditiones propter quas propriè obligatio contracta est, manifestè violentur. Ostendant igitur qui eo vsque Regum ac supremorum Magistratuum authoritatem euehunt, vt dicere audeant, illos non alium quàm Deum solum Iudicem habere, cui factorum suorum rationem reddere teneantur: vllam gentem vsquam fuisse, quæ scienter, & absque metu, aut vi aliqua, sese arbitrio supremi alicuius Magistratus submiserit, non addita expresse, aut tacitè subintellecta hac conditione, vt ab eo iustè, & ex æquo regatur & gubernetur. Quod si quis exemplum aliquod proferat populorum, qui bello superati sese ijs omnino conditionibus iurati submiserunt, quas victores proponerent: non satis mihi fuerit cum Iurisconsultis respondere, ea quæ vi, iniustóve metu extorta sunt, pro legitimis nõ esse habẽda (Fateor enim Theologiam, quæ consciẽtiarũ est Regula, nõ facilè permittere, vt eiusmodi Iuramenta temerè violentur) Sed addam præterea, etiamsi populus quispiam scienter

Conditiones pacto adiectæ si non impleantur, irritũ erit pactũ, si parti læsæ placuerit.

Nulli vnquã Reges admissi, nisi aut expressâ aut tacitè subintellecta conditione, si iustè sanctéq; populos rexerint.

Conditiones apertè irreligiosas et contra conscientiã, nullius esse momẽti.

& sponte rei per se euidenter irreligiosæ, Iurique naturali contrariæ, assensum præbuerit, nullam esse eiusmodi obligationem: tantum abest vt dubitari iure possit, An ea valida ac rata sit existimanda, quæ per vim ac metum, aut aperta fraude & malis artibus contracta fuerit. Hæc enim generalis iuris & æqui regula communibus, naturæ principiis subnixa (quæ adhuc post lapsum in homine, quantumuis corrupto resident) tam certa firmaque est, vt nihil quod illis apertè aduersetur & repugnet, pro iusto & rato inter homines sit habendum. Hoc porrò de rebus penitus iniustis atque manifestè irreligiosis intelligendum est, quas nemo non videt (nisi sensu communi prorsus destitutus) non posse bona conscientia à quoquam vel exigi vel præstari. Tale fuit pactum quod primis temporibus inter Minoem Cretensis Insulæ Regem, & Athenienses intercessisse ferunt: Nempe vt quotannis illi septem adolescentes, septemque puellas adducerent, vt vel à Minotauro deuorarẽtur (sicut fabulæ tradunt) vel (quod magis est credibile) vt illius libidini, atque Tyrannidi inseruirent. Eiusmodi etiam fuit conditio ab Ammonitis, habitatoribus Iabes proposita, fore scilicet vt illis parcerẽt, atque illos in suam tutelam reciperent, si modo singuli alterum sibi oculum eruerent. Minusque adhuc tolerabilis fuit conditio ciuibus Hierosolymi-

1. Sam. 11. 2.

ſolymitanis ab Antiocho execrando Tyranno propoſita, & à pleriſque eorum promiſſa, vt ſcilicet conſeruandæ vitæ ſuæ gratia, veram Religionem abiurarent. Si verò conditio à victore propoſita, & à victis promiſſa, difficilis eſt duntaxat atque dura, vitæque huius tantùm incommoda continens, concedo eo caſu iuriſiurandi potius rationem habendam, quàm vllorum commodorum, vel incõmodorum. Quam ob cauſam Deus acriter Sedechiam, vltimum è familia Dauidis Regem, increpauit & puniuit, quòd contra iuratam fidem à Chaldeorum Rege defeciſſet. Gabaonitæ certè etſi in duriſsimam ſeruitutem à Ioſua adacti, nuſquam de eo conqueruntur. Præcipuè verò cùm de Religione agitur, ſummopere cauendum eſt, nequis temerè ab ijs quæ Deo iuratus promiſit deficiendi licentiam captet. Qua in re tamen modus quoque eiuſmodi ſeruandus erit, vt quemadmodum nihil facilè in Religione quiſquam immutare debet: ſic (quoniam nonniſi cum maximo diſpendio in ea decipi poſſumus) nemo pertinaciter ea tueatur, quæ impiè & illicitè Deo promiſſa, obtentu Religionis fuiſſe conſtiterit. Quod quia non ſatis cautè hactenus animaduerſum fuit, multæ graues ac periculoſæ in mundo conuerſiones acciderunt.

1. Mac. 1. 55

Ezech. 17. 16

Ioſu. 9. 25.

Verum demus, fuiſſe gentem aliquam, quæ *Quod ratio-*

aut imprudentia, aut blandimentis, aut denique, quia bonum principem semel ex quapiam familia nacta, nimia facilitate præsumpserit, tales quoque semper futuros omnes illius posteros: sese omnino, nulla expressa conditione, cuipiam submiserit: An propterea dicemus Principi illi omnia licere, quæ libuerint? An ne potius ea quæ natura sua, sancta sunt & legitima, tanquam expressa habenda erunt? Quorsum enim alioqui res euadet? aut qualis demum vita hominum futura est? Si Princeps huiusmodi eousque licentiæ proruperit, vt subditorum parentes truculentus occidat, vxores ac filias constupret, domos ac possessiones expilet, denique singulos pro arbitrio iugulet: quia scilicet populus, ipsius probitate confisus, hunc ab initio sibi Principem sine vllis conditionibus assumpserit?

II. à Comparatis.
I. Comparat. qualis.
Populos in integrum potius esse restituendos quã priuatos homines.

Adhæc iniquissimum sanè fuerit, vniuersæ alicui genti ac populo id denegare, quod æquitas ipsa priuatis personis (quales sunt Minores, Mulieres, mente capti, & qui vltra dimidiũ iusti pretij se fraudatos conqueruntur) vltrò concedit, maximè si de mala eorum fide constiterit, quibus se eiusmodi personæ obstrinxerunt. An verò quisquam magis improbæ fidei reperiri potest eo Tyranno, qui sit vsque adeò impudẽs, vt persuasum esse velit, sibi omnia licere per fas nefasque, quia scilicet aut ita

eum

populo pepigerit, aut à maioribus suis talem potestatem acceperit? Fatcor equidem interi (sicuti abundè suprà demonstratum est) authoritatem ordinum siue statuum tunc implorandam, & interponendam: ne priuatis hominibus quicquá ex seipsis aggredi aut moliri in statum publicum liceat, neve inferiores Magistratus vocationis suæ cancellos trâscendant.

Compatio cū aliis hominibus qui inferiores in potestate habent.

Sed quæro præterea, An maior sit subditorum erga Regem obligatio, quàm liberorum erga parentem, Mancipiorum erga Dominū, aut Libertorum erga Patronum, qui eos manumisit? Audiamus verò in primis quid Cicero, æquitate & ratione ductus, scribat de officio filijfamiliâs, cuius pater vi, patriæ suæ dominium vsurpare contendat: Si Pater, inquit, Dominationem manifesta vi occupare, aut patriam prodere tentet, an filius tacebit? Minimè, sed patrem supplex rogabit ne id faciat: si autem precibus nihil profecerit, accusabit illum, atque minis terrebit: quòd si eò iam res processerit, vt periculum sit ne tādem patria obruatur, vitæ patris salutem patriæ præferet. En qualis fuerit eius viri sententia, non solum rationi consentanea, sed etiá maximæ authoritatis. Quod verò ad seruos seu mácipia attinet: iure Romanorū cautū est, vt seruus, cui Dominus ægrotanti opē non tulerit, liber habeatur. Et quod etiam maius est, seruo ex iuris scripti dispositione, Dominum læsæ

II. Compar. Quid liberis in patrem liceat.

III. Compar. Quid seruis in Dominum

Maiestatis reum accusare licet. Quis verò hoc crimine magis tenetur, quàm Tyrannus omnia iura tam diuina quàm humana manifestè peruertens? Sed apud quem, inquies, accusabitur? Respondeo, vel apud eos qui cùm eius creandi potestatem habuerint, habent etiam iudicandi ipsum authoritatem: vel apud eos qui præcipui sunt supremæ potestatis defensores, & à quibus nulla est prouocatio. Sic quamuis Liberti omnem Patronis suis obseruantiam debeant, adeò vt iure ordinario non nisi ciuiliter cum eis agere possint: certis tamen de causis, (vtpote si atroci aliqua iniuria à patrono fuerint affecti, eúmve in adulterio cum vxore deprehenderint) possunt capitalem accusationem aduersus eos, ex iure ciuili instituere. His argumentis ago, non, vt conscientiam legib. ciuilibus, aut Philosophorum dictis tanquam regulis certissimis astringam: sed duntaxat vt euidentissimè ostendã, quam iniqua sit eorum opinio, qui nullã prorsus hominibus viam relinquunt, qua cursum imminentis vel apertè grassantis tyrannidis abrumpere valeant, quantumuis crudelis & iniqua illa fuerit.

III. Cõpar. Libertis in Patronos.

Certè quod excipere solent, Regem legibus non astringi, in genere nec potest nec debet accipi, vt Regum assentatores, Regnorumque euersores occinunt: Nam vt taceam tot, omnium ferè nationum, exempla, quæ suprà allata

Ad varias obiectiones solutio. I. Ob.

allata sunt, quorsum tot graues veterum Iurisconsultorum sententiæ, è iure naturæ excerptæ? Cuiusmodi sunt, Eos qui leges ferunt, legibus quoque obtemperare: Et, Quod quisque iuris in alium statuerit, ipse vt eodem iure vtatur: Et, Nihil Imperio magis conducere, quàm vt ex Legibus viuatur: Dignam denique vocem esse, Principem legibus sese subditum profiteri? Itaque quod alibi à Iurisconsultis dici videtur, Principem esse supra Leges, aut Principem legibus esse solutũ, non nisi de legibus ciuilibus, deque particulari & priuatorum iure est intelligendum: Verbi gratia de testamẽtis, de detractione Trebellianæ, aut Falcidianæ: non autem de iure publico, & ad statum, vt dici solet, pertinẽte: multoq; minus de iure naturali, aut diuino: Cui cum omnes & singuli homines subijciantur, quatenus homines nati sunt: omnino efficitur, aut Reges homines non esse, aut illos hoc iure teneri.

Quomodo intelligi oporteat Reges legibus non subijci.

Siquis rursus obijciat, ius illud publicum, & ad statum populi, aut gentis pertinens (de eiusmodi enim loquimur) longè esse diuersum à iure Naturæ, ac gentibus omnibus communi: Verum id quidem esse quibusdam in rebus fatebor, sed ita vt omne illud discrimen, in circunstantijs hæreat, quæ efficere nequeunt, quin generalis illa æquitas, & [illegible] firma constansque eousque maneat, vt omni

110b. Quæ sit inter ius Regnorum & ius gentium differentia.

politia, quæ illi aduersetur (veluti, exempli causa, si manifestæ impietates, latrocinia, eiusque generis facinora, tum aduersus Deum, tum aduersus ius gentium, ac bonos mores, probarentur) prorsus sit & damnanda, & abijcienda.

III. Ob. Ordines supra Reges esse.

Posset & illud excipi, supremum Magistratum reum quidem esse, si aliter quàm dictum sit, dominetur. At non habere alium Iudicem, quàm Deum ipsum: quod Dauidis quispiam exemplo probauerit, qui cùm esset adulter, & homicida nefarius, à nemine tamen mortaliũ iudicatus fuit. Sed respondeo primum: ex supradictis satis perspici Gentes ipsas, populiq; ordines, ius sibi plerunque retinuisse frænandorum Principum, cui nulla vel vetustas, vel temporis præscriptio obesse possit. Deinde multum interesse inter eum qui crimen aliquod semel, aut etiam repetitis vicibus commiserit, & eum qui ex professo omni scelerum generi sit addictus: Item, Inter Principem vitæ flagitiosæ, & eum qui iustam omnem gubernandi rationem in Regno suo euertat: Neque enim supremum Magistratum censuerim pro priuatis delictis (& quæ propriè personalia sunt) eodem modo, quo Subditos, coercendum, sed tamen posse vsque adeò perditum fieri, vt meritò pœnis ac supplicijs in eum animaduerti & possit & debeat. Quanto igitur æquius fuerit, cùm de publico statu

Non omnes Principes flagitiosos statim & Tyrannos esse.

ſu agitur, vt his quibus hoc officij incumbit, liceat prouidere & omnino ſatagere, nequid Reſpublica detrimenti patiatur: quòd ni fecerint, perfidi & in Deum, & in Patriam (quibus ſe iuramento obſtrinxerunt) habeantur. His diſtinctionibus probè expenſis, & ad Dauidis mores in genere (necnon ad publicam illam ſatisfactionem, quam de admiſsis publicè egit pœnitentiam) comparatis: nemo mirabitur non fuiſſe quicquam grauius aduerſus eum ſtatutum, vel tentatum. Præterea falſa eſt in vniuerſum eius argumenti concluſio, ex qua infertur, Non debuiſſe pœnas de delicto aliquo ſumi, quia ſcilicet ſumptæ non ſint.

Cur Dauid neque de adulterio, neque de homicidio damnatus fuerit.

Sed nec deerunt etiam fortaſſe qui Turcarum Imperatoris in ſuos Subditos authoritatem prætexant. Quibus vno verbo reſponſum velim, eiuſmodi Imperium neque Regium neque humanum dici mereri, ſed prorſus barbarum, Tyrannicum, brutum atque execrandum: eò maximè, quòd cùm cæteræ Monarchię, & imperia (quantumuis multis vitijs obnoxia) inſtrumẽta tamen fuerint ad humanam ſocietatem conſeruandam idonea: Contrà, Turcicam hanc tyrannidem appareat horrendum eſſe Dei flagellum, quo Deus Mundo huic extremam ruinam, & euerſionem iuſto ſuo iudicio minitetur. Itaq; clara voce & ſonora profiteor, ſiqui hodie

IIII. Ob. De Turcica Tyrannide.

hodie reperiantur, qui Regibus suasores sint vt inde gubernationis suæ exemplar, & typum effingant, eos tanquam publicos humani generis hostes habēdos, & exterminio profligandos.

V. Compar. Quid vxori in Maritum liceat.

Cæterùm, vt comparationes suprà institutas de iure priuatorum in priuatos persequar, An vlla strictioris iuris obligatio inter homines dabitur quàm Matrimonij? (in quo Deus ipse tanquam huius contractus præcipuus author intercedit, & per quod qui duo erant, vna caro fiunt). At in matrimonio etiam ipso, si pars vna alteram deserat, eam quæ deserta est Apostolus, ab omni obligatione liberam pronunciat: quia deserens, præcipuam matrimonij conditionem violat. Fingamus verò quempiam profiteri, se velle vxorem apud se retinere, idque conari: si tamen innotuerit, ideò vxorem hunc appetere, vt illi mortem inferat, vel eam alia via de medio tollat, annō pro desertore manifesto habendus erit? At certè huic diuersa non est Tyrannorum mens, qui non alia ratione Subditos in potestate habere contendant, quàm vt miseris suis cupiditatibus indulgentes, eos ad internecionem vsque persequantur & opprimant: Quidni igitur idem de vtrisque statuant, qui iudicandi authoritatem obtinent? Quòd si ne Ecclesiastici quidem canones, vxorem quæ tutò apud Maritum degere non potest, cogendam esse statuunt

1. Cor. 7. 15.

tuunt vt cum illo habitet: cur inferiori Magistratui, sibi suisque prouidere non conceditur, & aduersus manifestum Tyrannum ad ordines recurrere?

Adhæc, cùm & Regna, & Imperia ipsa, in feudis censeantur (quæ supremę potestati hominia & fidelitatem seu subiectionem, & seruitutem etiam debeant) videamus quale sit Ius Feudorum. Ex libro igitur 2. titul. 26. §. Domino, & titu. 47. apparet, Dominum non minus in Vassallum (siue clientem) crimen perfidiæ committere posse, quàm Vassallum in Dominum: quo casu feudum quidem domini, ad Vassallum non deuoluitur, sed redit ad directum feudi Dominum à quo primariò illud dependet, vel ad Domini agnatos. Hoc tamen certum firmumque manet, Dominum perfidiæ cõuictum, omne suum ius amittere, quod in Vassallum haberet. Cuius rei ratio ex eo pendet, quòd Dominus in omnibus vicem fideli suo reddere debet, alioqui meritò maleficus censetur, vt habetur in titul. 6. de forma fidelitatis ad finem. Dico igitur in proposita quæstione, Regem vel etiã Imperatorẽ, cuius dominatio à suprema pẽdet potestate, si in crimen illud perfidiæ erga Vassallos suos, hoc est subditos, inciderit (quod vtinã nunquam accidat) amittere feudum suum, non vt Vassallis adiudicetur: sed vt de eo disponãt ij, qui supremam illam potestatem referunt. Vt verò hu-

VI. Compar. Imperatores Imperij, & Reges sui regni, sunt clientes.

Quid Vassalli in Dominos feudi iuris habeant.

ius argumenti firmitas cognoscatur, notandum est: Eiusmodi indirectos (seu vt vulgò vocant subalternos) Dominos, nullum præstare iusiurādum Vassallis, cùm eos inuestiūt, adeò vt quod diximus obseruari aduersus eos qui crimen perfidiæ admittunt, nō alia quàm naturalis illius æquitatis ratione nitatur, quæ etsi expressa non fuerit, per se tamen semper subintelligenda veniat. Quid igitur (vt à minori ad maius fiat comparatio) statuendum erit de eo, qui in crimen illud lapsus est erga subditos, quibus se expresso iureiurando deuinxit? Præterea etsi demus Dominum in crimen illud perfidiæ nunquam posse ita incurrere aduersus Vassallum, vt ius feudi amittat: At nemo dubitat Vassallum huius criminis reum aduersus Dominum suum, feudo meritò priuari. Cùm ergo Imperator ipse, vt suprà annotatum est, subiectionē (seu hominium, vt vulgus appellat) Imperio debeat, vtpote cuius ipse sit primus, & supremus Cliens: (qua conditione etiā Reges in regnis suis esse multò maiori, aut saltē pari ratione æstimandum est) Quis dubitet, quin Imperatores, aut reges à feudis suis decidāt, si eo vsq; perfidiæ prorupe rint, vt in manifestos, & deploratos Tyrannos degenerent? quandoquidem id experimento vbiq; comprobatum fuisse ostendimus.

VIII. Comp. Deniq; cum apud saniores omnes, eorum etiam qui se Catholicos Romanos vocant, tū

certis

certis rationibus, tum infinitis exemplis iam-pridem cõstitutum sit & persuasum: conciliũ Oecumenicum seu generale, esse supra Papã, eumque deponendi saltem propter crimẽ hæreseos potestatem habere; consequens est profectò, aut Reges maioris authoritatis quàm pontifices, crimenque hæreseos minus quàm Tyrannidis, crimen esse: aut populos tantundem saltem potestatis habere in Reges Tyrannos factos, quantum habet concilium in Pontificem hæreticũ. Hæc est igitur nostra de hac quæstione sententia, qua quæritur, Quid iuris habeant Subditi (cuiuscũque status fuerint) in supremum magistratum, qui Tyrannus euidens sit effectus.

Si concilium est supra Papam, ordines supra Reges erunt.

VII. QVESTIO.

Superest tamen adhuc in hac disputatione non exigua difficultas. Quæritur enim, Quid tum fieri debeat, cùm Tyrannis eousque potentiæ excreuit, vt Ordinum cõuentus (quod legitimum remedium aduersus eam esse diximus) prorsus vel conniuentia, vel metu, vel malitia valentioris multitudinis ita impeditur, vt cogi nullo modo possit? Respondeo, Priuatos quidem homines, nisi vel ab inferiori Magistratu, vel à saniore statuum parte (de qua mox fusius) authoritatẽ habeant: nihil hîc remedij iusti habere, quàm Resipiscentiam, cum patientia & precib. coniunctã, quas Deus vtique non est aspernaturus, & si-

Quid tũ agẽdum, cum ordines cogi cõtra Tyrannũ non possunt.

Quæ Priuatorum remedia legitima & necessaria.

ne quibus reliqua omnia remedia quantumuis legitima, Dei maledictioni suberunt. Nihil tamen impedit quin priuatæ conditionis Subditi ad intermedios magistratus confugiant, eosque de officio suo interpellent: Qui si vel omnes, vel sanior ipsorum pars, priuatorum eiusmodi opera vti voluerint, satis suprà ostendi quid hi & Deo & patriæ debeant. Sane inferiorum magistratuum partes sunt, concordibus animis simul statuum conuentum vrgere: seseque intereà quantum & possunt & licet, aduersus manifestam tyrannidem tueri, & conseruare: Denique singulis quoque ordinibus hoc officij incumbit, vt legitimum ac generalem omnium ordinum conuentum seriò procurent: ne improbi, bonos: tardi, diligentes: multitudo, potiorem sanioremque partem, aut impediant aut remorentur. Quinetiá priuati quique in eiusmodi necessitate, magistratibus suis subalternis sese adiungere tenétur, & officium Subditorum præstare: & si res postulet, licebit etiam saniori parti oppressæ, auxilia aliunde conquirere, præsertim apud Regni confœderatos & amicos. Ad cuius sententiæ confirmationem citabo probatissima aliquot exempla. Ecce duæ integræ Tribus Ruben, & Gad, & dimidia Tribus Manassis, cùm Idololatriam incidisse existimarentur, à reliquis omnibus tribubus armis impetuntur. Veruntamen nulla tribus, in aliam ius

Quod sit magistratuū inferioris officium.

Quid ordines eo casu agere debeant.

1. Exemplū. Ios 22.12.

Potior saniorq; pars alterum ad officium cōpellere in negotio aperto potest.

ius potestatemque habebat, cum omnes duodecim nonnisi vnum vniuersitatis corpus cōstituerent. Hinc igitur apparet, potiorem partem posse alteram in ordinem cogere, non expectato omnium communi consensu, si simul omnes conuenire non posint. Idem etiam in bello iustißimè ab vndecim tribubus aduersus tribum Beniamin suscepto, videre est, cū hi horrendum facinus in Gibea patratum defenderent. Quid si ergo aut duæ illæ tribus cum dimidia Manaßsis, aut tribus ipsa Beniamin in fratres & consanguineos suos tyrannidem affectassent? Sic & Romani, Constantini opem aduersus Maxētium implorarunt, cùm Occidentis Imperium obtinens, crudelißsimum Tyrannum apertè ageret. Quod bellum non solùm Deo propitio, & votis ipsorum fauente gestum est, sed habet etiam ab omnibus historiographis approbationis testimonium. At Constātinus supremum imperium in Maxentium non habuit, cùm hic non minus summum Principatum in oriente, quàm ille in Occidēte obtineret. Quo iure verò, aut quo titulo Occidentis Imperium adeptus est Carolus magnus? Nisi quòd à potiore Italiæ parte, ac nominatim à Patricijs Romanis (qui tunc nondum, ac ne multis quidem post annis in potestatem Pontificum venerant) aduersus Longobardorum Tyrannidem euocatus est, propter Orientalium Imperatorum ignauiā,

II. Exemplū.

Iud. 20.

III. Exēplum Potißsimū et magis sanā partem auxilia aliunde posse expetere.

IIII. Exemplum.

qui in Græcia delitescebant? Existimo igitur sententiam meam hactenus abunde confirmatam probatamq; esse, modò hæc tria exiomata cóstanter in omnibus hisce definitionibus, retineantur: nempe:

Tres exceptiones semper retinendæ.

Tyrannidem manifestam notamq; esse oportere: Nec prius ad arma progrediendum esse, quàm cætera remedia omnia tentata sint: Ac denique quàm probè exploratum fuerit, non solū quid liceat, sed etiā quid expediat, ne remedia ipso morbo periculosiora existant.

Responsio ad obiectiones quæ contrà fiunt.

Reliquū est opinor, vt pro huius tractationis catastrophe argumentis præcipuis respondeamus, quæ in contrariam sententiam adduci solent, præter ea quæ incidenter iam & per occasionem attigimus.

I. Ob. *Supremorū Magistratuum potestatem infinitā non esse.*

Iactari verò illud in primis solet: Magistratuum esse, maximè supremorum, pręcipere, & imperium exercere. Assentior & ipse, sed addo hanc potestatem legibus tum diuinis, tum humanis esse definitam.

II. Ob.

Addunt prætereà: si reges in Tyrannos degenerent, neminem quidem iniquorum mandatorum ministrum esse aut fieri debere: sed Subditorum esse pati, ac supremi Magistratus mores patienter ferre, non sese illis vlla vi opponere. Istud ego nisi adhibitis superioribus distinctionibus non facilè concesserim. Quarum summa est, Priuatas quidem personas (nisi autoritate legitimi alicuius magistratus

infe-

inferioris, vel ordinum gentis illius, tueri se posſint) aut omnino ſecedere, vſque dum melior illis aura affulgeat, aut colla iugo ſubdere debere, à Deo patientiam aſsiduis precibus poſcendo, & interim ſub ipſius correctionibus proficiendo. Magiſtratuum autem inferiorum partes eſſe, bonas leges, quarum defenſionem ipſi iurauerint, ſtrenuè aduerſus omnes tueri, pro eà quam quiſque in ſtatu publico ſtatione ſortitus eſt: & huc in genere omnes incumbere, ne leges ac conditiones quibus ſtatus publicus nititur, vlla vi, vel externa, vel interna, labefactentur. Denique Imperatores, Reges, alióſve ſupremos Magiſtratus ſumma poteſtate ita potiri, vt ſiquidem interea conſpicuum ſit, eos quam regendam prouinciam ſuſceperint, potius depopulari, iuriſque ac rationi verſutè, & impotenter aduerſari, & quod iurati promiſerint protervé tranſgredi, poſsint ac debeant ad officium etiam armata manu (ſi aliter fieri nequit) reduci, compelli, adigiq́; ab ijs, qui eos ad hác dignitatem certis conditionibus promouerunt.

III. Ob. Dauidem intra cancellos ſuæ vocationis conſtitiſſe, dum ſe aduerſus Saulẽ tueretur. 1. Sam. 24. 7. & 26. 4.

Adhæc communiunt ſeſe exemplo Dauidis, cui etſi iam Regni ſucceſsio promiſſa eſſet & ducis præcipui officio in bello fungeretur, dum tamen tyrannicè impetitur à Saule, tâtæ apud ſe authoritatis vnctum Domini fuiſſe oſtendit, vt deprehenſum neque ipſe lædere, neque ab alijs lædi voluerit: ſed extem-

plò illum mortis ſupplicio affici iuſſerit, qui de eo ab ſe occiſo gloriaretur: Illum denique, quantumuis iniquiſsimum Tyrannum, viuū & mortuum honore maximo ſit proſecutus. Cuncta hæc, ego non inuitus agnoſco, & fateor etiam Fidem, Patientiam, ac Bonitatem Dauidis dotes fuiſſe incomparabiles & commendatiſsimas, quas deceat omnes Chriſtianos quàm maximè imitari, & in exemplar ſibi proponere: Addo etiam omnibus promiſcuè ſiue ſuperioribus, ſiue æqualibus, ſiue inferioris conditionis, bona pro malis rependenda eſſe. At nego interim Patientiam, & manſuetudinem, quæ in Chriſtianis requiritur, impedire, quominus quis legitimis remedijs vti poſsit, ad propulſandam iniuriam, quæ illi infertur. Licitum eſt ſanè rem ſuam in iudicio ab iniuſto poſſeſſore vendicare, & apud ſummum magiſtratum de iniuria inferioris conqueri: Quidni igitur eadem ratione apud ordines aduerſus Tyrannum ius experiri licebit? Quòd ſi præ tyrannide nulla ad iuſtitiam via pateat, tantum abeſt, vt Dauidis exemplum, ijs quæ à nobis dicta ſunt aduerſetur, vt maniſeſtè etiã pro nobis faciat. Dauid enim Saulis furori ita ceſsit, vt interim militum copias nõ paruas ſecum aggregarit: quib. haud dubiè liberiùs ad ſuã, ſuorumq; vitam aſſerendã vſus fuiſſet, ſi eò neceſsitatis à Deo adactus foret, vt non niſi conſerta manu vim ſibi illatam va-

2. Sam. 1. 16.

luiſſet

luiſſet propellere. Quòd verò Tyranni vitę cũ in manus ſuas incidiſſet, pepercit, id certè meritò, & pro officio fecit: Saul enim ſolium adhuc Regium obtinebat: neque vel Dauidi, vel cuiquam alteri ius fuit Regnum illi aut vitam adimere, ſed ſolius Dei, aut ordinum, vt ſupra oſtenſum eſt. Cæterùm longè aliud eſt aduerſus Tyrannum, vel in iudicio, vel oppoſitis armis, ſeſe tueri. Aliud ex profeſſo aliquid, aut in Tyranni vitam, aut in eius ditionem moliri.

IIII. Ob. Sedechiã nõ debuiſſe à Rege Chaldæorum deficere.

2. Par. 36. 13. Ezec. 17. 12. 13. 14.

Aiunt poſtmodum, Sedechiam Regem Iuda grauiter fuiſſe reprehenſum atque mulctatum, quod contrà iuſiurandum à Chaldæorũ Rege defeciſſet: qui tamen legitimus Iudeæ Dominus non erat, ſed apertiſsimus alienæ ditionis vſurpator. Quomodo igitur plus licebit Subditis aduerſus legitimum Regẽ, qui Tyrannus euaſerit? Reſpondeo, Sedechiã expreſſo Dei mandato, ac etiã præſtito iuramento, ſeſe cum ſuis Regi Chaldæorum ſubieciſſe, qui nullam non ſoluendi tributi occaſionem præbuiſſet. Quæ circunſtantiæ, conuincunt omnino Sedechiã, & eius populares, tãquam reos tum defectionis, tũ periurij. Deinde concedo etiã non licere Subditis à iuramento ſuo diſcedere: neque probo, quòd dici ſolet trito prouerbio, frangenti fidem, fides frangatur eidem: cõtrà enim cenſeo, non licere vnquam fidem iuſtè datam fallere: Sed nego fidem à

Subditis falli, aut violari erga Tyrannum, quoties singuli ipsorum intra metas vocationis suæ sese continentes, cursum Tyrannidis impedire conantur. Est enim Regula generalis, pactum sub conditione vel expressa, vel tacitè subintellecta, contractum ab eo solui qui cõditionem violarit, non autem ab eo qui, cùm sub conditione tantùm obligatus esset, ab obligatione liber fit: non per se (esset enim perfidus) sed per eum ipsum, qui prior rupit vinculum obligationis, nempe conditionem appositam. Supremo igitur Magistratu, Tyranno facto, ipse suo periurio populum à iuramento liberasse censendus est, non contrà cùm populus meritò in eum suo iure vtatur.

V. Ob. Ier. 29. 7. Iudæos seruos Babylonior fuisse nedum Subditos.

Prętexunt adhhæc Mãdatũ Dei, qui iubeat nominatim Israelitas præces, ꝑ pace & felici statu Nebuchadnezaris crudelissimi Tyranni fundere: nedum vt Iudæis ab illius obedientia & Imperio sese subducere licuerit. Concedo id quoq; At primùm Respondeo, Iudæos non solùm Subditos priuatæque conditionis sed etiam plerosq; seruos fuisse sub Chaldæorum Imperio. Iam verò suprà à nobis positum est, Priuatæ conditionis hominibus non licere in suos Magistratus insurgere, vel sese illis aperta vi opponere: multo minus seruis in Dominos, quantumuis duros iniquosve: quandoquidem hi & corpora ipsorum & bona in sua potestate habeant. Hoc pręceptum

ergo

ergo ijs, quæ suprà à nobis sunt posita, nihil derogat. Præterea repeto rursus, Iudæos (quod in tota hac historia maximè est obseruandum) in potestatem Chaldæorum expressa Dei voluntate venisse, quæ illis, per Prophetas sæpe fuit prædicta: Tam abest igitur, vt Sedechiæ & reliquæ multitudini licuerit tempore captiuitatis Tyrannidi Chaldęorum resistere, vt ne anteà quidem bona conscientia potuerint sese illis opponere, aut vrbem Ierusalem aduersus illorum oppugnationem protegere, quandoquidem præceperat Deus nominatim per Ieremiam, vt vrbem in manus Chaldæorum dederent, seseq; illis vltro subijcerent. *Ier. 38. 17.*

Hic etiam frustra regerunt quidam, Hanc eàdem Dei voluntatem in omni Tyrannide locum habere, cùm nulla vel sine, vel præter Dei voluntatē obtingat. Possem enim hoc idem argumentum in Tyrãnos retorquere: Quoniam non minus à Dei voluntate pendet, quòd Tyrãni à suis Subditis & popularib. expellũtur (vt plerisq; accidit) quàm quòd populos tyranni sæpenumero opprimãt. Sed verior hæc erit responsio, si dicamus, Dei volũtatem eatenus nobis spectandam, quatenus ipse nobis eá patefacere dignatus est: alioquin nullum erit tam atrox facinus, quod Diuinæ voluntati imputari nõ posit (Cùm ne ea quidē, quæ maximè fortuita censentur, casu vel for-

VI. Ob. Dei prouidētiam iustam defensionem non prohibere.

tuitò contingant. Hinc fit, vt qui latronibus publicis occurrit (à quibus nemo trucidatur, nisi id diuina voluntate permittente) iustam illis ac inculpatam tutelam ex legum authoritate opponere valeat: nempe, quia speciale à Deo mandatum nemo habet, vt sese à latronibus vltro iugulari patiatur. Idem est omnino iudicium de ordinaria illa, de qua loquimur, aduersus tyrannos defensione. Quæ tamen tum demum locum habere desinit, cùm de Dei contraria voluntate apparet, sicut euenit in eo Sedechiæ facto, de quo proximè diximus: Et prius etiam in Roboami ipsius antecessoris causa: qui iure alioquin decem alias tribus à sedeficientes fuisset insectatus, nisi Deus id fieri expressè vetasset. At contrà Mathathas ipsiusq; liberi summa laude digni celebrãtur, quòd sese crudelissimo Tyranno Antiocho tã cordatè opposuerũt, nullo id vetãte Dei mandato, etsi absq; illius iusto iudicio populum Dei non inuasisset Antiochus, & plerisq; etiam probaretur, gratusq; esset.

2.Par.11.4.

1.Mach.1.2.

VII. Ob. *Decem trib. iustam causam, iniustè aduersus Roboamũ persecuti sunt.* *1.Reg.12.v.18.20.*

Obijciunt hoc quoque, Israelitarum defectionem illam à Roboamo, quanquam iniquo exactore, maximè improbari. Respõdeo & ipse, dupliciter in eo peccasse Israelitas. Primùm, quòd non conuocatis Israelitici populi ordinibus (quo Roboamum siue volentem, siue nolentem ad officium cogerent) Nouum Regem eligendo, Regnum illud, quod

vnicum

vnicum esse Deus voluit, in duo discerpserint. Deinde, quòd à Dauidis familia (quam non ignorabant ad Regnum à Deo ipso fuisse selectam) discesserint. Sed hæc aduersus nos minimè militant. Nec quicquam etiam iuuerit Ieroboami vocationẽ ab Ahia Propheta ipsi patefactam, prætexere: quandoquidem tota historia satis testatur, non eò respexisse populum cũ à Domo Dauidis rebellaret, & Aburamum Quæstorem occideret: sed viam, qua sunt ingressi manifestam fuisse defectionem: cùm potius legittimo iustoque armorum vsu Tyrannidi occurrere & potuerint & debuerint. Ita fit sæpe aliquid iniustè quod tamẽ per se iustum esse nihil prohibet. 1. Re. 11. v. 30.

VIII. ob. *1. Petr. 2. 17. 1. Tim. 2. 2.* *Quo sensu accipiẽdum Quod iubentur fideles pro Tyrannis orare.*

Contendunt insuper & illud pro se facere, Quòd diui, Petrus & Paulus iubent apertè preces pro Regibus ac alijs Magistratibus fieri, qui tamen ipsorum tempore non solùm Ethnici, sed immanissimi adeò Tyranni erãt. Fateor sanè: Sed præterquam quòd ad priuatas personas adhortationes illæ diriguntur (quibus nullum aliud remedium quàm preces & patientiam reliquum esse semper diximus) meminisse hic quoque oportet, cum dicimus, Magistratus inferiores, aut Regni alicuius ordines posse, imò & debere Tyrannidi obsistere: Id neq; officio priuatorũ Christi fidelium quicquã detrahere, quo vetãtur malum malo rependere, sed in bono vincere malũ, &

pro inimicis etiam orare: neque Magistratũ eiusmodi defensionem prohibere, quin pro conuersione etiam ipsius Tyrãni, cui resistũt, apud Deum sint supplices: illique resistendo, quantam fieri potest reuerentiam ex animo & verè exhibeant. Quanquam & illud notãdum fuerit, Posse Tyrãnum eo vsq; impietatis prouolui, & tam execrandas in Deum inimicitias exercere, vt nominatim aduersus eum publicas preces & execrationes concipere non solũ liceat, sed sit etiam aliquando operæpretium: Quod exemplo suo olim vetus ac primitiua Ecclesia palàm testata est, quum Iuliano Cæsari cognomine Apostatæ, non solùm publicè imprecata, sed etiam exaudita est.

IX. Ob. Quid Iudæi aduersus Rõ. seditionẽ mouentes à Christo differant qui sese illis volens submisit. Matt. 17.27. Act. 5.36.37

Citant deniq; Christi ipsius exemplum qui tributũ Tyberio Cæsari, quãuis iniusto Iudææ vsurpatori, monstroq; potius, quàm homini, pependit, cùm constet ex aduerso, quotquot Romanis Imperatoribus per seditionem restiterunt (quales imprimis memorãtur Iudas ille Galonites, Theudas, alijque factiosi: ac tota tandem Iudæorum natio, ne falsam Ethnicorum Religionem amplecti cogeretur) miserè perijsse. Quibus Respondeo: Magnum esse discrimen inter Ius Regium & Tyrannidem: Itaque quamuis Iesus Christus cœli terræque Dominus esset: ad quem etiam, tanquam ex Dauide prognatum Regnum Iudæorum potius quàm ad Romanos, vel ad Herodem, iure

iure pertineret: Quia tamen non ideò in Mundum venerat, vt humano more dominaretur, sed vt quasi priuatus hac in parte, & prærogatiuæ Dauidicæ familię renuntians, vitam hic degeret: Ideò suo illo exemplo confirmare voluit, iustè Regibus, ac principibus tributa ac reliqua subsidia, & deberi & persolui. Quanquam enim Romani Imperatores iniustè ab initio Regnum Iudęorum inuaserunt: eius tamen legittimi tandem Domini euaserunt, partim iusto Dei Iudicio, partim consensu, & approbatione, si non omniū at certè valentioris multitudinis Iudæorum, quod satis apertè significarūt, cum omnes ferè acclamarent: Non habemus Regem nisi Cæsarem. *Rom. 13. 7.* *Ioan. 19. 15.*

VIII. QVAEST.

Quid liceat aduersus iniustos exactores.

Quid si verò, dicet quispiá, Princeps populum nimis iniustisq; tributis opprimat? Tunc vbi decenter admonitus fuerit, possunt certè ac etiam debent, ij qui prima ac summa valent authoritate ex Regni legib. publicæ vtilitati consulere. Sed & hic notádum est: Principem qui eiusmodi in rebus modum excedit (quia aut prodigus, aut auarus, aut alijs est vitijs deditus) non statim pro Tyranno esse habendum: Tyrannidis enim index ac veluti indiuiduus comes est, obfirmata malignitas, quę ad statum publicum, legesq; (quibus Regnū ceu fundamentis constat) euertendas totis viri- *Non omnem Principem exactorē, pro Tyranno habendum.*

bus enititur. Addo & istud: Quamuis iusta occasio opponendi sese manifestæ Tyrannidi quandoq; offeratur, meditandam tamen subinde, atque si fieri potest, sequendam, eximiam illá ab homine Ethnico prolatam γνώμην: Omnia prius experiri consilio sapientem, quàm armis, decet. Itaque cùm Imaginem Cæsaris in templum inferre conaretur Petronius, iustam quidem videbantur habere Iudæi ad arma capessenda occasionem (vt suadebat Mathathiæ zelus) potius quàm vt Templum Dei idolo violari paterentur: At multò prudentius consilium inierunt, cui etiam Deus benedixit, cú Petronio liberè iudicarent, Nolle se equidem aduersus ipsum pugnare: Verum nunquam passuros quandiu essent superstites Idolum illud in Templo collocari. Cæterùm etsi Albini & Flori exactiones æquissimam illis denuò querimoniarum causam præberent, & tum quoque de rebus ad Religionem pertinentib. quadantenus ageretur: Omnia tamen Iudæorum acta satis ostenderunt, non aliud eos, qui meram defectionem, ac rebellionem affectasse, quæ cum legitimis, de quib. diximus, remedijs, nihil haberent commune.

Non quicquid licet, idem semper expedit.

IX. QVAEST.

An Subditi cum Principibus possint pacisci.

Respondendum est porro nunc illis quoq; qui existimant nõ decedere subditos cum superio-

perioribus pacisci. Quæro igitur primum quibus nitantur fundamentis? Si enim rationib. agendum est, quales quæso illas satis firmas prætexent? Subditorum est, inquiunt, à Principum suorum authoritate, & mandatis pendere, non contrà. Vnde consequens est, posse quidem Subditos modestè ac reuerēter Principibus suas exponere querimonias, atque illis liberè suum consilium impertiri, si rogentur: at minimè vlterius progredi. Respondeo Nō licere omnino Subditis Magistratus suos siue inferiores siue supremos, nisi cū summa reuerentia accedere; idque non solùm propter metū indignationis eorum, sed etiam propter conscientiam, vt docet Apostolus, cum hæc Potestas à Deo sit constituta. Ast nego ex hoc fundamento talem posse necti consequutionem: Oportere ergò Subditos, quoties de rebus politicis & ad statum, vt dicitur, Regni pertinentib. agitur, vbi quod iustum & æquū, legibusque (sub quibus Princeps ille electus & constitutus fuit) consentaneum ipsis videtur, modestè ac reuerenter illi exposuerint, deinceps necessariò sese illius arbitrio totos subijcere, idque omnino absque vlla exceptione sequi, quod illi fuerit collibitum. Quinimo cōtrà liberè assero: Nullam ipsi iniuriam fieri, si ad officium compellatur: & vbi nullus amplius rationi locus superest, vlterius etiam aduersus eum fiat progressus. Siquidē cùm non Rom. 13. 5.

nisi certis conditionibus administratio illi sit commissa: minimè censendum est, nouas pactiones cum ipso iniri, quoties interpellatur vt vel priores conditiones ratas habeat, easq; deinceps obseruet: vel alteri locum cedat, qui de illarum obseruatione magis sit futurus sollicitus. Quod si exemplis probandum est, arbitror satis multa suprà à me allata esse, quibus constet apertè, nulla ratione nulloq́ue vsu aut bene constitutæ Monarchiæ vlla experientia niti, aut defendi eorum propositionem posse, qui audent affirmare, sufficere cunctis debere Subditis nudam Regis sui voluntatem.

X. QVAESTIO.

An, qui propter religionem persecutionem patiuntur, aduersus Tyrannos sese tueri salua conscientia possint.

Reliquum est tandem, vt maximi momenti Quæstionem soluam, qua quæritur, an Tyrannidi, veram religionem impetenti atque etiam quoad potest opprimẽti, liceat iuxta superius positas conditiones distinctionesq́ue, armata manu obsistere, & persecutioni obuiā ire? Dubitãdi hæ præcipuę causę esse possunt: Primum Cùm Religio ad conscientias pertineat, quib. nullo modo vis inferri potest, non videtur illa vllis armis stabilienda aut defendenda: Quàm ideò prædicatione verbi Dei, precibus, ac patientia hactenus potius propagatam cõspicimus. Extant præterea loci permulti

Causæ dubitandi.

multi in scripturis, quib. ostẽditur quãta sit inter Regna huius Mũdi, & Regnũ Christi spirituale, differentia. His denique subijciuntur exempla sanctorum Prophetarum, ac ipsius demũ Domini nostri Iesu Christi, penes quẽ etsi omnis foret authoritas, potẽtia, & virtus, nunquã tamen ipse hãc defensionis rationẽ est aggressus, quẽadmodũ nec ipsi Apostoli, nec subsequentes vlli Martyres: vsqueadeò vt ne integræ quidẽ Christi fidelium legiones, armis instructissimæ, mortem oppetere recusarint, potius quàm exerto gladio aduersus hostes veritatis ipsos insectantes, sese defenderent. Respõdeo primũ: absurdã esse, imò etiam falsam eorum opinionem, qui putant Media illa, quib. propriè res ac negotia huius mundi defenduntur (qualia sunt tum Iudicia, tum Arma) non modò differre à medijs, quibus spiritualia defendi possunt, sed cum illis velut ex diametro pugnare, adeoque ijs aduersari, vt nullum posint aut debeant illa, in Religionis negotio locum habere. At ego contrà Præcipuum Optimi pijque Magistratus munus esse dico, vt quicquid mediorum Authoritatis, & potentiæ, illi à Deo concessum est, huc totum omnino conferat, vt inter sibi Subditos Deus ipse verè agnoscatur, agnitusq; tanquã summus regum omnium rex, colatur, & adoretur. Itaq; qui talis erit non solùm omnes Iurisdictionis suæ vires, legumq; authoritatem,

Media Ciuilia non pugnare cum Religiosis medijs.

Potissimum munus Principis, puram Religionẽ inter suos, tũ conseruare tum propagare.

aduersus veræ Religionis contemptores, perturbatorésve (qui cẽsuris, admonitionibusq́ Ecclesiasticis nullum locum relinquunt) exeret, sed armata etiam manu in eos animaduertet, qui aliter ab impietate cohiberi nequeũt. Ad cuius sententiæ confirmationem scriptura ipsa, & rationes, & exempla innumera nobis suppeditat. Rationes quidem sunt huiusmodi.

Ratio.1. Cùm finis omnium benè cõstitutarum Politiarum nõ sit simpliciter huius vitæ tranquillitas (vt quidam Ethnicorũ Philosophorum sunt arbitrati) sed Dei gloria, ad quam tota hæc hominum vita dirigenda est: Inde consequitur, Eos qui populis præsunt, omnia sua studia omnesque facultates à Deo acceptas, huc referre debere, vt purus Dei cultus, à quo ipsius gloria pendet, maximè apud eos quos in potestate habent conseruetur, promoueaturq́.

Ratio.3. Deinde vt demus vltimum politiarum finem esse huius vitæ quietam conseruationem: fatendum tamen fuerit, eius & obtinendæ & conseruandæ vnicam hanc esse rationẽ, si Deus vitæ nostræ tum author, tum moderator piè, rectéque colatur.

Exempla. Testimonia autem seu exempla sunt propriè infinita in scripturis. Patet enim imprimis Patriarchas illos Veteres summos fuisse simul, & sacerdotes, & Magistratus apud suos: Quod de

Gen 14. 18. Melchisedecho & Heli nominatim traditur.

1. Sam. 4. 18. & quamuis distincta postea duo hæc mune-

ra fuerint à Domino, hoc ideo non accidit, quòd illa inter se pugnarent: sed quòd vnus vir, vtrique exercendo vix sufficeret. Prætereà cùm Rex iubetur volumen legis apud se habere, vt dies & noctes in illius se lectione exerceat, non tanquam à priuato homine istud exigitur, sed tanquam à Rege & publico Magistratu. Porrò inter leges, quarum executio demandatur Magistratibus, illæ præcipuæ habētur, quę v ræ Religionis contemptores morti adiudicant. Quarum obseruationem in Dauide cernimus, qui totum Dei cultum certis legibus sanxit: in Salomone qui Mādata patris in transgressores impleuit. Item in Edictis regum Asæ, Iosaphat, Ezechiæ, Iosiæ, Imò etiam Nabuchadnezaris, & Darij, cùm à Daniele Propheta ad Deum adorandum persuaderentur. Postremò cum Apostolus affirmat reges, & principes à Deo in hoc esse constitutos, nō vt honestè tantum, sed etiam vt piè vitā transigamus, (hoc est vt non solum sicut probos & honestos homines decet, conuersari in hac vita, sed etiam vt religiosos & secundum pietatem in Deum viuere possimus) non est dubium quin totam hanc quæstionem paucissimis verbis definierit. Hinc videmus prisca Cōcilia aduersus hæreticos, non authoritate Romanorum Pontificū (qui nondum tales deprehensi fuerant, quales lōgo pòst tempore innotu erunt) sed Imperatorū mandato fuisse coa-

II. Deut. 17.18.

IIII Deut. 13.

1. Paral. 28
2. Paral. 15 et 20. v. 23. & 31.2. & 34.21.
Dan. 3. 96. & 6.26.

IIII.
1. Tim. 2.2.

hoc remedio, ex piorum Episcoporum suasionib. cognoscerent. Extát quoq; innumeræ Constitutiones, & Ecclesiastici Canones tam ab Imperatore Iustiniano, quã ab eius successorib. atq; etiam à Carolo Magno, alijsq; editi, qui idem comprobant. Quorsum vero hodie etiam Monarchæ à Romana illa meretrice tã furiosè incitantur, ad eos quos ipsi hæreticos vocant, igni ferroq; persequẽdos, & eliminandos, nisi quod hoc ipsorum muneris esse contendit? Qua in re optimo quidem & certissimo nititur fundamento, sed quo non minus quàm innumeris alijs veritatis testimoniis abutitur, ad suas scilicet impietates & blasphemias vel stabiliendas, vel tuendas. Sed quorsum, inquies, tam prolixa digressio? neque enim quæritur, An Reges aut Magistratus Pietatem tueri, & promouere debeant: Sed an Subditi aduersus persecutores sese armis tueri possint? Respondeo ergo ad id quod priore loco suprà fuit propositum: Aliud esse religionem nunc primum in aliqua regione introducere: Aliud eam iam alicubi receptam conseruare, seu collapsam hominumque aut conniuentia, aut inscitia, aut malitia, sepultam velle restituere. Nam plantandam quidem ac propagandam ab initio sola spiritus Dei virtute confiteor, idque verbo Dei ad docendum, arguendum, hortandumque idoneo. Hoc enim proprium spiritus sancti opus est, instrumentis spiritualibus vtentis. Itaque pij princi-

Veram Religionem non esse quidem vi & armis introducendam: Sed iã receptã conseruari et defendi armis posse aduersus Tyrãnos, nihil prohibet.

pis qui ſuos ab Idololatria & falſis ſuperſtitionibus ad veram religionem pellicere cupit, partes erunt, curare primum, vt illi veris firmiſque argumentis in pietate inſtituantur: Sicutè diuerſo Subditorum partes ſunt, veritati rationique aſſentiri, ac facilè cedere. Tandem verò Princeps pijs ſanctiſque edictis, veram Religionem ſtabilire ſataget, aduerſus eos qui mera pertinacia illam impugnabunt eive reſiſtent. Quemadmodum noſtris temporibus in Anglia, Dania, Suedia, Scotia, & maxima Germaniæ atque Heluetiæ parte factum cernimus aduerſus Pontificios, Anabaptiſtas, alioſq; hæreticos, Quorum exemplum ſi reliquæ nationes ſequi mallent, quam Romanæ illi, tam ſanguinariæ meretrici fidere, & obſequi: Næ maior in toto orbe tranquillitas, tā in ſtatu Religionis, quam Politię conſpiceretur? Quid igitur Subditis erit agendum, ſi contrà ad idola colenda à ſuo Magiſtratu compellantur? Certè non patitur quidem ratio, vt principem ad mutationem omnimodam ſtatus ſui aſtringant, quinimò ad perſecutionem patienter ferre (dum interea Deum purè colant) aut omnino ſolum vertere, nouaſque ſedes quærere neceſſe habebunt. At ſi Edictis legitimè rogatis & publica authoritate conſtitutis confirmatiſque, ſemel puræ religionis liberum exercitium fuerit cōceſſum: Tum principē dico ad

eorum obseruationem tanto magis obligari, quantò negotium religionis, maioris est præ cæteris omnibus rebus momenti: adeo vt illi fas non sit, ea pro suo arbitrio, & sine causæ cognitione abrogare, sed eadem authoritate dũtaxat intercedente, qua ab initio fuerunt sancita. Si secus fecerit, manifestam tyrannidem ipsum exercere affirmo: Cui sese opponere (adhibitis tamen supradictis obseruationibus) eò etiam liberius licebit, quò animarum salutem, conscientiæque libertatem debemus plusquam res, vllas quantumuis optabiles, chariorem pretiosioremque habere. Nemini igitur iam mirum fuerit, quod Dominus noster Iesus Christus, prophetæ item ac Apostoli, reliquive martyres, cum priuati essent homines, sese intra metas vocationis suæ continuerint. Et quod vel ad illos spectat, qui publicum gerebant munus: Vel ad legiones illas, quæ cum ducibus suis martyrium in media acie sunt perpessæ, nulla opposita defensione, etiamsi qui illas insectabantur Edicta in fauorem Christianorum prius facta violassent (vt sub Diocletiano & Iuliano Imperatoribus præsertim accidit). Duplex est, inquam, de illis responsio. Nam primò etsi quidam Imperatores ante Diocletianum, persecutiones aliquatenus leniissent (vt fecisse Adrianum, Antoninum, & Alexandrum constat) publicum tamen religionis Christianæ exerci-

exercitium nunquam quisquam eorum concesserat. Deinde repeto hic quoque illud, Non quicquid licet, idem quoque semper expedire. Neque enim dixerim semper necesse esse, Religionem publicis Edictis concessam, armis aduersus manifestam tyrannidem tueri & retinere: sed illud tamen fas esse, & licere, præsertim illis quibus hoc onus incumbit, & quib. Deus opportunitatem dederit: vt Lobnensium exemplum aduersus Ioramum, & Ierosolymitanorum aduersus Amasiam, bellumque Constantini aduersus Maxentium rogatu Ciuium Romanorum susceptum (de quibus suprà) abunde euincunt. Hinc conficio, inter Martyres censendos esse non solum eos, qui tyrannidem hostium veritatis, nulla alia defensione, quàm patientiam peruicerunt: verumetiam illos qui legum, aut eorum quibus ius est leges tueri, authoritate, vt par est, fulti, manus suas Deo ad defensionem veræ religionis consecrarunt. Atque hæc quidem hactenus ad hanc postremam obiectionem respondere placuit, in eorum gratiam qui eam in medium proponunt, vt conscientiæ suæ consulant, quia verentur nempe, ne contra Deum peccent, si quid eiusmodi tentauerint. Ad genus verò illud hominum quod attinet, qui aliud mundo emolumentum non præstant, quàm quod innocuo sanguine omnia complent: principum authoritate abutentes,

Qui martyres censendi

tes,

tes, vt ex eorum ruinis, sua commoda venentur, & augeant: quique interim tanta sunt impudentia, vt his obiectionibus eos impetere, & opugnare audeant, qui non vltro sese illis iugulandos præbent, suam scilicet crudelitatem & effrenem licentiam, prætextu Religionis & zeli, falsò palliantes. Hoc inquam genus hominũ non alia responsione dignarer, quàm ea quæ prædonibus meritò fieret, qui mercatores, aliosve Viatores in ius vocarent, quod non nisi gladio accincti ad sui defensionem itineri sese committerent, illis hoc non licere contendentes, etsi ipsi quoduis genus armorum ad illos iugulandos vsurparent. Quin mihi isti execrandum illum Fimbriam Romanum (cuiusmodi sicarios, ære conductos, multos hodie videre est) in memoriam reducunt: Cuius tam insolens fuit audacia, aut potius impudens proteruia, vt cum tempore Syllanæ proscriptionis Scæuolam, (virũ inter Romanos Ciues eximia tum virtute, tum probitate clarum) vulnere sauciandum curasset, nec vt optabat illo interemptus esset: Conqueri, illique minari audebat, futurum vt in Iudicium abs se quasi maxima iniuria affecto, vocaretur, quòd sicam ad præcordia vsque non vltro admisisset. Cum eiusmodi verò hominibus, quia superflua, & inutilis foret omnis disputatio: omnes non tam ad propriam ipsorum

rum conſcientiam (quæ pleriquе iam prorſus deſtituuntur) quàm ad illius Tribunal mihi ſunt relegandi: Cuius ſummum Imperium iudiciumque, ipſos vitare nequiuiſſe, & tempus & res ipſa tandem certo experimento comprobarunt.

FINIS.

INDEX QVAESTIONVM, QVIBVS TOTVS HIC TRACTATVS continetur, & absoluitur.

I. An vt Deo sine exceptione, ita & omnibus Magistratibus semper sit obediendum? pag. 207

II. An Magistratus omnium legum suarũ rationem reddere Subditis teneatur: & quatenus illi iustas esse præsumere debeant? 209

III. Quo usq; Obedientia iniquis, impijsve mandatis, aut præstanda, aut neganda sit? 210

IIII. Quo modo subditi à Magistratu iniuriam passi, aduersus illum sese tueri debeant? 212

V. An nullum remediũ Subditis oppressis per Tyrannidem manifestam, præter preces & patientiam à Deo concedatur? 214

[illegible]. An legitimi Magistratus. Tyranni facti, armis perinde cohiberi à Subditis possint, vt iniqui alienę dominationis usurpatores: & ab ijs abdicari, à quib. primum fuerant constituti? 214

VII. Quid agendũ quũ Ordines seu status cogi non possunt ad Tyrãnidem aut impediendam, aut reprimendam? 279

VIII. An iniqui exactores, aut alioqui flagitiosi Principes pro Tyrannis sint habendi? vt & illis resistere liceat? 291

IX. An Subditi cũ supremis suis Magistratib. pacisci certis conditionibus inire possint? 291

X. An aduersus Principes veræ Religionis hostes & persecutores manifestos, Subditi sese tueri armis possint? 294

INDEX

INDEX OBIECTIONVM, QVIBVS IN SINGVLIS QVAESTIONVM RE- *ſponſionibus, occurritur.*

Cum à Deo ipſo transferantur Imperia, etiã ad Tyrãnos, non videri illis reſiſti poſſe, quin & Deo reſiſtatur. 282

Cum idem videatur vel alienã Dominationem per Tyrãnidem vſurpare, vel propriã Tyrannicè adminiſtrare, Idẽ de vtriuſq; generis Tyrannis ſtatui debere. 283

Si Magiſtratui quoquo modo reſiſti poteſt, eũ qui modo ſupereminebat, mox à quouis pro priuato haberi. 174

Cum populus olim omne ius ſuũ in Principes contulerit: nõ poſſe amplius de illorum adminiſtratione aut poteſtate iure cõqueri: & in illos inſurgere. 175

Reges nullis legibus ſubijci, ſed eſſe ſupra leges. 233. & 273

Cum Ius priuatum cuiuſq; Gẽtis longè differat à Iure Naturali, Principes illo non perinde atq; iſto, teneri. 273

Supremos Magiſtratus non habere aliũ Iudicem quã Deum ipſum, quod exemplo Dauidis confirmatur. 274

Exemplum Imperatoris Turcarum, qui Dominationẽ obtinet in ſuos nullis legib. obſtrictam. 275

Magiſtratibus Imperandi: Subditis obediendi neceſſitatem incumbere. 282

Dauidem iam deſignatum regẽ noluiſſe Sauli cũ poſſet nocere: ſed capite damnaſſe eum qui Tyrannum occiderat. 283

Sedechiam à Deo reprehenſum & punitũ quòd à Rege Chaldæorum, violento Iudeæ vſurpatore, defeciſſet. 285

Deum nominatim Iudæis mandaſſe vt pro Nabuchadnezare orarent, qui eos captiuos duriter tractabat. 286

Tyrannos nullos ſine Dei prouidentia & voluntate dominari, & populos ſubiugare. 287

Decem Tribuum Iſraelis, à Roboamo iniquo exactore, defectionem meritò à Deo damnari. 288

Apoſtolos Paulum & Petrum hortari pios, vt pro Regibus etiam impijs, quales tunc erant Rom. Cæſares, preces cõcipiant, eoſq; honorent. 289

Chriſtum ijſdem tributa ſoluiſ-

se: Et Iudæos qui id aut denegarunt, aut prætextu Religionis sese illis opposuerunt, misere, ac iuste perijsse. 290

Subditorum esse à Principū suorum nutu & imperio pendere. 293

Religionem, quæ ad Conscientias pertinet, nō debere vel vi vel armis, sed verbo Dei, precibus & patientia, propagari.

Regnum spirituale Christi à Regnis mundanis, longè diuersum, alijs remedijs quàm illa conseruandum. ibid.

Exempla Christi, prophetarum, Apostolorum ac. Martyrum sequenda, qui nunquam Magistratibus restiterunt, sed mortem patienter subierunt. ibidem.

INDICIS FINIS.

